

Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta

Ústav české literatury a literární vědy

MUSA PANAGAEA

BERNARDA PANNAGLA

ČÁST I. - ÚVOD

BERNARD PANNAGL'S

MUSA PANAGAEA

PART I. - INTRODUCTION

Diplomová práce

Zdeněk Zárbybnický

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Matějec

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně
a že jsem uvedl všechny použité prameny a literaturu.

Zdeněk Zárybnický

Vysoká škola: Univerzita Karlova
Katedra: Katedra české literatury a literární vědy

Fakulta: Filozofická fakulta
Školní rok: 2005/2006

Zadání diplomové práce

Pro: Zdeňka Zárybnického
Obor: Český jazyk a literatura

Název tématu: Musa Panagaea Bernarda Pannagla z r. 1729

Zásady pro vypracování:

Student v práci předloží edici souboru latinských her Bernarda Pannagla Musa Panagaea z roku 1729. Při této práci se zaměří na jevy, které bývají v ediční praxi pokládány za sporné, zvláště na interpunkci, označování hlásek akcenty, psaní velkých písmen a v ediční poznámce vyloží a zdůvodní své řešení. Součástí edice budou výkladové poznámky umožňující snazší porozumění textu. Ve studii, kterou bude tato edice doplněna, shrne dosavadní literaturu ke školskému latinskému dramatu v 17. a 18. století v českých zemích a podá výklad o autorovi, jeho díle a historickém a literárním kontextu, v němž předložené texty vznikaly, popř. byly čteny a inscenovány.

Seznam odborné literatury:

Balbín, Bohuslav: Verimilia humaniorum disciplinarum. Nástin humanitních disciplín. Přel. Bohumil Ryba, Praha: Univerzita Karlova, 1969

Balbín, Bohuslav: Život svatého Jana Nepomuckého, Praha 1940

Čornejová, Ivana: Tovaryšstvo Ježíšovo, Mladá fronta, Praha, 1995

Pannagl, Bernardus: Musa Panagaea, diversa cum thematum, tum carminum genera pererrans, Poeticen docentibus in subsidium, discentibus in prolium proposita, Typis Universitatis Carolo-Ferdinandae in Collegio Societatis JESU ad S. Clementem, per Norbertum Fitzky factorem, Pragae, 1729

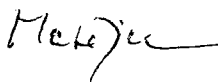
Pelzel, Franz Martin: Boehmische, maehrische und schlesische Gelehrte und Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten von Anfang der Gesellschaft bis auf gegenwaertige Zeit, Prag, 1786

Ryba, Bohumil: Literární činnost Karla Kolčavy (zvláštní otisk z Časopisu Matice Moravské, roč. 50), Brno, 1926

Sommervogel, Carlos: Bibliothéque de la Compagnie de Jésus, Strasbourg 1895

Vlnas, Vít: Jan Nepomucký, česká legenda, Mladá fronta, Praha, 1993

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Tomáš Matějec

Datum zadání diplomové práce: 10. 10. 2005

Termín odevzdání diplomové práce: září 2006

PhDr. Petr Bílek, CSc.
vedoucí katedry

V Praze dne 10.10.2005

MUSA PANAGAEA BERNARDA PANNAGLA

OBSAH

1. Úvod	2
2. Divadelní produkce v Čechách 17. a 18. století a divadelní produkce jezuitského řádu a řádových škol	3
2.1. Lidové divadlo	3
2.2. Profesionální divadlo	4
2.3. Divadelní produkce jezuitského řádu a řádových škol	4
3. Bernard Pannagl a jeho tvorba	9
4. Musa panagaea	13
4.1. Pannaglova dramata z pohledu dobových poetik	16
4.2. Scénická podoba školních divadelních her	20
4.3. Ostrovtip Bernarda Pannagla	22
5. Otázky vydávání latinských raněnovověkých textů a jejich řešení v edici dramát Bernarda Pannagla	30
5.1. Úvod	30
5.2. Základní text	32
5.3. Povaha edice	33
5.4. Interpunkce	33
5.5. Užívání písmen	35
5.6. Akcenty	41
5.7. Velká a malá písmena	44
5.8. Číslovky	46
5.9. Zkratky	47
5.10. Členění textu	48
5.11. Poznámkový aparát	48
6. Přehled meter	50
Resume	63
Seznam použité literatury	64
Příloha 1 (Předmluvy)	68
Příloha 2 (Scénické přehledy latinsky)	70
Příloha 3 (Překlad scénických přehledů)	81
Joannes Nepomucenus	92
Divus Joannes Baptista	155
Romulus	232
Seznam vlastních jmen	308

1. ÚVOD

Gymnaziální učitel, literát, kazatel a především člen Tovaryšstva Ježíšova Bernard Pannagl vydal svůj sborník školních divadelních her *Musa panagaea* před bezmála dvěma sty osmdesáti lety. Nemáme zprávy o tom, že by se tato kniha dočkala mimořádného ohlasu. O jistém sice úspěchu svědčí fakt, že Pannagl vydal své divadelní hry dvakrát tiskem, ale mezi velkými literárními klasiky nikdy uváděn nebyl. Také dnes je znám jen nemnoha odborníkům. Proč mu tedy byla věnována pozornost autora této práce?

Původně zde byl záměr skupiny badatelů vydat Pannaglovo drama o Janu Nepomuckém jako součást sborníku divadelních her z jezuitských gymnázií s nepomucenskou tematikou. Jezuitskému školnímu dramatu byla u nás dosud věnována malá pozornost, zvláště pokud jde o vydávání pramenů; školní předpisy a školní vzory jsou přitom pozadím, na němž je vzdělaným publikem vnímána další kultura - i proto, pochopitelně kromě osobní záliby vydavatelů v daném tématu, měl zmíněný sborník vzniknout. Nakonec bylo Pannaglovo drama z plánu sborníku vypuštěno a autor této práce rozšířil přípravu o další dvě dramata tak, aby byla připravena k samostatnému vydání celá první část knihy *Musa panagaea*.

Přítomná práce je úvodem k edici tří školních dramat Bernarda Pannagla. Jejím cílem je zpřístupnit zájemci dostupné informace o čtených dílech a poskytnout mu nástroje k jejich porozumění. Nejprve se věnujeme obecnému přehledu o divadelnictví v Čechách v 17. a 18. století a o divadelnictví řádovém, poté uvádíme v co největší úplnosti informace o Bernardu Pannaglovi a díle *Musa panagaea*. Následuje pojednání o vydávání latinských raněnovověkých textů; vzhledem k tomu, že u nás neexistují žádná obecně platná doporučení ani starší edice latinských raněnovověkých dramatických textů, kterých by bylo možno se přidržet, bylo nutno věnovat této problematice více pozornosti a uplatněný postup podrobněji objasnit. Konečně připojujeme přehled meter v dramatech uplatněných.

Součástí této diplomové práce je edice tří dramat Bernarda Pannagla: *Joannes Nepomucenus, in silentio secreti confessionis et in spe publicae canonizationis gloriosus; Divus Joannes Baptista, praeco poenitentiae in deserto, assertor continentiae in aula; Romulus, Imperii Romani conditor*. Každé drama je doplněno úvodem a textově kritickými i věcnými poznámkami, celý sborník je opatřen výkladem vlastních jmen. Práce obsahuje též přílohy s latinským textem obou původních Pannaglových úvodů sborníku *Musa panagaea* a s latinským textem a překladem scénických přehledů všech tří her.

2. DIVADELNÍ PRODUKCE V ČECHÁCH 17. A 18. STOLETÍ A DIVADELNÍ PRODUKCE JEZUITSKÉHO ŘÁDU A ŘADOVÝCH ŠKOL

Divadelní produkci v Čechách 17. a 18. století by bylo možné při značné míře zjednodušení rozdělit zhruba do tří proudů podle toho, kdo byl autorem divadelních her, respektive podle toho, kdo tyto hry uváděl na veřejnosti. Jedním z těchto proudů je divadlo řádových škol a náboženských bratrstev, druhým je lidové divadlo, provozované svépomocí na vesnicích a malých městech, a konečně třetím je produkce profesionálních divadelních společností. Dříve než budeme podrobněji mluvit o divadle řádovém, podáme zde pro celkovou představu stručnou charakteristiku druhů a forem divadla lidového a profesionálního.¹

2.1. Lidové divadlo

Amatérské divadlo na vesnicích a v menších městech je provozováno i v 17. a 18. století v českém jazyce. Je úzce spjato s lidovými obřady a tradicemi, rozdíl mezi obojím není vždy snadno postižitelný. Svě náměty čerpá na jedné straně právě ze starých zvyků, na straně druhé se inspiroje divadlem řádových škol, později i německým divadlem profesionálním. Postavy a děje jsou ovšem vždy přizpůsobené lidovému publiku, například v oblíbených hrách o mučednicích (ve vesnických hrách to byly zejména sv. Dorota a sv. Barbora) je zdůrazňován spíše protiklad mocného a bezbožného vladaře, který projevuje svou zvůli a je za ni nakonec potrestán pekelnými mocnostmi, a zbožného člověka, který se hříšnosti mocných protíví a je za to stíhán na zemi a oslavován v nebi; pohrdání hodnotami pozemského života většinou už ale není zdůrazňováno tolik, jako tomu bývá v dramatech řádových škol.

Lidové divadelnictví bylo méně iluzivní než divadlo řádové a profesionální. Pracovalo zpravidla s minimální dekorací (nebo i zcela bez dekorace) a s maskami, které měly spíše naznačovat, než přesvědčovat nebo udivovat. Herci se ovšem mohli opřít o tradici a o porozumění a spolupráci diváků. Hranice mezi jevištěm a hledištěm téměř neexistovala ani ve skutečnosti (hrálo se bez pódia, většinou v selské jizbě nebo na louce) ani obrazně, neboť sami diváci byli nuceni svou představivostí divadlo teprve dotvářet.

¹ Podrobně je zmíněná látka vyložena zejména in *Dějiny českého divadla I: od počátků do sklonku osmnáctého století*. Československá akademie věd, Kabinet pro studium českého divadla. Hlavní redaktor František Černý, redaktor svazku Adolf Scherl. 1. vyd. Praha: Academia, 1968.
Další literaturu uvádíme v seznamu použité literatury.

2.2. Profesionální divadlo

Již na konci 16. století pronikly do Čech první kočovné herecké společnosti z Anglie,² ale vzhledem k nepříznivým okolnostem měly na české divadelnictví jen malý přímý vliv. Daly však vzniknout profesionálnímu divadlu podobného ražení v německém jazyce (v Čechách od poloviny 17. stol.), které pak silně působilo na kulturu v Čechách až do 19. století. Jazykově česká představení kočujících herců jsou doložitelná až ze samého konce barokní éry, navíc jen pro loutkové divadlo. První zmínky o něm pocházejí ze 70. let 18. století.

Kočovné herecké společnosti přinesly s sebou do Evropy divadelní profesionalitu, měly stálý repertoár a svou hereckou techniku. Jejich publikum tvořili zejména obyvatelé měst, někdy ovšem profesionální soubory hrály též na větších vesnicích nebo na zámcích. Předváděné hry se zpravidla nevyznačovaly příliš složitým dějem, vyostřený boj dobra se zlem v nich často vedl ke krveprolévání všeho druhu. V oblibě byly komedie, v nichž jedinečné místo zaujímal typ klauna-komentátora (zřejmě nejznámější postavou tohoto typu je Hanswurst), a zpěvohry. Ve středu zájmu kočujících divadelníků zůstával vždy člověk a lidské štěstí v tomto světě, a to často i tehdy, pokud uváděli dramata s náboženskou tematikou. Tímto zaměřením se lišili od divadelního proudu řádových škol, který vždy zajímal především asketismus, přísná morální pravidla a přemáhání světa.

2.3. Divadelní produkce jezuitského řádu a řádových škol

V českých zemích - především ovšem v Praze, sídle univerzity - se stalo scénické uvádění her na školách zvykem ve druhé čtvrtině 16. století. První přímý údaj o provozování takové hry máme z roku 1535, kdy se hráli studenti pražské univerzity v sále Novoměstské radnice Plautovu hru *Miles gloriosus*. Nutno ovšem podotknout, že toto představení zřejmě nesloužilo didaktickým cílům; o tom svědčí již to, že za jeho nepovolené provedení byl na tři dny uvězněn představitel hlavní role. Vedle komedií Plautových byla studována a uváděna zejména dramata Terentiova a původní hry s biblickou tematikou, ale objevují se pozvolna i původní náměty světské (*Hra pěkných přípráv Mikuláše Konáče z Hodiškova*, tiskem 1547) a historické (*Bretislaus* Jana Campana Vodňanského, 1603).³

Do této situace přišli r. 1556 jezuité. Svou první hru *De ecclesia eiusque in populo autoritate*

2 Přítomnost těchto skupin v Čechách máme doloženu k roku 1585. (*Dějiny českého divadla I: od počátků do sklonku osmnáctého století*. Československá akademie věd, Kabinet pro studium českého divadla. Hlavní redaktor František Černý, redaktor svazku Adolf Scherl. 1. vyd. Praha: Academia, 1968. s. 194.)

3 Uvedení Campanovy hry *Bretislaus, comoedia nova* bylo r. 1603 zakázáno z politických důvodů. Hra vyšla tiskem r. 1614.

(O církvi a jejím vlivu v národě) uvedli v Praze r. 1558, představení v dalších městech následovala podle toho, jak kde Tovaryšstvo zakládalo školy (do r. 1618 to bylo ještě v Olomouci, Brně, Českém Krumlově, Chomutově, Jindřichově Hradci a v Kladsku). Co do počtu představení předstihli jezuité záhy produkci reformovaných konfesí. Pokud jde o náměty, nelišili se zpočátku nijak výrazně od ostatní produkce své doby. Uváděli dramata antická (Plautova *Aulularia*, Senekův *Thyestes*), hry se starozákonní tematikou a morality, v nichž postupně sílil alegorický prvek. Na konci 16. století se v Praze začínají objevovat hry o světcích, které se v 17. století staly hlavní složkou jezuitské dramatické tvorby v Čechách. Jezuité zpracovávali divadelní formou i témata z české historie; tyto hry měly za úkol především pomoci jim v protireformačním ideologickém boji.

Zásadní vliv mělo jezuitské divadlo - stejně jako jezuitský řád - v Čechách od 20. let 17. století do počátku národního obrození. Neumělé deklamace z předbělohorského působení řádu byly v této době už zcela nahrazeny působivými představeními, udivujícími divadelními efekty (létací stroje, propadla, ohnivé a světelné efekty) a umnou dekorací. Důraz na vnější efekt bývá často předkládán jako doklad úpadku řádového divadelnictví, nicméně je třeba si uvědomit, že byl pouze jedním z důsledků předvádění latinských her publiku zčásti neznalému latiny. Pokud jde o obsah dramát, stále více se v této době hrají hry o světcích, především o patronech jezuitského řádu a české země, kromě toho jsou uváděna dramata biblická (je zřejmý posun od starozákonní tematiky k námětům z Nového zákona) a objevují se i hry historické. V oblibě byla představení zcela alegorická či předvádějící zároveň se „skutečným“ dějem paralelní děj ve světě alegorických postav; často šlo o velmi složité hry s významy, pro jejichž porozumění bylo třeba značného vzdělání. Ostatně téměř všechny tyto hry jsou plné narážek na antické reálie, vždyť byly psány latinsky (česky hráli jezuité jen výjimečně) a u jejich diváků, pokud už textu rozuměli, bylo možno počítat se vzděláním nadprůměrným.

Zcela zvláštní kategorií řádového dramatu byly „ludi caesarei“, hry pořádané na počest císaře u příležitosti jeho příjezdu do Čech, jeho korunovace apod. Šlo o nákladná exkluzivní představení, na která měla přístup jen šlechta a panovník. První z těchto her, *Constantinus victor*, byla uvedena roku 1627 při korunovaci Ferdinanda III. českým králem. Podle *Dějiny českého divadla*⁴ byly pražské císařské hry do poloviny 17. století nejproslulejšími

4 *Dějiny českého divadla I: od počátků do sklonku osmnáctého století*. Československá akademie věd, Kabinet pro studium českého divadla. Hlavní redaktor František Černý, redaktor svazku Adolf Scherl. 1. vyd. Praha: Academia, 1968. s. 176.

představeními svého druhu ve střední Evropě, na ně pak navázaly nejslavnější vídeňské hry Nicolò Avanciniho. Často bývá v souvislosti s císařskými hrami jmenována zejména opera *Sub olea pacis et palma virtutis* (Pod olivou míru a palmou ctnosti) s textem Matouše Zilla a hudbou Jana Dismase Zelenky. Poslední slavnostní hra tohoto druhu byla v Praze uvedena roku 1743 při korunovaci Marie Terezie.

Za vrcholné období jezuitského dramatu v Čechách bývá pokládán konec dvacátých let 18. století, zvláště pak oslavy svatořečení Jana Nepomuckého roku 1729. O deset let později se ale už „řádové školské divadlo v českých zemích vyžívá a v tereziánském období již veřejnost nudí“,⁵ z původního patosu se stává sentimentální sebedojímání a ze zbožného ideálu rokoková idyla. Řádovému divadlu nepřeje ani změna politického názoru, podle nějž má být nyní stát upevňován spíše ekonomickou prosperitou než propagací náboženských idejí. Roku 1764 bylo provozování divadelních her na latinských školách omezeno jen na soukromá představení na konci roku, i ta byla ovšem zakázána o pět let později. 21. července 1773 byl pak papežskou bulou zrušen jezuitský řád.⁶

Podívejme se nyní podrobněji na způsob, jakým v jezuitském řádu divadelní hry vznikaly a byly předváděny, a na to, v jakém vztahu ke hrám byli jejich aktéři.

Jezuité využívali divadlo nejen navenek, jako mocný prostředek rekatolizace, ale i jako prostředek výchovy a výuky svých vlastních svěřenců na řádových školách. Tento jejich postup nebyl ničím novým ani výjimečným, uplatňování divadelních prvků ve výuce je doloženo již ke konci 15. století, tedy ještě před vznikem Tovaryšstva, a tato praxe byla dále rozvíjena jak katolickými, tak nekatolickými pedagogy (pro České země připomeňme např. Jana Amose Komenského a jeho pojetí vyučování popsané v knize *Schola ludus*); i po celé 17. a 18. století využívali v Čechách divadlo při výuce piaristé a další řády.

Už od začátku studia patřilo ke každodenní rutině žáka jezuitského gymnázia učení se kratších latinských textů nazpaměť a jejich deklamování, byť zatím jen neveřejně. Studenti posledních dvou ročníků gymnázia⁷ se pak podle *Ratio studiorum*, předpisu závazného pro všechny řádové školy, měli scházet každou druhou sobotu poslední půlhodinu před koncem

5 *Dějiny českého divadla I: od počátků do sklonku osmnáctého století*. Československá akademie věd, Kabinet pro studium českého divadla. Hlavní redaktor František Černý, redaktor svazku Adolf Scherl. 1. vyd. Praha: Academia, 1968. s. 191.

6 Papežská bula *Dominus ac redemptor noster*, vydaná papežem Klimentem XIV. dne 21. července 1773.

7 Poslední dva ročníky se nazývali poetika (*poetica*) a rétorika (*rhetorica*), jejich studenti byli souhrnně nazýváni studenty humanitních disciplín (*humanistae*). Jejich protějškem byli studenti nižších, tzv. gramatikálních tříd (*grammatistae*).

dopoledního vyučování a něco předčítat, přednášet řeckou či latinskou řeč nebo recitovat nějakou báseň.⁸ V podstatě totéž, ovšem v poněkud obtížnější a slavnostnější formě, měli titíž studenti předvést každý měsíc veřejně v kostele či v aule gymnázia. Zde mohly být předváděny také *actiones declamatoriae*, výstupy s divadelními prvky. Měsíčním vystoupením přihlíželi nejen studenti vyšších tříd gymnázia a jejich učitelé, ale též učitelé nižších ročníků a jejich vybraní studenti a také studenti filozofie. Každý zde předvedený text ovšem musel být předem schválen představeným.⁹

Zmíněné deklamace byly ovšem míněny především jako řečnická cvičení, byť jako cvičení se všemi efekty, jichž řečnictví užívalo. Konání skutečných divadelních představení nebylo v *Ratio studiorum* nijak zakotveno a lišilo se podle zvyklostí v jednotlivých provinciích a školách. Kateřina Bobková-Valentová¹⁰ uvádí (upozorňuje při tom ovšem na nedostatečnou spolehlivost pramenů), že v pražském Klementinu uváděla zřejmě každá gymnaziální třída včetně tříd nejnižších jeden divadelní kus za rok, celkem se tedy hrálo šestkrát ročně. Všechna tato představení se pak odehrávala v období od Velikonoc do července. Diváky byli sami studenti gymnázia, jejich rodiče, učitelé a mecenáši ústavu, někdy ovšem také širší veřejnost.

Kromě pravidelných školních vystoupení, jejichž účelem byla nakonec výuka latiny a uměleckého přednesu a výchova žáků samotných, hrávali studenti gymnázia i v hrách při různých církevních slavnostech, např. o Vánocích, Velikonocích, při přenášení ostatků, při blahořečení či svatořečení. Tyto hry měly především pohnout přihlížející k (větší) zbožnosti a podtrhnout mimořádnost svátku. Jako účinkující zde byli angažováni kromě studentů i příslušníci zbožných bratrstev (*congregationes sodalium*). Pro slavnostní průvody byla připravována pojízdná lešení (*pegmata*) se sochami nebo živými alegoriemi, mohly na nich být hrány i kratší scénky.

8 „16. Declamatio vel praelectio vel carmen vel Graeca oratio vel carmen simul et oratio humanistis conventibus postrema semihora antemeridiana ab uno aut altero discipulorum e suggestu alternis sabbathis habeatur.“

Ratio atque institutio studiorum Societatis Jesu. Auctoritate Septimae Congregationis generalis aucta. Antverpiae: Ioannes Meursius, 1635. Odd. Regulae Professoris Rhetoricae, s. 126. Totéž je zopakováno v části Regulae Professoris humanitatis, s. 134.

Tento druh deklamací tvoří druhou, námi nevydanou část Pannaglovy knihy *Musa panagaea*.

9 „17. In aula templeve gravior oratio aut carmen vel utrumque nunc Latine, nunc Graece, vel declamatoria actio expositis utrimque rationibus lataque sententia singulis fere mensibus habeatur; non tamen nisi recognita et approbata a praefecto studiorum superiorum.“ *Ratio atque institutio studiorum Societatis Jesu. Auctoritate Septimae Congregationis generalis aucta. Antverpiae: Ioannes Meursius, 1635. Odd. Regulae Professoris Rhetoricae, s. 126.*

Totéž je zopakováno v části Regulae Professoris humanitatis, s. 134.

10 BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, Kateřina: *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1082-5.

MUSA PANAGAEA BERNARDA PANNAGLA

Vrcholem řádových představení byly „ludi caesarei“, o kterých se zmiňujeme výše. Jejich součástí bývalo i odměňování nejlepších žáků po skončení představení. „Ludi caesarei“ byly určeny jen pro vybranou společnost a jejich provedení zřejmě podléhalo schválení z Říma.

Divadelní produkce jezuitských gymnázií a vůbec divadlo řádových škol a náboženských bratrstev se odlišovaly od ostatních zmíněných hlavních proudů zejména dvěma znaky. Prvním z nich byla účelovost dramatu, neboť cílem řádového divadla bylo v první řadě šíření a upevňování katolické víry diváků, a pak výchova v širokém slova smyslu, tedy výchova diváka i herce, výchova divadelní i morální, výchova nejen dětí, ale i dospělých. Pokud posuzujeme divadelní produkci Tovaryšstva Ježíšova, je třeba si uvědomit, že hlavním cílem tohoto řádu nebylo hrát divadlo ani zakládat školy a vyučovat, ale „šířit slávu Boží“. Druhým výrazným znakem řádového divadla byl užitý latinský jazyk. Z něj vyplývala jistá exkluzivita přednášeného textu a zároveň - alespoň při představeních pro širokou veřejnost - nutnost užití takového vnějšího výrazu (ať už šlo o herecká gesta a užití hlasových prostředků či výzdobu scény a užití speciálních efektů), který umožňoval pochopení děje či alespoň silný zážitek i divákovi, který latinu neovládal.

3. BERNARD PANNAGL A JEHO TVORBA

Jméno Bernarda Pannagla není v nové době nijak známé; pokud víme, žádné jeho dílo nebylo znovu vydáno ani v původním znění ani v překladu, neexistuje o něm žádná studie či monografie. Jisté informace je možné najít v knize *Boehmische, Maehrische und Schlesische Gelehrte und Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten von Anfang der Gesellschaft bis auf Gegenwaertige Zeit*, jejímž autorem je F. M. Pelzel:¹¹ Bernardus Pannagl (tak zní jediná doložená podoba jeho jména) se podle Pelzla narodil v Siebenlind v Rakousku 15. srpna roku 1666. Do Tovaryšstva Ježíšova vstoupil v české provincii roku 1684. Vyučoval na gymnáziu dva roky gramatiku, dva roky poezii a šest let rétoriku. Osm let byl knihovníkem v Praze v Klementinu. Stal se doktorem filozofie, zemřel r. 1734.

Podle knihy *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus* Carla Sommervogla¹² je možné údaje doplnit o přesnější (?) data: vstup Bernarda Pannagla do Tovaryšstva se odehrál 1. října 1684,¹³ poté Bernard Pannagl 14 let učil "les humanites et la rhétorique", 11 let byl kazatelem, 14 let se zabýval domácími exhortacemi (*chargé des exhortations domestiques*), tři roky byl superiorem misie a byl knihovníkem v pražském Klementinu. Zemřel 4. července 1734.

V Římském archivu Tovaryšstva Ježíšova (Archivum Romanum Societatis Iesu, zkr. ARSI) se nachází rukopis elogia Bernarda Pannagla.¹⁴ Vzhledem k obtížné dostupnosti tohoto pramene zde uvádíme nejen jeho překlad, ale též přepis latinského textu s plným znění:

„Nunc interposito trimestri spatio subsecutus est¹⁵ P. Bernardus Pannagl 4^{tá} Julii, marasmô è sententia Medicorum consumptus et biduo antè juxta votum proprium et postulatum tam sacrô infirmorum unctus oleô, quàm salutari communitus viaticô, hilarem eúmque tranquillum semper praeferens animum, qualem sanus exhibere consueverat. Mundo editus est Sibenlindae in Austria annô 1666 15^{tá} Augusti. Soc[ieta]ti annumeratus tyro Brunae in Moravia 1684 10. Octob[ris]; absolutô triennali Ph[i]l[osoph]iae studiô, Grammaticae Classes

11 PELZEL, Franz Martin. *Boehmische, maehrische und schlesische Gelehrte und Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten von Anfang der Gesellschaft bis auf gegenwaertige Zeit*. Prag, 1786.

12 SOMMERVOGEL, Carlos. *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*. Première partie: bibliographie, tome VI. Bruxelles: Oscar Schepens; Paris: Alphonse Picard, 1895. s. 170-171.

13 Datum vstupu do Tovaryšstva se neshoduje s datem uvedeným v Pannaglově elogiu (viz níže)!

14 Sign. Boh 152, pp. 211v-212r.

Za zpřístupnění tohoto textu děkuji Kateřině Valentové-Bobkové.

15 Před Pannaglovým elogiem se nachází na tomtéž listu elogium Francisca Hubatia, který „in annum tertium Theologiae studiosus malignis correptus et oppressus maculis 14^{tá} Februarii piè decessit“ (ve třetím roce studia theologie byl zachvácen a zahuben zhoubnými skvrnami).

MUSA PANAGAEA BERNARDA PANNAGLA

docuit annis 2. Poesim 2. Rhetoricam 6. Professorem humaniora repetentium egit 6. Praesidem Seminarii 1. Regentem pariter 1. Superiorem missionis 3. Ministrum Collegiorum 4, totidem Consultorem, Catechistam templi 3. Dixit ad studiosos 1, ad populum 11. Exhortatus est domesticos 20. Bibliothecae Clementinae praefuit administer 8 cum dimidio. Vota 4 professus 2. Febr[uarii] 1702 promotus in Soc[ieta]te / Ph[ilosoph]iae Doctor. Coetanei Vivo huic religioso in Soc[ieta]te perhibent testimonium, quòd videlicet conceptum in tirocinio Spiritùs fervorem, non nisi cum vita mortali extinxerit. Paupertatem, ùt Matrem adamatam coluit exiguis duntaxat icunculis antiquatis et chartae valorem vix excedentibus pro devotione asservatis. Obedientiam observavit exactissimè animò nunquam non promptò admodum reverens Superiorum. Aequales, imò et inferiores religiosa praeveniens humanitate, officia eorundem /: quae potuit :/ animo lubenti non infrequenter supplere visus est. Nihil exotici affectavit unquam; si verò de Superiorum provida charitate proprium instauratione, aut fomento speciale quidpiam ei deferretur in mensa, id humiliter declinabat ordinariis contentus ferculis. Lectionem spiritualem fractis licèt jam viribus recoluit ad mensam et librum piis refertum affectibus legit, quem ultro suppeditari flagitabat, et quidem prout notatum reliquerat, postrema lectio fuerat de desiderio vitae aeternae. Non unum eruditionis praeclarae monumentum reliquit insectator otii assiduus, in opusculis typoeditio, et judiciò plurimorum approbatis pro honore Soc[ieta]tis perceptò haud dubiè laboris premiò in beata aeternitate.“

„Nyní, po třech měsících, následoval otec Bernardus Pannagl 4. července, který podle mínění lékařů sešel stářím. Dva dny předtím byl podle svého přání a své žádosti pomazán svatým olejem pro nemocné a zaopatřen tak spásnou svátostí posledního pomazání; prokázal veselého a vždy tak klidného ducha, jakého míval, když byl zdrav. Na svět byl přiveden v Siebenlindu v Rakousku 15. srpna roku 1666. Členem Tovaryšstva se stal jako novic v Brně na Moravě 10. října 1684. Po absolvování tříletého studia filozofie učil dva roky v gramatikálních třídách, poezii učil dva roky, rétoriku šest let. Šest let byl profesorem opakujících humanitní disciplíny, představeným semináře jeden rok, vedoucím také jeden. Superiorem misie byl tři roky. Ministr koleje byl čtyři roky, stejný počet let byl konsultorem, katechetou v kostele byl tři roky. Studentům kázal jeden rok, lidu jedenáct. Dvacet let byl exhortátorem. Knihovnu v Klementinu vedl jako správce osm a půl roku. 2. února 1702 složil čtyři řádové sliby, poté byl promován na doktora filozofie. Vrstevníci v Tovaryšstvu, kteří

MUSA PANAGAEA BERNARDA PANNAGLA

tohoto kněze zažili, podávají svědectví, že žár Ducha, který pojal jako novic, pohasl až s jeho smrtelným životem. Chudobu ctil jako milovanou matku, jen si ze zbožnosti nechával staré obrázky, jejichž cena stěží přesahovala hodnotu papíru. Poslušnost zachovával velmi přesně a s duchem nikdy neochotným velmi ctil představené. Sobě rovné, dokonce i podřízené předčil zbožnou lidskostí, a ty jejich povinnosti, které mohl, rád často horlivě podstupoval. Neusiloval o nic mimořádného. Pokud mu ovšem díky starostlivé lásce představených bylo ke stolu přineseno něco zvláštního pro povzbuzení nebo jako lék, vyhnul se tomu pokorně, spokojen řádnou stravou. Již s podlomenými silami obnovil duchovní četbu při stole a se zbožnými city četl přinesenou knihu, jíž chtěl sám od sebe posloužit; jak zanechal označeno, byla poslední četba o touze po věčném životě. Tento ustavičný rozsévač pokoje zanechal nejednu památku vzdělanosti v dílech vydaných tiskem, a podle úsudku mnohých pro čest Tovaryšstva vzal nepochybně odměnu za námahu v blažené věčnosti.“

Pokud víme, vydal Bernard Pannagl za svého života pět níže uvedených knih (všechny jsou dochované a dostupné v Národní knihovně ČR):

Metamorphosis Metamorphoseos, seu transmutatio profanarum fictionum Ovidii in sacras veritates Evangelii (Pragae 1712)

Vincitur ingenio, id quod per selectiora stratagemata ex historiis profanis eruta, & qua ethice, qua ascetice illustrata adstruitur (Pragae 1725)

Cogitationes ex monitu Apostoli militarem in modum armatae & ordine suo velut in castrorum aciem digestae (Pragae 1729)

Musa panagaea diversa cum thematum, tum carminum genera pererrans, Poeticen docentibus in subsidium, discentibus in proludium proposita (Pragae 1729, 2. ed. 1732)¹⁶

Comparata in publicum Oratorum sacrorum usum, & privatum piorum lectorum fructum (Pragae 1732)

¹⁶ Bohužel se mi nepodařilo najít žádný dochovaný svazek druhého vydání. Jeho existenci uvádí SOMMERVOGEL, Carlos. *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*. Première partie: bibliographie, tome VI. Bruxelles: Oscar Schepens; Paris: Alphonse Picard, 1895. s. 170.

MUSA PANAGAEA BERNARDA PANNAGLA

Dá se předpokládat, ba je téměř jisté, že Pannagl sepsal za svého života více literárních děl. K povinnostem gymnazijních učitelů například patřilo jednou ročně napsat a se svými žáky nacvičit jednu divadelní hru, kromě toho ve škole byly předváděny menší měsíční a týdenní deklamace, jejichž tvorbu obstarával ponejvíce také sám učitel, případně upravoval práce studentů. Nebylo ovšem pravidlem vydávat takové hry tiskem a Pannaglovy rukopisy jsou ztraceny.

4. MUSA PANAGAEA

Musa panagaea, diversa cum thematum tum carminum genera pererrans; poeticen docentibus in subsidium, discentibus in pro ludium proposita a P. Bernardo Pannagl Societatis Jesu (dále jen *Musa panagaea*) je soubor školních divadelních her. Tato kniha byla vydána dvakrát: poprvé v roce 1729, podruhé 1732. Povolení k tisku vydal Julius Zwecker S. J., Provinciae Bohemiae provincialis 3. ledna 1729. Toto datum je důležité pro posouzení jednoho z cílů, s nimiž byl sborník vydán. *Musa panagaea* je totiž dedikována Janu Nepomuckému a její úvodní hra je právě o něm; teprve 11. ledna 1729 byly ovšem římskými úřady prohlášeny za prokázané čtyři zázraky Jana Nepomuckého, čímž byl de facto ukončen proces předcházející jeho kanonizaci. Jan byl prohlášen za svatého papežskou bulou *Christus Dominus* 19. března 1729, ve dnech 9.-16. října 1729 se pak konaly oslavy svatořečení v Praze. Z porovnání uvedených dat vyplývá, že Pannaglův sborníček sice byl vydán v době, kdy Janův kult vzkvétal, nejednalo se ovšem o knihu spojenou s konkrétními oslavami Janova svatořečení, ať už v Praze nebo v Římě (o jejich konání a konkrétní podobě mohl stěžít v lednu 1729 Bernard Pannagl něco vědět).

Celý sborník *Musa panagaea* obsahuje nejprve dvoustránkovou dedikaci knihy Janu Nepomuckému, po něm následuje předmluva ke čtenáři (nadepsaná *Lectori Salutem*), zbytek knihy je rozdělen na dvě části (*pars prima, pars altera*).

První část obsahuje tři dramata:

1. *Joannes Nepomucenus, in silentio secreti confessionis & in spe publicae canonizationis gloriosus* (s. 9-79)
2. *Divus Joannes Baptista, Praeco poenitentiae in deserto, assertor continentiae in aula* (s. 80-177)
3. *Romulus, Imperii Romani conditor* (s. 177-275)

Druhá část obsahuje kratší deklamace:

1. *S. Josephus* (s. 276-321) - rozděleno na oddíly *S. Josephus inter labores manuales*, *S. Josephus in Aegypto* a *Divus Josephus duodennem Jesum in medio Doctorum reperit*
2. *Lilium Josephinum Salomone excelsius* (s. 322-341)

3. *Arguta Officia divo Josepho, Christi Nutritio, a famularibus epigrammatis obsequiose delata* (s. 342-370)

4. *Ardalio, primum joco, dein ferio Christum confitens, exercitio menstruo pro theatro exhibitus* (s. 371-438)

5. *Fortuna caeca vituperatur & exautoratur* (s. 439-468)

6. *Problema poeticum, utrum ad pangenda carmina praestet bibere vinum an aquam* (s. 469-482).

7. *In abusum tabacae praemonitio* (s. 482-500)

8. *Misce stultitiam consiliis brevem, dulce est desipere in loco* (s. 500-517)

Podívejme se nyní alespoň ve zkratce na dedikaci a předmluvu.

První text, nadepsaný *Dive Joannes Nepomucene, constanter voce populi, recenter ore Romani oraculi martyr sancte* mluví o konci trojího mlčení: první prolomil sám Jan Nepomucký, když po třech stech letech promluvil skrze zázrak neporušeného jazyka, druhé mlčení přerušuje autor svazku, tj. Bernard Pannagl, když vydává hru o Janu Nepomuckém, která Jana oslavila na jevišti a pak byla odložena na více než dvacet let (*plus quinque olympiades*). Hra je přitom vydána, aby Jana propagovala ve vzdělaném světě (*typis publicis orbi erudito Te* [sc. Joannes - pozn. Z. Z.] *divulget*). Třetí mlčení pak přerušuje Řím, když projednává Janovo svatořečení (*dum loquitur suspensum tam diu oraculum, quô Te vicariâ Christi autoritate sanctum promulgat*). Když přestal mlčet Řím, nechce mlčet už nikdo a všichni nazývají Jana divotvorcem - v několika letech budou Jana uctívat i zámořské kraje (*transmarina regna*). Janovi příznivci pak budou tleskat i Pannaglově Muse - ta ovšem, omlouvá se autor, chtěla skromně mlčet, ale úcta k patronu Janovi ji přiměla, aby se přidala ke snahám Janovým a též promluvila (*ut lucubrationem praesentem pedibus tuis adsterneret*). Nechť tedy Jan pohlédne na toto dílko tak, jak má ve zvyku pohlížet na upřímné snahy svých stoupenců.

Jinými slovy - Musa panagaea se svěruje do ochrany Jana Nepomuckého a zároveň má sloužit jako prostředek k jeho propagaci po celém světě. Zarážející je v této dedikaci přítomný čas (indikativ přítomnosti), který Pannagl používá, když mluví o přerušení římského (a tím celosvětového) mlčení. Jak jsme uvedli výše, v době, kdy kniha dostala cenzurní povolení, nebyl Jan ještě prohlášen za svatého - zde však jako by o něm Bernard Pannagl již mluvil jako o čerstvě kanonizovaném. Buď tedy považoval Janovo svatořečení již za "hotovou věc", nebo

bylo cenzurní povolení uděleno později, než je uvedeno. Nabízí se ještě třetí možnost - že by cenzurní povolení sice bylo skutečně uděleno 3. ledna, ale dedikace a předmluva by byly napsány až po tomto datu - tak by ovšem jejich argumenty pro vydání hry o Janu Nepomuckém byly buď falešné, nebo by i hry celé první části byly dodány až po cenzurním schválení díla s názvem *Musa panagaea*. Tyto hry ostatně pravděpodobně prošly cenzurou už někdy dříve, neboť každá výroční školní hra musela být před svým uvedením schválena příslušnými církevními úřady.

V předmluvě ke čtenáři osvětluje Bernard Pannagl název knihy. Přívlastek *panagaea* (tj. *diversa, varia*, tedy „mnohotvárná, rozmanitá“) patřil původně Dianě, neboť neměla jen jednu podobu ani jméno, byla zvána též Hecate či Luna. Také Múza tohoto Pannaglova dílka (*opusculum* - má ovšem 518 stran) má mnoho podob, neboť se toulá různými tematy a metry, a právem je tedy i ona zvána *panagaea*. Nenazouvá ovšem "střevíc Sofoklův" (*cothurnum Sophoclaeum*), ale spokojí se "lehčí obuví" (*leviore socco*), tj. týdenními a měsíčními vystoupeními (*per exercitationes hebdomadarias menstruásque actiones, quasi per privata theatra, modestè incedit*), a to ze dvou důvodů: jednak vážných dramát bylo vydáno v minulosti už dost a i nedávno vydal své dílo tiskem jakýsi *poëta melioris notae* („uznávaný básník“), jednak *Musa panagaea* je určena pro žáky, a ti nemají vážné kusy v oblibě - na rozdíl od komedií (*musa nostra consulere voluerit discentibus; hi grandibus terrentur, minora tentant*). Tragické kusy také každého rozesmutní, kdežto veselé svými vtipy rozveselí a rozesmějí. Hra o Janu Nepomuckém (která mezi ostatní hry nepatří, protože nejde o neveřejné cvičení, ale byla provozována jako výroční hra - *solenniter fuit exhibita*) byla do souboru přidána, neboť celý tento soubor byl vydán pod patronací Jana Nepomuckého (*observes velim, lucubrationem totam sub auspiciis divi Joannis Nepomuceni in lucem prodire*), a tak se slušelo, aby v něm měl Jan své místo, a sice místo přední. Aby pak nebyla hra o Janu Nepomuckém vmíšena do davu obyčejných deklamací, byla kniha rozdělena na dvě části (*quia Joannaea actio dedignabatur immisceri minoribus et privatis exercitationibus, separavi illam à plebe declamationum opusculumque divisi bifariam*), a aby jedna část knihy nebyla o tolik větší než druhá, byl přidán "Janovi mlčícímu Jan mluvící" a Romulus.

Nejsme s to ověřit pravdivost Pannaglova tvrzení, že chtěl původně vydat jen žertovná cvičení a vážné hry přidal teprve pod tlakem okolností, uvažme ale, že tragedie nakonec zaplňují více než polovinu knihy. Je jistě možné, že vyjádření o jejich dodatečném přidání

bylo jen výrazem skromnosti, která se nechtěla srovnávat s dramaty „uznávaného básníka“. Pokud jde o výraz *sub auspiciis divi Joannis Nepomuceni*, jsme postaveni před stejný problém, jako u dedikace Janu Nepomuckému. Je ostatně pravděpodobné, že oba tyto texty (předmluva ke čtenáři i dedikace Janu Nepomuckému) byly napsány přibližně v téže době.

Podaří-li se zjistit přesné datum vydání a osvětlit smysl Pannaglových úvodů, pomůže to ozřejmit jeden ze záměrů, s nimiž byl sborník *Musa panagaea* vydán. I když ale definitivní řešení problému neznáme, můžeme říci, že kromě případné propagace Jana Nepomuckého mělo dílo sloužit také jako školní příručka a texty zde uvedené byly zřejmě původně psány pro běžné využití při výuce. Jedná se, jak je zřejmé z předmluvy ke čtenáři, o školní hry a deklamace, a to ve druhé části sborníku o neveřejné hry týdenní a měsíční (tj. podobné hry se provozovaly ve škole každý týden či měsíc, ovšem jen z cvičných důvodů; na veřejnosti nebyly předváděny), hra o Janu Nepomuckém a zřejmě i další hry první části jsou pak veřejnými představeními výročními.

4.1. Pannaglova dramata z pohledu dobových poetik

Autoři divadelních her v Čechách 18. století měli k dispozici několik pojednání o druzích dramatu a jejich tradičních formách. Na ty hlavní upozorňuje Bohuslav Balbín v osmé kapitole svých *Verisimilií*:¹⁷ zmiňuje knihy *Ars poetica* Alexandra Donata, *Palaestra eloquentiae ligatae* Jacoba Masenia, *Institutiones Poeticae* Jacoba Pontana a *Poetices libri septem* Julia Caesara Scaligera.¹⁸ Tyto příručky doplňuje pak sám Balbín několika poznámkami z českého prostředí. Václav Jandyt nám v roce 1710 ve své *Krátké zprávě*¹⁹ podává svědectví o tom, že zmíněné knihy byly na počátku 18. století stále užívány (nebo alespoň doporučovány), navíc i pro českou dramatickou tvorbu.

Přidržíme se v našem výkladu zejména poetiky Pontanovy, Balbínovy a Scaligerovy.

17 BALBÍN, Bohuslaus Aloysius. *Verisimilia humaniorum disciplinarum, seu iudicium privatum de omni litterarum (quas humaniores appellant) artificio, [...]. In eorum potissimum gratiam, qui humaniora studia ab origine prima repetere cupiunt.* Pragae: Typis universitatis, 1666. s. 205.

BALBÍN, Bohuslav: *Verisimilia humaniorum disciplinarum. Nástin humanitních disciplín.* Z latiny přeložil Bohumil Ryba. Praha: Universita Karlova, 1969. (Česky i dále cituji podle Rybova překladu.)

18 DONATUS, Alexander. *Ars poetica sive institutionum artis poeticae.* Coloniae Agrippinae (Kolín n. Rýnem), 1633.

MASENIUS, Jacobus. *Palaestra eloquentiae ligatae dramatica.* Nova editio. Coloniae Agrippinae (Kolín n. Rýnem), 1664.

PONTANUS, Jacobus. *Poeticarum institutionum libri tres. Tirocinium poeticum.* Ingolstadii, 1594

SCALIGER, Julius Caesar. *Poetices libri septem.* Lyon: Antonius Vincentius, 1561.

19 JANDYT, Václav. *Krátká zpráva, která a dle jakých pravidel Čechové v jazyku českém v tyto časy komedije skládají a k spatření vydávají.* In KALISTA, Zdeněk. *České baroko: studie, texty, poznámky.* Uspořádal, přeložil a úvod i poznámky napsal Zdeněk Kalista. Praha: Evropský literární klub, 1941.

Jacobus Masenius podává výklady sice dost podrobné, nicméně vztahující se spíše k dramatu antickému než k praxi svých současníků.

4.1.1. Druhy dramatu

Pontanus podává čtyři druhy dramatu. Komédie nemá být prosta vtipu a jejím obsahem jsou soukromé záležitosti.²⁰ Tragedie se od komedie liší tím, představuje děje spojené s králi, hrdiny a jinými „vynikajícími postavami“, líčí pohromy, aby „milosrdenstvím a strachem osvobodila duše od těch zmatků, ze kterých pocházejí takové tragické události“.²¹ Kromě těchto dvou čistých žánrů uvádí Pontanus ještě dva smíšené. Prvním je tragikokomedie (*tragicocomoedia*), v níž mohou vystupovat vznešené postavy a která má šťastný, veselý konec; jako příklad je uveden Plautův *Amphitruo*. Komikotragedie má pak smutný konec, ale vystupují v ní skromnější a obyčejnější postavy. Pro poslední typ ale Pontanus nenachází žádný příklad.

Scaliger nezná smíšené typy komikotragedie a tragikokomedie. Komedii definuje jako „*poema dramaticum, negotiosum, exitu laetum, stylo populari*“ a popírá, že by popisovala pouze soukromé záležitosti.²² Tragedie se pak od komedie liší třemi věcmi: vystupujícími postavami, charakterem zobrazovaných osudů a zápletek a zakončením.²³

Balbín se s Pontanem v základním dělení dramatu shoduje, pouze při rozlišení smíšených typů klade větší důraz na děj než na vystupující postavy. Od všech uvedených typů ale odlišuje deklamaci, která je jednak kratší, jednak se na ni nevztahují žádné předpisy týkající se komedií a tragedií; její námět může být libovolný, vše se odehrává „před očima a ušima výhradně vzdělanců“. Zjevně se tedy v případě deklamací nejednalo o běžné divadelní hry, ale spíše o dramatizaci libovolného textu. Balbín rozlišuje deklamace řečnické, básnické,

20 „*Comoedia est poesis dramatica, quae ob docendam vitae consuetudinem, civiles et privatas actiones, non sine leporibus et facetiis imitatur.*“ PONTANUS, Jacobus. *Poeticarum institutionum libri tres. Tirocinium poeticum*. Ingolstadii, 1594. Liber secundus, caput XII, De comoedia: definitur comoedia et tragicocomoedia, s. 104.

21 „*Tragoedia est poesis virorum illustrium per agentes personas exprimens calamitates, ut misericordia et terrore animos ab iis perturbationibus liberet, a quibus huiusmodi facinora tragica proficiscuntur. Atque hic quidem finis est tragoediae. Quod autem diximus, esse virorum illustrium, in eo a comoedia, uti per agentes personas ab epopoeia secluditur.*“ PONTANUS, Jacobus. *Poeticarum institutionum liber secundus*. Liber secundus, caput XVIII, De tragoedia: notatio et definitio tragoediae item qui fiat ut delectet, s. 110.

22 „*Comoediam igitur sic definiamus nos, poema dramaticum, negotiosum, exitu laetum, stylo populari. Errarunt enim, qui Latinis sic definiuere, priuatarum personarum, ciuiliū negotiorum comprehensio, sine periculo.*“ SCALIGER, Julius Caesar. *Poetices libri septem*. Lyon: Antonius Vincentius, 1561. Caput V, Comoedia et tragoedia, s. 11.

23 „*Tragoedia, sicut et comoedia in exemplis humanae vitae conformata, tribus ab illa differt, personarum conditione, fortunarum negotiorumque qualitate, exitu.*“ SCALIGER, Julius Caesar. *Poetices libri septem*. Lyon: Antonius Vincentius, 1561. Caput VI, Tragoedia, s. 11.

oslavné, předváděcí (tj. s hereckou akcí), stínové (stínové divadlo), emblematické (výklad emblemů a živé obrazy), obrazné (alegorické), hudební a další. Jeho rozlišení je spíše intuitivní, nemá jednotné kritérium.

4.1.2. Obsah dramatu

Balbín vřele doporučuje, aby obsah dramatu byl co nejpravděpodobnější. Sám dělí dramata na ta, která čerpají látku ze skutečných událostí, a ta, která jsou zcela smyšlená, a jen nelibě nese, že obojí je v jeho době mícháno dohromady. Pontanus i Balbín odkazují na Horatiovy verše

Ne pueros coram populo Medea trucidet,
Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus,
Aut in avem Procné vertatur, Cadmus in anguem.
Quodcunque ostendis mihi sic, incredulus odi.²⁴

(De arte poetica, v. 185-188)

Pontanus dále uvádí předpis, podle kterého se má děj dramatu (komedie i tragédie) odehrávat celý během jednoho dne, maximálně během dvou dnů. Balbín tento i další předpisy (nesmí mluvit více osob než tři, jeviště nesmí být nikdy prázdné, pouze na konci dějství apod.) uvádí také, ovšem jen jako pravidla pro dramata podle starého vzoru. Ale nová poezie 17. století podle něj „požaduje, aby jí bylo dovoleno všechno, míšení bohů mezi lidi, křiky celého divadla, proplétání pravdy smyšlenkami, užívání Geniů místo osob, libovolný počet jednání atd.“²⁵

24 „Před zraky diváků ať Médea nevraží děcka,
na scéně Átreus vrah ať nevaří útroby lidské,
zde Prokné ať nerostou křídla a Kadmos se nemění v hada:
taková řešení nepřesvědčí a dost se mi přfčí.“

Překlad i latinský text převzat z: HORATIUS, Quintus H. Flaccus. *De arte poetica = O umění básnickém*. Přel. Dana Svobodová, k vydání připravila a odbornými komentáři opatřila Eva Stehlíková. Vydání v tomto překladu první. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0988-4.

25 „[...] at hujus seculi nova Poësis omnia sibi permitti cupit, deos hominibus permistos, clamores totius theatri, ficta cum veris, genios personarum loco, actuum numerum qui placeat etc.“ BALBÍN, Bohuslaus Aloysius. *Verisimilia humaniorum disciplinarum, seu iudicium privatum de omni litterarum (quas humaniores appellant) artificio, [...]. In eorum potissimum gratiam, qui humaniora studia ab origine prima repetere cupiunt*. Praga: Typis universitatis, 1666. s. 210.

4.1.3. Rozvržení na dějství a scény

Podle Pontana, má drama pět částí: *prologus* nebo *prologium*, *protasis*, *epitasis*, *catastasis* a *catastrophe* a mělo být takto rozděleno na pět dějství (*actus*).²⁶ Balbín uvádí ovšem jen dějství tři, a sice *protasis*, *epitasis* a *catastrophe*, zřejmě podle Cicerona, o jehož rozdělení dramatu na tři části se zmiňuje i Pontanus. Scaliger uvádí rozdělení dramatu na „skutečné a původní“ (*verae et primariae*) čtyři části *protasis*, *epitasis*, *catastasis* a *catastrophe* (i když ví o tom, že někteří uvádějí jen tři části), připouští ovšem formální *actus*, které se s těmito částmi neshodují: z pěti *actus* první obsahuje celou *protasis*, poslední celou *catastrophe* a mezi ostatními třemi jsou rozděleny *epitasis* a *catastasis*.²⁷

Každé dějství (*actus*) se dělí na scény (*scenae*). Scéna je vymezena pobytem určitého počtu postav na jevišti; pokud některá z postav odejde či přijde postava nová (či více postav), zpravidla jedna scéna končí a začíná další. Pontanus se zmiňuje, že „někteří soudí, že by scén nemělo být více než deset a herců více než čtrnáct,“ ale už sama tato formulace naznačuje, že nešlo o obecně přijaté mínění.

Dramatu měl předcházet prolog, kterým se divák uváděl do děje. Podle Balbína je kromě mluveného prologu přípustný i úvod pantomimický, hudební či předvedený pomocí obrazů. Dále Balbín doporučuje prokládat drama vystoupením sborů, ale také například různými tanci, hrami apod.

4.1.4. Zařazení dramát Bernarda Pannagla

Všechna velká Pannaglova dramata jsou smíšeného typu, obsahují jak scény a postavy komické, tak tragické. Dnes bychom je nejspíše označili za tragikomedie, podle klasifikace Pontanovy pak za tragikokomedie nebo komikotragedie podle toho, zda končí dobře či špatně. Ale dá se vůbec říci, zda smrt mučedníka, který se dostane k Bohu, je šťastný nebo nešťastný závěr dramatu?

Bernardus Pannagl překračuje ve svých dramatech téměř všechna doporučení Balbína i Pontanova. Na jevišti sice nevraždí své děti Medea, před zraky diváků je ale proboden Remus a snad i se všemi patřičnými efekty utopen Jan Nepomucký. Mezi biblické postavy vstupuje

26 „Quinque partes comoediae numerantur, quibus eius magnitudo absolutur, prologus seu prologium, protasis, epitasis, catastasis, catastrophe.“ PONTANUS, Jacobus. *Poeticarum institutionum liber secundus*. Liber secundus, caput XV, De partibus comoediae κατὰ τὸ ποσόν, seu quantitatis.

„Actus est pars fabulae, continens diuersas actiones pro diuersitate partium, de quibus supra explicatum est. Non plures autem nec pauciores quinque actus siue in tragoedia sive in comoedia esse conuenit, quod Horatius etiam docuit.“ PONTANUS, Jacobus. *Poeticarum institutionum liber secundus*. Liber secundus, caput XVI, De actibus, scenis et actoribus seu personis, s. 103.

27 SCALIGER, Julius Caesar. *Poeticæ libri septem*. Lyon: Antonius Vincentius, 1561. Caput IV, Comoediae et tragoediae partes, s. 14.

ve hře o Janu Křtiteli Lítice přestrojená za Herodiadinu dceru. V jakém časovém rozmezí se děje odehrávají není většinou známo, stěží je ovšem možné dobu od první hádky Jana Nepomuckého s králem do jeho oslavování sousedními zeměmi a městy odhadovat na dva dny.

Jediné, co zbývá, je zachování formálních náležitostí. Hry Romulus a Jan Křtitel jsou rozděleny do pěti dějství a dále na jednotlivé scény, přičemž žádné dějství neobsahuje více než deset scén. Jan Nepomucký je rozdělen pouze na dvě části, to si ovšem vyžadovaly dva zcela odlišné děje v dramatu představované. V první části se odehrává celý spor Jana s králem o zpovědní tajemství, děj spadá do „reálné“ minulosti, jediné (z našeho pohledu) neskutečné postavy jsou přítomny v Janově vidění v žaláři. Druhá část se pak odehrává v blíže neurčené době po Janově smrti a více se soustředí na symboly, vystupuje v ní mnoho alegorických postav. V obou částech je možné najít některé paralelní výroky nebo celé dialogické části. Rozdělení dramatu tu tedy není zcela libovolné, bylo nutné kvůli umělecké výstavbě hry. I zde v každé části Pannagl dodržuje pravidlo o maximálním počtu scén, každá *pars* (nikoli *actus*) jich obsahuje právě deset.

4.2. Scénická podoba školních divadelních her

V 17. a 18. století se v českých zemích setkáváme jak s nákladnými iluzivními perspektivními scénami, tak i s obyčejněji vypadajícími scénami pódiovými či etážovými. Perspektivní scény byly užívány spolu se speciálními divadelními efekty (létacími stroji, umělými blesky apod.) zvláště při představeních, která měla působit dojmem velkolepé podívané, tedy především při představeních pro veřejnost a zvláště pak pro šlechtu.

Ve školách se však běžně hrálo se skromnější výpravou. Základem bylo jednoduché pódiové jeviště, případně jeviště o několika podlažích nad sebou (vyšší patra byla vyhrazena urozeným postavám či nebešťanům) či vedle sebe (zvl. při hrách, kde se odehrával paralelně děj historický a alegorický). Na tomto jevišti mohly, ale nemusely být malované kulisy, kterými bylo naznačeno prostředí děje.²⁸ Pokud se hrálo za tmy, muselo být jeviště osvětleno olejovými lampičkami; drahých voskových svíček se užívalo jen zřídka. Jeviště tedy zůstávalo stále v jakémsi pološeru, ale to jednak dávalo možnost skrýt různé nedokonalosti, jednak se tím vytvářel prostor pro užití různých světelných efektů.

²⁸ Kateřina Bobková-Valentová uvádí, že jezuitské školské divadlo užívalo listových posuvných kulis a malovaných prospektů. Viz BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, Kateřina. *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1082-5.

Během představení bylo možné podobu scény různě měnit. Balbín pro to uvádí tři možnosti: jednak odstranění předchozích kulis (nebo i světel apod.) nebo jejich zakrytí mezioponou, jednak obrácení kulis,²⁹ jednak vysunutí nové scény.³⁰ Mnoho jezuitských školních her (mezi nimi i hry Bernarda Pannagla) se ovšem obejde bez jakýchkoli kulis, lze je provést jen jako dialogy na holém pódiu a zůstanou zcela srozumitelné.

Kostýmy měly při divadelním představení postavy především charakterizovat, nikoli je realisticky napodobit. Balbín uvádí vhodné barvy kostýmů pro jednotlivé typy, např. zelenou pro postavy mladé či bílou pro nevinné a ctnostné.³¹ K oděvu pak přibyly ještě různé doplňky jako koruna pro krále, kopí pro strážce apod.

Ve hrách Bernarda Pannagla nacházíme pouze několik náznaků o jejich provedení. Hra o Janu Nepomuckém byla nepochybně hrána na etážovém jevišti s nejméně dvěma poschodími. Dokazují to poznámky „In theatro superiore“ a „In inferiore“ v extrariu po 4. scéně. Na jednom z jeviští stál po celou třetí a čtvrtou scénu první části dramatu Coniscus, zatímco na jiném se odehrávaly rozhovory dvořanů s Janem Nepomuckým a poté s králem.

Podíváme-li se na dějiště celého dramatu o Janu Nepomuckém, zjistíme, že jeho první část se odehrává jen v několika málo prostředích: v síni královského hradu (scény 1, 2, 4, 5, 6), ve vězení (scény 3, 8, 9), v blíže neurčeném prostředí na hradě (scéna 7 a extraria; mohlo jít i o tytéž kulisy jako u královských hradních síní) a venku u Vltavy (scéna 10). Druhá část dramatu je alegorická a mluvit tam o nějakém konkrétním prostředí příliš nemá smysl; pokud se ovšem rozhovory někde odehrávají, pak zřejmě kdesi v Praze na ulici či na břehu Vltavy. Jestliže stál Coniscus po zmíněné dvě scény někde stranou, mohli bychom uvažovat o jevišti

29 Tzv. telariové kulisy byly zpravidla trojboké hranoly, které měly na každé straně namalovanu jinou scénu. Prostým otočením těchto kulis bylo tedy možno nenáročně a rychle změnit prostředí děje.

30 „De theatri artificiosis mutationibus non est hinc dicendi locus; fiunt tripliciter: Primò, subtrahendo, quae antè fuerant et removendo, ut si antea superbum fuisset et dejectis cortinis nigrum v. g. apparere inciperet aut contrà. Secundò, cùm invertitur, quod in pictura locum habet. Tertio, cùm augetur, ut si theatrum novum seu scena nova foras protrudatur. Duo ultima difficillima sunt, primum facile.“ BALBÍN, Bohuslaus Aloysius. *Verisimilia humaniorum disciplinarum, seu iudicium privatum de omni litterarum (quas humaniores appellant) artificio*, [...]. In *eorum potissimum gratiam, qui humaniora studia ab origine prima repetere cupiunt*. Praeae: Typis universitatis, 1666. s. 214

31 „Colores etiam in habitu diligenter servandi: nam viridia laeta sunt et apta juventuti; caerulea marina et coelestia; alba et pura simplici aetati et virtutum innocentiae propria habentur; flava naturae; nigra tristitiae; rubra bello, sanguini, triumphis; aurea Diis; argentea foeminis; ferrea bellicos; florida floridis; denique mixti colores mixtis personis conveniunt.“ BALBÍN, Bohuslaus Aloysius. *Verisimilia humaniorum disciplinarum, seu iudicium privatum de omni litterarum (quas humaniores appellant) artificio*, [...]. In *eorum potissimum gratiam, qui humaniora studia ab origine prima repetere cupiunt*. Praeae: Typis universitatis, 1666. s. 216.

s dvěma poschodími, z nichž horní nejspíše představovalo po celou první část dramatu hradní síň, spodní pak vězení a snad i venkovní ulici.

Hra o Romulovi i hra o Janu Křtiteli vyžadují větší počet dějišť, u obou lze počítat alespoň se šesti, z nichž většina se musela měnit uprostřed dějství. Jak k tomu přesně docházelo, nevíme. Ze scénické poznámky „*In proscenio*“ v Janu Křtiteli je ovšem zřejmé, že jeviště bylo rozděleno alespoň na scénu a proscénium. Mohlo být snad rozděleno oponou, jejímž spuštěním a vytažením by byla scéna snadno proměněna, jak navrhuje Balbín.³²

Ačkoli nevíme nic o speciálních efektech při skutečném provedení Pannaglových her, můžeme si všimnout, že v textu pro ně velmi dobře lze najít uplatnění. S rozsvícením světla či nějaké nápodoby ohně lze počítat ve scéně, kdy se u příležitosti Romulova příchodu sám od sebe rozhoří oheň ve Vestině chrámu. Kromě tohoto nejzřejmějšího případu lze snad ještě počítat s nějakými vodními a (nebo) světelnými efekty při utopení Jana Nepomuckého. K napodobení ohně se užíval často odraz ohně skutečného, který ovšem nehořel přímo na scéně, nebo odkrytí a zakrytí nějaké lampičky apod. Voda byla napodobována jemnou tkaninou, tlučenou slídou či malovanou dekorací a patřičnou zvukovou kulisou.³³

O kostýmech a rekvizitách toho ze samotných her zjistíme jen málo. Ve hře o Janu Nepomuckém se objevují hodiny (*horologium*), o kterých je v poznámce výslovně řečeno, že jsou „*ex chartis lusoriis*“ (z papíru na hraní). Jen naznačené a z dostupných materiálů vyrobené mohly být i další rekvizity Pannaglových her (např. sova v Janu Nepomuckém), s jistotou to ale říci nelze. O podobě kostýmů není řeč ani v textech her ani v poznámkách.

4.3. Ostrovtip Bernarda Pannagla

Příběhy Jana Nepomuckého, Jana Křtitele i Romula byly v Pannaglově době bezpochyby známé ne-li všeobecně, tedy alespoň v okruhu latinsky mluvících vzdělanců, kteří mohli být publikem Pannaglových divadelních her. Tomuto publiku nešlo zřejmě při sledování her o to, *co* se vlastně na jevišti bude odehrávat; o to více zajímala diváky otázka, *jak* to bude zpracováno. Pannaglovy texty jsou opatřeny mnoha rétorickými či básnickými ozdobami,

32 BALBÍN, Bohuslaus Aloysius. *Verisimilia humaniorum disciplinarum, seu iudicium privatum de omni litterarum (quas humaniores appellant) artificio, [...]. In eorum potissimum gratiam, qui humaniora studia ab origine prima repetere cupiunt.* Pragae: Typis universitatis, 1666. O podobě scény a jejích proměnách viz Caput VIII, De comica et tragica poësi deque declamationibus, par. 3, Auxilia quaedam et ornamenta dramatum, s. 213-217.

33 O divadelních efektech viz HILMERA, Jiří. *Perspektivní scéna 17. a 18. století v Čechách.* Praha: Scénografický ústav, 1965.

z nichž některé by jistě bylo možné označit za manýrismy,³⁴ za projevy vzdělanosti a ostrovtipnosti autora i tam, kde to nevyžaduje podaná látka. Podívejme se nyní na konkrétní příklady Pannaglem užitých prostředků pro ozvláštňení textu.

A. Užití nezvyklé slovní zásoby

Užívání nejrůznějších druhů básnických pojmenování samozřejmě patřilo vždy k běžným prostředkům užívaným v próze i v dramatu. V jedné komické scéně ve hře o Janu Křtiteli (adjunctum po scéně III/6) je reflektováno deziluzivní komickou narážkou:

Dordalus: Fers undam huc?

Dropax: Undam non fero, sed aquam.

Dordalus: Et ego non traho capillos, sed crines.

Dropax: Ohe!

Komické postavy ovšem užívají často uměleckých prostředků jakoby neuměle a nešikovně, podobně jako klauni napodobující v cirkuse artistry nebo krotitele lvů. To samozřejmě nijak nezabraňuje užití týchž prostředků ve vážnější situaci jako tradičního básnického ozvláštňení bez komického efektu. I následující příklad je z Jana Křtitele (scéna I/2).

Gamaliel: [...] nempe obrui

Metuit ab unda vindice et reum caput

Jordane toto trepidat involvi.

Užití slova *unda* ve významu *aqua* je zcela konvenční; autor pro tento výraz nemusel jít daleko, ale také jeho užitím nikoho neudiví. Jinak je tomu se slovy v latině zcela nezvyklými, jako jsou *iconismus* (Romulus III/5) nebo *phonascus* (Jan Nepomucký II/2). Zde jsme jistě oprávněni říci, že se jedná o manýru: slovo zazáří jako perla svou učeností a jeho odlesk padne na autora, hrajícího žáka i samu školu. Divák je na chvíli zaujat a udiven nezvyklostí formy - a právě údiv diváka a ozvláštňení textu je účelem užití těchto nezvyklých slov.

34 „Standardní klasik říká to, co má říci, v přirozené a předmětu přiměřené formě. Podle osvědčené rétorické tradice samozřejmě také svůj jazyk „vyzdobí“, to jest, dá mu patřičný *ornatus*. Nebezpečí tohoto systému spočívá v tom, že v manýristických epochách bývá *ornatus* hromaděn bez výběru a beze smyslu.“ CURTIUS, Ernst Robert. *Evropská literatura a latinský středověk*. Přel. Jiří Pelán, Jiří Stromšík, Irena Zachová. Praha: Triáda 1998. ISBN 80-86 1 38-07-0

B. Slovní hříčky s vlastními jmény

Joannes: [...] Nempe haec rotat
 Vertigo reges: modò loqui vetant, modò
 Jubent, modò placent Tullii, Taciti modò.

Slovní hříčky s vlastními jmény ukazují jak vzdělanost autora textu (zná zmiňované postavy a jejich osudy), tak i jeho ostrovtip (dovede jmen těchto postav využít v pravé chvíli tak, aby vyvolal údiv nebo smích). Někdy, jako například u zde zmíněného Tullia (Cicerona), odkazují jména na své nositele a jejich vlastnosti (zde výmluvnost), tedy na širší kulturní kontext, jindy, jako zde u Tacita, jde o etymologii jmen (*tacitus* znamená *mlčenlivý*). Může být takto zmíněna ve vhodném kontextu i etymologie jména postavy vystupující na scéně, jako je tomu u *Faustula* ve hře *Romulus*. I takovýto důvtip ovšem může být předmětem posměchu (*Romulus II/2*):

Faustulus: Faustulus nominor ego,
 Quin imò Faustus.
Atriensis: Tam rudis homo est, ut neque
 Se nôrit. Audi, mi bone, hinc protinus abi
 Tecúmque reputa, quí voceris? Tum redi.

C. Odkazy na mytologii

I odkazy na mytologii byly vždy běžným básnickým prostředkem, například užití jména *Morpheus* ve významu spánek je podobně konvenční jako užití slova *unda* místo *aqua*. V dramatech najdeme ale také odkazy na osoby (egyptská božstva *Sigalion*, *Harpocrates*) a události (*Jovis Scilicet ego unus diphtheram inspexi.*) méně známé. Jejich účel je podobný jako u zvláště hledaných latinských slov (viz bod A).

D. Perifráze (opis)

Když chce Hylas Philonovi říci, že je zbytečně moc zvědavý, užije těchto slov (Jan Nepomucký I/5): *Philo, e matre Curiositate tu mihi genitus videris*. Místo přímého výrazu je pro ozvláštňení formy a pro komický efekt užito ostrovtipného opisu o matce Zvědavosti.

Zajímavým případem je opis protikladem, například když se Boniscus ptá zbitého Conisca (Jan Nepomucký, extrarium po scéně I/2): *Sed quisquam homon' adeò inficetè te mulcere potis fuit?*

E. Annominatio (paronomasia)

Paronomázie (“hromadění různých flexivních tvarů téhož slova a jeho odvozenin, ale i kumulace stejně nebo podobně znějících slov”) se jako tradiční prostředek objevuje ve vážných i komických scénách. Tak v dramatu o Janu Nepomuckém (scéna I/1) začíná král svou první řeč slovy *Beatitudo principum est princeps...* V druhé části téhož dramatu praví Noc Lži (scéna II/1): *Meâ quòd usa sis operâ, honoris fuit, non oneris.*

Paronomasie je někdy zdrojem přirovnání:

Atriensis: Malè accipieris: aula velut aura hoc die
Est turbida, ventus impetuosus.

Na posledním příkladu je možné vidět, jak se slovní hříčka, která text původně jen zdobila (dodávala mu ornatus), dostává do středu pozornosti a je dále rozvíjena.

F. Paralelní vyjádření

Paralela v posloupnosti argumentů přispívá k udržení soudržnosti textu, ke snažšímu vnímání argumentace divákem (Jan Nepomucký I/1):

Rex: Mala nè dixeris ea,
Quaecunque jura conjugum secum trahunt.
Regina quid agat, quid thori consors, decet,
Rex et maritus noverit.

Joannes: Sola excipe
Arcana cordis, illa scrutatur Deus,
Impervia homini: juris hic regi nihil,
Nihil est marito.

I. Paradoxy, oxymora

Zvláště ve hře o Janu Nepomuckém udivuje Pannagl své diváky (čtenáře) záměrně hledanými paradoxy uváděnými ve vybroušených sentencích. Tyto paradoxy ovšem vycházejí velmi často z látky samé, často také z paradoxů uvedených v Novém Zákoně (Jan Nepomucký, scéna I/9):

Joannes:

Sapit,

Qui vitam in ipsa morte amat.

J. Nalézání překvapivých (paralogických) souvislostí

Debaty Dordala a bratrů Nixe a Pixe okolo bílého a černého chleba (Jan Křtitel, adjunctum po scéně I/5) jsou přímo vzorové ukázky paralogické argumentace, tedy myšlenkových postupů z věcného hlediska chybných.

Nix: Qualem tu panem? Terra est, at ego nevolò
Hanc glebam.

Dordalus: Comede.

Nix: Candidum porrige et edam.

Dordalus: Jam tu candidus es, non eges albo, at tuus
Fraterculus, ut itidem fiet candidus, edet
Panem albicantem.

Nix: Nevolò esse candidus,
Niger parenti praeplacet. Ut et ego niger
Fiam, in camino me suspendam tres dies.

Na základě asociace nebo vědomých paralogických kombinací (vyhledávání souvislostí mezi věcmi na základě jejich podobných či protikladných rysů, na základě společných kontextů apod.) jsou vytvářeny neskutečné souvislosti, které překvapují a podle kontextu a obsahu buď udivují nebo rozesmívají. V pozadí uvedeného příkladu můžeme vidět chybnou (ačkoli bez obtíží srozumitelnou) úvahu, že jedení bílých jídel může mít vliv na barvu pleti člověka stejně jako přidání bílé barvy na paletu má vliv na světlost výsledné barevné směsi;

souvislost bílé pleti s bílým chlebem vznikla ale ve skutečnosti spíše asociací skrze společný rys bílé barvy bez zbytečného zdržování se rozumovými úvahami vůbec či spíše s vědomým vyloučením všeho logického a rozumného.

Uvedeme pro ilustraci ještě jeden příklad vtipného paralogismu. Je založen na interpretaci nějakého jevu na základě jiného kontextu a účelu, než jaký by byl v dané chvíli adekvátní:

Atriensis: Quid ista fecit porta, quòd ferias?

K. Dvojznačnost slov a vět

Užití dvojznačnosti (homonymie, homofonie) je vlastně také jen jeden ze způsobů, jak nalézt překvapivé souvislosti a překvapivá vyznění pro slova a výroky, které na scéně zazní. Může jít opět jak o vážné záležitosti (jako když úvaha o různých významech slov *crudus* a *tenere* vzbudí v Seranovi v pátém dějství Romula podezření a on prchne, když byl již téměř dopaden a uvězněn), tak i o humorná nedorozumění nebo “nedorozumění”:

Baucis: Scelus,
Tu me?
Apparitor: Scelus ego tibi?

Dvojznačnost jednotlivých výroků stojí svým užitím na pomezí paralogického užití slov (neboť dvojznačnost slova je využita pro moment překvapení a možnost využití překvapivého kontextu) a hádanky.

L. Hádanka, rébus

Hádkami či rébusey, čekajícími na své rozřešení, poutá Bernard Pannagl své diváky (čtenáře) dosti často a dlouhodobě. Tak hned hned v prolusiu k Janu Nepomuckému věští Mercurius Bohemii:

Purioris lucis florem
Pleno suges ubere,
Cùm videbis praeter morem
Aguas igni nubere.

Správného rozřešení této hádanky - Bohemia si ovšem zpočátku byla jista, že jde o výsměch a že "až se bude snoubit voda s ohněm" znamená asi tolik, co "o řeckých kalendách" - se dočkáme až při vyvrcholení dramatu, dávno po smrti Jana Nepomuckého. Nejasný význam má i nalezení umrlčí hlavy a meče v Romulovi. Toto znamení - a znamením zůstává, i když divák ví o jeho nebožském původu - je také nejprve chybně vyloženo, bohové (podle úvodu vlastně Božská Prozřetelnost) však nakonec pošlou Romulovi svého prostředníka, aby věci uvedl na pravou míru.

Zdá se, že v Pannaglových hrách odpovědi na všechny hádanky a na všechny otázky je možné nalézt jedině u Boha a jedině, když to Bůh dovolí. Dvořané si marně lámou hlavu nad tím, jaký asi hřích vyznala královna Janu Nepomuckému. Využijí všechen um, aby nakonec byli jen k smíchu, ostatně podobně jako sám král. Ale v druhé části téhož dramatu, když jsou lidé znejist'ování zlou mocí ohledně hvězd na vodě a důvodu Janovy smrti, zjeví se pravda velmi jasně, protože právě to odpovídá Boží vůli.

Závěr

Hříčkami s formou a hříčkami s obsahem slov a sdělení Bernard Pannagl bezpochyby svoje diváky baví a dopřává jim i požitky z dovedně složených a vyzdobených vážných monologů a sporů i básnických projevů. Tytéž formální prostředky jsou využity jako ozdoba vážných řečí i parodovány v komických výstupech. Zároveň ale můžeme sledovat něco mnohem důležitějšího: užití paralogismů, mnohoznačných výroků a hádanek uvádí diváka (čtenáře) do nejistoty o tom, zda je vůbec možné dobrat se lidským rozumem poznání pravdy, zda je možné argumentací a mluvením něčeho dosáhnout. Děj Pannaglových her vyznívá tak, že pouze Bůh pravdu zjevuje nebo skrývá a proti jeho vůli je zřejmě každé snažení marné.

5. OTÁZKY VYDÁVÁNÍ LATINSKÝCH RANĚNOVOVĚKÝCH TEXTŮ A JEJICH ŘEŠENÍ V EDICI DRAMAT BERNARDA PANNAGLA

5.1. Úvod

V současné době u nás neexistuje žádný obecný návod či doporučení, jak vydávat novolatinské texty.³⁵ Není snad ani žádoucí, aby takový návod vznikl, neboť vždy je třeba při edici přihlížet ke konkrétním specifikům vydávaného textu a k účelu vydání. Na druhou stranu je dobré, existují-li teoreticky podložené směrnice pro vydání určitého typu, kterých by se vydavatel mohl přidržet, nemá-li důvody rozhodnout se pro jiné řešení; tak je možné předejít tomu, aby se edice odlišovaly jedna od druhé jen z rozmaru vydavatele. Právě o možnostech alespoň částečného sjednocení úzu ve vydávání raněnovověkých latinských (ale i českých) textů se jednalo na semináři *Problémy ediční praxe při vydávání raněnovověkých textů*, pořádaném dne 25. února 1999 Ústavem pro klasická studia AV ČR, Filozofickým ústavem AV ČR, Ústavem českého jazyka a textové komunikace FF UK a Katedrou české literatury a literární vědy FF UK. Vstupní příspěvky Martina Svatoše a Martina Steinera, ve kterých byla shrnuta současná praxe a navržena řešení některých dílčích otázek, jsou dodnes jedním z mála českých otištěných vodítek pro editory novolatinských textů.³⁶

Kromě zmíněných článků je dnes k dispozici metodická směrnice pro potřeby historiků *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*.³⁷ Po časopisech jsou dále roztroušeny poznámky ke konkrétním edicím a autorům, zvláště ke spisům Komenského. Úplná ediční řešení představují *Pravidla pro vydávání spisů J. A. Komenského* a *Doporučení pro řadu Fontes rerum Bohemicarum recentioris aevi*, oba spisy zůstávají však jen v podobě interních materiálů editorských kolektivů, přestože první z nich je již několik desetiletí citován v odborných člancích.³⁸

35 Míjíme obecný návod pro všechny latinské edice. O zásadách a doporučeních pro jednotlivé ediční řady či pro specifická vydání pojednáváme níže.

36 SVATOŠ, Martin. Současná praxe ve vydávání raněnovověkých latinských textů a otázky z ní vyplývající. *Listy filologické*, 1999, roč. 122, č. 3-4, s. 222-231. ISSN 0024-4457. (Dále jen „Svatoš 1999“.)

STEINER, Martin. Ediční pravidla pro vydávání latinských spisů J. A. Komenského. *Listy filologické*, 1999, roč. 122, č. 3-4, s. 232-240. ISSN 0024-4457. (Dále jen „Steiner 1999“.)

37 *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti: příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.-20. století pro potřeby historiografie*. Kol. aut. pod vedením Ivana Šťovíčka. 1. vyd. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra ČR, 2002. ISBN 80-86466-00-0. (Dále jen „Zásady“.)

38 NOVÁKOVÁ, Julie - RYBA, Bohumil. *Ediční pravidla pro latinské spisy J. A. Komenského*. Interní materiál.

SVATOŠ, Martin. *Doporučení pro řadu Fontes rerum Bohemicarum recentioris aevi*. Interní materiál.

Např. Dušan Šlosar v Listech filologických r. 1966 o dodnes nevydaných *Pravidlech pro vydávání spisu*

Při vydávání raněnovověkých latinských textů je možné přihlédnout i k zahraničním publikacím a diskuzím, ačkoliv jejich závěry je nutné přizpůsobit domácímu prostředí; v Česku totiž nelze a priori předpokládat tentýž stav raněnovověkých latinských textů ani tutéž čtenářskou obec edicí jako v jiných zemích. Konkrétní ediční úpravy navrhuje L. Mundt ve sborníku z kolokvia pořádaného společností Deutsche Forschungsgemeinschaft ve svém článku *Empfehlungen zur Edition neulateinischer Texte*,³⁹ z něhož čerpal i Martin Svatoš ve zmíněném příspěvku na semináři *Problémy ediční praxe*. M. Svatoš tehdy upozornil také na sborník *Probleme der Edition mittel- und neulateinischer Texte*⁴⁰; ten obsahuje zajímavé úvahy o textověkritické metodě. Problematiku vydávání raněnovověkých textů shrnují *Empfehlungen zur Edition frühneuzeitlicher Texte a Richtlinien für die äußere Textgestaltung bei Herausgabe von Quellen*.⁴¹

Kromě teoretických spisů nabízejí oporu vydavateli zatím dostupné edice novolatinských textů. U nás jsou to především *Fontes rerum Bohemicarum recentioris aevi* a vydání latinských spisů v *Díle Jana Amose Komenského*.⁴²

Při posuzování jazykových a pravopisných jevů mohou vydavateli pomoci dobové jazykové příručky, učebnice a poetiky. Za všechny jmenujme učebnice jezuitských gymnázií *De institutione grammatica libri III* Emanuela Alvareze a *De arte rhetorica libri III* Cypriana

J. A. Komenského píše: „Především rozbor, který mezitím podnikli Julie Nováková s Boh. Rybou a Antonín Škarka jako část přípravy edičních zásad pro vydávání díla J. A. Komenského, znamená důležitou oporu při sledování vývoje interpunkčního úzu u nás.“ (ŠLOSAR, Dušan. Průřez vývojem staročeské interpunkce. *Listy filologické*, 1966, roč. 89, s. 164-170.)

39 MUNDT, Lothar. *Empfehlungen zur Edition neulateinischer Texte*. In *Probleme der Edition von Texten der Frühen Neuzeit: Beiträge zur Arbeitstagung der Kommission für die Edition von Texten der Frühen Neuzeit*. Hrsg. von Lothar Mundt, Hans-Gert Roloff und Ulrich Seelbach. Tübingen: Max Niemeyer, 1992. s. 186-190. ISBN 3-484-29503-1.

40 *Probleme der Edition mittel- und neulateinischer Texte: Kolloquium der Deutschen Forschungsgemeinschaft, Bonn, 26.-28. Februar 1973*. Hrsg. von Ludwig Hödl und Dieter Wuttke. Boppard: H. Boldt, 1978.

41 *Empfehlungen zur Edition frühneuzeitlicher Texte*. In *Jahrbuch der historischen Forschung in der Bundesrepublik Deutschland*. Berichtsjahr 1980. Hrsg. Arbeitsgemeinschaft außeruniversitärer historischer Forschungseinrichtungen in der BRD e. V. Stuttgart, 1981. s. 85-96.

(Dostupné též online <<http://www.ahf-muenchen.de/Arbeitskreise/empfehlungen.shtml>>.)

SCHULTZE, Johannes. *Richtlinien für die äußere Textgestaltung bei Herausgabe von Quellen zur neueren deutschen Geschichte*. In *Blätter für deutsche Landesgeschichte*, 1962, N. 98. s. 1-11. (Poslední vydání in *Richtlinien für die Edition landesgeschichtlicher Quellen*. Hrsg. W. Heinemeyer (Gesamtverein der deutschen Geschichts- und Altertumsvereine). Marburg; Köln, 1978. s. 25 - 36.

42 *DJAK — Dílo Jana Amose Komenského – Johannis Amos Comenii Opera omnia*. Praha: Academia, 1969—. . Další literatura k edici DJAK:

NOVÁKOVÁ, Julie. Jak vydávat latinské spisy Komenského. *Informační bulletin pro otázky jazykovědné*, 1963, č. 4, s. 46-51.

Otázky současné komeniologie. Praha: Academia, 1981.

STEINER, Martin. Kritische Editionen des komplexen Werkes J. A. Komenskýs. In *Acta Comeniana* 9 (33), Praha 1991, s. 175nn.

Soareze, dále *Verisimilia humaniorum disciplinarum* Bohuslava Balbína, ve kterých je uvedena čtná další dobová literatura k mnoha humanitním oborům, a konečně *Institutiones poeticae* Jacoba Pontana.⁴³

5.2. Základní text

Specifické problémy určování základního pramene pro edice raněnovověkých textů shrnuje Svatoš 1999. Jedná se zejména o nevyjasněný vztah autora textu k tištěné knize, tedy o otázku, nakolik kniha odpovídá původnímu rukopisu a nakolik do její úpravy zasahovali faktoři, korektoři apod. V praxi dnešní editoři vycházejí zpravidla z vydání poslední ruky, tj. z posledního dochovaného textu z doby autorova života (tak i vydavatelé *Díla J. A. Komenského*)⁴⁴, v textově kritickém aparátu pak tento text srovnávají s ostatními dochovanými verzemi.

Při našem vydání vycházíme z textu, jehož celý název, uvedený na titulním listu tisku, zní *Musa panagaea, diversa cum thematum tum carminum genera pererrans; docentibus in subsidium, discentibus in pro ludium proposita a P. Bernardo Pannagl Societatis Jesu*. Na témže listu je uvedeno místo vydání „Pragae, Typis Universitatis Carolo Ferdinandae in Collegio Societatis Jesu ad S. Clementem, per Norbertum Fitzky Factorem“. Tisk, který máme k dispozici, není datován, obsahuje však cenzorní osvědčení z 3. ledna 1729 (bližší komentář k dataci knihy viz příslušná kapitola úvodu). Jedná se o exemplář z fondu Národní knihovny ČR, sign. 52 G 334.

Pokud víme, není kniha *Musa panagaea* ani žádná její část uchována v rukopise. Tiskem byla údajně vydána dvakrát, a sice r. 1729 a 1732. Druhé vydání, ještě z doby Pannaglova života, bohužel nemáme k dispozici. Všechny další exempláře, které se nám podařilo objevit, se shodují s uvedeným exemplářem z Národní knihovny.

43 ALVAREZ, Emmanuel. *De institutione grammatica libri III. Locupletati et scholiis nuper aucti ac recogniti*. Pragae, 1598.

SOAREZ, Cyprian: *De arte rhetorica libri tres ex Aristotele, Cicerone et Quintiliano praecipue deprompti. Cum tabulis Ludovici Carbonis*. Ingolstadii: Ad. Sartorius, 1602.

BALBÍN, Bohuslaus Aloysius. *Verisimilia humaniorum disciplinarum, seu iudicium privatum de omni litterarum (quas humaniores appellant) artificio, ... In eorum potissimum gratiam, qui humaniora studia ab origine prima repetere cupiunt*. Pragae: Typis universitatis, 1666.

PONTANUS, Jacobus. *Poeticarum institutionum libri tres. Tyrocinium Poeticum*. Ingolstadii: David Sartorius, 1594.

44 Steiner 1999.

5.3. Povaha edice

Edice dramát Bernarda Pannagla je, pokud víme, vůbec první edicí jezuitských školních dramát v Čechách. Srovnání s textem podobného typu nabízí jednak *Dílo Jana Amose Komenského*, kde byly vydány i didaktické divadelní hry (např. *Diogenes Cynicus Redivivus*)⁴⁵, jednak nyní připravovaná edice jezuitských školních dramát o Janu Nepomuckém. K oběma edicím je možné v našich úvahách přihlídnout, obě mají ovšem pro své ediční řešení poněkud jiná východiska než my.

Pokusme se nyní zařadit naši edici „podle povahy vydávaného textu, podle typu edice a podle účelu, jakému má vydávaný text sloužit“.⁴⁶

Vydávaným textem jsou jezuitská školní dramata otištěná ve sborníku *Musa panagaea* z r. 1729 (viz výše v odd. Základní text).

Typy edice rozděluje Svatoš 1999 na vědeckou, čtenářskou a výukovou, s tím, že latinská čtenářská edice de facto neexistuje. Vzhledem k povaze textu a potenciálním čtenářům volíme edici vědeckou. Jejím účelem je „usnadnit vnímání a pochopení textu dnešním uživatelem, ale zároveň zachovat v co největší míře historickou podobu textu, jeho historicitu“.⁴⁷

Účelem edice bude pro nás zprostředkování vydávaných latinských dramát všem zájemcům s příslušnou znalostí latiny, nikoli tedy jen klasickým filologům specializovaným na raný novověk, ale například i bohemistům, teatrologům či historikům.

Uvedené teze nacházejí praktické uplatnění jak v šíři a zaměření kritického aparátu, tak i v konkrétních úpravách textu, jež uvádíme dále.

5.4. Interpunkce

Interpunkce v celém sborníku *Musa panagaea* se blíží tzv. interpunkci výdechové,⁴⁸ ve které jsou interpunkčními znaménky značeny přestávky v řeči (výdechové pauzy), nikoli syntaktické celky jako v systému užívaném dnes v češtině. Ukončení věty jednoduché nebo

45 COMENIUS, Joannes Amos. *Paradisus ecclesiae renascentis (Ráj církve znovu se rozzelenávající)*. — *Didactica*. — *Informatorium školy mateřské*. — *Informatorium maternum, der Mutterschul*. — *Navržení krátké o obnovení škol v Kralovství českém*. — *Dvěře jazyků odevřené*. — *Diogenes Cynicus redivivus*. — *Abrahamus patriarcha*. Edd. Dagmar Čapková, Karel Hádek, Jarmila Koschinová, Stanislav Králík, Jiří Kyrášek, Julie Nováková. 1. vydání v Academii. Praha: Academia, 1973.

46 Podle těchto charakteristik dělí edice A. Vidmanová, kterou cituje Svatoš 1999.

47 Svatoš 1999.

48 Užití této interpunkce v raněnovověkých latinských textech nebylo zatím popsáno v žádné dostupné odborné publikaci. Pro české texty je popsána in: ŠLOSAR, Dušan. Průřez vývojem staročeské interpunkce. *Listy filologické*, 1966, roč. 89, s. 164-170.

souvětí je zde signalizováno (jako v dnešní interpunkci) tečkou, otazníkem nebo vykřičníkem; otazník i vykřičník zde však mohou stát i uprostřed věty, kde signalizují výslovnost slova nebo slovního spojení, za kterým stojí. Čárka odděluje některé polovětné konstrukce (např. rozvitý akuzativ s infinitivem či ablativ absolutní) a jednotlivé věty v souvětí, několikanásobné větné členy, někdy i vokativy a další výrazy, které nejsou součástí syntaktické stavby věty (po zvolacích částicích jsou zpravidla vykřičníky). O dvojtečce by bylo možné říci ve shodě s dnes platnými *Pravidly českého pravopisu*, že „uvozuje část textu, která svým obsahem z předcházející části vyplývá nebo ji rozvádí“.⁴⁹ Konečně středníku se užívá k oddělení vět, které spolu souvisí, jejichž vztah však není syntakticky vyjádřen. Podle Balbínových Verisimilií (kde je ovšem popsána interpunkce logická) se středníkem značilo oddělení jednotlivých kól jedné periody. Zřejmě ale neexistuje jednoznačná hranice mezi užitím středníku a dvojtečky, stejně jako neexistují pevné předpisy pro interpunkci, kterými by se tiskaři či písaři řídili. Popsané zákonitosti je třeba chápat jen jako jisté tendence.

Mezi editory latinských raněnovověkých textů dnes většinou panuje shoda v úpravě výdechové interpunkce na dnešní gramatickou (logickou), alespoň pokud jde o vědeckou literaturu a beletrii.⁵⁰ Pokud jde o homiletiku a o drama, není situace tak jednoznačná. Zvuková stránka je totiž u těchto žánrů jednou z hlavních složek jejich výrazu a převedením výdechové interpunkce dochází částečně ke ztrátě informace o původní podobě této zvukové stránky, částečně k její novodobé interpretaci. Badatel, kterého bude zajímat výrazová stránka dramatu, či moderní režisér usilující o co nejautentičtější provedení hry budou nutně potřebovat původní text s interpunkcí výdechovou. Na druhou stranu recipientů schopných původní výdechové interpunkci rozumět je dnes i mezi latiníky velmi málo, daleko více je těch, kteří uvítají srozumitelnější (byť informačně ochuzenou) verzi s moderní interpunkcí gramatickou - a to i v případě, že by v úvodní poznámce byla původní interpunkce vysvětlena.

Aniž bychom si kladli nárok na univerzální řešení, rozhodli jsme se pro vydání her ze sborníku *Musa panagaea* interpunkci upravit na moderní, v zásadě podle *Pravidel českého pravopisu*.⁵¹ Kromě ohledu na předpokládané čtenáře, kterými nejspíše budou znalci latiny

49 *Pravidla českého pravopisu: školní vydání*. Ústav pro jazyk český AV ČR. Vydání v Pansofii čtvrté. Olomouc: Pansofia, 1993. s. 64-65. ISBN 80-901 373-6-9.

50 Takto upravují interpunkci editoři Díla J. A. Komenského (Steiner 1999); doporučuje to i M. Svatoš pro *Fontes rerum Bohemicarum recentioris aevi* (SVATOŠ, Martin. *Doporučení pro řadu Fontes rerum Bohemicarum recentioris aevi*. Interní materiál.)

51 *Pravidla českého pravopisu: školní vydání*. Ústav pro jazyk český AV ČR. Vydání v Pansofii čtvrté.

z Čech nebo z okruhu nečeských bohemistů (jimž je moderní česká interpunkce též známá) nás k tomu vedl i fakt, že původní vydání her je badatelům dosud dostupné. Nadpisy ve shodě s dnešním územ nezakončujeme tečkou, ačkoli v původním textu většinou zakončeny tečkou byly.

5.5. Užívání písmen

Základní směrnice pro transkripci zpracoval Bohumil Ryba počátkem 50. let, novější pravidla sestavila Julie Nováková pro vydavatele *Dila Jana Amose Komenského*.⁵² K přepisu jednotlivých písmen se vyjadřují L. Mundt, M. Svatoš a M. Steiner v člancích zmíněných v úvodu.

Podívejme se nyní na dobovou výslovnost latiny. Sigismundus Lauxmin o ní napsal, že „nemá u nás jistá pravidla. Vlastní výslovnost latiny totiž zanikla a latina se vyslovuje u různých národů různě. Každý národ má tedy při vyslovování hlásek zachovávat otcovský zvyk. Ovšem kvantita slabik, která jediná je společná, má se řídit pravidly metriky a územ.“⁵³ Chyby ve výslovnosti latiny (nejde ovšem jen o chyby Čechů) a jakousi ideální výslovnost své doby pak popisuje Bohuslav Balbín ve *Verisimiliích*. Připomeňme jen jeho zmínky o hláskách a hláskových skupinách, které nejčastěji působí potíže při vydávání latinských textů (jsou to ponejvíce odchylky od klasické normy či ortografické zvyky, ve kterých jsou písaři a vydavatelé nejméně jednotní).⁵⁴

Olomouc: Pansofia, 1993. ISBN 80-901 373-6-9.

52 RYBA, Bohumil. *Pravidla pro transkripci latinských rukopisných textů*. Interní materiál.

NOVÁKOVÁ, Julie. *Edičně textologická pravidla pro vydávání latinských spisů J. A. Komenského*. Interní materiál.

53 „Pronunciatio sive prolatio vocum quoad vocales, commendata à Crasso latinè loquentibus, apud nos regulam certam non habet. Propria enim Latinae linguae pronunciatio interiit, sed à diversis gentibus diversè pronunciat. Servandus itaque patrius unicuique genti mos est in efferendis vocalibus. Quantitas verò syllabarum, quae sola communis est, arte metrica et usu comparatur.“ LAUXMIN, Sigismundus. *Praxis oratoria sive praecepta artis rhetoricae, quae ad componendam orationem scitu necessaria sunt, tam separatim singula, quam omnia simul exemplis expressa et ad aemulationem eloquentiae studiosis proposita*. Praegae: Typis Universitatis Carolo-Ferdinandae in Collegio Societatis Jesu ad S. Clementem, 1710. Caput IX, De elocutione oratoria, s. 135.

54 Dále cituji česky podle BALBÍN, Bohuslav: *Verisimilia humaniorum disciplinarum. Nástin humanitních disciplín*. Z latiny přeložil Bohumil Ryba. Praha: Universita Karlova, 1969. Zvýraznění některých částí textu převzato.

Původní latinský text v poznámkách dále citován podle BALBÍN, Bohuslaus Aloysius. *Verisimilia humaniorum disciplinarum, seu iudicium privatum de omni litterarum (quas humaniores appellant) artificio, ... In eorum potissimum gratiam, qui humaniora studia ab origine prima repetere cupiunt*. Praegae: Typis universitatis, 1666.

H, CH, S, SCH

„H se nemá vyslovovat selsky hrubě. Někteří je však vůbec pomíjejí vyslovujícíce *ic, aec, oc* místo náležitého *hic, haec, hoc*. Někteří zase vyslovují s přídechem, jakoby *cha* a říkají *chabes* místo *habes*.“⁵⁵

„S je prosté. Nemá se tedy říkati *schando* místo *scando*, *scheptum* místo *sceptum*. Pokárání si zasluhuje, co kázal již Quintilián a co i dnes ještě u chlapců se těší zvrácené chvále a oblibě. Napsal totiž, že *ani u chlapce nesmí učitel strpěti ony změkčilosti kolem hlásky s*.“⁵⁶

Různé psaní slov, ve kterých se může vyskytnout *h* a *ch* (např. *arena / harena / charena*) je tedy třeba ve vydávaném textu zachovat (nebo alespoň uvést jej v poznámkovém aparátu), neboť může být dokladem pro dobovou výslovnost. To platí i pro slova, ve kterých alternuje *sc* a *sch* (*sceptum / scheptum*), neboť ono *sch* může být odrazem vyslovování této skupiny tak, jak je obvyklá v němčině (tj. *š*) - právě to má totiž nejspíše na mysli Balbín oněmi „změkčilostmi kolem hlásky *s*“.

I, Y

„I podržuje, jak se zdá, všude původní zvuk.“⁵⁷

„Y se dnes od *i* nerozlišuje.“⁵⁸

Psaní *y* a *i* je možné přizpůsobit dnešní (klasické) normě, neboť je zřejmé, že se jedná jen o grafickou zvyklost, která neměla s dobovou výslovností latiny nic společného.

J

Grafém či hlásku *j* Balbín vůbec nezmiňuje, v tištěných i psaných textech se ovšem vyskytuje často, a to jak v platnosti dnešního *j*, tak v platnosti *i*. Většina českých editorů latinských textů dnes shodně upravuje texty tak, že píše *j* tam, kde má platnost souhlásky, *i* pak tam, kde se jedná o samohlásku.⁵⁹ Skupina hlásek *ij* se transkribuje podle platnosti prvního *i* (*abijt - abiit, objicit - objicit* apod.).

55 „H. non rusticè efferendum; sed sunt qui prorsus abstineant, ut *ic, aec, oc*, cùm *hic, haec, hoc* sit dicendum; alii quasi *cha* esset aspirant, *chabeo* proferunt.“ paragraf 4, De vitiis pronunciationis, s. 49.

56 „S. simplex est: non igitur *schando*, sed *scando*, non *scheptum*, sed *sceptum* dicendum. Animadversione dignum est illud (u) *Quintiliani*, quod hodièque in pueris malo more laudatur et placet; *nè in puero quidem, ait, illas circa S litteram dilicias Magister feret*.“ paragraf 4, De vitiis pronunciationis, s. 50.

57 „I. genuinum ubique sonum retinere videtur.“ De vitiis pronunciationis, s. 49.

58 „Y. hodie ab I non differt.“ paragraf 4, De vitiis pronunciationis, s. 50.

59 Svatoš 1999, *Zásady*.

K

„K se dnes vůbec neužívá; jen starožitníci píší *Kalendas, Kalumniam, Kaput*.“⁶⁰

Grafémy *K* a *C* se ve výslovnosti neodlišovaly. Ale vzhledem k tomu, že užití grafému *K* signalizovalo určitý přístup autora k ortografii (byl to „starožitník“) a jeho užití v klasické latině je vlastně totožné, je pravděpodobně lépe ponechávat psaní *K* a *C* tak, jak je užito v původním textu.

U, V

O grafému či hlásce *v* (ani *w*) se Balbín vůbec nezmiňuje. Zvyklostí dnešních vydavatelů je přepisovat *u* a *v* podle výslovnosti v daném slově (např. *vrbs* - *urbs*, *uia* - *via*). *W* se pak přepisuje podle jeho platnosti v daném slově jako *v*, *uv*, *vu* nebo *uu* (*Zásady*).

U po Q

„U po *q* vyslovují někteří špatně. Když totiž chtějí např. říci *aqua*, zdá se, že ze dvou slabik vytvářejí tři (takto: *a-qu-a*), což nelze schvalovati.“⁶¹

Jen v málokterých textech se skupina *qu* psala jako *qv*. V takových případech však bude vhodné onen způsob psaní zachovat či alespoň na něj upozornit. Jak je vidět, výslovnost této skupiny nebyla vždy samozřejmá.

AE, OE

„*Ae* vyslovujeme dnes jako *e*, byť nesprávně; mělo by se totiž vyslovovat jako *ai*.“⁶²

O dvojhlásce *oe* se Balbín vůbec nezmiňuje.

Střídání *ae*, *oe* a *e* se zpravidla nijak neprojevovalo ve výslovnosti; rozlišování těchto znaků je podobně konvenční jako rozlišování *i* a *y*. Vydavatel zde má možnost rozhodnout se buď pro větší autenticitu textu a alternaci zachovat, nebo pro větší přístupnost dnešnímu čtenáři a text přizpůsobit dnes obvyklé normě; původní smysl i zvuková podoba textu zůstanou při obojím postupu zachovány. Dnešní vydavatelé zpravidla užívání variant *ae*, *oe* a *e* neupravují.

60 „K. nulli nunc est usui; antiquarii *Kalendas, Kalumniam, Kaput* scribunt.“ paragraf 4, De vitiis pronunciationis, s. 50.

61 „U post *q*. malè à quibusdam efferri: nam cùm ex: grat: *Aqua* dicere volunt, ex syllabis duabus tres videntur conficere, sic *A, qu, a*, quod probari non potest.“ paragraf 4, De vitiis pronunciationis, s. 51.

62 „*Ae* hodie ut *E* pronunciamus, etsi non rectè: nam ut *Ai* proferendum erat.“ paragraf 4, De vitiis pronunciationis, s. 51.

TI

„Zbývá ještě i to, oč se mnozí hádají, zda souhláska *t*, následuje-li po ní hláska *i* a ještě nějaká jiná samohláska (jako v slovech: *Ignatius*, *sapientia*) nabývá zvuku hlásky *c* a zda se má vyslovovat jako sykvka. Gramatikové tvrdí, že se má vyslovovat *sapiencia*, ale psát *sapientia*. Avšak Lipsius a Scaliger odvážně tvrdí, že se *t* má vyslovovat vždy jako *t* a že ze starého věku není nic známo o nějakém takovém vyslovování *t* jako *c*. Čtenář říd' se tím, co bude sám chtít. Já přitakávám k rozumovým důvodům Lipsiovým i Scaligerovým, ale ve výslovnosti se řídím zvykem.“⁶³

Jak je vidět, ve výslovnosti skupiny *ti* před samohláskou nepanovala shoda. Případné psaní skupiny *ti* jako *ci* je třeba ve vydávaném textu ponechat nebo na něj alespoň upozornit, neboť může jít o doklad toho, jak bylo slovo skutečně autorem (případně tiskařem) textu vyslovováno.

O pravopisu Balbín říká, že „v ničem se autoři více neliší, nežli v této části gramatiky. Někteří, jako Manutius a Lipsius, opírají se o autoritu kamenných a jiných památníků. Odtud píší *haut*, *benivulus*, *multivarius*, *adulescens*, *pellego*, *intellego*, *cottidie*, *dilectus* místo *delectus* a četná jiná taková slova. Avšak já si pranic necením autority kameníků a rytců, není-li potvrzena rozumovým důvodem a zvykem učenců, protože tohle vše vzešlo z rukou neznalců.“⁶⁴ Archaické tvary slov nejenže dokládají, ke které pravopisné škole se ten který autor hlásí, ale často jsou i významonosné. V dramatech Bernarda Pannagla užívají těchto slov zpravidla komické postavy, je to zde bezpochyby jeden ze způsobů jazykového humoru. O rozdílná výslovnost slov *maximus* a *maxumus* je nepochybná. Už proto je opravování těchto slovních variant nepřijatelné.

U dalších Balbínových komentářů už ale řešení není zdaleka tak jasné. Pokud jde o hlásku *h*, Balbín doporučuje nikdy ji nepředsouvat před souhláskami, píše tedy nejen *sepulcrum*, ale i

63 „Superest et illud, quod multi disputant: an consonans T. si eam sequatur littera I, et alia quaequam vocalis (ut *Ignatius*, *Sapientia*) induat sonum litterae C, et an sibilo sit pronuncianda? Hoc affirmant Grammatici, dicendumque *Sapientia*, sed scribendum *sapientia* esse. At *Lipsius* et *Scaliger* affirmant audacter T, ut T. semper pronunciandum, neque ab aevo vetere quidquam hujusmodi de littera T, ut C. efferenda exstare. Lector sequatur quod volet. ego *Lipsio* (z) et *Scaligero* (aa) ob rationem accedo, at consuetudinem pronunciationis sequor.“ paragraf 4, De vitiis pronunciationis, s. 51-52.

64 „Nullibi Authores magis variant, quam in hac Grammaticae parte; quidam, ut *Manutius*, et *Lipsius*, saxorum et monumentorum autoritate se tuentur; unde: *haut*, *benivulus*, *multivarius*, *adulescens*, *pellego*, *intellego*, *cottidie*, *dilectus* pro *delectus*, et quam plurima hujusmodi scribunt. sed ego Latomorum et Fabrūm autoritatem, nisi ratione, et consuetudine doctorum firmata sit, nihili pendo, cum ab ignorantibus omnia sint profecta.“ paragraf 5, De Orthographia, s. 52.

pulcrum. Není ale jisté, zda tu jde jen o spor ortografický nebo i výslovnostní. V každém případě doporučujeme zachovat původní stav textu nebo všechny úpravy výslovně zmínit.

„Složeniny“, píše Balbín, „pravidelně píší v úplné podobě, např. *exsequor*, *exsilio*, nikoli *exequor*, *exilio*. Činím tak podle autority Prisciana, Manutia a početných učenců, pokud se snad pro lepší zvuk hlásky nezaměňují, jako *attuli*, *affeci*, nikoli *adfeci* nebo *adfectus* (toto nezaměněné se však líbí Lipsiovi).“⁶⁵ Psaní slov s předponou *ex-* a následným *-s-* bylo pravděpodobně libovolné a ve výslovnosti se neprojevovalo; grafická úprava těchto slov tedy může zůstat do jisté míry na vydavateli. Oproti tomu tam, kde dochází ke spodobě znělosti, jako u zmíněného *adfeci* - *affeci*, odráží zřejmě grafika i stav výslovnosti a bylo by dobré ji v novém vydání zachovat nezměněnu. Systémové řešení by tedy bylo, zachovat původní grafickou formu vždy a tisknout podle původního vydání.

O psaní slov jako *contemptus*, *assumptus* praví Balbín: „Bez *p* píší *contemptus*, *assumptus*, jakož i všechna ona slova, která neměla hlásky *p* nebo *b* v přítomnosti nebo v přeteritu,“ a podpírá tento svůj postup autoritami Lambina a Manutia.⁶⁶ Zdá se pravděpodobné, že tento (dnes nezvyklý) pravopis souvisel i s tím, jak autor ona slova vyslovoval, a bylo by dobré jej v novém vydání zachovat.

Psaní koncovek *-ius* a *-eus* se zřejmě odráželo i ve výslovnosti, proto je třeba je zachovávat.

Není zcela jasné, zda se ve výslovnosti nějak rozlišovalo *f* a *ph*. Balbín upozorňuje, že v žádném slově řeckém nebo řeckého původu nepíše *ph*, v oddíle o výslovnosti ale k *ph* nic neuvádí. Zdá se tedy, že ve výslovnosti mezi obojím žádný rozdíl nebyl a přepis řeckého *φ* jako *ph* je jen tradiční. Je však historicky odůvodněný a zpravidla zachovávaný i dnes.

Balbín dále uvádí pravidla pro psaní některých konkrétních slov. Držet se jich by snad bylo vhodné při vydávání spisů tohoto autora (Balbín zde uvádí, jak slova sám píše, a odchylky od těchto pravidel by tedy bylo možno přičíst tiskařům), jinak se však jedná jen o doporučení současníkům, na jejichž znalost a dodržování se nemůžeme u vydávaných autorů spolehnout. Je ovšem dobré všimnout si několika detailů:

65 „Composita integra scribere soleo, ut *exsequor*, *exsilio*, non *exequor*, *exilio*; facio id autoritate Prisciani, Manutij, et plurimorum eruditorum: nisi fortè Euphoniae causâ litterae commutentur, ut *attuli*, *affeci*, non *adfeci*, aut *adfectus*, quod tamen Lipsio placet.“ paragraf 5, De Orthographia, s. 53.

66 „Sinè p. scribo *contemptus*, *assumptus*, ut et omnia illa, quae litteram p. aut b. in praesenti aut praeterito non habuerunt; id quod bono modo fieri Lambinus Praefat: in Horat: autoritate et ratione demonstravit. Habeo quos sequar etiam nostrâ aetate Viros litteraturâ insignes; Manutius quoque in Orthographia istud probavit.“ paragraf 5, De Orthographia, s. 53.

1. Někdy se různé grafické (případně i zvukové) podoby téhož antického slova osamostatnily a získaly svůj zvláštní význam, často část významu původního slova. Balbín například uvádí: „*Accerso* má význam *vyvolávám*, *arcesso* žaluji.“⁶⁷ Není tedy žádoucí různé varianty téhož klasického slova v novém vydání bez úvahy sjednocovat.

2. Grafická podoba často souvisí s dobovým chápáním příbuznosti latinských slov (tedy s lidovou etymologií nebo tehdejším stavem vědecké diachronní etymologie), podle etymologie se zpravidla u Balbína řídí i užívání *i* a *y* (*y* je v slovech původem řeckých, ve kterých se v řečtině vyskytuje *υ*). K tomu je třeba přihlídnout zvláště u vydávání dobových gramatik.

3. Zdvojení souhlásky mohlo být v některých případech motivováno metrikou („Mnoho učenců píše *quattuor*; ale v *quater* je první slabika krátká; proto básníci zdvojují *-t-*.“⁶⁸)

4. Úzus v latinské ortografii (a částečně i výslovnosti) byl v Balbínově době značně nejednotný, stejně jako vědecká teorie. Je proto dnes lépe nesjednocovat pravopisné varianty, je-li vydáváno více autorů v jedné knize či ediční řadě.

Shrnutí.⁶⁹ Při vydávání raněnovověkých latinských textů je třeba, má-li být zachován smysl textu a jeho autentická zvyková podoba, zachovat původní hláskovou skladbu textu. Žádoucí jsou pouze tyto změny:

- Přepis *i/j* a *u/v* podle jejich fonetické platnosti, tedy důsledné užití *i* a *u* pro vokály, *j* a *v* pro konsonanty.
- Přepis *e-caudatum* jako *ae* či *oe* (případně jako *e*, odpovídá-li to současnému způsobu psaní).
- Sjednocení dlouhého a okrouhlého *s* a jeho psaní pomocí *s*.
- Přepis *w* podle jeho výslovnosti a významu jako *vu* (*wlt* - *vult*), *uu* (*mortws* - *mortuus*), *uv* (*wifer* - *uvifer*) či jednoduché *v* (*wulnus* - *vulnus*).
- Přepis grafému *y* v genitivu jako *ii* (*Marty* - *Martii*).
- Přepis skupiny hlásek *ij* podle samohláskové či souhláskové platnosti prvního *i* (*abjit* - *abiit*, *objicit* - *objicit*).

Uvedenými pravidly se řídí i vydání Pannaglova textu *Musa panagaea*.

67 „*Accerso* evoco est, *arcesso* accuso.“ paragraf 5, De Orthographia, s. 54.

Na toto upozorňuje už u Komenského Steiner 1999.

68 „*Quattuor*, multi eruditorum scribunt; sed *quater* brevis prima est, unde Poetae geminant.“ paragraf 5, De Orthographia, str. 58

69 Shrnuji a doplňuji ediční pravidla podle *Zásad*, liším se od nich pouze pravidlem o skupině hlásek *qv*.

Přípustné, avšak nezvyklé jsou tyto změny (ve vydání textu *Musa panagaea* je neprovádíme):

- Sjednocení psaní *i* a *y* ve stejných slovech, případně ve slovech se stejným slovním základem, případně přepis *y* na *i* podle dnešních zvyklostí latinského pravopisu.

- Sjednocení psaní *ae*, *oe* a *e* ve stejných slovech, případně ve slovech se stejným slovním základem, případně přepis těchto znaků podle dnešních zvyklostí latinského pravopisu.

- Sjednocení pravopisu slov s předponou *ex-* a následným *s* (typ *exsequor* - *exequor*); vzhledem k tomu, že podobné přizpůsobení ostatních předpon je nežádoucí, byl by tento zásah nesystémový a nelze jej doporučit.

Poznámka k přepisu slov: V raněnovověké latině bylo zvykem psát dohromady některé výrazy, které se z klasické latiny přepisují zvlášť, např. *seipsum*. Jak upozorňuje Steiner 1999, může tento rozdíl v psaní někdy odlišovat i význam, např. v díle Komenského *indies* znamená „den ze dne“, kdežto *in dies* „po dnech, na jednotlivé dny“. Z tohoto důvodu zachováváme psaní složenin tak, jak je v původním textu. Případné opravy zcela zřejmých tiskařských chyb uvádíme v poznámkách.

5.6. Akcenty

„Soudím, že se přízvuky nemají klásti,“ praví Bohuslav Balbín ve Verisimiliích, „leđa kde je obava z dvojsmyslu, nebo kde se již ustálil zvyk a obyčej učenců, nebo posléze kde toho vyžadují příklony, jako *-que*, *-ve*, *-ne*.“⁷⁰ O zvyku učenců pak mluví o několik řádek dále: „V některých případech se užívá přízvuků ze zvyku, ne z rozumového důvodu, např. těžkým přízvukem označujeme předložky *à*, *è*; někteří myslí, že se to přece děje důvodně, a to pro odlišení písmen *a*, *e*, když přecházejí mezi jména. Citoslovce *ô* opatřujeme přízvukem průtažným, stejně tak *amavêre*, *docuêre*, *ergô* ve významu 'kvůli'. Despauterius učí, že se všechna tázací slova mají vyznačovat ostrým přízvukem: *quíd*, *áis*, *quandó*, *án* atd., ale učenci ho nenásledují.“⁷¹ V podobném duchu Balbínův text pokračuje, není ovšem třeba jej citovat

70 „EXistimo Accentus nunquam esse ponendos, nisi aut timeatur ambiquitas, aut usus et consuetudo Eruditorum obtineat, aut denique enclyticae dictiones requirant, ut *que*, *ve*, *ne*.“ paragraf 2, De Accentibus quid sentiam, et de Divisione in scribendo, str. 37

71 „Consuetudine non ratione quaedam notantur, ut praepositiones *à*, *è*, gravi accentu; aliqui (k) putant id ratione fieri, ad differentiam litterarum *a*, *e*, cum transeunt in nomina. *ô*, Interjectio circumflectitur, sic *amavêre*, *docuêre*, *ergô* pro causâ. Despauterius interrogationes omnes accentu acuto notandas docet: *quid*, *áis*, *quandó*, *án*, et c. quem non sequuntur eruditi.“ paragraf 2, De Accentibus quid sentiam, et de Divisione in scribendo, s. 37

v úplnosti, aby bylo zřejmé, že užívání akcentů nebylo v praxi ani jednotné, ani se vždy neřídilo ryze praktickými ohledy (ačkoli jeho hlavním smyslem bylo pomáhat porozumění textu a odstraňovat víceznačnosti). Právě z těchto důvodů nepanuje mezi vydavateli shoda, zda přízvuky v nových edicích ponechávat nebo ne, případně kdy ano a kdy ne. *Zásady* doporučují přízvuky zachovávat i tam, kde nemají žádnou rozlišovací funkci, chybné vypouštět a chybějící nedoplňovat; totéž doporučuje i L. Mundt⁷². Vydavatelé *Dila J. A. Komenského* zachovávají akcenty odstraňující homonymii a akcenty označující původ dlouhého vokálu stažením ze dvou krátkých, ostatní akcenty zachovávají jen v nejnnutnějších případech, např. když jde o příklady v gramatikách.⁷³

Vyložíme zde nyní pravidla, podle kterých se řídí text knihy *Musa panagaea*.

Příslovce jsou označována ostrým přízvukem (acutus), mohlo-li by dojít k jejich záměně s jinými slovy. Tak je možno odlišit již zmíněné *malè* (příslovce) od vokativu adjektiva *male*. (O příslovci *quí* viz níže.)

Některé předložky jsou psány s ostrým přízvukem, např. již zmíněné *à*, *è*, ale též *sinè* (pro odlišení od 2. os. sg. imp. slovesa *sinere*).

Se stejným přízvukem se píše též spojky, pokud by mohlo dojít k jejich záměně s jiným slovním druhem. Tak se rozlišuje např. *quòd* (protože) a *quod* (vztažné zájmeno „co“). Z těchto pravidel ovšem vyplývá, že *cùm* je psáno vždy stejně, ať už jde o předložku či o spojku.

S týmž ostrým přízvukem se píše i záporka *nè*. Zřejmě měla tato záporka být odlišena pro případ, že by v textu byla samostatně psána příklonka *-ne*.

Ve slovech s příklonkami *-que*, *-ne*, *-ve* se též označuje přízvuk (těžký, gravis), např. *liliorúmque*, *malúmne*.

72 MUNDT, Lothar. Empfehlungen zur Edition neulateinischer Texte. In *Probleme der Edition von Texten der Frühen Neuzeit: Beiträge zur Arbeitstagung der Kommission für die Edition von Texten der Frühen Neuzeit*. Hrsg. von Lothar Mundt, Hans-Gert Roloff und Ulrich Seelbach. Tübingen: Max Niemeyer, 1992. s. 186-190. ISBN 3-484-29503-1.

73 Steiner 1999.

Průtažný přízvuk (circumflexus) se píše tam, kde jde o stažený tvar, např. *laudârunt* (nestaženě *laudaverunt*), gen. pl. *deûm* (místo *deorum*), nom. sg. *nîl* (místo *nihil*).

Genitiv substantiv čtvrté deklinace se označuje též průtažným přízvukem, aby byl odlišen od nominativu, např. ve spojení *luctûs remedia*.

Týmž přízvukem se značí též ablativ, pokud by mohlo dojít k jeho záměně jiným pádem, např. *viâ*.

Částice (zvl. zvolací) se také označují průtažným přízvukem, např. *prô* (proti tomu *prò* je předložka). Stejně se označuje i tázací příslovce *quí* („jak“; jiné je vztažné zájmeno *qui*).

Průtažným přízvukem se značí v tisku *Musa panagaea* i některá další slova, např. *neûtiquam*, *aculeûm*. Zdá se, že zde měl přízvuk značit, že nejde o dvojhlásku (např. výslovnost *ne-u-ti-quam*; akcent by měl tedy podobnou funkci jako tremata). To je však jen nepodložená teorie. Protože si nejsme jisti důvodem pro užití akcentu v těchto případech, vypouštíme jej v textu a uvádíme jej jen na příslušném místě v poznámkách.

Tremata (rozlučníky) jsou používána tak, jak je tomu zvykem i dnes. Např. *Michaël* se čte trojslabičně *Mi-cha-el*.

Je ovšem vždy otázka, zda akcenty vydané tiskem jsou dílem autora či typografů. Emmanuel Alvarez v třetí knize své učebnice *De institutione grammatica*, podle které se na jezuitských gymnáziích ještě v 18. století běžně učilo, uvádí, že akcenty by se v jednoslabičných slovech neměly psát vůbec, ve dvouslabičných na první slabice, ve víceslabičných pak podle paenultimového pravidla tak, jak jsou v latině kladeny přízvuky. Výslovně pak upozorňuje, že tiskaři se uvedeného pravidla nedrží a jejich zvyky nelze pro latiníky doporučit.⁷⁴

74 „Nullius verbi Latini ultima syllaba, auctore Quin[tiliano] lib. I cap. 5 et 12 cap. 10, aut acuitur aut circumflectitur. Quare palam, una, alias, porro, sane, certe et cetera id genus adverbia prima acuta sunt pronuntianda, nam si suscipimus, quod nunnulli grammatici tradunt, discriminis causa postremam horum verborum syllabam esse acuendam, serpet res longius, quam volumus. Idem enim erit faciendum in vero, fero, crebro, modo, vola et aliis innumerabilibus, quae nomina et adverbia, vel nomina et verba esse possunt. Nec te moveat, quod ultimae saepe a typographis gravi accentu notentur; id enim tantum fit, ut adverbia esse intelligas.“ ALVAREZ, Emmanuel. *De institutione grammatica libri III*. Locupletati et scholiis nuper aucti ac recogniti. Praegae: Ex typographia Venceslai Marini, 1598. Kn. III, s. 51. (Akcenty jsem v této citaci vypustil,

Nemáme k dispozici žádný rukopis Bernarda Pannagla, a tak lze stěží odhadnout, zda vůbec a jak akcenty sám psal. Vzhledem k tomu, že v knize *Musa panagaea* jsou užívány dosti srozumitelně a důsledně, ponecháváme je i v našem vydání. Řídíme se výše popsanými pravidly, chybné přízvuky v textu vypouštíme (vždy s poznámkou v textově kritickém aparátu), chybějící nedoplňujeme. Přízvuky zachováváme i tam, kde nemají žádnou rozlišovací funkci. Náš přístup se tak shoduje s doporučeními *Zásad*. Je ovšem třeba mít na paměti, že ve sporných případech se nelze zcela spolehnout na to, že uvedené přízvuky odrážejí původní autorské pojetí.

5.7. Velká a malá písmena

Editoři se většinou shodují v zachování velkých písmen tam, kde se píše i podle dnešní pravopisné normy. Velké počáteční písmeno se tedy píše na začátku věty po tečce, otazníku či vykřičníku, dále u vlastních jmen a názvů oficiálních institucí. Určitá neshoda panuje v psaní slov odvozených od vlastních jmen (*Pragensis* apod.), *Zásady* i editoři (Steiner 1999) však pro latinu přijímají normu, podle níž se v těchto případech píše velké počáteční písmeno. S velkým počátečním písmenem se obvykle (takto *Zásady* i Steiner 1999) píše též apelativa, která nahrazují vlastní jména, např. *Apostolus*, pokud se jedná o svatého Pavla.

Nejmenší shoda v psaní velkých počátečních písmen panuje u apelativ, v nichž velké počáteční písmeno bylo projevem úcty (např. *Sanctitas Vestra*, *Virgo Mater Dei*), a tam, kde mělo podtrhnout důležitost určitého pojmu (např. *Rex*). *Zásady* doporučují psát s velkým písmenem synonyma označující Boha a svaté, k dalším případům tohoto druhu se nevyjadřují. Vydavatelé *Díla J. A. Komenského* (Steiner 1999) zachovávají velké počáteční písmeno tam, kde je projevem úcty, naopak tam, kde velké písmeno pouze podtrhuje důležitost nějakého pojmu, přepisují na písmeno malé. Martin Svatoš pro *Fontes rerum Bohemicarum recentioris aevi* doporučuje řídit se povahou vydávaného textu (i dnes se zachovávají jiné grafické zvyklosti např. v oficiální a neformální korespondenci).⁷⁵

V původním tisku *Musa panagaea* se s počátečním velkým písmenem uvádějí:

1. Vlastní jména (jednající osoby, historické osoby, mytologické postavy - i zosobněné vlastnosti, např. *Garrulitas*, tj. Žvanivost).

protože nekorrespondují s uvedeným textem. - Z. Z.)

⁷⁵ SVATOŠ, Martin. *Doporučení pro řadu Fontes rerum Bohemicarum recentioris aevi*. Interní materiál.

2. Slova odvozená od vlastních jmen (např. *Romuleus*, tj. romulovský).
3. Názvy jednajících postav, i když se nejedná o vlastní jména (např. *Ephebus*, tj. mladík).
4. Názvy institucí (např. *Societas Jesu*, tj. Tovaryšstvo Ježíšovo).
5. Některá apelativa, pokud označují osoby, věci či pojmy vážené, hodné úcty (např. *Magister*, *Rex*, *Ecclesia*, tj. učitel, král, církev).
6. Zájmena, pokud odkazují na osobu významnou (zpravidla je touto osobou Bůh, Ježíš, světec či král).
7. Slovní hříčky s vlastními jmény (např. *Lentulus* - demin. od *lentus*, tj. pomalý, zároveň však historická postava),
8. Podstatná jména, pokud jejich tvar může být homonymní s přídatným jménem (*Princeps*, tj. vladař).⁷⁶
9. Apelativa bez zřejmého důvodu k označení velkým písmenem (např. *Effigies*, *Horizont*, tj. obraz, horizont).

Kromě toho se počáteční velké písmeno píše vždy na začátku věty po tečce, případně po vykřičníku a otazníku (po vykřičníku a otazníku se ovšem někdy píše i malé písmeno, pokud tato znaménka označují výslovnost jednoho slova či slovního spojení) a na začátku každého verše. Velkými písmeny jsou též zcela nebo částečně psány názvy dramát, scén a jednání. Několikrát je v textu dramát velkými písmeny slovo *DEUS* a *JESUS* (v různých pádech).

Velké počáteční písmeno na začátku věty po tečce, vykřičníku a otazníku není důvod nezachovat, stejně jako na začátku verše. Tam, kde po vykřičníku či otazníku následuje malé písmeno, vykřičník či otazník vypouštíme nebo přepisujeme příslušné malé písmeno na velké - podle smyslu textu. Psaní velkých písmen v nadpisech sjednocujeme podle většinového úzu v tom kterém typu nadpisu. Pokud nadpisy nepíšeme celé velkými písmeny, píšeme na začátku každého nadpisu velké písmeno a dále se řídíme pravidly platnými pro celý text sborníku. Slova *DEUS* a *JESUS* přepisujeme jako *Deus* a *Jesus*.

S přihlédnutím k dosavadním zvyklostem při vydávání raněnovověkých latinských textů a k *Pravidlům českého pravopisu*⁷⁷ zachováváme velká počáteční písmena v případech

⁷⁶ Zvláště v místech, kde toto rozlišení přispívá srozumitelnosti textu, např. první verš dramatu *Joannes Nepomucenus* (*Beatitudo Principum est princeps...*).

⁷⁷ *Pravidla českého pravopisu: školní vydání*. Ústav pro jazyk český AV ČR. Vydání v Pansofii čtvrté.

uvedených výše sub 1, 2 a 4. Názvy jednajících postav uvádíme v dialozích a v souhrnech děje s velkým počátečním písmenem jen tehdy, jde-li o vlastní jména, vždy je však píšeme s velkým písmenem tam, kde uvozují promluvu. S velkým počátečním písmenem dále píšeme *Deus*, *Jesus* a výrazy synonymní (*Numen supremum*, *Numina*), ostatní výrazy spadající sub 5 ovšem přepisujeme s malým počátečním písmenem; užití velkého počátečního písmena je totiž v těchto případech zřejmě jen konvenční (nejedná se o výraz úcty, jak ukazuje příklad *carcere Magistro*). Slovní hříčky typu *Lentulus* uvádíme s velkým písmenem, aby byla zřetelná dvojnásobnost, vždy s příslušnou vysvětlující poznámkou pod čarou. V zájmech odkazujících na Boha, Ježíše či světce píšeme malé písmeno, což spíše odpovídá charakteru dramatického textu, jak je na něj dnešní čtenář zvyklý. Tam, kde by text mohl být v důsledku této změny víceznačný, připojujeme vysvětlující poznámku. Případy uvedené sub 8 přepisujeme s malým počátečním písmenem, neboť na odlišení podstatných jmen od přídavných velkým písmenem není dnešní čtenář zvyklý; v případech víceznačnosti opět připojujeme vysvětlující poznámku. Ostatní apelativa přepisujeme s malým počátečním písmenem.

5.8. Číslovky

Zásady doporučují minuskulní římské číslice přepisovat na majuskulní, označení letopočtu slovy buď zachovat nebo vyjádřit číslicemi s příslušnou poznámkou, označení množství římskými číslicemi pak ponechat. Editoři *Díla J. A. Komenského* (Steiner 1999) zachovávají původní označení k rozlišení různých vrstev členění textu (kapitoly, odstavce apod.), ve vlastním textu se řídí dnešním územ, tj. dávají přednost číslicím arabským, pouze pořadí králů apod. značí číslicemi římskými. Římské číslice odstraňují v biblických citacích.

V textu *Musa panagaea* se při přepisu číslovek řídíme podobnými pravidly, jako editoři *Díla Jana Amose Komenského*. Pro členění textu zachováváme původní způsob číslování, ovšem sjednocený podle většinového užití. Pořadí scén tak označujeme arabskými číslicemi, jednotlivé *actus* a *partes* slovy. Pořadí jednajících postav (např. *Aulicus 1*, *Aulicus 2*) označujeme arabskými číslicemi. V dialozích píšeme číslovky slovy, abychom usnadnili dnešnímu čtenáři hlasité čtení. V předmluvách a komentářích zachováváme původní způsob zápisu slovy nebo arabskými číslicemi, římské zápisy letopočtů přepisujeme na arabské. Odkazy na Bibli a jiné knihy píšeme arabskými číslicemi.

5.9. Zkratky

Editoři se většinou shodují v tom, že paleografické zkratky (ležatou čárku nad vokálem značící nosový konsonant apod.) mlčky rozepisují. Zkratky běžně známé a užívané (např. *A. D.*) je pak možné ponechat v původní podobě, ostatní se rozepisují s případnou poznámkou v kritickém aparátu - taková je praxe při vydávání *Díla J. A. Komenského* (Steiner 1999) i doporučení L. Mundta⁷⁸ a *Zásad*. Podle *Zásad* se ponechávají v původní podobě zkratková slova a oficiální zkratky názvů států, institucí, organizací a titulů, vždy ovšem s vysvětlením v seznamu zkratk. Zvláštní způsob rozepisování zkratk zavádějí M. Svatoš a J. K. Kroupa, kteří části doplněné editorem píše jiným typem písma než ostatní text, horním indexem. Tak např. původní *Rae Vae* rozvádějí *R^{everenti}ae V^{estr}ae*.⁷⁹

V našem vydání se držíme doporučení *Zásad*. Paleografické zkratky (v textu se vyskytuje zvláště ležatá čárka nad vokálem značící následující nosový konsonant, kromě toho je *-que* často psáno jako *-q;*) rozepisujeme tedy mlčky, ostatní zkratky pak ponecháváme, pokud se jedná o oficiální zkratky institucí nebo zkratky obecně srozumitelné (to se týká zvláště cenzorského povolení), nebo rozepisujeme s příslušnou poznámkou (to se týká zvláště odkazů na knihy). Bez poznámky a vyznačení rozepisujeme zkrácené názvy hrajících postav. Pokud je název postavy příliš dlouhý, uvádíme jej sami zkratkou a tuto zkratku rozepisujeme v poznámce pod čarou u prvního uvedení postavy ve hře. Pokud se nepodařilo identifikovat, jaký název postavy se pod zkratkou uvedenou v původním textu skrývá, uvádíme původní zkratku (pokud je původních zkratk více, pak nejdelší verzi).

V textu ponecháváme v původní podobě jmenovitě tyto zkratky:

zkratka	rozepsání	překlad
<i>A.</i>	<i>anno</i>	roku
<i>L. S.</i>	<i>locus sigilli</i>	místo pečeti
<i>P.</i>	<i>pater</i>	otec (duchovní)
<i>R. P.</i>	<i>reverendus pater</i>	ctihodný otec (duchovní)
<i>S.</i>	<i>sanctus</i>	svatý
<i>S. J.</i>	<i>Societas Jesu</i>	Tovaryšstvo Ježíšovo

78 MUNDT, Lothar. Empfehlungen zur Edition neulateinischer Texte. In *Probleme der Edition von Texten der Frühen Neuzeit: Beiträge zur Arbeitstagung der Kommission für die Edition von Texten der Frühen Neuzeit*. Hrsg. von Lothar Mundt, Hans-Gert Roloff und Ulrich Seelbach. Tübingen: Max Niemeyer, 1992. s. 186-190. ISBN 3-484-29503-1.

79 Svatoš 1999.

5.10. Členění textu

Pokud se editoři vyjadřují k členění textu, docházejí většinou, jak uvádí Svatoš 1999, ke shodě v tom, že příliš dlouhé texty může editor rozčlenit na odstavce.

V původním tisku *Musa panagaea* jsou všechny námi vydávané prozaické texty psány až na jednu výjimku (text nadepsaný *Lectori Salutem*) bez členění na odstavce, veršované texty (včetně dialogů) jsou psány tak, že s koncem verše je ukončen i řádek a text pokračuje na řádku dalším. Názvy jednajících postav jsou uvedeny kurzívou přímo v textu dramatu, i když ke střídání mluvčích dochází uprostřed verše; střídání mluvčích není důvodem k přechodu na další řádek. Pouze verše, které jsou delší, než aby se mohly vejít do jednoho řádku, pokračují na řádku následujícím.

Upravujeme popsany systém tak, aby byl přehlednější. Zachováváme psaní jednoho verše na jednom řádku, ovšem tam, kde dochází ke střídání mluvčích, začíná replika nového mluvčího vždy na novém řádku s odsazením tak, aby bylo zřejmé, že jde o pokračování verše předešlého. V prozaických textech do členění na odstavce nezasahujeme.

5.11. Poznámkový aparát

Výkladové poznámky závisejí zpravidla na typu edice a vydávaného textu. Vydavatelé *Dila Jana Amose Komenského* například podávají ve věcných poznámkách „určení citátů, určení paralelních míst v jiných spisech Komenského a základní informace o historických osobnostech a reáliích, pokud nejsou dostupné v nějakých běžně přístupných encyklopediích apod.“⁸⁰

Naše edice obsahuje trojí druh poznámek:

1. Poznámky, které jsou v původním textu uvedeny in margine nebo pod čarou. Tyto poznámky by v případném knižním vydání měly být uvedeny na svém původním místě v textu a případný komentář k nim by měl být uveden na svém příslušném místě (viz dále). Z technických důvodů (použitý editor nedokáže vytvořit potřebná textová pole) ovšem uvádíme v naší práci tyto poznámky pod čarou vždy s upozorněním, že se jedná o poznámku původní, a s případným komentářem.

2. Věcné a filologické komentáře, které se týkají příslušných míst textu (nikoli ovšem obecnějších otázek a vlastních jmen). Tak vysvětlujeme zejména obtížněji pochopitelné slovní hříčky a narážky na fakta, mytologii a literaturu. Tyto komentáře uvádíme jako

80 Steiner 1999.

poznámky pod čarou označené čísly a takto by měly být uvedeny i v případném knižním vydání.

3. Textověkritické poznámky. V knižním vydání by měly být uvedeny na stránce ve vlastním textovém poli, oddělené od poznámek původního textu i od poznámek pod čarou, vždy s číslem řádku, ke kterému odkazují. Z technických důvodů uvádíme v naší práci tyto poznámky mezi ostatními poznámkami pod čarou. Aby byly odlišeny od věcných poznámek, označujeme je písmeny.

O obecnějších otázkách pojednáváme v připojeném úvodu o jezuitském školním dramatu, Bernardu Pannaglovi, knize Musa panagaea a jednotlivých hrách.

Vlastní jména jsou vyložena ve zvláštním abecedním seznamu na konci knihy.

Uspořádání komentáře směřuje k co největší srozumitelnosti textu při zachování jeho autenticity a co nejmenším počtu poznámek pod čarou, které ruší při čtení. Textověkritický aparát není zpracován ve zvláštním oddílu jednak pro jeho malý rozsah, jednak z technických důvodů.

6. PŘEHLED METER

DIVERBIA

Dialogické části všech tří dramát jsou složeny jambickým senárem (neboli jambickým trimetrem; tento verš byl v dramatické tradici pevně zakotven, byl užíván již Plautem a Terentiem). Základní schéma tohoto verše je toto:

U – , U – , U – , U – , U – , U –

V praxi ovšem na místě krátké slabiky může stát i slabika dlouhá či dvě krátké, na místě dlouhé slabiky pak dvě slabiky krátké. Původní jambická stopa tedy může mít tyto realizace:

U –
 – –
 UU –
 U UU
 – UU
 UU UU

Poslední slabika ve verši je *indifferens* (tj. nerozlišuje se, zda jde o dlouhou či krátkou).

V dramatu *Divus Joannes Baptista* se v páté scéně pátého aktu pravidelně střídá jambický trimetr s jambickým dimetrem. Základní schéma je zde takovéto:

U – , U – , U – , U – , U – , U –
 U – , U – , U – , U –

V jambickém dimetru může být první a pátá slabika nahrazena dlouhou, obměny jambického trimetru viz výše.

CANTICA

Cantica (tj. recitativní a zpívané partie) jsou v Pannaglových hrách složena jednak časoměrně, jednak veršem slabičným s jistou tendencí k pravidelnému rozložení přízvuků. Zdá se, že ve verších slabičných byl v této hře pravidelně užíván rým (či alespoň asonance), kdežto verše časoměrné jsou zpravidla nerýmované. Podle tohoto vodítka postupujeme tehdy, kdy výklad metriky je sporný (v takových případech ovšem upozorňujeme na možnost jiné interpretace).

JOANNES NEPOMUCENUS

PROLUSIO

Jedná se o slabičné verše s následující stavbou strof:

Bohemia: 8a 8a 6b 6b 8a

Mercurius: 8a 7b 8a 7b

Bohemia: 6a 6a 3b 6c 6c 3b

První promluva Bohemie vykazuje pozoruhodnou pravidelnost, měříme-li ji časoměrně. Bylo by možné ji vyložit jako jambický kvartenár (osmislabičné verše) a jambickou tripodii (šestislabičné verše). Není ovšem pravděpodobné, že by tato promluva byla složena časoměrně, zatímco ostatní jsou přízvučné.

SCÉNA I / 8

Jde o slabičný verš s rýmem sdruženým:

6a 6a 6b 6b 6c 6c 9d 9d

Dva navzájem se rýmující verše mají navíc z hlediska časoměrného shodné schéma (rozdělení na stopy by ovšem nebylo bez nesnází):

Laureis ornemus	- U - - - U
Floribus donemus	- U - - - U
Joannem victorem	U - - - - U
Tyranno majorem	U - - - - U

MUSA PANAGAEA BERNARDA PANNAGLA

Carmine, cantibus	- U U - U U
Dramate, plausibus	- U U - U U
Herois gloriam cantemus,	- - - - U - - - U
Primam victoriam laudemus	- - - - U - - - U

CHORUS

V první části jsou užity slabičné verše:

8a 6b 8a 6b 8c 6d 8c 6d 8e 6f

Druhá část:

6a 6a 6b 6b 3c 6d 6d 6e 6e 3c

SCÉNA II / 2

Jde o slabičný verš s rýmem sdruženým:

8a 8a 8b 8b 5c 5c 6c 6c 3c

SCÉNA II / 3

Zde se jedná o časoměrný verš, a sice o sapphickou strofu:

- U / - - / - U U / - U / - -
- U / - - / - U U / - U / - -
- U / - - / - U U / - U / - U
- U U / - U

SCÉNA II / 6

Jedná se o formu užívanou v elogiích. Nejde ani o systém časoměrný ani sylabický, jednotlivé verše (vzhledem ke grafické úpravě a vzhledem k tomu, že celá hra je jinak psána ve verších, označujeme za verše i tento útvar) se však rýmují podle schématu:

A A A B B C C D

Celý útvar by bylo též možno pokládat za verš tónický (čísla zde značí počet slovních přízvuků ve verši):

3a 3a 3a 4b 4b 4c 4c 2d

MUSA PANAGAEA BERNARDA PANNAGLA

SCÉNA II / 8

1. CANTICUM

Slabičný verš se sdruženým rýmem:

8a 8a 13b 13b

2. CANTICUM

Časoměrný verš, střídá se zde daktyl a spondej:

- U U, --, - U U, --

EPILOGUS

Slabičný verš, jehož strofa se skládá z pěti šestislabičných veršů a jednoho verše trojslabičného. Celkově se zde dá mluvit spíše o asonanci než o rýmu. Můžeme tedy stavbu cantica vyjádřit následujícím schématem (písmena zde neoznačují rým, ale asonanci):

6a 6a 6a 6a 6a 3b

6a 6a 6a 6a 6a 3b

DIVUS JOANNES BAPTISTA

SCÉNA I / 6

1. CANTICUM

Slabičný verš se sdruženým rýmem:

8a 8a 8b 8b 5c 5c 8d 8d

2. CANTICUM

Slabičný verš rýmovaný:

6a 6a 5b 6c 6c 5b

CHORUS NA KONCI 1. AKTU

Zde se střídají pasáže psané slabičným rýmovaným veršem s pasážemi časoměrnými:

Slabičný rýmovaný verš:

Innocentia: 8a 8b 5c

Poenitentia: 5c 8a 8b

Innocentia: 8d 5e

Poenitentia: 8d 5e

Innocentia: 8f 5g

Poenitentia: 8f 5g

Časoměrné verše:

Diribitor: U -, U -, U -, U -, U -, U - jambický trimetr

U -, U -, U -, U - jambický dimetr

U -, U -, U -, U -, U -, U - jambický trimetr

Obměny základního schématu jambického trimetru viz Diverbia.

V jambickém dimetru může být první a pátá slabika nahrazena dlouhou.

Slabičný rýmovaný verš:

8a 7b 8a 7b

MUSA PANAGAEA BERNARDA PANNAGLA

Časoměrný verš:

Innoc., Poenit.: U -, U -, U -, U -, U -, U - jambický trimetr

Slabičný rýmovaný verš:

Innocentia: 8a 6b 6c

Poenitentia: 8a 6b 6c

Časoměrný verš:

Innoc., Poenit.: U -, U -, U -, U -, U -, U - jambický trimetr

SCÉNA II / 5

1. CANTICUM

Střídání osmislabičného a sedmislabičného verše se střídavým rýmem.

Pastorella: 8a 7b 8a 7b 8c 7d 8c 7d

2. CANTICUM

Totéž schéma jako v předchozím canticu.

Meliboeus: 8a 7b 8a 7b 8c 7d 8c 7d

CHORUS NA KONCI 2. AKTU

Zde jde o časoměrné verše.

Feritas: - -, - -, U U -, - 4x anapestický tetrametr katalektický

 - UU, - UU, - UU, - UU daktylský tetrametr

Veritas: U -, U -, U -, U jambický dimetr katalektický

Innocentia: U -, U -, U -, U jambický dimetr katalektický

První a pátá slabika v jambickém dimetru mohou být nahrazeny dlouhými.

MUSA PANAGAEA BERNARDA PANNAGLA

CHORUS NA KONCI 3. AKTU

Časoměrné verše:

Pastor: – ∪, – ∪ ∪, – ∪, – glykonej

Pales: – ∪ ∪, – ∪ daktylská dipodie katalektická

Druhá slabika v glykonském verši může být nahrazena krátkou.

Palova promluva je nepravidelně rýmovaná podle schématu AABC DEEC FGFH IJKH.

CHORUS NA KONCI 4. AKTU

Časoměrné verše:

Innocentia: ∪ –, ∪ –, ∪ –, ∪ – jambický dimetr akatalektický

Pales: ∪ –, ∪ –, ∪ –, ∪ – jambický dimetr akatalektický

Innocentia: ∪ –, ∪ –, ∪ –, ∪ –, ∪ –, ∪ – jambický trimetr (1x)

∪ –, ∪ –, ∪ –, ∪ jambický dimetr katalektický

V jambickém dimetru může být první a pátá slabika nahrazena slabikou dlouhou.

O variantách jambického trimetru viz Diverbia.

SCÉNA V / 5

O veršovém schématu, kterým je psána tato scéna, viz Diverbia.

Poslední dva verše scény jsou psány jambickým dimetrem.

EPILOGUS

První část epilogu je psána časoměrně.

– ∪, – ∪ ∪, – ∪, – glykonej (14x)

Druhá slabika v glykoneji může být nahrazena krátkou

Závěrečná část je psána slabičným nepravidelně rýmovaným veršem:

8a 8a 8b 8b 6c 5d 5e 5f 5f

ROMULUS

PROLUSIO

V předešlé se střídají pasáže psané slabičným rýmovaným veršem s pasážemi časoměrnými:

I. Slabičný rýmovaný verš:

(7a + 7a) 7b (7c + 7c) 7b

Časoměrný verš:

Vates: ◡ -, ◡ -, ◡ -, ◡ -, ◡ -, ◡ -

jambický trimetr

(viz Diverbia)

II. Časoměrný verš, rýmovaný podle schématu AAAA:

◡ -, ◡ -, ◡ -, ◡ -

jambický dimetr

V jambickém dimetru může být první a pátá slabika nahrazena dlouhou.

Vates: ◡ -, ◡ -, ◡ -, ◡ -, ◡ -, ◡ -

jambický trimetr

(viz Diverbia)

III. Časoměrný verš:

- ◡, - ◡ ◡, - ◡, -

glykonej

V glykonském verši může být druhá slabika nahrazena slabikou dlouhou.

Vates: ◡ -, ◡ -, ◡ -, ◡ -, ◡ -, ◡ -

jambický trimetr

(viz Diverbia)

IV. První tři verše jsou psány slabičným rýmovaným veršem (8a 8a 8a), následuje verš časoměrný, a sice trochejský dimetr akatalektický. Poslední řádek je složen z trochejského dimetru akatalektického a trochejského dimetru katalektického, kterým je celá část zakončena.

MUSA PANAGAEA BERNARDA PANNAGLA

- U, - U, - U, - U trochejský dimetr akatalektický
- U, - U, - U, - trochejský dimetr katalektický

Čtvrtá slabika v trochejském dimetru může být nahrazena dlouhou.

SCÉNA I / 6

Časoměrný verš:

- U U, - U daktylská dipodie katalektická

CHORUS NA KONCI 1. AKTU

Slabičný rýmovaný verš:

8a 8a 8a 8a 6b 6b 5c 6d 6d 5c

CHORUS NA KONCI 2. AKTU

Slabičný rýmovaný verš:

5a 6b 6b 5a

8c 8c 5d 5d

6e 6e

SCÉNA III / 2

1. CANTUS

Slabičný rýmovaný verš:

Tiber: 8a 8a 6b 8c 8c 6b

2. CANTUS

Časoměrné verše:

První část U -, U -, U -, U jambický dimetr katalektický
 - -, - - spondejská dipodie

V jambickém dimetru může být první a pátá slabika nahrazena dlouhou.

První část je rýmovaná podle schématu ABAB.

MUSA PANAGAEA BERNARDA PANNAGLA

Druhá a třetí část (*a a b*):

– ∪ ∪, – ^ daktylská dipodie katalektická

(Dlouhá samohláska nebo dvojhláska se krátí v arzi, pokud za ní následuje bezprostředně samohláska (*vocalis ante vocalem corripitur*); koncové *s* se nečetlo.)

3. CANTUS

Slabičný rýmovaný verš:

Najas: 8a 5b 8a 5b
 8c 5d 8c 5d

SCÉNA III / 6

1. CANTUS

Časoměrné verše:

– –, – –, – –, – –	spondejský dimetr
– –, – –, – –, – –	spondejský dimetr
– –, – –, – –, – –	spondejský dimetr
– ∪, – ∪, – ∪, –	trochejský tetrapodie katalektická, tzv. lékythion

U trochejské tetrapodie může být čtvrtá slabika nahrazena dlouhou.

2. CANTUS

Slabičný rýmovaný verš:

8a 6b 8a 6b
8c 6d 8c 6d

CHORUS NA KONCI 3. AKTU

Časoměrné verše:

∪ –, ∪ –, ∪ –, ∪ – jambický dimetr

První a pátá slabika mohou být nahrazeny dlouhými.

MUSA PANAGAEA BERNARDA PANNAGLA

SCÉNA IV / 4

Slabičný rýmovaný verš:

8a 3b 8a 3b

8a 3c 8a 3c

SCÉNA IV / 7

1. CANTUS

Slabičný rýmovaný verš:

8a 8a 4b

2. CANTUS

Slabičný rýmovaný verš:

8a 7b 8a 7b

8c 7d 8c 7d

Tyto verše lze interpretovat i jako časoměrné:

⊖ -, ⊖ -, ⊖ -, ⊖ -

jambický dimetr akatalektický

⊖ -, ⊖ -, ⊖ -, ⊖

jambický dimetr katalektický

V jambickém dimetru může být první a pátá slabika nahrazena dlouhou.

CHORUS NA KONCI 4. AKTU

Slabičné rýmované verše:

Virtus, Fortuna: 8a 7b 7b 8a

Tuto část lze interpretovat i časoměrně:

⊖ -, ⊖ -, ⊖ -, ⊖ -

jambický dimetr akatalektický

⊖ -, ⊖ -, ⊖ -, ⊖

jambický dimetr katalektický

⊖ -, ⊖ -, ⊖ -, ⊖

jambický dimetr katalektický

⊖ -, ⊖ -, ⊖ -, ⊖ -

jambický dimetr akatalektický

MUSA PANAGAEA BERNARDA PANNAGLA

V jambickém dimetru může být první a pátá slabika nahrazena dlouhou.

Vates: 2 verše časoměrný jambický senár,
 poté jedenáctislabičný verš se sdruženým rýmem

EPILOGUS

Slabičné rýmované verše, Chorus I a Chorus II jsou paralelní:

Chorus I: 12a 3b 5c 6d 6e 7f 4d

Chorus II: 12a 3b 5c 6d 6e 7f 4g

 6g 8h 8h

POZNÁMKY

V časoměrných verších se vyskytují některé jevy v klasické poezii sice přípustné, leč méně běžné:

1. U slov končících na dlouhé *-o* (např. *quando, nolo*) je tuto koncovou hlásku možné měřit i krátce.

Příklad: Nobliores *quando* Joannes / ore sacrato depluit imbres.

–○○– –○○– / –○○– –○○–

2. Hláška *s* na konci či na začátku slova nemusí ve spojení s jinou souhláskou tvořit poziční délku.

Příklad: Aurea temno flumina Suadae

–○○– –○○–

3. Caesura může tvořit poziční délku.

Příklad: Rostra, tacete! Nam taciturnus

–○○– –○○–

Problémy při metrickém rozboru dále mohou působit jednotlivá slova. Zvláště je třeba upozornit na to, že:

1. U některých slov je použita jiná grafika, než na kterou jsme dnes zvyklí, avšak jejich měření je shodné s antickým. To se týká zejména klasického slova *immo* (v tisku psáno *imo*, měřeno ovšem –□–).

2. Vyskytují se ale i slova, jejichž grafika je sice odlišná od té, na kterou jsme zvyklí, avšak odpovídá jejich měření. Tak například v textu najdeme na více místech slovo *Jupiter* (skutečně měřeno jako ○○○), ačkoli klasicky by bylo *Juppiter* (tedy –○○; takto měřené se však toto slovo v textu nevyskytuje).

RESUME

Bernard Pannagl (1666-1734, from 1684 member of Societas Jesu) was a gymnasium teacher, preacher and librarian in the Clementinum college in Prague. Only five books of him are known, all of them in Latin. One of these is *Musa panagaea* (edited probably in January 1729), a collection of his school dramatic works. We bring an edition of the first part of the *Musa panagaea*, namely the plays *Joannes Nepomucenus*, *Divus Joannes Baptista* and *Romulus*, with an introduction to the Latin school drama in the 17. and 18. century and with information about the author.

There are no standard rules for the editions of the Latin texts from 17. and 18. century, just some recommendations. The interpunctuation of that age in Bohemia hasn't been described and explained in details yet, and it's different from the interpunctuation, which is used in the Czech language (and in the English as well) today; in our edition we use the Czech modern interpunctuation so as the text can be easily read by modern readers. In the transcription of the words we respect the specific aspects of the modern Latin (as we know especially from the works of Bohuslav Balbín) and we don't rewrite them in the classical Latin way. Using of accents in the *Musa panagaea* is regular and we describe some rules, which we respect in the transcription of the text, but these rules are completely different from the descriptions of Bohuslav Balbín and other scholars from 17. and 18. century. We don't respect using of capital letters in the original text and we use them in the modern Czech language way. The text of the dramas is accompanied by text critical notes (designated by letters) and by commentaries (designated by numbers). Because we weren't able to print them in a special paragraph, we bring also the original underline notes as a part of the commentary too.

The edition of the dramas is completed with metrical schemes and with the list of proper names.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ALVAREZ, Emmanuel. *De institutione grammatica libri III. Locupletati et scholiis nuper aucti ac recogniti.* Pragae, 1598.

BALBÍN, Bohuslaus Aloysius. *Verisimilia humaniorum disciplinarum, seu iudicium privatum de omni litterarum (quas humaniores appellant) artificio, ... In eorum potissimum gratiam, qui humaniora studia ab origine prima repetere cupiunt.* Pragae: Typis universitatis Carolo-Ferdinandae in Collegio Societatis Jesu ad S. Clementem, 1666.

BALBÍN, Bohuslav: *Verisimilia humaniorum disciplinarum = Nástin humanitních disciplín.* Přel. Bohumil Ryba. Praha: Universita Karlova, 1969.

BALBÍN, Bohuslav. *Život svatého Jana Nepomuckého.* Podle tisku z r. 1698 vydal a pozn. opatřil Josef Vašica. Praha: Kuncič, 1940.

Bible: Písmo Svaté Starého i Nového zákona. Ekumenický překlad. [Praha?]: Ekumenická rada církví v ČSSR, 1984.

BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, Kateřina. *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia.* 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1082-5.

CURTIUS, Ernst Robert. *Evropská literatura a latinský středověk.* Z němčiny přeložil Jiří Pelán, Jiří Stromšík, Irena Zachová, Praha: Triáda, 1998. ISBN 80-86 1 38-07-0.

ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo: jezuité v Čechách.* 2. vyd. Praha: Hart, 2002.

Dějiny českého divadla I: od počátků do sklonku osmnáctého století. Československá akademie věd, Kabinet pro studium českého divadla. Hlavní redaktor František Černý, redaktor svazku Adolf Scherl. 1. vyd. Praha: Academia, 1968.

DONATUS, Alexander. *Ars poetica sive institutionum artis poeticae.* Coloniae Agrippinae (Kolín n. Rýnem), 1633.

FLORUS, Lucius Annaeus. *Epitome of Roman history.* With an English translation by Edward Seymour Forster. The Loeb classical library. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press; London: William Heinemann Ltd., 1929 (1960 reprint).

HILMERA, Jiří. *Perspektivní scéna 17. a 18. století v Čechách*. Praha: Scénografický ústav, 1965.

HOCKE, Gustav René. *Svět jako labyrint / Manýrismus v literatuře*. Přel. Miloslava Neumannová, Anita Pelánová, Jiří Pelán, Jaromír Povejšil, Jiří Stromšík. Praha: Triáda / H&H, 2001. ISBN 80-86 I 38-21-6 (Triáda), ISBN 80-86002-97-8 (H&H)

HORATIUS, Quintus H. Flaccus. *De arte poetica = O umění básnickém*. Přel. Dana Svobodová, k vydání připravila a odbornými komentáři opatřila Eva Stehlíková. Vydání první. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0988-4.

KALISTA, Zdeněk. *České baroko: studie, texty, poznámky*. Uspořádal, přeložil a úvod i poznámky napsal Zdeněk Kalista. Praha: Evropský literární klub, 1941.

KOPECKÝ, Jan. *Nástin dějin českého divadla 2: doba "Temna"*. Praha: SPN, 1953.

KRÁL, Josef. *Řecká a římská rhytmika a metrika*. II. Řecká a římská metrika. Svazek první. Praha: nákladem Jednoty klasických filologů, 1906.

KRÁL, Josef. *Řecká a římská rhytmika a metrika*. II. Řecká a římská metrika. Svazek druhý. Praha: nákladem Jednoty klasických filologů, 1911.

KRÁL, Josef. *Řecká a římská rhytmika a metrika*. II. Řecká a římská metrika. Svazek třetí. Praha: nákladem Jednoty klasických filologů, 1913.

LAUXMIN, Sigismundus. *Praxis oratoria sive praecepta artis rhetoricae, quae ad componendam orationem scitu necessaria sunt, tam separatim singula, quam omnia simul exemplis expressa et ad aemulationem eloquentiae studiosis proposita*. Praegae: Typis Universitatis Carolo-Ferdinandae in Collegio Societatis Jesu ad S. Clementem, 1710.

LIVIUS, Titus. *Dějiny*. 1. [díl]. Z lat. orig. Titi Livi Ab urbe condita libri přel. a pozn. a seznamem vl. jmen opatřil Pavel Kucharský a Čestmír Vránek; předmluva Václav Marek. Praha: Svoboda, 1979.

MAKOVSKÁ, Jana. *České divadlo od nejstarších dob do počátku vzniku profesionálního divadla: díl [1], období od pátého století do sedmdesátých let 18. století*. Praha: SPN, 1982.

MUSA PANAGAEA BERNARDA PANNAGLA

MASENIUS, Jacobus. *Palaestra eloquentiae ligatae dramatica*. Nova editio. Coloniae Agrippinae (Kolín n. Rýnem), 1594.

Dostupné též online <<http://www.uni-mannheim.de/mateo/camena/AUTBIO/masen.html>>.

MUNDT, Lothar. Empfehlungen zur Edition neulateinischer Texte. In *Probleme der Edition von Texten der Frühen Neuzeit: Beiträge zur Arbeitstagung der Kommission für die Edition von Texten der Frühen Neuzeit*. Hrsg. von Lothar Mundt, Hans-Gert Roloff und Ulrich Seelbach. Tübingen: Max Niemeyer, 1992. ISBN 3-484-29503-1.

NOVÁKOVÁ, Julie. Komenského latina je humanistická. *Slovo a slovesnost*, 1970, roč. 31, č. 4, s. 293-305.

OKÁL, Miloslav. *Antická metrika a prekladanie gréckej a latinskej poézie do slovenčiny*. Edícia Studia litteraria; zväzok 32. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1990. ISBN 80-220-0156-2.

PANNAGL, Bernardus. *Musa Panagaea, diversa cum thematum, tum carminum genera pererrans, Poeticen docentibus in subsidium, discentibus in proludium proposita*. Pragae: Typis Universitatis Carolo-Ferdinandae in Collegio Societatis Jesu ad S. Clementem, per Norbertum Fitzky factorem, 1729.

PELZEL, Franz Martin. *Boehmische, Maehrische und Schlesische Gelehrte und Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten von Anfang der Gesellschaft bis auf gegenwaertige Zeit*. Prag, 1786.

PLEŠEK, Martin. Jezuitské divadlo v Čechách: divadlo v systému jezuitského školství během působení řádu v Čechách. In *Tvořivá dramatika*, 2003, roč. 39, č. 3.

PONTANUS, Jacobus. *Poeticarum institutionum libri tres. Tyrocinium poeticum*. Ingolstadii: David Sartorius, 1594.

Dostupné též online <<http://www.uni-mannheim.de/mateo/camena/AUTBIO/pont.html>>.

Pravidla českého pravopisu: školní vydání. Ústav pro jazyk český AV ČR. Vydání v Pansofii čtvrté. Olomouc: Pansofia, 1993. s. 64-65. ISBN 80-901 373-6-9.

Probleme der Edition mittel- und neulateinischer Texte: Kolloquium der Deutschen Forschungsgemeinschaft, Bonn, 26.-28. Februar 1973. Hrsg. von Ludwig Hödl und Dieter Wuttke. Boppard: H. Boldt, 1978.

MUSA PANAGAEA BERNARDA PANNAGLA

Ratio atque institutio studiorum Societatis Jesu. Auctoritate Septimae Congregationis generalis aucta. Antverpiae: Ioannes Meursius, 1635.

RYBA, Bohumil. *Literární činnost Karla Kolčavy. Zvláštní otisk z Časopisu Matice Moravské. Brno: nákladem vlastním, 1926.*

SCALIGER, Julius Caesar. *Poetices libri septem. Lyon: Antonius Vincentius, 1561.*

SOAREZ, Cyprian: *De arte rhetorica libri tres ex Aristotele, Cicerone et Quintiliano praecipue de prompti. Cum tabulis Ludovici Carbonis. Ingolstadii: Ad. Sartorius, 1602.*

SOMMERVOGEL, Carlos. *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus. Première partie: bibliographie, tome VI. Bruxelles: Oscar Schepens; Paris: Alphonse Picard, 1895.*

STEINER, Martin. *Ediční pravidla pro vydávání latinských spisů J. A. Komenského. Listy filologické, 1999, roč. 122, č. 3-4, s. 232-240. ISSN 0024-4457.*

SVATOŠ, Martin. *Doporučení pro řadu Fontes rerum Bohemicarum recentioris aevi. Interní materiál.*

SVATOŠ, Martin. *Současná praxe ve vydávání raněnovověkých latinských textů a otázky z ní vyplývající. Listy filologické, 1999, roč. 122, č. 3-4, s. 222-231. ISSN 0024-4457.*

ŠLOSAR, Dušan. *Poznámky k vývoji české interpunkce v 16. století. Listy filologické, 1964, roč. 87, s. 126-135.*

ŠLOSAR, Dušan. *Průřez vývojem staročeské interpunkce. Listy filologické, 1966, roč. 89, s. 164-170.*

VLNAS, Vít. *Jan Nepomucký, česká legenda. Praha: Mladá Fronta, 1993.*

Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti: příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.-20. století pro potřeby historiografie. Kol. aut. pod vedením Ivana Šťovíčka. 1. vyd. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra ČR, 2002. ISBN 80-86466-00-0.

PŘÍLOHA I

PŘEDMLUVY SBORNÍKU MUSA PANAGAEA
A POVOLENÍ PROVINCIALADIVE JOANNES NEPOMUCENE,
CONSTANTER VOCE POPULI, RECENTER ORE ROMANI ORACULI,
MARTYR SANCTE

Abruptum tandem est silentium triplex: Tuum, meum, Romanum. Siluisti olim tempore non multo in aula, subinde per tria secula in tumba; nunc aliquid homine majus, perpetuum videlicet, in linguae incorruptione loqueris miraculum. Abrumpo et ego silentium, ut jam poësis Joannaea, quae olim Te pro theatro venerata est, deinde verò plus quinque olympiades taciturna delituit, typis publicis orbi erudito Te divulget. Suum etiam silentium abrumpit Roma, dum loquitur suspensum tam diu oraculum, quò Te vicariâ Christi autoritate sanctum promulgat et syllabo divorum publicâ eâque longè magnificentissima festivitate adnumerat. Post Romam iam nulli silere placet orthodoxae provinciae, Te thaumaturgum loquuntur omnes, illae tamen ante caeteras, quae aut coràm aut ex propinquo sacratissima Tui corporis lipsana aspectu, prodigia auditu, beneficia precatu excipiunt. Vates sum: intrà paucas trieterides in partem venerationis transmarina accedent regna sícque uterque orbis, ingens praeco, voci magnitudini suae et meritis tuis pari, Te thaumaturgum praedicabit. Nè succensueris verò, quòd festivis clientum tuorum applausibus musa mea interstrepit; ùt voluerit modestè conticere, non fuit hoc illi integrum: clientelaris enim erga Te observantia jugiter eam submonuit, adegit et paene coëgit, ut lucubrationem praesentem pedibus tuis adsterneret. Cui dum in praesenti morem gerit, illud abs Te demissè flagitat, ut opusculum hoc illo aspicias oculo, quò soles sincera Tuorum studia intueri.

LECTORI SALUTEM

Dianae apud veteres nec una facies erat, nec unum nomen: in caelo, stellis praesidens dicebatur Luna, apud inferos sceptrum tenens nuncupabatur Hecate, in sylvis feras sequens cognominabatur Diana. Ob tantam locorum muniorúmque diversitatem Panagaea, id est varia, inconstans, et in omnem paene formam mutabilis appellabatur. A Diana ad musam traduco nomen dicóque illam panagaeam, quia in praesenti opusculo sibi ipsi non constat, sed per varia themata diversáque metra velut animi gratiâ nullo ordine vagatur. Porrò ut gradatur expeditiùs, cothurnum Sophoclaeum non induit, sed levioze contenta socco per exercitationes hebdomadarias, ùt vocamus, menstruásque actiones quasi per privata theatra modestè incedit. Cur verò (ut Plautinè rem efferam) paratragediari vel, ut ex usu loquar, gravia tragediarum argumenta in scenam deducere non libuit, cùm suppetent complura? Duo praecipuè à proposito avocârunt: alterum quòd tragedias aliásque magni nominis actiones et olim multi et recenter unus aliquis melioris notae poëta typis ediderint, adeoque supervacaneum videatur tot magnis fluminibus velle aquam affundere; alterum quòd musa nostra consulere voluerit discentibus; hi grandibus terrentur, minora tentant: in spem enim veniunt, rem non admodum arduam utcunque imitandi. Addo, quòd poësis tragicè severa multis parùm arrideat, quoniam contristat omnem paene versum et ex eo lectorem; cùm exercitationes privatae explicita liberaliùs fronte et quandoque adductis in scenam facetiis et Plautino ore eundem exhilarent. Concessum sibi credit musa in privato liberiùs agere, jocos colludere, genio indulgere; unde et hic videbis, quòd in ipsa studii contentione animum nonnumquam remittat nec religioni sibi

PRÍLOHA I

ducat, si, sepositâ tantisper aquâ Hippocrenes, intra Parnassum (nam extra illum etiam malvaticum bibere interdicto non cavetur) spiritum entheum cyathello vini exsuscitet.

Quí verò, si privatae duntaxat exercitationes hic adducendae sunt, actio Joannaea, quae solenniter fuit exhibita, sese huc infert? Observes velim, lucubrationem totam sub auspiciis divi Joannis Nepomuceni in lucem prodire: par ergo fuit, ut Joannaeum nomen etiam obtineret locum, et quidem principem, in fronte. Affundetur, ut spero, ex ejusdem stellis splendor quispiam toti opusculo, ab authore non minùs, quàm^a arte obscuro. Porrò quia Joannaea actio dedignabatur immisceri minoribus et privatis exercitationibus, separavi illam à plebe declamationum opusculúmque divisi bifariam; nè tamen partes essent nimiùm inaequales, Joanni tacenti Joannem loquentem atque etiam Romulum adjunxi. Hi duumviri Quirites minores facilè prement suáque dignitate partis alterius numerum sustinebunt.

FACULTAS R. P. PROVINCIALIS

Cùm librum, cui titulus *Musa panagaea*, à P. Bernardo Pannagl nostrae societatis sacerdote conscriptum tres ejusdem societatis sacerdotes recognoverint et in lucem edi posse judicaverint, potestate à P. nostro Michaële Angelo Tamburino Praeposito generali ad id mihi data facultatem concedo, ut liber typis mandetur. In quorum fidem has literas manu mea subscriptas et sigillo officii mei munitas dedi Pragae ad S. Clementem die 3. Januarii A. 1729.

(L. S.)

Julius Zwicker S. J.

Provinciae Bohemiae provincialis

a V pův. textu "quà", opravuji podle smyslu.

PŘÍLOHA 2

PŘÍLOHA 2

SCÉNICKÉ PŘEHLEDY

JOANNES NEPOMUCENUS
IN SILENTIO Secreti Confessionis
et
IN SPE Publicae Canonizationis
GLORIOSUS

PROLUSIO

Bohemia ob regni calamitates et imprimis ob regis improbitatem desolata gemit. Et licet eam Mercurius soletur spondens fore, ut felix sit, quando ignis et aqua contrahent amicitiam, ipsa tamen ex hoc vaticinio magis tristatur, cum judicet nunquam eventura promitti.

PARS PRIOR

Joannes in Silentio

Scena 1. Rex Venceslaus IV. ex Joanne sciscitatur, quid regina in sacra exomologesi secretò exponat. Negat ille se quidquam revelaturum, ea de causa in carcerem abripitur.

Scena 2. Subitum regis furorem admirati aulici disquirunt, ob quid Joannes indignationem incurrerit. Edocentur ab ephebulo constantem illius in servando confessionis arcano taciturnitatem regi movisse bilem.

Extrarium.

Scena 3. Joannes in carcere gemit non propter illatam sibi injuriam, sed ob infraenam regis curiositatem. Aulicum ad detegendum confessionis secretum perversè incitantem fortiter rejicit.

Scena 4. Ulpinus aulicus insinuat regi suavitate potius quàm vi expugnari posse Joannem. Promittit facilè protracturum ex illo omnia vinò secretorum proditore. Placet consilium regi, qui periclitari volens successum rei Joannem ad mensam regiam proximè adesse jubet.

Extrarium.

Scena 5. Ephebi aulici de modo rescindi arcana, quae regina confessione exponit, secum deliberant eo proposito, ut iis ad regem delatis gratiam apud illum ineant peculiarem.

Scena 6. Ad mensam regiam assumptus multisque blanditiis ad detegendum confessionis secretum nequicquam tentatus silentarius Joannes nihil prodit. Itaque jussu regis ab epulis ad tormenta abstrahitur.

Extrarium.

PŘÍLOHA 2

Scena 7. Pacianus, dudum familiaris Joanni aulicus, vehementer dolet improsperam ejus sortem insanaeque regis indignationi indignatur.

Scena 8. Post tolerata fortiter tormenta Joannes è caelo recreatur exhibitáque martyrum indigetum fortitudine ad mortem jamjam instantem animatur.

Scena 9. Per internuntium, è primoribus quempiam, rex supremùm sollicitat taciturni-tatem Joannis. Quem, cùm tenacem secreti inveniatur, irâ exaestuans in Moldavam praecipitari jubet. Ut evitetur vulgi commotio, scelus in noctem differtur.

Scena 10. Conatur Pacianus Joannem morti subtrahere, sed dum secum de modo id agendi deliberat, videt Christi martyrem è carcere ad Moldavam abripi illique immergi.

Chorus. Mathesis aquam morte Joannis recens sacratam contemplatur notánsque eam eò altiùs ascendere, quò plus descendit, laudat Divinam providentiam, quae pariter nonnullos humiliat, ut exaltet, demergit, ut sublevet.

PARS ALTERA

Joannes in Spe

Scena 1. Impietas applaudit sibi de suppressa in silentio Pietate Joannaea laudátque Noctem à collata ad crimen fideli operá. Et ut nè quidem in spe sit Pietas emergendi ad famam priorem, severè obstringit Noctem, nè in lucem proferat opera tenebrarum à se perpetrata.

Scena 2. E converso Caelum ad demonstrandam Joannaeam innocentiam et illustrandum funus martyris stellas suas in funalia subornat. Videt prodigium, sed nescit luminum insolitorum causam Praga.

Scena 3. Moldava, caelestibus^a ignibus illustris, detersis lacrymis ob funus Joannaeum profusis hilaescit, nympharum verò suarum lacrymas mutat in gemmas. Inde gemmifer Moldava creditur poëtis.

Scena 4. Metuit Impietas, nè prodatur scelus oppressae à se Pietatis Joannaeae, et cùm non satis fidat Nocti, subornat Mendacium, quod Joannem ob scelus submersum^b esse calumniosè proclamet.

Scena 5. Conatur quidem Mendacium Joannis famam calumniis denigrare ac persuadere, eum ob crimen submersum esse, sed fidem non invenit. Omnia enim argumenta refutantur cùm caelestibus prodigiis, tum humanis rationibus.

Scena 6. Patrata ad Joannaeum funus signa adjacentibus urbibus enarrat Moldava, quibus omnibus author est, ut Joannem publicis honoribus colant. Edictum hoc optat obsignari Annulo Piscatoris.¹ Quod id eveniet, vivunt urbes in spe.

a Pův. „caestibus“.

b Pův. „submerssum“. Zřejmě jde o tiskařskou chybu, opravuji podle většinového užití.

1 Annulus Piscatoris - Papežská pečeť, na níž je obtisknut zvláštní papežův pečetní prsten se zobrazením svatého Petra v loďce (piscator, rybář). Srovnej Bibli, Lukáš 5.1-5.11.

PŘÍLOHA 2

Scena 7. Fama jubetur per exteras etiam provincias laudare vitam, mortem et praecipuè silentium² Joannis. Reluctatur diu Fama adversum sibi silentium commendare, ubi tamen ad id à Virtute invitatur, celebrat silentium non voce, sed appensis ingeniosis symbolis.

Scena 8. Decantant artifices inter labores, pro Joannis honore susceptos, virtutes martyris. Alii Joannem ab eximia concionandi dote Vocem dicunt, alii à servato sacramenti secreto Silentium nuncupant, alii utrumque, ceu ignem et aquam sidera, combinant.

Scena 9. Evocatae per Famam vicinae provinciae ad Joannaeas exuvias accurrunt, easdem veneraturae addito voto: ut Roma accessu suo honoris coronidem addat. Interea Joannes in sepulchro suo glorioso requiescit singulariter in spe. Psal. 4.³

Scena 10. Bohemia videns in funere Joannaeo ignem et aquam iniisse amicitiam concludit jam tandem esse tempus, in quo ex dato vaticinio sit felix. Unde in eo tota est, quomodo veneretur sospitatorem suum Joannem.

EPILOGUS

Joannaei clientes optant, ut in Joannem etiam magnae flectantur lumina Romae. Staius l. 5. Sylv. od. I.⁴

2 V pův. textu v celé scéně psáno „Silentium“ (s velkým počátečním písmenem). Může být chápáno též jako alegorická postava.

3 Odkaz Bibli, žalm 4, v jehož závěru se praví: „In pace, in id ipsum dormiam et requiescam, quoniam tu, Domine, singulariter in spe constituisti me.“

4 Odkaz na citované místo: L. Papinius Staius. *Silvae*. Liber 5, pars 1 (Epicedion in Priscillam). Jedná se o verš 217: „in hunc magnae flectuntur lumina Romae“.

**DIVUS JOANNES
BAPTISTA,
praeco poenitentiae in deserto,
assertor continentiae in aula**

Egrediebatur (ad Joannem in desertum) omnis Judaeae regio et Jerosolymitae universi et baptizabantur ab illo in Jordanis flumine confitentes peccata sua. Marci I. c. v. 5.⁵ At quia non comparuerunt etiam Herodis scelera hic abluenda, Joannes in urbem se contulit ad illa reprehendenda. Dicebat ergo Joannes Herodi: Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Marci 6. c. v. 14.⁶ Inde Herodias insidiabatur illi. V. 19.⁷ Opportuna nocendi occasio occurrit in caena natalis Herodis, ad quam cum introisset filia ipsius Herodiadis et saltasset et placuisset Herodi, rex ait puellae: Pete à me quod vis et dabo tibi. Et juravit illi, quia quidquid petieris, dabo tibi. V. 22 et 23.⁸ Illa ex suggestione matris ait: Volo, ut protinus des mihi in disco caput Joannis Baptistae. V. 25.⁹ Et rex misso spicalatore praecepit afferri caput ejus in disco. V. 27.¹⁰

ACTUS PRIMUS

Scena 1. Ad ripas Jordanis confluunt agrestes, cives, milites, nobiles atque etiam legati à principibus sacerdotum pharisaei. Postremi ex Joanne quaerunt, an sit, alii opinantur, quòd sit messias. Joannes se dicit vocem clamantis.

Scena 2. Indolet Gamaliel, quòd vocem Joannis non audiant scelera Herodis, nimiùm à deserto dissita. Narrat dein detestabilem regis incestum. Joannes in urbem ire statuit, ut illic etiam sceleratos doceat poenitere.

Scena 3. Etsi Joannes negaverit se esse messiam, id tamen ex animi demissione dictum credit populus. Unde crebrescit indies rumor, quòd ille sit messias.

Scena 4. Heterobulus, in Herodis aula facilè primus, populi et praesertim militum frequentiam circa Joannem habet suspectam metuitque, nè seorsim in solitudine cudantur consilia Herodiano sceptro iniqua.

Scena 5. Joannes desertum deserere statuit, et quia animus ei praesagit, quòd rediturus non sit, affectu tenerrimo supremum vale dicit suae eremo.

Adjunctum.

Scena 6. Joannis discessum Jordanis, nuper vel inter poenitentium luctus hilaris, hodie maestus deflet.

5 Odkaz na Bibli, Mk, 1.5.

6 Odkaz na Bibli, Mk, 6.14; citát je ovšem z verše 18.

7 Odkaz na Bibli, Mk, 6.19.

8 Odkaz na Bibli, Mk, 6.22-23.

9 Odkaz na Bibli, Mk, 6.25.

10 Odkaz na Bibli, Mk, 6.27.

PŘÍLOHA 2

Adjunctum.

Chorus. Pro agnello Joannaeo certat Poenitentia et Innocentia. Convenit post insons jurgium sic inter illas, ut eum Poenitentia in Jordane lavet, Innocentia ornet, nutriat, tueatur.

ACTUS SECUNDUS

Scena 1. Aperit Heterobulus Herodi periculum, nè Joannes, plerisque creditus messias, qui restituat regnum Israëli, ad thronum vel clam evadat, vel invitus rapiatur. Mittit illico rex ad desertum quidem decurionem, qui capiat Joannem, ad sacerdotes verò Cassandrum, qui, an messiae signa illi congruant, exploret.

Scena 2. Reduces ad principes sacerdotum pharisaei referunt Joannem negare se esse messiam, proclamare verò vocem clamantis in deserto.

Scena 3. Consessui intervenit Cassander. Percontatur is, sítne Joannes speratus illis messias. Ipsi, quia dubii sunt, quò haec quaestio tendat, dubiè respondent. Utque magis perplectant, exhibent ex Isaia vatitinium: „Emitte agnum Domine, Dominatorem terrae, de petra deserti.“ c.16. Quòd Cassander sic interpretatur: Joannes de deserto venit, agnus ei fuit frequens in ore et in latere. Quidni sit dominator et rex populi futurus?

Scena 4. Urbi appropinquat Joannes. Mutat vestitum, partim ut concursum populi ignotus devitet, partim ut in aulam faciliùs admittatur.

Scena 5. Milites ad desertum missi unum aliquem de pastoribus melote vestitum putant esse Joannem, capiunt, abducunt.

Scena 6. De responsis sacerdotum ad Herodem referre parat Cassander, sed rex totus est in astrologo, ex quo futuros circa se eventus sciscitatur. Reponit illi astrologus: Cave! Vocem si perdis, peris.

Chorus. A Jordane suo longiùs progresso Agnello insidias struit Feritas, sed Veritas et Innocentia tuentur periclitantem.

ACTUS TERTIUS

Scena 1. Ad aulam Herodis se confert Joannes. Admissus ad alloquium multa de virtutis amore, de vitiorum odio caelesti spiritu plenus profatur. Mirum! Herodes libenter eum audiebat. Marci 6. c.¹¹

Scena 2. Non desistit iniqua in Joannem moliri Heterobulus. Ut circumveniat incautum, extraneos subornat Ithamarem et Eliabum, qui coram Joanne abjectissimè loquantur de Herode; explicent vota plebis regem illum habere^c optantis, offerant suam operam, si Joanni arrideat, sceptrum ùt Messiae debitum.

¹¹ Odkaz na Bibli, Mk 6.20.

c Pův. „hare“.

PŘÍLOHA 2

Scena 3. Illi exequuntur^d jussa: Eliab textum Isaiae de dominatore è deserto Joanni aptat, Ithamar Herodem sceleratum criminatur. Prudens Joannes Isaiae dicta aliò refert, ad alterum reponit: Scelera non regnant diu.

Scena 4. Magnopere solliciti sunt Joannis discipuli, nè quid aulicorum molimina adversi machinentur in magistrum.

Scena 5. De expeditione dolosa certior factus Heterobulus innocua Joannis dicta delatum it ad Herodem eademque in invidiam vocat.

Scena 6. Herodes per speciem alloquii, quò cum Joanne delectari se ait, eum accersit. Sermoni verba inserit Joannis Scelera non regnant diu, ut, si ad illa expallescat, reum agnoscat. Joannes his ipsis verbis Herodem dehortatur à sceleribus, praesertim raptu alienae conjugis, interminatürque regni aeterni amissionem, nî respiscat. Herodes, etsi correptus, ait tamen: Nec vox hominem sonat. Virg. Aeneid. I.¹²

Adjunctum.

Chorus. Agnus cum lupo jam habitat, id quod olim praevidit Isaias.¹³ Stupet hoc prodigium sacratior Pales.

ACTUS QUARTUS

Scena 1. Indignissimè ferunt aulici, quòd Herodes indignè non tulerit Joannis reprehensionem.

Scena 2. Nicanor aulicus, ut noceat praesentiùs, arma movet faeminea. Herodiadis filiae affirmat illi et matri imminere periculum, nè aulâ exesse jubeantur, idque authore Joanne. Filia haec illico ad matrem.

Scena 3. Furiae tres cor Herodis irâ efferare satagunt. Et quia praevident filiam à matre ad Herodem missum iri, consilium ineunt, ut una earum filiam induta se praesentet.

Scena 4. Ex composito Herodem aulici conveniunt. Nicanor mirari se ait, quòd Herodes Joannem alloquio dignetur. Cassander, quòd, cùm populi favor eum prope regno admoveat, rex taceat. Heterobulus, quòd rex ad reprehensionem sileat, velut loquelam perdidisset. Repetit illi ab astrologo datum, sed vafre detortum vaticinium: Vocem si perdis, peris.

Scena 5. Acerrimè omnium instat Herodias per submissam, ut credit, filiam, reipsa Furiam.

Scena 6. Igitur Herodes in mandatis dat, ut Joannes in carcerem conjiciatur.

Scena 7. Ob captivum Joannem varius in urbe rumor et prope seditio oritur. Sunt, qui eum

d Pův. „exequuntar“.

12 Viz Vergilius, Aeneis 1.325-329.

13 Viz Bible, Iza 11.6.

PRĪLOHA 2

carceri eripiendum censent, alii opportuno stratagemate eliberari posse autumant.

Scena 8. Regius archimagirus, ut venturus Herodis dies natalis festivè concelebratur, convivium jubet instrui.

Chorus. Cum lupo innoxie agebat agnellus, at non perinde illi cum lupa convenit, vulneratur. Dolet Innocentia casum sinistrum et detestatur lupam in aula Herodis.

ACTUS QUINTUS

Scena 1. Banajas Joannem è carcere eliberare conatur per stratagema, quod tamen Oldo, in partem operis assumptus, intervertit suâ imprudentiâ.

Scena 2. Convivio accumbit Herodes cum optimatibus. Hospites saltu recreat Herodiadis filia. Datur ei optio, ut in praemium artis petat, quidquid libuerit. Saltatrix abit, matris consilium auditura.

Scena 3. Joannem in carcere angelus de morte propediem inferenda certiozem facit. Ille exultat, quòd virtutis causâ occumbet.

Scena 4. Petit saltatrix caput Joannis. Consternatur rex, sed ut servet juramentum, perdit Joannem.

Scena 5. Discipuli Joannis inter naenias corpus terrae mandant. In rei perennem memoriam inscribunt carceri sequens digramma: Hoc loco Herodes, in eremo olim populis clamantem, in aula nuper vitiis reclamantem Joannaeam vocem gladio perdidit.

Scena 6. Herodi per quietem repraesentatur caput Baptistae cum exprobratione, quòd animatam Verbi divini vocem, Joannem, interemerit.

Scena 7. Intemperiiis agitur Herodes, occurrente hinc immani parricidiò, inde dato vaticinio „vocem si perdis, peris“. Et quia hanc in Joanne tyrannicè perdidit, suus sibi vates aeternum se perituum praedicat.

Scena 8. Caput Joannis, tam ignominiosè dejectum ab Herode, gloriosè exaltatur à Fidelium Pietate, quae interim ei imponit coronam lauream, dum illi Jesus in caelo auream apponat, ornatam lapide pretioso.

EPILOGUS

PRILOHA 2

ROMULUS *Imperii Romani Conditor*

Argumentum ex Floro C. I.

PROLUSIO

Tres praecipuae Monarchiae, Babyloniorum, Persarum, Graecorum sternuntur, gloriosius surrecturae in Monarchia Romana: idque nutu Jovis, vel potiùs Divinae Providentiae. Quae, ut Romae sacrae splendorem majestatis praepararet, Romam profanam fecit gloriosissimam.

ACTUS PRIMUS

Scena 1. Romulus et Remus, jam gnari esse se legitimos Albae principes, usurpatorem regni Amulium deturbare ex solio meditantur. Quod ut succedat, exploratum eunt regiam, idque ex directione Faustuli, qui utrumque novo pedo donat. At quia Remo impensius favet, in ejus pedo occultat sceptrum in felix omen regni recuperandi.

Scena 2. Pace cum vicinis constituta Amulius militem omnem excepto Praetoriano exautorat. Monetur ab Augure, ut, qui gladium non metuit, sceptrum timeat.

Scena 3. Fratres, ut regiam penetrent, in vestibulo lac pressum aliáque pastoritia venum proponunt. Interim aditus, atrium, regiam numerúmque excubitorum explorant.

Scena 4. Reduces invaduntur ab axauthoratis militibus, qui utrique pedum eripiunt, cùm pecuniam non possent extorquere. Illico tamen raptoribus sua rapina rapitur à praetoriano milite, agnoscente legitimos possessores.

Scena 5. Ob hanc pedi, vel potiùs sceptri jacturam Faustulus improspera ominatur. Dissimulat tamen metum hortatúrque ad exequendum propositum. Ad haec legit invasionis socios, quos omnes dolonibus (baculi sunt occulto ferro armati) munit.

Scena 6. Paternum Martis templum accedunt ante expeditionem fratres et pro auspicato rei successu sacrificant.

Scena 7. Crescentius cum Regillo (uterque Amulii est aulicus) altercatur: ille commendat, iste diris devovet herum. Crescentius abit Amulio insinuat, Regillo nè fidat, quasi is in nomine sceptrum praeferat, à quo cavendum monuit augur.

Scena 8. In Aulam insinuant se fratres. Ab excubitoribus recipiunt utrumque pedum, sed Romulus Remi, Remus Romuli. Ut vices videantur reddere, suis benefactoribus lac (reipsa soporiferum) propinant.

PRÍLOHA 2

Scena 9. Interea aggregantur conspirationis socii. Hi, ut expeditiores sint, ferrum suorum dolonum denudant remotâ supremâ pedi parte. Quod dum similiter facit Romulus, pro ferro sceptrum occultatum offendit. Inde spe regni concepta invadit aulam deturbâtque Amulium, serò nimis timentem sceptrum in pedo fatale.

Chorus. Imperia, quae fundavit iniquitas, in se lapsa ruunt.

ACTUS SECUNDUS

Scena 1. Amulii aulici se Romulo Remoque subjiciunt principésque suos regiè vestiunt. Non adest huic obsequio Seranus, aulae praefectus.

Scena 2. Faustulus fratres non jam ùt alumnos, sed ùt dominos suos salutat. De sceptro in pedo reperto Romulus narrat prodigium, Faustulus fatetur se occultâsse in omen regni. Quia verò Remi pedo insertum fuit, credit Romulus se ab eo minoris habitum et indignatur; unde aversio à Faustulo.

Adjunctum. Morio deducit uxorem Faustuli ad aulam.

Scena 3. Miri pastorum plausus, quòd sui contubernales facti sunt principes.

Adjunctum.

Scena 4. Seranus, nuper aulae praefectus, sub vestitu piscatoris delitet. Dehortari conatur Crescentium et Regillum, nè pastores ceu reges adorent. Sed incassum: iste se in Remi, ille in Romuli gratiam insinuat.

Scena 5. Albae urbis angustias dedignatus Romulus adjicit animum ad excitandam urbem ampliozem. Consentit Remus, sed cùm urbi novae Romulus Romae, Remus Remae nomen olim imponendum diceret, inter se dissident.

Scena 6. Indignationem Remi auget Faustulus, qui se non Romulo, sed Remo pedum cum sceptro in omen Regni desisse ait; errore factum, quòd id Romulo obtigerit.

Scena 7. Seranus, simulatus piscator, in turbido piscaturus, ut remotis fratribus vel se, vel suorum quempiam elevet in Regnum, sollicitat Regillum ad Romuli occisionem. Spondet futurum eum apud Remum principe loco, sed non auditur.

Scena 8. Acerbiùs altercantur fratres cùmque inter eos non conveniat, uter urbi locum et nomen constituat, uranologi suasu augurio rem decidere statuunt.

Scena 9. Augurio vacant fratres. Remus sex, sed prior, Romulus posterior, sed plures videt vultures vincitque augurio.

Chorus. Imperia, quae solâ Fortunâ stabiliuntur, mutant.

PRILoha 2

ACTUS TERTIUS

Scena 1. Augurio victor Romulus lustrat regiones vicinas delecturus locum urbi novae fessúsque ad ripam Tiberis conquiescit.

Scena 2. Tiberis exundat laetitiâ, quòd Romulum, olim pastorem, nunc principem, ad ripas suas videat. Praesentat dormienti urbis futurae speciem.

Scena 3. Secundùm somnum Seranus, simulatus piscator, Romulum accedit. Mentione injecta de Remo ait aequivocè: Crede mihi piscatori, Remus non est aptus ad gubernaculum. Tacitè innuens, ut eum, velut ineptum regno, è medio tollat.

Scena 4. Domi interea cum Regillo suo consultat Remus, quò pacto intervertat propositum urbis aedificandae. Suadet Regillus, ut eò loco, quò fodientur fundamenta, caput humanum et gladium defodi jubeat, velut omen malum, quod deterreat ab aedificatione.

Scena 5. Designatur à Romulo locus pro urbe nova, scenographia ejus mittitur fratri Remo. Is jubet noctu defodi calvariam et gladium, uti suasum fuit.

Scena 6. Jam aggressuris laborem trepido refertur nuntio in Vestae templo ignem restinctum. Interrumpiturque labor ob portentum sinistrum. Accurrit Romulus, ad cujus praesentiam ignis ultro ardere incipit.

Scena 7. Quare hilariores redeunt ad laborem, at denuo consternantur repertâ calvariâ ac gladiò. Itaque communi voce omnes dehortantur Romulum, nè opus prosequatur. Desistit is, Remo in sinum ridente.

Chorus. Ad fundandum Romanum imperium Virtus et Fortuna conspirant. Ex Floro in Prolus[ione].

ACTUS QUARTUS

Scena 1. Remus reducem Romulum amicè complectitur, improvido tamen joco dicit suam vivam felicius quam hominem mortuum designare urbes. Allusit ad Albam suis albae indicio aedificatam.

Scena 2. Jocum acerbè exaggerat Crescentius. Quare Romulus denuo indignatur Remo, illiúsque ingratiis opus aedificationis resumere decernit, praesertim dum et c. Sce[nam]. 3.

Scena 3. Ex aruspice Secundino intelligit omen esse secundissimum, scilicet per caput designari, quòd urbs nova futura sit caput orbis. Gladium à parente Marte mitti ceu signum, quòd erit bellicosissima.

Scena 4. Ergo postliminio urbem moliuntur. Fervet opus hortatore Romulo.

Scena 5. Regillus refert Remo novae urbis jam surgere moenia, sed admodum exilia, illudítque Romuli vastis designationibus in arcto fundamento.

PRÍLOHA 2

Scena 6. Confert se Remus ad structuram novam, sed dum saltu transmittit vallum, velut irridens illius angustiam, graviter offendit Romulum. Cedit irae Remus.

Scena 7. Dum recedit Remus, Crescentius, Romuli assecla, illum perimit, quòd speraret se, uti recens Seranus sponndit, initurum apud dominum gratiam majorem.

Scena 8. Natalitia urbis morte Remi funestata plebs et aula dolet. Romulus ipse saltèm in speciem luget Fratrem, et ut se eximat suspicione homicidii fraterni, Crescentium interfectorem jubet veneno interfici. Seranus sibi metuens publico abstinet.

Chorus. Virtus et Fortuna queruntur etiam regnis esse suam Atropon, quae felicitatis quasi vitae filum praecidat. Nè hoc accidat Romano imperio, Atropos fugatur. Imperium sine fine (Virg[ilius]. Aenei[s]. 1.) promittit caelum.

ACTUS QUINTUS

Scena 1. Seranus uno jam sublato fratre spem proximam concipit, ut et alter suis dolis enecetur. Communicat suo consilia cum Regillo, quem putat etiamnum à Romulo aversum; cùm interea is intimè charus illi scit.

Scena 2. Regillus recedit, ut accersat milites Seranum comprehensuros, sed is subodoratus rem nondum ictus Piscator sapit et in exilium sponte abit.

Scena 3. Romulus, urbe sua utcunque jam prolata, in argumentum laetitiae bellicrepam (saltum armatorum) instituit.

Scena 4. Sollicitudo sub haec animum Romuli lacessit, quid fata de urbe nova decernant. Aruspex plenus vaticidico spiritu praesentat illi futuram amplitudinem urbis, imperium Oceano, famam quae terminet astris (Virgil. Aene. 1). Praecinit inferenda ex Asia spolia, Africae triumphos, Europae victorias, denique imperatorum seriem; hos inter multos ex augustiss[imo] domo Austriaca.

Scena 5. Populorum vicinorum complures per suos legatos gratantur Romulo novae urbis et dignitatis gloriam.

Scena 6. Communi suorum studio corona regia Romulo imponitur. Sceptrum, cùm non suppeteret aliud, ipsum illud, quod olim pastori datum, cum laureato pedo porrigitur.

EPILOGUS

*Applaudit Romulo et imperio. Huic vaticinatur felix illud futurum CUstoDe rerUM Caesare.¹⁴
Horat. Car. 1. 4. ode ult.¹⁵*

¹⁴ Chronogram odkazující k roku 1710.

¹⁵ Odkaz na: Horatius: Carmina, kn. 4., óda 15. (poslední), v. 17.

PŘÍLOHA 3

PŘÍLOHA 3

PŘEKLAD SCÉNICKÝCH PŘEHLEDŮ

JAN NEPOMUCKÝ
v tichosti tajené zpovědi
a
v naději na veřejnou kanonizaci
SLAVNÝ

PŘEDEHRA

Zničená Bohemia naříká na pohromy, které stíhají království, a zvláště na špatného krále. Mercurius ji utěšuje a slibuje, že bude šťastná, až Ohen a Voda uzavřou přátelství. Bohemii však tato věštba ještě více rozesmutní, neboť soudí, že se Merkuriova věštba nikdy nevyplní.

ČÁST PRVNÍ JAN V TICHOSTI

Scéna 1. Král Václav IV. vyzvídá na Janovi, co mu královna soukromě řekla při svaté zpovědi. On však odmítá cokoli vyradit a je proto odveden do vězení.

Scéna 2. Překvapení dvořané přemítají o náhlém králově hněvu: proč Jan upadl v nemilost? Dozví se to od mladíka (Ephebulus): králův hněv vzbudila Janovo neústupné mlčení a zachování zpovědního tajemství.

Extrarium.

Scéna 3. Jan naříká ve vězení, ne ovšem kvůli bezpráví, které mu bylo způsobeno, ale kvůli králově nezkrotné zvědavosti. Dvořana, který ho nerozumně vybízí, aby odhalil tajemství, rázně odmítá.

Scéna 4. Dvořen Ulpinus vnukne králi, že může Jana přesvědčit spíše po dobrém než po zlém. Slibuje, že od něj za pomoci vína, zrádce tajemství, vše vyzví. Králi se rada líbí a chce vyzkoušet, zda se věc zdaří; rozkáže, aby byl Jan co nejdříve přítomen královské tabuli.

Extrarium.

Scéna 5. Mladíci na dvoře uvažují, jak by mohli vyzvědět tajemství, které královna vyjevila při zpovědi. Chtějí totiž tajemství oznámit králi a zvláště se mu tak zavděčit.

Scéna 6. Jan je přizván ke královské tabuli a nadarmo pokoušen mnohými lichotkami k vyjádření zpovědního tajemství - mlčí a nic nevyradí. Proto je na rozkaz krále odveden do hostiny na mučidla.

Extrarium.

PŘÍLOHA 3

Scéna 7. Dvořan Pacianus, dávný Janův přítel, velmi želí nešťastného Janova osudu a je pohoršen královým nerozumným hněvem.

Scéna 8. Když Jan přežije mučení, obnoví nebe jeho síly. Na samém prahu smrti je oživen, jakmile je mu předvedena statečnost domácích mučedníků.

Scéna 9. Skrze prostředníka (někoho z předních mužů) pokouší král naposledy Janovu mlčenlivost. Když zjistí, že Jan zachovává tajemství, vzplane hněvem a přikáže ho hodit do Vltavy. Aby nevzbudil pozornost lidu, odloží zločin na noc.

Scéna 10. Pacianus se snaží Jana vyrvat smrti. Když ale uvažuje o způsobu, jakým by to provedl, vidí, že je mučedník Kristův vlečen z vězení k Vltavě a tam je utopen.

Chorus. Mathesis (Učenost) pozoruje vodu, čerstvě posvěcenou Janovou smrtí. Vidí, že voda vystupuje tím výše, čím níže klesá Jan, a chválí Božskou Prozřetelnost, že stejně tak mnohé poníží, aby je povýšila, a topí, aby nadlehčovala.

ČÁST DRUHÁ JAN V NADĚJI

Scéna 1. Bezbožnost (Impietas) jásá, že se jí podařilo v tichosti potopit Janovu zbožnost a chválí Noc, že při díle věrně pomáhala. Aby Zbožnost neměla ani naději na vynoření se k dřívější slávě, zaváže přísně Noc, aby nevynášela na světlo temné skutky, které Bezbožnost spáchala.

Scéna 2. Nebe oproti tomu, aby ukázalo Janovu Nevinu a osvětlilo mučedníkův pohřeb, pošle své hvězdy místo svící. Praha vidí znamení, ale nezná důvod nezvyklých světél.

Scéna 3. Vltava, skvící se nebeskými světly, se raduje ze slz prolitých při Janově pohřbu. Slzy svých Nymf totiž promění v perly - proto básníci věří, že je Vltava perlonosná (gemmifer).

Scéna 4. Bezbožnost se bojí, aby nebyl vyzrazen její zločin, že totiž umlčela Janovu Zbožnost. Protože dost nedůvěřuje Noci, pověří Lež, aby šířila pomluvu, že Jan byl utopen, protože spáchal zločin.

Scéna 5. Lež se snaží Janovu pověst očernit nařčeními a přesvědčuje, že Jan byl utopen, protože spáchal zločin. Ale není jí přikládána důvěra: všechny její argumenty jsou totiž odmítnuty jak nebeskými znameními, tak lidským rozumem.

Scéna 6. Vltava vypravuje přilehlým městům o znameních, která se udála při Janově smrti. To vše učinila Vltava (?!), aby byl Jan oslaven veřejnými poctami. Žádá, aby toto oznámení bylo potvrzeno Rybářským (tj. papežským) pečetním prstenem. Města mají naději, že se tak stane.

Scéna 7. Pověst (Fama) má chválit po cizích provinciích Janův život, jeho smrt a především jeho mlčení. Dlouho odmítá vyzdvihovat jí nepřátelské Mlčení, když však je k tomu vyzvána Ctností (Virtus), oslavuje mlčení, ne nahlas, ale vhodnými symboly.

PRÍLOHA 3.

Scéna 8. Umělci mezi prací, podniknutou k Janově počtě, chválí Janovy ctnosti: jedni nazývají Jana pro jeho dar výtečně kázat Hlasem, druzí oslavují Jana pro zachování zpovědního tajemství jako Mlčení, jiní pak dávají dohromady obojí, jako hvězdy daly dohromady Oheň a Vodu.

Scéna 9. Sousední provincie, přivolané Pověstí (Fama), se sbíhají k Janovým ostatkům, aby je ctily. Mají též přání: ať přijde též Řím a přidá korunu slávy. Zatím ať Jan ve svém slavném hrobě odpočívá ve zvláštní naději.

Scéna 10. Bohemia vidí, že na Janově pohřbu Oheň a Voda uzavřeli přátelství. Usoudí tedy, že již nadešel čas, kdy, jak pravila věštba, bude šťastná. Proto se stará jen o to, jak by oslavila svého spasitele Jana.

EPILOG

Janovi svěřenci si přejí, aby se k Janovi obrátily zraky velkého Říma.

PŘÍLOHA 3

BOŽSKÝ JAN KŘTITEL, hlasatel pokání na poušti, obránce zdrženlivosti u dvora

Vycházela (*k Janovi na poušti*) celá judská krajina i všichni z Jeruzaléma a on je křtil v řece Jordánu, když vyznávali své hříchy. *A protože se zde neukázaly také hříchy Herodovy, aby byly smyty, uchýlil se Jan do města, aby je káral.* Řekl tedy Jan Herodovi: "Není dovoleno, abys měl manželku svého bratra!" *Proto mu Herodias strojila úklady. Vhodná chvíle škodit nastala, když na hostině při narozeninách Herodových, ke které když vstoupila dcera té Herodiady a tančila a zalíbila se Herodovi, řekl král dívce: "Požádej mě o čeho chceš a já ti to dám." A přísahal jí: "Cokoli si budeš přát, to ti dám." Ona na návrh matky řekla: "Chci, abys mi dal ihned na míse hlavu Jana Křtitele. A král poslal kata a rozkázal přinést Janovu hlavu na míse.*

Dějství první

Scéna 1. K břehům Jordánu se scházejí rolníci, občané, vojáci, vznešení lidé a také farizejští vyslanci od předních kněží. Ti poslední se ptají Jana, zda je mesiáš; jiní se domnívají, že jím je. Jan o sobě říká, že je hlasem volajícího.

Scéna 2. Gamaliela trápí, že Janův hlas nedolehne ke zločinům Herodovým, které jsou příliš vzdálené od pustiny. Vypráví pak o ohavném králově smilstvu. Jan se rozhodne jít do města, aby také tam učil hříšníky kát se.

Scéna 3. I když Jan popřel, že je mesiášem, lid přece věří, že to řekl ze skromnosti. Proto sílí den ze dne pověst, že je mesiáš.

Scéna 4. Heterobulus, jistě první dvořan na Herodově dvoře, má v podezření shluk lidu a především vojáků kolem Jana a obává se, že se v ústraní v pustině připravují plány nepřátelské Herodiadině vládě.

Scéna 5. Jan se rozhodne opustit pustinu a protože mu duše předpovídá, že se nevrátí, velkým pohnutím dává poslední sbohem svému ústraní.

Adjunctum.

Scéna 6. Jordán, nedávno veselý mezi zarmoucenými hříšníky, dnes smutný oplakává Janův odchod.

Adjunctum.

Sbor. Pokání a Nevinnost zápasí o beránka Jana. Po nevinném sporu se dohodnou tak, že Pokání ho omyje v Jordánu, Nevinnost ho bude zdobit, živit a chránit.

PŘÍLOHA 3

Dějství druhé

Scéna 1. Heterobulus objasní Herodovi nebezpečí, že by Jan, mnohými pokládáný za mesiáše, který má obnovit království Izraele, mohl tajně obsadit trůn nebo by k tomu mohl být nerad donucen. Král tedy pošle do pustiny dekuriona, aby Jana zatkl. Ke kněžím pošle Cassandra, aby zjistil, zda se znamená, která mají provázet mesiáše, shodují s Janem.

Scéna 2. Farizeové, kteří se vracejí k předním kněžím, oznamují, že Jan popírá, že je mesiáš, prohlašuje však, že je *hlas volajícího na poušti*.

Scéna 3. Do shromáždění přijde Cassander. Ptá se, zda se domnívají, že Jan je mesiáš. Oni, protože jsou na pochybách, kam tou otázkou míří, odpoví nejednoznačně. Aby Cassandra ještě více zmátli, ukáží mu prorocství z Izaiáše: "Vyšli beránka, Pane, vládce země, ze skály v pustině."¹ To Cassander interpretuje takto: Jan přichází z pustiny, beránka má často na jazyku i po boku. Proč by nemohl být budoucí vládce a král lidu?

Scéna 4. Jak se blíží k městu. Změní šat, zčásti aby se nepoznán vyhnul sběhu lidu, zčásti aby byl snadněji puštěn ke dvoru.

Scéna 5. Vojáci poslaní na poušť pokládají jednoho z pastýřů, který je oblečen do ovčí vlny, za Jana, zatknou ho a odvedou.

Scéna 6. Cassander chce Heroda zpravit o odpovědích kněží, ale král se věnuje jen astrologovi, jehož se ptá na budoucí události, které se ho týkají. Astrolog mu odpoví: *Pozor! Pokud zahubíš hlas, zahyneš*.

Chorus. Hrubost chystý nástrahy na beránka, který se vzdálil poněkud dále od svého Jordánu, avšak Pravda a Nevinnost střeží Jana v nebezpečí.

Dějství třetí

Scéna 1. Jan se dostane ke dvoru Herodovu. Když je mu dovolen rozhovor, mluví pln ducha mnoho o lásce k ctnosti, o nenávisti ke hříchům. Zázrak! Herodes mu rád naslouchal.²

Scéna 2. Heterobulus nepřestává vymýšlet na Jana ničemnosti. Aby ho neopatrného obelstil, nastrojí cizince Ithamara a Eliaba, aby mluvili před Janem velmi neuctivě o Herodovi. Mají mu vyložit přání lidu, který ho touží mít za krále, a nabídnout mu svou pomoc, pokud se Janovi bude líbit, aby získal žezlo náležející mesiáši.

Scéna 3. Oni splní rozkaz: Eliab vykládá text Izaiáše, jako by byl o Janovi, Ithamar obviňuje zločinného Heroda. Moudrý Jan vyloží Izaiášova slova jinak, druhému muži odpoví, že *hříchy nevládnou dlouho*.

1 Překládám z latinského textu. V ekumenickém překladu zní tento verš (Iza 16.1) takto: „Pošlete beránka Vládcí země ze Sély pouští na horu sijónské dcery.“

2 Zde je odkaz na Bibli, Mk 6. kapitola. Jde o verš 20, který v ekumenickém překladu zní: „Herodes se totiž Jana bál, neboť věděl, že je to muž spravedlivý a svatý, a chránil ho; když ho slyšel, byl celý nejistý, a přece mu rád naslouchal.“

PŘÍLOHA 3

Scéna 4. Janovi učedníci se velmi obávají, aby nástrahy dvořanů nezpůsobily jejich učitelí něco zlého.

Scéna 5. Heterobulus je zpraven o lstivém pokusu a jde oznámit Janova nevinná slova Herodovi, kterého povzbuzuje k nenávisti.

Scéna 6. Herodes pod záminkou rozhovoru, který ho prý těší, Jana napadne. Do své řeči vloží Janova slova *hříchů nevládnou dlouho*, aby, až Jan zbledne, poznal jeho vinu. Jan těmi samými slovy Heroda odrazuje od hříchů, zvláště od života s cizí ženou, a hrozí ztrátou věčného života, pokud krále nezmoudří. Herodes, ačkoli je kárán, řekne nakonec: Hlas nezní po lidsku.³

Adjunctum.

Chorus. Beránek již bydlí s vlkem, jak to kdysi předpověděl Izaiáš.⁴ Posvátný Pales se diví tomu znamení.

Dějství čtvrté

Scéna 1. Dvořané nesou s nelibostí, že Herodes nenesl s nelibostí Janovo kárání.

Scéna 2. Dvořan Nicanor užívá ženských zbraní, aby škodil účinněji. Tvrdí Herodiadině dceři, že jí i matce hrozí nebezpečí, aby nebyly z Janova popudu vykázány ode dvora. Dcera to hned jde říci matce.

Scéna 3. Tři Lítice chtějí rozzuřit hněvem Herodovo srdce. A protože předvídají, že matka pošle dceru k Herodovi, dohodnou se, že jedna z nich se převlékne za dceru a bude se za ni vydávat.

Scéna 4. Dvořané jdou za králem, jak bylo smluveno. Nicanor řekne, že se diví, že Herodes pokládá Jana za hodného rozmluvy; Cassander se diví, že král mlčí, když přízeň lidu Jana vynáší téměř k trůnu. Heterobulus se diví, že král mlčí, když je kárán, jakoby ztratil řeč. Zopakuje mu věštbu astrologa, ovšem chytře překroucenou: Pokud zahubíš hlas, zahyneš.

Scéna 5. Nejvíce ze všech naléhá Herodias skrze poslanou, jak věří, dceru, ve skutečnosti Lítici.

Scéna 6. Herodes tedy rozkáže, aby byl Jan uvržen do žaláře.

Scéna 7. Kvůli zajetí Janovu nastane ve městě různé reptání a téměř povstání. Někteří si myslí, že by měl být z vězení vysvobozen silou, jiní se domnívají, že může být vysvobozen vhodnou lstí.

³ Viz Vergilius, Aeneis 1.325-329

⁴ Izaiáš 11.6 (ekumenický překlad): Vlk bude pobývat s beránkem, levhart s kůzletem odpočívát. Tele a lvíče i žírný dobytek budou spolu a malý hoch je bude vodit.“

PŘÍLOHA 3

Séna 7. Královský komoří rozkáže vystrojit hostinu, aby byly slavnostně oslaveny Herodovy nadcházející narozeniny.

Chorus. Beránek nevinně pobýval s vlkem, ale s vlčicí se mu nevede stejně, je zraněn. Nevinnost se rmoutí nad nepříznivým osudem a zlořečí vlčici na dvoře Herodově.

Dějství páté

Scéna 1. Banajas se snaží Jana vysvobodit z vězení lstí, kterou ale Oldo, příbráný za pomocníka, překazí svou nerozvážností

Scéna 2. Herodes a šlechtici zasednou k hostině. Hosty osvěží tancem Herodiadina dcera. Jako odměnu za své umění si může přát, cokoli bude chtít. Tanečnice odejde, aby se poradila s matkou.

Scéna 3. Anděl zpraví Jana ve vězení o jeho blízké smrti. Jan se raduje, že zemře pro svou ctnost.

Scéna 4. Tanečnice žádá Janovu hlavu. Král je roztrpčen, ale Jana zahubí, aby dodržel přísahu.

Scéna 5. Janovi učedníci s nářkem odevzdají jeho tělo zemi. Na věčnou památku této události napíší na vězení následující dvojverší: Na tomto místě Herodes zahubil mečem Janův hlas, který kdysi v pustině kázal lidem, v poslední době však káral hříchy.

Scéna 6. Herodovi se ve spánku zjeví hlava Křtitele s výtkou, že zahubil Jana, živý hlas božího Slova.

Scéna 7. Herodes je zmítán neklidem, když mu přichází na mysl hned strašná vražda, hned zas daná věštba "pokud zahubíš hlas, zemřeš". A protože v Janovi hlas tyransky zahubil, předpovídá sám sobě jako věštec věčné zahynutí.

Scéna 8. Janova hlava, tak hanebně sražená Herodem, je slavně vyvýšena Zbožností věrných, která jí prozatím dá vavřínový věnec, dokud ji Ježíš v nebi nekorunuje věncem zlatým, zdobeným drahým kamením.

EPILOG

PŘÍLOHA 3

ROMULUS, ZAKLADATEL ŘÍŠE ŘÍMSKÉ

Argumentum z Flora, 1. kap.

PŘEDEHRA

Tři význačné říše, Babylonská, Perská a Řecká, jsou poraženy, aby slavněji povstaly v říši Římské. To se děje na pokyn Jova, či spíše Božské Prozřetelnosti, která učinila světský Řím velmi slavným, aby připravila lesk vznešenosti Říma svatého.

DĚJSTVÍ PRVÉ

Scéna 1. Romulus a Remus, kteří již vědí, že jsou zákonnými vládci Alby, usilují o to, aby vyhnali z trůnu Amulia, uzurpátora vlády. Aby se to podařilo, jdou prozkoumat královský palác, a to z popudu Faustula, který dá každému z nich novou hůl. Protože však více přeje Removi, ukryje do jeho hole žezlo jako šťastné znamení znovuzískané vlády.

Scéna 2. Po uzavření míru se sousedy propouští Amulius všechny vojáky kromě osobní stráže. Je napomenut Augurem, aby, když se nebál meče, měl obavu z žezla.

Scéna 3. Bratři nabízejí na prodej sýr a jiné pastýřské výrobky, aby se dostali do královského paláce. Mezitím prozkoumají vchod, atrium, palác i počet strážců.

Scéna 4. Když se vracejí, jsou přepadeni propuštěnými vojáky, kteří oběma vezmou hole, když už si nemohou vynutit peníze. Hned ovšem lupičům jejich lup vezme voják osobní stráže, který nezná pravé majitele.

Scéna 5. Z této ztráty hole, či spíše žezla, věští Faustulus neštěstí; ale přece zastírá stach a povzbuzuje k vykonání předsevzatého podniku. K tomu soustředí spojence útoku a všechny vyzbrojí dýkami (hole jsou opatřeny skrytými bodáky).

Scéna 6. Bratři jdou před výpravou do Martova chrámu a obětují, aby získali požehnání pro zdar své věci.

Scéna 7. Crescentius se pře s Regillem (oba jsou Amuliovi dvořané). Crescentius pána chválí, Regillus ho proklíná. Crescentius odejde, aby Amuliovi našeptal, ať nevěří Regillovi. Právě Regillus má prý ve svém jméně žezlo, před kterým se má král mít podle napomenutí augura na pozoru.

Scéna 8. Bratři vniknou ke dvoru. Od stráží dostanou zpět obě hole, ale Romulus dostane Removu, Remus Romulovu. Jakoby na oplátku dají svým dobrodincům k pití mléko (ve skutečnosti uspávací).

Scéna 9. Mezitím se k nim přidruží spojenci spiknutí. Ti, aby byli pohotovější, obnaží kov svých dýk sejmutím vrchní části hole. Když totéž udělá podobně i Romulus, najde místo meče

PŘÍLOHA 3

skryté žezlo. Když tak získal naději na získání vlády, zaútočí na dvůr a vyžene Amulia, který má příliš pozdě strach z žezla v osudné holi.

Sbor. Vlády, které založilo bezpráví, se samy bortí.

DĚJSTVÍ DRUHÉ

Scéna 1. Amuliovi dvořané se poddají Romulovi a Removi a své vládce obléknou jako krále. Tohoto projevu poslušnosti se neúčastní Seranus, dvorní prefekt.

Scéna 2. Faustulus zdraví bratry již ne jako své chovance, ale jako své pány. Romulus vypráví o znamení, kterým bylo žezlo ukryté v holi, a Faustulus přizná, že jej tam sám ukryl jako předzvěst vlády. Protože však Faustulus vložil žezlo do hole Removi, je Romulus přesvědčen, že mu Amulius přiznává menší váhu, a těžce to nese; odcizí se proto Faustulovi.

Přídavek. Morio přivádí Faustulovu ženu ke dvoru.

Scéna 3. Podivuhodný jásos pastýřů nad tím, že se jejich společníci stali vladaři.

Adjunctum.

Scéna 4. Seranus, někdejší dvorní prefekt, se ukrývá pod oděvem rybáře a snaží se odradit Crescentia a Regilla od toho, aby prokazovali úctu pastýřům, či spíše králům. Ale je to marné: jeden se vetře do přízně Romulovi, druhý do přízně Removy.

Scéna 5. Romulus zavrhuje stísněnost města Alby a rozhoduje se založit větší město. Remus souhlasí, ale protože Romulus chce město pojmenovat Roma a Remus Rema, dojde k neshodě.

Scéna 6. Removo rozhořčení zvětší Faustulus, když řekne, že nedal hůl se žezlem jako znamení Romulovi, ale Removi, a jen omylem se stalo, že připadla Romulovi.

Scéna 7. Seranus předstírá, že je rybář, a chystá se lovit v kalných vodách, aby se zbavil bratrů a pozvedl k vládě buď sebe, nebo někoho ze svých lidí: podněcuje Regilla, aby zabil Romula. Slibuje mu přední místo v očích Remových, ale není vyslyšen.

Scéna 8. Bratři se ostře přou a když se neshodnou, kdo z nich by měl určit umístění a jméno města, rozhodnou se na radu věstce rozhodnout věc věštěním z letu ptáků.

Scéna 9. Bratři se věnují věštění z letu ptáků. Remus uvidí šest supů, ale dříve, Romulus uvidí sice později, ovšem více supů, a zvítězí ve věštbě.

Sbor. Říše, které stojí na pouhé náhodě, nejsou stabilní.

PRÍLOHA 3

DĚJSTVÍ TŘETÍ

Scéna 1. Romulus jako vítěz věštby prohlíží sousední kraje, aby vybral místo pro nové město. Unaven odpočívá na břehu Tiberu.

Scéna 2. Tiber se rozvodní radostí, že vidí Romula, kdysi pastýře, nyní vládce, u svých břehů. Ukazuje spícímu Romulovi obraz budoucího města.

Scéna 3. Když se Romulus probudí, přistoupí k němu Seranus, předstíraný rybář. Po zmínce o Removi řekne klidným hlasem: "Mně, rybáři, věř. Remus není vhodný pro vládu." Mlčky naznačí, aby Romula, jakožto nevhodného pro vládu, odstranil.

Scéna 4. Doma se mezitím Remus radí se svým Regillem, jak by zvrátil úmysl postavit město. Regillus radí, aby na tom místě, kde budou hloubeny základy, Remus rozkázal zakopat lidskou hlavu a meč jako zlá znamení a tak odstrašil od stavby.

Scéna 5. Romulus stanoví místo pro stavbu města a jeho popis pošle bratru Removi. Ten rozkáže v noci zakopat lebku a meč, jak zněla rada.

Scéna 6. Po započetí práce zvěstuje roztřesený posel, že vyhasl oheň ve Vestině chrámu. Práce je přerušena kvůli neblahému znamení. Přispěchá Romulus, za jehož přítomnosti oheň sám od sebe začne plát.

Scéna 7. Radostně se tedy vrátí k práci, ale jsou znovu vyděšeni nalezenou lebkou a mečem. Proto jednohlasně všichni odrazují Romula od toho, aby pokračoval v práci. Romulus práce zanechá a Remus se v skrytu směje.

Chorus. Virtus a Fortuna se sjednotí, aby založili Římskou říši. Z Flora, z přede hry.

DĚJSTVÍ ČTVRTÉ

Scéna 1. Remus přátelsky obejmě vracejícího se Romula, znenadání však žertem řekne, že živá svině vyznačuje města lépe než mrtvý člověk. Naráží na Albu, která byla postavena na znamení bílé svině.

Scéna 2. Crescentius nese žert trpce. Proto Romulus znovu pohrdne Remem a proti jeho vůli se rozhodne znovu se pustit do stavby, zvláště když - viz scénu 3.

Scéna 3. Díky věštci Secundinovi pochopí, že jde o velmi šťastný úkaz; vždyť hlava značí, že nové město je budoucí hlavou světa. Meč je prý seslán Martem jako znamení, že město bude velmi bojovné.

Scéna 4. A tak znovu stavějí město. Za Romulova povzbuzování je dílo v plném proudu.

Scéna 5. Regillus zpravuje Rema, že již povstávají hradby nového města, dosud ovšem nepatrné. Vysmívá se Romulovým pyšným označením pro chabý základ.

PŘÍLOHA 3

Scéna 6. Remus přijde k nové stavbě, když však skokem překoná val, jakoby pro výsměch jeho nepatrnosti, těžce tím urazí Romula. Remus hněvu ustoupí.

Scéna 7. Když Remus odejde, Crescentius, Romulův průvodce, ho zabije, protože doufá, že tím dojde u pána větší přízně, jak nedávno slíbil Seranus.

Scéna 8. Lid i dvůr truchlí, že bylo zrození města poskvrněno Removou smrtí. Samotný Romulus alespoň naoko bratra oplakává, a aby se zbavil podezření z bratrovraždy, rozkáže zabít vraha Crescentia jedem. Seranus se ve strachu o sebe straní veřejnosti.

Chorus. Virtus a Fortuna naříkají, že i království mají svou Atropos, která přestřihne štěstí jako nit života. Aby se to nestalo Římské říši, je Atropos zahrána. Nebe slibuje *říši bez konce* (Vergilius: Aeneis, 1. kn.).

DĚJSTVÍ PÁTÉ

Scéna 1. Když je již odstraněn jeden bratr, má Seranus velkou naději, že by mohl být jeho lstí zabit i druhý. Sdělí úmysly svému Regillovi, o kterém si myslí, že stále ještě stojí proti Romulovi. Romulus je však zatím Regillovi milý.

Scéna 2. Regillus odejde, aby zavolal vojáky a dal Serana zadržet. Onen rybář ale věc vyтуší dříve, než rána dopadne, a dobrovolně odejde do exilu.

Scéna 3. Když je již město víceméně založené, ustanoví Romulus na znamení radosti tanec ozbrojenců (*bellicrepa*).

Scéna 4. Mezitím znepokojuje Romula starost o to, co osud rozhodl o novém městě. Věštec plný věšteckého ducha mu zjevuje budoucí slávu města, jehož vláda dosahuje k oceánu, sláva k nebesům (Vergilius, Aeneis, 1. kn.). Předpovídá kořist přinesenou z Asie, africké triumfy, vítězství v Evropě, konečně i řadu panovníků; mezi nimi též mnohé z nejvznešenějšího rodu rakouského.

Scéna 5. Mnohé ze sousedních obcí blahopřejí prostřednictvím svých vyslanců Romulovi ke slávě nového města a k jeho důstojnosti.

Scéna 6. Společným úsilím svých lidí je Romulus korunován na krále. Protože není po ruce jiné žezlo, dostane s ověnčenou holí to samé, které mu bylo kdysi dáno jako pastýři.

EPILOG

Oslavuje Romula a říši. Té je předpovídána šťastná budoucnost, kdy strážcem věcí bude císař (Horatius, Carmina, 1. kn., poslední óda).

Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta

Ústav české literatury a literární vědy

MUSA PANAGAEA
BERNARDA PANNAGLA
ČÁST II. - EDICE

BERNARD PANNAGL'S
MUSA PANAGAEA
PART II. - EDITION

Diplomová práce

Zdeněk Zárybnický

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Matějec

JOANNES NEPOMUCENUS

Hra *Joannes Nepomucenus in silentio secreti confessionis & in spe publicae canonizationis gloriosus* byla poprvé vydána ve sborníku *Musa panagaea* roku 1729, ve druhém vydání roku 1732. Vznik této hry je ovšem dřívější, jak nás upozorňuje v úvodu celého sborníku její autor: "...ut iam Poesis Joannaea, quae olim Te pro theatro venerata est, deinde vero plus quinque olympiades taciturna delituit, typis publicis orbi erudito Te divulgat" (...aby již dílo o Janu, které tě kdysi na divadle oslavilo, pak ovšem více než dvacet let bylo skryto, rozšířilo zvěst o tobě veřejným tiskem vzdělanému světu). Vznikla tedy hra ve skutečnosti někdy před rokem 1709? A jak si pak máme vyložit upozornění v úvodu hry, že "*byla veřejně v divadle hrána v době, kdy svitla velká naděje, že Jan bude slavnostní kanonizací zapsán mezi Svaté*"?

Jan Nepomucký byl blahorečen 10. srpna 1721, svatořečen 19. března 1729. Je sice pravda, že v lednu roku 1710 vyzval sám císař Josef I. arcibiskupa Jana Josefa Breunera, aby zahájil kanonizační řízení. Je také pravda, že Breuner měl pověření věnovat se záležitostem nepomucenského kultu již od císaře Leopolda a že existovaly již na konci 17. století i jiné iniciativy na podporu Janova svatořečení. Z našeho pohledu se však zdá, že před rokem 1720 nikdy nebyla situace tak daleko, aby byl někdo oprávněn tvrdit, že již *svitla velká naděje* na Janovo svatořečení. Tato poznámka se pravděpodobně nevztahuje k prvnímu uvedení hry po jejím sepsání. Podle našeho názoru Bernard Pannagl sepsal a poprvé uvedl svou hru někdy v době svého pedagogického působení (napsání a uvedení hry patřilo ke každoročním povinnostem učitelů na jezuitských gymnáziích), později pak byla tato hra znovu použita v příhodné chvíli. Přesná data vzniku a uvedení ovšem neznáme, stejně jako nevíme, zda byla hra pro tisk dodatečně upravena.

Drama *Joannes Nepomucenus* je složeno ze dvou částí. V první části jsou zobrazeny poslední dny Janova života na královském dvoře, známé drama týkající se nevyzrazeného zpovědního tajemství. Tato část vrcholí utopením Jana ve Vltavě. Ve druhé části svádí nejprve Bezbožnost (*Impietas*) marný boj s nebesy o Janovu

památku, když je pak v 5. scéně definitivně poražena, je různými způsoby zobrazeno šíření Janovy slávy. Celá hra je zarámována předehrou (*prolusio*) a scénou II/10: V předehře si zničená Bohemia stěžuje na bídu celého království a Mercurius jí slibuje napravení poměrů, až voda a oheň uzavřou přátelství; ve scéně II/10, kterou de facto celá hra končí (za ní už následuje jen *epilogus* bez děje), si pak Bohemia uvědomí, že Mercuriovy podmínky se díky zázraku po Janově smrti splnily, a plesá, že jí nastávají lepší časy.

Všimněme si nejprve tohoto osudového motivu, který je zřejmě výsledkem Pannaglovy samostatné invence. To, že se na scéně objevuje Mercurius, není nic divného, je to alegorická postava, která není chápána jako bůh, ale jako posel Boží; ostatně jde o rozhovor mezi dvěma alegorickými postavami. Zvláštní ovšem je sám obsah sdělení, které Mercurius přináší, a sice že po Janově smrti (resp. až se objeví znamení s ní spojená) se Čechám bude dařit lépe. Po Janově smrti totiž v dějinách českého národa nastalo z katolického pohledu dosti temné období husitských válek. To je zde ovšem ignorováno, druhý rozhovor Bohemie a Mercuria je předveden divákovi až ve chvíli, kdy je vyhrán zápas se Lží a Bezbožností, kdy Jan je oslavován po celém světě. Bohemie se rozpomene na dávnou věštbu a raduje se, že jí lépe - ale až ve chvíli, kdy od Janovy smrti a od zázraku s ohněm a vodou uplynulo několik set let. Vše je ovšem napsáno tak, že divák si podivnou hru s časem vůbec nemusí uvědomit.

Jan Nepomucký byl v době sepsání této hry chápán jako jeden z národních světců. Úsilí o jeho kanonizaci se dělo v rámci snah nalézt v české zemi co nejvíce svatých, kteří by na jednu stranu pomohli vnitřní rekatolizaci, na druhou stranu ukázali Čechy jako zemi se silnou katolickou tradicí navenek. Bernard Pannagl spojení Jana Nepomuckého a Čech ve své hře zdůrazňuje tím, že ve scéně I/8 posílá svaté patrony, chápané jako ryze české (Václav, Ludmila, Zikmund, Vít), aby mu byli posilou v těžké chvíli. Aby bylo Janovo sepětí s osudem Čech vyjádřeno ještě výrazněji, přichází Mercurius se svou věštbou, s podmínkou štěstí české země, kterou za pomoci nebes plní Jan a stává se pro svou zemi zachráncem. Vzhledem k tomu, že je tato scéna přesunuta až na konec hry, až po oslavení Janova jména a prosbách k Římu, je jasné, že dobou štěstí České země je míněna přítomnost, v níž je hra předváděna.

JOANNES NEPOMUCENUS

Jan Nepomucký byl podle tradice patronem správného užívání jazyka, byl nejen mlčenlivým zpovědníkem, ale též výtečným kazatelem. Takto byl znám ještě dříve, než při jeho exhumaci roku 1719 byl nalezen jeho neporušený "jazyk" - a takto ho zobrazují i řemeslníci v druhé části Pannaglovy hry. I první část hry tomu odpovídá: Jan má vždy pohotové slovo na jazyku, o své právo udržet zpovědní tajemství vede s králem skvělé řečnické souboje. Především v nich tkví síla první části hry. Je to až s podivem: látka o Janu Nepomuckém, jak ji popsal už Balbín, přímo vybízela k zobrazení zázraků, které se udály při Janově narození, či krutostí, kterých se dopouštěl král Václav IV., tradičně zobrazovaný jako zlý král, jehož nejmilejším společníkem byl kat. Nic takového zde nenajdeme, Václav je sice prchlivý, ale rozhodně není tak děsivý, jak ho zpočátku líčí Bohemia. Janovo mučení mu nečiní žádné zvláštní potěšení, je pouze ochoten udělat cokoli, aby z Jana dostal zpovědní tajemství. Střet krále a kněze je tu zobrazen jako střet mezi člověkem ryze světským a člověkem duchovním - král není schopen pochopit Janovy důvody k mlčení, neustále se snaží vyvracet domnělé překážky, které Jana zdržují od vyzrazení tajemství. Jan odpovídá: *nos fortiora (ligant) vincla naturae et Dei.*

Celá první část hry je postavena na důmyslné argumentaci, na slovních střetech, je spíše přehlídkou dovedně sepsaných deklamací a disputací (tak, jak se je učili psát studenti jezuitského gymnázia) než divadelním kusem, který má ohromit předváděnými obrazy (to platí nejen pro dialogy krále a Jana, ale i pro komické výstupy, jejichž humor je převážně založený na latinských slovních hříčkách). Pokud měl kus zaujmout i diváky neznalé latiny, musel být opravdu dobře zrežírován a zahrán.

Pannaglův *Joannes Nepomucenus* ovšem neměl jen pobavit; jak ukazuje zejména druhá část hry, měl propagovat Jana Nepomuckého, doporučit ho Římu jako vhodného adepta pro svatořečení (i když ve skutečnosti šlo spíše o propagaci vnitřní, obrácenou k místním lidem; ať už byla hra uvedena kdykoli, sotva mohla výrazně zasáhnout do kanonizačního procesu). Pokud je Jan napadán Bezbožností a Lží, je to obraz poukazující možná více na současníky autorovy, než na historii. I král Václav měl důvod utopení Janovo utajit (ostatně proto ji odložil na noc), ale převedení jeho

snah do alegorické roviny napomáhá zobecnění, je zde provždy explicitně řečeno, co je lež a co je pravda. A když je lež (i Lež) přemožena, překonána nebeskými znameními i pozemským rozumem a Jan je všeobecně oslavován, postavit se proti jeho svatořečení by znamenalo totéž, co stát na straně zla. Ve hře samotné se všichni přidají na stranu Janovu - pražská města, sousední provincie, umělci, celý svět. Mají nezměrnou radost, že mohou přispět k Janově oslavě. Jakoby mimochodem se děj přenesl skrze alegorické bezčasí z doby Václava IV. do osmnáctého století a herci (zřejmě společně s diváky) prosí Řím, aby k Janovi obrátil svou pozornost a uznal ho za svatého.

Jestliže v první části je možno polemizovat a hledat pravdu (divák ji totiž od začátku zná a děj by nebyl napínavý bez dobré argumentace), v části druhé už žádná opravdová polemika nemá místo, musí být zcela jasné, kdo je na straně dobra a kdo je zlý. Přesvědčování Lži není nikterak přesvědčivé, sama je spíše jakýmsi klaunem. To proto, že boj ve skutečném životě ještě není vyhraný, i když se hra snaží předstírat, že ano. Ještě je třeba Jana propagovat a bojovat se všemi, kdo nevěří v jeho svatost.

IOANNES NEPOMUCENUS

JOANNES
NEPOMUCENUS
IN SILENTIO SECRETI CONFESSIONIS
ET
IN SPE PUBLICAE CANONIZATIONIS¹
GLORIOSUS

5 Observandum, actionem hanc publicè pro theatro exhibitam fuisse illo tempore, quò
magna affulgebat spes, ut per solennem canonizationem (utor voce ecclesiae usitata)
10 Joannes in numerum sanctorum referretur.²

PROLUSIO

*Bohemia ob regni calamitates et imprimis ob regis improbitatem desolata gemit. Et licèt
eam Mercurius soletur spondens fore, ut felix sit, quando ignis et aqua contrahent
15 amicitiam, ipsa tamen ex hoc vaticinio magis tristatur, cùm judicet nunquam eventura
promitti.*

Bohemia: Feralè lucent sidera,
Circumstrepunt tonitrua.
20 Ah! Meta fulminum
Caelò ruentium
Infausta sit Bohemia.

Sed nos magis quàm fulmina
25 Regis scelesti crimina
Torquent: ad impiam
Aulae licentiam
Exaestuant praecordia.

30 *Mercurius:* Noctis moestae vultus ater
Quamvis terram territat,
Quando tamen lucis pater³
Diem mari suscitatur,
Fugit vilis plebs umbrarum,

1 V původním textu je zde marginální poznámka "Isai. 30. v. 15.", tj. odkaz na Bibli, Izaiáš 30.15: „Quia haec dicit Dominus Deus, Sanctus Israhel: Si revertamini et quiescatis, salvi eritis. In silentio et in spe erit fortitudo vestra.“

2 Povolení k tisku této hry bylo vydáno 3. ledna 1729, hra byla poprvé vydána téhož roku. Jan Nepomucký byl vskutku svatořečen zvláštní papežskou bulou 19. března 1729, v říjnu pak proběhly oslavy jeho svatořečení v Praze. Není známo, kdy bylo toto drama uváděno na jevišti.

3 Srovnej Augustinus Aurelius: Soliloquia, PL 32.870.11: "Deus pater veritatis, pater sapientiae, pater verae summaeque vitae, pater beatitudinis, pater boni et pulchri, pater intelligibilis lucis, pater evigilationis atque illuminationis nostrae, pater pignoris, quo admonemur redire ad te" (podtržení Z. Z.).

JOANNES NEPOMUCENUS

Cedunt noctis nubila,
Post triumphum tenebrarum
Surgunt orbis jubila.⁴

5

Jactet saevas caelum minas,
Meditetur fulmina,
Non occasum, non ruinas
Denotant tonitrua.

10

Purioris lucis florem
Pleno suges ubere,
Cùm videbis praeter morem
Aguas igni nubere.

Bohemia:

15

Sanando vulnerat,
Solando territat,
Moerendum est!
Spondet inania
Luctûs remedia,
Gemendum est.

4 Srovnej lat. přísloví "Post nubila jubila".

JOANNES NEPOMUCENUS

PARS PRIOR
JOANNES IN SILENTIO⁵

*Scena 1. Rex Venceslaus IV. ex Joanne sciscitatur, quid regina in sacra exomologesi
5 secretò exponat. Negat ille se quidquam revelaturum, ea de causa in carcerem abripitur.*

Rex: Beatitudo principum est princeps,⁶ throno
Adstrata populi cernere obsequia. Minùs
Aurum minùsque militis ferrum latus
10 Regale munit, quàm voluntas non modò
Jussis, sed ipsis nutibus regis sui
Obtemperare facilis. Aut nihil aut parùm
Inobsequentes principi⁷ regni incolae
Ab hoste distant.

Joannes: Principem loqueris, neque
15 Mens alia nobis: pondus imperii levat
Civis paratus obsequi.

Rex: An suppar tibi
Adest voluntas?

Joannes: Impera, princeps, habes,
20 Cui sit perinde facile parere^a, ac tibi
Sit imperare.

Rex: Multa dixisti, libet
Periclitari pauculis.

Joannes: Multis velim
25 Nostra experiri te studia.

Rex: Linguam impigram
Si subsequenter opera, te dignum aestimem,
30 Cui ante reliquos regius vigilet favor.
Faciám periculum. Vos locò cedite: metu
Os sideratur, aure numerosa obsitum.
Hora est, ut illa verba magnifica pari
Alacritate comprobes. Age sis, refer,
35 Quae noxa sive crimen est, cujus ream
Regina peragit sese, identidem sacrum
Adiens tribunal?

Joannes: Eloqui multa imperas,
Utinam minùs mala.

5 Srovnej název celé hry a pozn. 1.

6 Pův. „Beatitudo Principum est princeps“, s označením substantiva velkým počátečním písmenem.

7 Pův. „Principi“, s označením substantiva velkým počátečním písmenem.

a Pův. „parére“.

IOANNES NEPOMUCENUS

- Rex:* Mala nè dixeris ea,
Quaecunque jura conjugum⁸ secum trahunt.
Regina quid agat, quid thori consors, decet,
Rex et maritus noverit.
- 5 *Joannes:* Sola excipe
Arcana cordis, illa scrutatur Deus,
Impervia homini: juris hic regi nihil,
Nihil est marito.
- 10 *Rex:* Video, cunctaris timens,
Nè arcana serpant latiùs et iterum suum
Redeant per ora plebis ad fontem. Haec time
In plebe, regis ora majestas ligat.
- Joannes:* Nos fortiora vincla naturae et Dei.
15 *Rex:* Emancipetur vinculis lingua, ubi favor
Regis loquelam provocat. Honorem tibi
Spondemus aulae principem: est tanti, unico
Dicto pacisci gratiam Regis. Libet?
Argentea Echo⁹ verba ut excipiat, agam.
- 20 *Joannes:* Pretiosa suades scelera.
Rex: Magna imò lucra.
Joannes: Damnosa lucra sunt, perdere favorem Dei,
Hominis procari.
- Rex:* Jure tecum igitur agam:
25 Loqui imperabo.
- Joannes:* Modò ea, quae nemo altior
Jubet tacere.
- Rex:* Rege tu quemquam altiùs
Ais eminere?
- 30 *Joannes:* Hic eminent: reges premit
Rex regum.¹⁰
- Rex:* At ille scire non prohibet ea,
Quae scire regis interest.
- Joannes:* Scire intimos
35 Animi recessus regium excedit thronum,
Jus est supremi Numinis.¹¹
- Rex:* Dolus est tuus,
Quò nostra ludis imperia. Fare ocyus,

8 Pův. „Conjugum“, s označením substantiva velkým počátečním písmenem.

9 Echo: Slovní hříčka. Echo je postava z antické mytologie, její jméno však v překladu znamená „ozvěna“. Král se snaží Jana podplatit.

10 Rex regum: Novozákonní označení Boha (Ti. 6.15, Zj. 17.14, Zj. 19.16).

11 Supremum Numen: Označení křesťanského Boha.

JOANNES NEPOMUCENUS

Quae crimina tuas ingerat in aures rea
Regina. Renuis? Contices?

5 *Joannes:* Horret scelus
Immane lingua. Parcito, princeps, neque
Esse sceleratum coge.

Rex: Te fidum volo,
Morem volo geras. Et ubi tam prompta obsequi
Nuper voluntas?

10 *Joannes:* Senties talem, modò
Meliora jubeas.

Rex: Jubeo supremum: refer,
Quae te tribunal docuit arcanum, nisi
Furore nostro metuis involvi.

15 *Joannes:* Tibi
Irascere prior, cui mala sciendi sitis
Pejórque furor est.

Rex:^b Scelus! Et audaci potin'
Obstrepere linguâ regis imperio? Ocyus
20 Ades satelles! Corripe invisum caput,
Regi rebelle, pertinax, vafrum. Sciet,
Carcere magistro, regis imperio obsequi.

Joannes: Sciam, magistro carcere, *in silentio*
Et spe meam esse fortitudinem.¹²

25 *Rex:* Scelus
Ais esse fortitudinem? Vitium obsequi?

Aulicus 1: Insanit homo: profuerit Anticyram vehi.

Rex: Abripite pestem! Carceri è reliquis magis
Tetro reum compingite: favorem nequit,
30 Ferat furorem. Tu diutina fame
Jugula rebellem, sed cave, nimium velis
Mansuetus esse: male malum tracta. Ut pius
Nobisque fias obsequens, durum volo
Regalitérque id impero.

35 *Aulicus 2:* Jussa exequor.

40

b Pův. „Pex“.

12 *In silentio et spe* (zvýraznění pův.): srov. pozn. č. 1.

JOANNES NEPOMUCENUS

Scena 2. Subitum regis furorem admirati aulici disquirunt, ob quid Joannes indignationem incurrerit. Edocentur ab ephebulo constantem illius in servando confessionis arcano taciturnitatem regi movisse bilem.

- 5 *Aulicus 1:* Nempe ubi modesta maximè stagna autumas
 Jacere, fluctus fabricant. Dormit pigrum
 Subter profundum saepe tempestas, brevi
 Caelum procellis impetitura. Ut dein
 Aquea excitantur bella, sed origo latet.
- 10 Quis suscitârit, quaerimus. Talis furor
 Est regi: ab astris fulmina, ex erebo truces
 Evocat Erynnes. Unde commotae ingruit
 Furor ille menti?
- Aulicus 3:* Existimo Joannem dare
- 15 *Aulicus 1:* Ansam furendi.
- Aulicus 1:* Perperam id quidem arguis.
 An Zephyrus undas concitet in iras? Rates
 Favoniorum lenitas tumulet aquis?
- 20 *Aulicus 3:* Non semper agnus intus est, vellus licèt
 Adblandiatur exterius.¹³ Etiam sacra
 Sub veste latitat prava mens. Credere licet
 Regem petitem fraude, quae tantò magis
 Urit resecta, quò minùs credita fuit.
- 25 *Aulicus 4:* Timoris aliquid semper insidiis inest:
 Hinc frons Joanni torvior, oculus ferox,
 Oris habitudo instabilis, in verbis item
 Nescio quid anceps. Scilicet tacitum scelus
 Laceravit animum, ut decolor vultus palàm
 Latens venenum proderet. Dico, necem
- 30 Est machinatus principi.
- Aulicus 1:* Hoc sceleris genus
 Immane toto brachio feri Themis!
- Aulicus 5:* In aliud abeo. Quid si is obnixus stetit
 Regi imperanti aut ardua nimis aut mala?
 Non vana fuerat regia paraenesis, ubi
 Studium obsequendi cautus exegit, velut
 Timidus repulsam ferre.
- 35 *Ephebus:* Scio, scio, scio.
- Aulicus 3:* Nostin', quis animum regis accendat furor?
- 40 *Ephebus:* Planissimè.
- Aulicus 3:* An pro more tibi parium et tuo,

13 Srovnej scénu II/5, ve které Lež (Mendacium) praví: "Nunquid sub agni vellere interdum est lupus?"

JOANNES NEPOMUCENUS

- Quae lingua nulla dixit, audisti?
- Ephebus:* Quasi
Me dicere velis esse Cretensem?¹⁴ Si ubi
Sum vera prolocutus, hic loquor.
- 5 *Aulicus 3:* Loqui
Quí potis es illa, quae latent omnes?
- Ephebus:* Jovis
Scilicet ego unus diphtheram inspexi.¹⁵ Scio
Arcana.
- 10 *Aulicus 1:* Qua arte verò penetrâsti?
Ephebus: Obviâ.
Nempe ubi Joannes intimum jussus petiit
Penetrare regis, laneo sequor pede
Et aure bibula, quae petiit rex, quae fuit
- 15 Fatus Joannes, haurio, scio intima,
Scio cuncta.
- Aulicus 1:* Scire multa quid refert, nisi
Haec sciat et alter.
- Ephebus:* Est satis scire, ut sciam.
- 20 *Aulicus 1:* Plus est referre scita. Pande, quo fremit
Furore princeps. Dic, amabo, dic.
- Ephebus:* Movet
Bilem Joannis lingua secreti tenax.
Rex scire noxas conjugis poscit, negat
- 25 Pandere Joannes, inde tempestas strepit
In regis animo. Pluria referre haud vacat,
Vocat culina.
- Aulicus 3:* Cur enim imperium diu
Cunctator ille ludit? Est, quare furat
Princeps. Quid ità silet?
- 30 *Aulicus 5:* Tribunalis sacri
Religio mandat.
- Aulicus 3:* Religio? Haec, fateor, jubet
Tacere, at etiam regibus jubet loqui.
- 35 *Aulicus 5:* Malè imperanti pessimè morem geris.
Aulicus 3: Studium obsequendi dedecore labis caret.

14 Narážka na známé sofisma o Krét'anovi: Jakýsi Krét'an řekl, že všichni Krét'ané jsou lháři. Lhal nebo nelhal?

Srovnej též Bibli, Titovi 1.12-1.13: "Jeden z nich, jejich vlastní prorok, řekl: 'Kréťané jsou samí lháři, zlá zvířata, lenivá břicha.' A je to pravdivé svědectví."

15 Jde o kůži (diphthera) kozy Amaltheie. Mlékem této kozy (podle některých kozí bohyně) byl Juppiter živen, dokud byl malý. Později, když koza zemřela, používal Juppiter její kůži, aby na ni zaznamenával činy lidí.

JOANNES NEPOMUCENUS

Aulicus 5: Si priùs eodem careat imperium.
Aulicus 3:^c Hoc habe:
 Si jussa crimen inquinat, reus est jubens,
 Qui jussa peragit, innocens.
 5 *Aulicus 5:* Pari prope
 Culpâ tenetur et malè jubens et malè
 Agens.
Aulicus 3: Sed aliqua facta principum, quia
 Agere necesse est, sceleris amittunt notam.
 10 *Aulicus 5:* Quis esse cogit impios?
Aulicus 3: Moles gravis
 Regnandi. Et inde, quod in aliis vitium foret,
 In rege virtus dicitur.
 15 *Aulicus 5:* Dicentium
 Errore, non re. Bubo, licèt aquilam fore
 Loquantur omnes noctuae, bubo manet.
 Et scelera regum scelera sunt, reliquis magis
 Speciosa monstra. Malè coloramus boni
 20 Specie nefanda. Sed Joannaeam placet
 Taciturnitatem discutere. Multùm mihi
 Probatur illud vinculum linguae.
Aulicus 3: Mihi
 Minimè probatur, sperno.
 25 *Aulicus 5:* Pietatem simul?
Aulicus 3: Est torva pietas, verba quae damnat.
Aulicus 5: Cata est
 Quin imò pietas, verba quae fraeno illigat.
Aulicus 3: Abi, Trophonii antra pete, comitem trahe
 Morositatem¹⁶.
 30 *Aulicus 5:* Laude promerita sacrum
 Illud *silere* prosequar.
Aulicus 3: Doce loqui,
 Laudabo utrumque.
 35 *Aulicus 5:* Quae vetat caelum loqui,
 Malè edocere nitimur. Nempe is tacet
 Caelo magistro. Sic tace, Harpocrates, tace!

c Původní text uvádí, že mluví pátý dvořan - po pátém dvořanovi a před pátým. Opravuji podle logiky textu na třetího dvořana.

16 Srovnej scénu II/7, kde si Fama stěžuje na *Morositas*, která je skryta v Janově mlčení (*silentium*), a je vyvedena z omylu.

JOANNES NEPOMUCENUS

EXTRARIUM

Parasiti Boniscus et Coniscus

5 *Boniscus:* Quàm bene, quòd scitè nôrim garrire et loqui?
 Pol! In carcerem alioquin abeundum fuit.
 Ad ergastula ii compinguntur, qui silent.
 Grates tibi maxumas, Jupiter, ago, quòd mihi
 Garrulitatem¹⁷ matrem dederis. Et, me hercule,
 10 De stirpe non degenero: plus unus loquor,
 Quàm mille muti.

Coniscus: Ah! Ah! Ah!
Boniscus: Quid enim dolet,
 Coniscule?

Coniscus: Illud quaere jam: Quid non dolet?
 15 *Boniscus:* Tergus?
Coniscus: Perquam.
Boniscus: Scapulae?
Coniscus: Magis.
Boniscus:^d Caput quoque?

20 *Coniscus:* Nihilo minùs.
Boniscus: Capilli etiam?
Coniscus: Prope.
Boniscus: Tu itaque

25 *Coniscus:* Ipsus es et ipsissimus dolor. Sed quisquam homon'
 Adeò inficetè te mulcere potis fuit?
 Neque probè meminì: tota memoria transiit
 In dorsum. Unum id recordor, quòd quando aulicus
 Intonuit dextrùm Jupiter, fulmine fui
 30 Ictus colurno et doluit, ceu verbera solent
 Ulmea dolere.

Boniscus: Sed cur vapulaveras?
 Fac sciscam.

Coniscus: Plusculum fortè locutus fui,
 Ac audire potuerit rex, inde extempulo
 35 Poenas dedi verbereas.

Boniscus: Tu quòd plusculum
 Locutulejus protuleris, acceptus malè es,
 Alii quòd nîl loquantur. Hic nempe est stylus
 40 Aulai: modò iniquom est multum loqui, modò
 Aequom.

17 Zosobněná Žvanivost.

d Původní text uvádí, že mluví Coniscus. Opravuji podle logiky textu na "Boniscus".

JOANNES NEPOMUCENUS

Coniscus: Quid agites tutò, nescias, licet
 Argus fies.
Boniscus: Ego probè novi.
Coniscus: Et tibi
 5 Quis paedagogus?
Boniscus: Pallium hoc spicis meum?
Coniscus: Equidem conspicio. Verum quid tu illo?
Boniscus: Prout
 10 Flat ventus aulae, sic vorto hoc ego pallium.
 Jubet tacere princeps, conticeo, jubet
 fari, for.
Coniscus: Ast ubi inaequa praecipit, geris
 Morem?
Boniscus: Gero.
 15 *Coniscus:* Non licet.
Boniscus: Simplex! Scelus integit
 Hoc pallium.
Coniscus: Agito, pôrge sis mihi pallium
 Donô.
 20 *Boniscus:* Averruncent hanc mentem dii.
Coniscus: At rogo.
Boniscus: Neque si rogassis, dano.
Coniscus: Si verò imperem?
 25 *Boniscus:* Tum ego vix imperabo mihi, quin te ocyus
 Flagri discipulum faxo. Nè tamen nihil
 Donem roganti, largiar id, in rem tuam
 Quod erit. Actutum repedabo. Interea hìc Jovem
 Age Statorem. Pedem si môris, nîl dabo,
 30 Neque nucem cassam.¹⁸ Circulo hoc te contine.
Coniscus: At enim quàm mox revenies?
Boniscus: Quom horam audies.
Permittit socium stare per duas scenas.

35

18 Srovnej: Plautus, Pseudolus 371: "Te n' amatorem esse inventum inanem quasi cassam nucem."
 Podobně Horatius, Sermones 2.5.34: "Ius anceps novi, causas defendere possum; / eripiet quisvis oculos
 citius mihi quam te / contemptum cassa nuce pauperet."

JOANNES NEPOMUCENUS

Scena 3. Joannes in carcere gemit non propter illatam sibi injuriam, sed ob infraenem regis curiositatem. Aulicum ad detegendum confessionis secretum perversè incitantem fortiter rejicit.

5 *Joannes:* Tacere sapiens est rudimentum scholae
 Et christianae et ethnicae. Hoc ambae docent:
 Tacere quisquis nescit, is nescit loqui.¹⁹
 Sed strepitus aulae dogmati obturbat: mihi
 10 Etenim tacere crimen est, virtus foret,
 Si multa loquerer. Absit id verò, ô Deus,
 Sacrationis ut tribunalis fidem
 Violem, scelestus proditor. Linguam ferox
 Radice ab ima faucium evellat manus,
 15 Rapiat loquelam, quam mihi eripui prior,
 Labia recidat atque cum lingua auferat:
 Ità bis tacebo, quia neque libebit, neque
 Licebit ultra, quamlibet vellem, loqui.
 Sed te attinebit carcere aeterno furor
 Principis. O ira suavis, ô cicut furor,
 20 Si carcere uno terreat! Cruces paret,
 Succendat ignes, incitet feras, aquis
 Mergat, catastas fabricet, novas neces
 In nece reperiat: hoc ego tacebo magis,
 Quantò tacere volet minùs. Jam nunc ego
 25 Vos, ô catenae, basio, primae velut
 Tirocinia virtutis! Has stringite manus,
 Haec colla: num potestis et linguam? Velim
 Et hanc ligari, conticescat ea suis
 Et, quae efferata regis injecit manus,
 30 Captiva vinclis.

Aulicus: Quantus in ferrum est amor!
 Suppar loquendi regis ad nutum foret,
 Laude decorarem. Corrigam erroneam. Boni
 Superi, quid oculus terret! Erro, num meum
 35 Video Joannem?

Joannes: Num Joannes sim, ipsemet
 Ambigere possum.

Aulicus: Carceris an illud malum est,

19 Srovnej: Iohannes de Fonte, Aucoritates 22,29: "Qui nescit tacere, nescit loqui."
 Gualterus de Sancto Victore, Sermones 7,8: "Unde consequens est, ut qui / nescit tacere tempore tacendi, nesciat loqui tempore loquendi."
 Sedulius Scotus, Collectaneum miscellaneum 4,48: "Qui nescit tacere, nescit et loqui."

JOANNES NEPOMUCENUS

- Joannes:* Ut et memoriam rapiat et temet tibi?
 Quòd sit locutus, carceri addictum scio
 Olim Joannem.²⁰ Sed ego, quòd taceam, vide,
 An sim Joannes.
- 5 *Aulicus:* Imò te talem scio,
 Sed volo loquentem: vox es.
- Joannes:* An vincula itidem
 Vis?
- Aulicus:* Absit.
- 10 *Joannes:* At ego carcerem et vincula volo,
 Sed sinè loquela. Paena Baptistae²¹ et mea
 Omnino par sit, causa licèt impar. Nìmis
 Multa ille regi, pauca nìmis ego loquor,
 Et reus uterque dicitur. Nempe haec rotat
 15 Vertigo reges: modò loqui vetant, modò
 Jubent, modò placent Tullii, Taciti²² modò.
- Aulicus:* Exequar utrumque, rex ubi utrumque imperat.
- Joannes:* Cavebo utrumque, si Deus utrumque improbat.
- Aulicus:* Non prohibet, imò praecipit regi obsequi.
- 20 *Joannes:* Si justa mandet, obsequar regi ùt Deo.
Aulicus: Injusta mandet regis imperium malum,
 Bona erit voluntas obsequens.
- Joannes:* Nequit bona
 Mali voluntas esse.
- 25 *Aulicus:* Personam tamen
 Quandoque licitum est sumere.
- Joannes:* Ast nunquam malam.
- Aulicus:* Nescisne? Personata virtus est scelus.
 Ergo magis iste carceris squalor placet^e
 30 Quàm verba?
- Joannes:* Si me Numen animârit, necem
 Ipsam subire stat animo certum.
- Aulicus:* Reor
 Aliam daturus equuleos mentem.
- 35 *Joannes:* Dabunt
 Animosiorem, robur augebit dolor.

20 Zde je v původním textu poznámka "Marci 6, v. 18", tj. odkaz na Bibli, Marek 6.18: „Dicebat enim Iohannes Herodi: Non licet tibi habere uxorem fratris tui.“

21 Viz pozn. 21. Později byl Jan Křitel na žádost Herodiadiny dcery (ta žádala z matčina popudu) sťat.

22 Cornelius Tacitus byl římský historik. Zde je ovšem užito jeho jména proto, že slovo "tacitus" znamená zároveň "mlčenlivý".

e Pův. „placet“.

IOANNES NEPOMUCENUS

Aulicus: Quòd hac inani spe tibi imponas! Cruor
 Profluus et animos extrahit. Alia occines,
 Ubi nova aperiet ora per vulnera dolor.
Joannes: Vulneribus isthaec membra millenis hient,
 5 Adhuc tacebo. Sanguinem exprimere potest,
 Non verba tortor. Vulnera loquentur quidem
 Scribéntque terram sanguine, ast novam sitim
 Novi doloris subsequa ibi pietas leget.

10
*Scena 4. Ulpinus aulicus insinuat regi suavitate potiùs quàm vi expugnari posse
 Joannem. Promittit facilè protracturum ex illo omnia vinò secretorum proditore. Placet
 consilium regi, qui periclitari volens successum rei Joannem ad mensam regiam proximè
 adesse jubet.*

15
Diphilos: Oleum celerius de petra, ac verba exprimam
 Joannis ore: pertinax adeò sedet
 Mali voluntas.
Ulpinus: Neque minis cedit?
 20 *Diphilos:* Magis
 Quin imò crescit amor silentii.
Ulpinus: Solet
 Apeliotes figere arboreos pedes
 Altiùs, ubi iras spirat et stragem cedri.
 25 Sine me subire nobilis belli aleam.
 Peream, nisi loqui cogo taciturnum.
Diphilos: Et loqui,
 Quae rex peroptat? Alia nam nemo expetit.
Ulpinus: Arcana, secreta.
 30 *Diphilos:* Igne nimirum addito,
 Novus Prometheus^f, spiritum et vocem ingeres.
Ulpinus: Unum admovebo, at lene tormentum. Neque
 Minabor ignes neque catastarum metum,
 Non flagra, non sartagines.
 35 *Diphilos:* Alter mihi
 Mercurius eris, ubi verba nolenti exprimes.
Ulpinus: Nunc quas inire mediter ad dolum vias,
 Regem edocebo.
 40 *Diphilos:* Lauream interea paro
 Victori. At illud metuo, nè arescat priùs,
 Ac tu Joannem vincere insidiis queas.

f Pův. „Promethêus“.

JOANNES NEPOMUCENUS

- Rex:* Supprimere verba est arduum, exprimere magis.
Nondum soluta est pervicax lingua? Autumo
Silentium illud frigidum admotis rogis
Debere solvi.
- 5 *Ulpinus:* Si jubes, princeps, loquar,
E re quid esse censeam.
- Rex:* Loquere.
- Ulpinus:* Rogos,
Cruces, catastam et quidquid immane audeat
10 Fingere Perillus, ipsius metum necis
Ridet Joannes, pertinax vitam dare,
Si dare jubetur. Itaque cùm obnixus neci
Poenisque perstet, actum agis forti impetu:
Manus dare una suavitas coget. Solet
15 Ponere viator manticam solis levi
Monente radio; corpori adstringit magis,
Si eripere tentet turbo violentus Noti.²³
- Rex:* Quid? Pervicacem fronte porrecta erigam?
Fovebo? Amabo?
- 20 *Ulpinus:* Datur amicitiae genus
Deterius odio: verba dat melle oblita,
Licèt aconitis innatet pectus. Fovet,
Ut mactet. Itaque si malè perire hunc cupis,
Ità ama.
- 25 *Rex:* Quid urges? Verba, non vitam volo.
Ulpinus: Ad verba coget suavitas. Linguam capis,
Si lenitate pectus expugnatum eas.
Alias subinde moliar pedicas ego,
Dum rex favoris suave tormentum parat.
30 Arcana nullâ protrahenda vi, scio,
Quòd saepe vinum effuderit. Vino obruam
Malè cautum; opinor, pandet arcanum sui
Oblita lingua. Plurima arcana evehit
Poti vehiculum Massici.²⁴
- 35 *Rex:* Consus mihi es:
Arridet id, quod suggeris. Neque jam volo
Periclitari te virum, nobis placet

23 Jde o bajku vyprávěnou už starověkými autory a připisovanou Ezopovi (Aisóposos, legendární skladatel bajek, údajně žil v 6. stol. př. n. l.). Bajku zpracoval latinsky též Avianus, římský autor žijící ve 4.-5. stol. n. l.

24 Massické víno, tj. víno z hory Massicu na rozhraní Latia a Kampanie v Itálii, bylo známé z literárních děl doby klasické (Vergilius, Horatius).

JOANNES NEPOMUCENUS

5
10
Facere periculum. Fac itaque, mensam instrue
Luxu superbam regio. Inprimis tamen
Crateras haustu principis notae appara,
Malvasia pone cymbia: his armis dein
Petam Joannem crebrius, quoad sinus
Arcana vinum proditor retegat. Jube
Igitur adesse regiae mensae in diem
Crastinum, ego frontem, nuper insuavem aspici,
Hilariter erugabo. Nam crebro, aspera
Quod ira nequirit, blanda devicit charis.

EXTRARIUM

15 *Boniscus, Coniscus, Ephebus, Lixa, Atriensis*

In theatro superiore

20 *Boniscus:* Adhuc stat, Rhodius ceu colossus²⁵ sit, nisi
Quòd circumspendet gyrétque se indentidem.

In inferiore

Ephebus: Quid verò tu heic loci, Conisce?

Coniscus: Sum Stator

Jupiter.

25 *Ephebus:* At enim prandendi est tempus. Si hic manes
Ut Jupiter, esuries ut Coniscus.

Coniscus: Tace

30 Vocem invisam: *esurire*. Et jam sese movet
Esuritio. Bonisce, reveni! Interim hebdomas
Emoritur, nimium es Lentulus²⁶.

Lixa: Clam surpui

Offam; cum amico partiri est humanitas.

Atriensis: Humanitati huic obbâ bene magna vices
Rependam.

35 *Lixa:* At istam postea. Jam nunc quadrae
Incumbamus.

Atriensis: Ago, quod mones.

25 Rhodský kolos byla 32 metrů vysoká socha Héliá, kterou vytvořil na přelomu 4. a 3. stol. Lýsippův žák Charés. Počítala se k sedmi divům antického světa, roku 227/6 ji však zničilo zemětřesení.

26 Slovní hříčka: *Lentulus* bylo jméno několika známých osob římské historie (zvl. P. Cornelia Lentula Sury, účastníka katilinova spiknutí), zde je ovšem využito významu apelatíva *lentulus* (demin. od *lentus*, tedy *pomaloučký*).

JOANNES NEPOMUCENUS

- Coniscus:* Me tertium
Adsciscite, commodabo dentes hos. - Nihil
Auditis?
- Atriensis:* Audimus.
- 5 *Coniscus:* Ergo pauxillum date.
Atriensis: Pauxillum dare non placet, multum dare
Non licet.
- Coniscus:* At offam.
- 10 *Lixa:* Confer huc te.
Coniscus: Conferam.
Sed quid Boniscus, nîl dabit? Dabit. Ergo eo.
Boniscus: Heus tu! Persta, nisi velis excidere meis
Promissis!
- 15 *Coniscus:* Sed parasitari his cum edentibus
Libet. Citus adesto!
Boniscus: Priùs horologium
Aspecto, horane sit opportuna. Est, eo.
- Coniscus:* Vola
Potiùs: mihi mora mors est.
- 20 *Atriensis:* Nè fame oppetas
Mortem, veni et ede.
Coniscus: Sanè, caeca cùm quadra est.
- Boniscus:* En me, sum praesto.
- 25 *Coniscus:* Citius oportuit.
Boniscus: Fuit
Hora haec expectanda.
- Coniscus:* Quod autem hoc novum
Genus horologii? ²⁷ Suavissimè territas
Hoc me artefacto. Nosco fratrem ego hîc meum.
30 Salve. Tu verò hoc me munere donas?
- Boniscus:* Velut
Promisi. At usum machinae istius capin'?
- Coniscus:* Sodes, dice. Insciens ego sum, nisi mî fies
Praceptor.
- 35 *Boniscus:* Advorte animum. Veluti pallium
Hoc ego meum vento aulai accommodo, ²⁸ ità tu,
Quotam sonuerit in aula, ex hoc horologio
Introspectabis. Si tonans Jupiter agat
Minacias, horam cavendi tum scies
40 Adesse, nè te verberum imber compluat,

27 V pův. textu pozn. pod čarou "Ex chartis lusoriis."

28 Srovnej české přísloví "Kam vítr, tam plášt'."

JOANNES NEPOMUCENUS

- Ut nuper actum.
- Coniscus:* Veluti virgulam Midae
Donâris, me ditem facis. Numen te amet
Septémque Charites.
- 5 *Boniscus:* Sed nota: hoc horologium
Non libramentis, sed vento regi, et quidem
Vento aulai: pneumaticon est. Capin'?
- Coniscus:* Probè.
- 10
*Scena 5. Ephebi aulici de modo rescindi arcana, quae regina confessione exponit,
secum deliberant eo proposito, ut iis ad regem delatis gratiam apud illum ineant
peculiarem.*
- 15 *Philo:* Quid tandem id esse dixerim, cujus ream
Regina toties se fatetur?
- Aeson:* Est scelus.
- Philo:* Oedipus es ingens! Númne virtutis reum
Se dicit ullus uspiam? Sanè malum
- 20 *Hylas:* Aliquod fatetur. Sed quod, id quaero. Philo,
E matre Curiositate²⁹ tu mihi
Genitus videris. Ista resciscere tuâ
Quid, oro, refert?
- 25 *Philo:* Plurimùm sanè: sciam
Haec resciendo plura quàm tu, Hyla.
- Drogo:* Nihil,
Quò torqueatis vos, opus fuerit. Ego,
Quae fassa sit regina, de facili explico.
- 30 *Hylas:* Expone.
Drogo: Primùm, pessimè quòd me flagris
Caedi imperârît.
- Philo:* Quòd nimis parcè, autumo.
- Drogo:* Dein mulierum fassa peccatum est.
- 35 *Philo:* Quod id?
Drogo: Loquacitatem.
- Hylas:* Nîl minus: peccat magis
Morositate. Verba molliuscula,
Saccharea, rosea per novem menses decem
- 40 Vix dat. Tua hîc te decipit opinio. Tace.

29 Zosobněná Zvědavost. Srovnej pozn. 17.

JOANNES NEPOMUCENUS

Philo: Ego, ut favorem regium rapiam prior,
Perdus agam pernóxque in excubiis, quoad
Id, quod Joannem scire scio, sciam.

5 *Aeson:* Sit hoc,
Tamen antevrtam te celerior.

Philo: Qui?
Aeson: Manu
Solâ magistrâ.

10 *Philo:* Quanta portenta haec!
Aeson: Nihil
Fallo: vel unam si inspicio manum, intima
Arcana mentis penetro. Fac periculum.

Philo: Circes nepotem video. Tu è manu leges
Arcana cordis?

15 *Aeson:* Omnia.
Philo: Infernus docet
Te paedagogus.

Aeson: Sola dexteritas docet.
Vin'? Probo. Sinistram tende sis. - Video, hoc die
20 Jam bina mendaciola fabricâsti.

Philo: Hic acu
Rem tangis.

Hylas: At ego sinè manu inspecta haec scio.
Aeson: Ad haec, quòd aliquid clepseris, digitus minor
25 Proloquitur.

Philo: Uvas passulas.
Aeson: Nunquid scio
Arcana? Plura detegam, dextram exere.

30 *Philo:* Absiste. Nec enim ephemeridas istas palam^g
Volo recitari: cuncta si cuncti sciant,
Mehercle inani gloriâ tangar.

Drogo: Potin',
Quae mente verso, detegere?

35 *Aeson:* Possum, et quidem
Multò celeriùs, *quàm pyrum vulpes comest.*³⁰
Manum sinistram exporrige in volam.

Drogo: Explico.
Aeson: Dextram preme, oculos claude tantisper.

40 *Drogo:* Sequor.
Aeson: Verba quoque cohibe.

g Pův. „palâm“.

30 Toto místo je i v pův. textu psáno kurzívou. Jde o citát z Plauta (Mostellaria, 3.1.32).

JOANNES NEPOMUCENUS

Drogo: Num times arti tuae,
 Si loquiter.
Aeson: Oculos dixeram, ut claudas.
Drogo: Ago.
 5 *Aeson:* Nunc pando cogitata. -
Drogo: Prô! Dolet! Scelus!
 Omitte sis vim.
Aeson: Contice, pandam tibi,
 10 Quae cogitâris. Nempe credebas tibi
 Nihil imminere verberum. Utrumnam assero
 Aliena verô?
Drogo: Par pari reddam.
Aeson: Hoc item,
 15 Quòd cogitabis, sciveram.
Hylas: Etiamnum haereo,
 Reginae in animum quâ penetrandum viâ.
 Si quando petii lyncis obtutu intimos
 Cordis recessus permeare, jam velim.
Philo: Inane votum est. Id mihi in mentem venit:
 20 Quando seorsim sola regina arbitro
 Mentis Joanni se aperiet, tenui latens
 Subtus cadurco tacitus arcana audiam.
Hylas: Sapienter equidem, sed neutiquam velim
 25 Tecum venire in praemii partem, ubi patens
 Casus latentem deteget. Inibo viam
 Securiorum. Quia sua errata assolet
 Regina chartae credere, insidias struam
 Schedae. Licebit conscia ex charta ordine
 30 Peccata dominae discere.
Philo: Puto, quod sua
 Plus edocebit chiromantia Aesonem,
 Ac te papyrus.
Hylas: Hora ad obsequia vocat:
 35 Consilia missa facite, curta sunt nimis.

Scena 6. Ad mensam regiam assumptus multisque blanditiis ad detegendum confessionis secretum nequicquam tentatus silentarius Joannes nihil prodit. Itaque jussu regis ab epulis ad tormenta abstrahitur.

40 *Rex:* Virtutis illud erat Joannaeae, impetum
 Nostri furoris ferre. Rapuit me mihi

JOANNES NEPOMUCENUS

Liberior ira, reddit hodiernus dies
Simúlque mihi te, me tibi.

Joannes: Crebrò admodum

5 Sol variat, ut nunc subtrahat mundo diem,
Nunc fonte toto luminis inundet solum.
Quidni, quod infra sidera abjectum est, sibi
Non constet.

Rex: Ultro dico me reum. E sinu
Iram, è memoria submove culpam.

10 *Joannes:* Jubes

Prope innocenti parcere, id facilis ago.

Rex: Quid innocentem dicis, ubi crimen vides?

Joannes: Quem poenitet peccâsse, non quidem innocens,
Sed innocenti est proximus.

15 *Rex:* Manent tamen

Vestigia mali. Vulnus an sanum est, mea
Quô sauciavit ira?

Joannes: Sanari nequit,

20 Qui vulneratus non fuit. Laesum putas?
Nec verba, sed nec carceris brevis mora
Me vulnerârunt.

Rex: Aestimo mentem viri.

Ego verò poenam statuo mihi, magis ut dehinc
Foveam Joannem.

25 *Joannes:* Poena nisi gratia foret

Et poenitenti grata, proposito tuo
Adversus obluctarer.

Rex: Hilarat nos tuae

30 Urbanitatis lepor. Erit porrò hic scyphus
Affectionis regiae testis.

Joannes: Velim

Incolumitatem principis fidus liquor
Multas vehat in olympiadas.

Rex: Etiam juvat

35 Distrahere curas barbyto: melos date. - *Post musicam.*
Vox mihi Joannis gratior sonat, placet
Audire amicum.

Joannes: Gratiâ ingenti obruis

Non bene merentem.

40 *Rex^h:* Sudus invitat dies

Jubétque tecta linquere, at priùs libet

h Pův. "Aex", opraveno podle smyslu.

JOANNES NEPOMUCENUS

Bellaria tui legere sermonis.
Joannes: Favor
 Tuus est favus et ambrosia.
Rex: Si verè aestimas
 5 Regis favorem, tuus erit, paucula modò
 Des pro favore verba.
Joannes: Si vitam petis,
 Dare non reluctor.
Rex: Igitur et minima dabis.
 10 Eloquere porrò, criminis cujus ream
 Regina sese sistit arcano arbitro?
Joannes: Si arcana quaeris, petis ab elingui: jubet
 Linguâ carere sacra secreti fides.
Rex: Ad minima se non penetrat arcani rigor.
 15 Vel minima pande, magna secreto preme.
Joannes: Minima referre maximum fuerit scelus,
 Ubi par utrinque lex ligat.
Rex: Major premit
 20 Legem minorem. Publici studium boni,
 Regis voluntas, regiae et regni salus
 Taciturnitatis praevalent legi.
Joannes: Boni
 25 Commune studium, regiae ac regni salus
 Taciturnitatis ferre consortia sciunt,
 Quin imò debent.
Rex: Si tacita gliscit malae
 Rebellionis flamma, num silentium
 Regno imperabis? Crimen est.
Joannes: Genus hoc mali
 30 Rumor ùt aperiet, non loquar modò, ipsamet
 Vox fiam. At unde hoc scelere consortem thori
 Censebis obstrictam?
Rex: Suas Dalilas habet
 Samson, mulierem nuspian satis caves.
 35 *Joannes:* Verùm Joannam nuspian satis foves.
 Virtus amorem vendicat.
Rex: At ex quo sciam
 40 Non esse fictam? Saepe pharisaeus color
 Imponit oculis: credis adamantem, rudis
 De plebe lapis est. Pande, si caecum scelus
 Inumbrat animum.
Joannes: Praecepte referri illius

JOANNES NEPOMUCENUS

Virtutem, habebis Tullium.
Rex: Crimina volo
 Referas.
Joannes: Nec ista principi exquirere licet,
 5 Nec mihi referre.
Rex: Pertinax caput! Modum
 Nobis loquendi ponis? Observo, favor
 Facit obstinatum; faciat humanum dolor.
 Abripite crimen. Verbere, equuleo, ignibus
 10 Loqui docete principi.
Joannes: Exquirere tibi
 Crimen, mihi loqui non licet.
*Aul. Praef.:*³¹ Verba haec tace,
 Aut alia loquere: principis acerbis sinum.
 15 *Joannes:* Non haec tacere, non alia libet loqui.
 Dicere tacenda, tacere dicenda est nefas.
Rex: Oggannit etiam contumax? Spernit? Strepit?
 Revelle linguam faucibus, pugno os preme.
Joannes: Magis tacebo.
 20 *Rex:* Rapite, torquete acriter
 Inobsequentem. Principi discat loqui.
Aul. Praef.: Haec nempe pietas illa, quâ regem coli
 Lex prima legum praecipit.
Rex: Vade, impera,
 25 Ut furat acerbum lictor. Aut vocem exprimat,
 Aut vitam.

EXTRARIUM

30 *Boniscus, Coniscus, Atriensis, Apparitor, Rex, Mathematicus*
Coniscus: Nunc ego periculum faxo, numne horologium
 Meum moveatur aptè. Metuo, nè dolus
 Bonisci subter lateat. Ventus primitè
 35 Notandus: pneumaticon est. - - Hac spirat, itaque
 Isthuc obliquo. Zephyre, aspira! - - Fortius
 Impelle. - - - Magis. - Juvabo afflatu. - Jam movet
 Sese celeriter. - - Pulchre, pulchriter! Abeo
 Id exhibiturus regi.
 40 *Atriensis:* Morionicum
 Video artificium. Dixerim horarum omnium,

31 *Aulae Praefectus.*

JOANNES NEPOMUCENUS

Ut moriones sunt, ubi ludendum aut ubi
Edendum.

Coniscus: Incedit bellè, non claudicat. Et hoc
Sciat rex.

5 *Atriensis:* Heus tu! Nè irrueris aulam! Hinc abi!
Coniscus: Heus tu! Nè sis molestus.
Atriensis: Muneris est mei
Arcere malos.

10 *Coniscus:* Mei verò spernere malos.
Atriensis: Malè accipieris: aula, velut aura, hoc die
Est turbida, ventus impetuusus.

Coniscus: Eo tamen.
Atriensis: Ajo: pedem refer.
Coniscus: Ego verò ingratiis tuis

15 Penetrabo.
Rex: Cursum Solis ostendet?
*Mathemat.:*³² Suis

20 Describet horas lineis. Quà pes praeit
Anteambulonis circini, Solem sequi
Videbis.

Rex: At cur disparibus adeò spatiis
A se recedunt lineae?

Mathemat.: Prout magis
Minúsve -

25 *Coniscus:* Rex, princeps, domine, here, rarum ego
Dano artefactum.

Aulicus: Contice haec, morio.
Coniscus: Libet,

30 Hora an nefasta notetur, aspicere. - - Exhibet
Faustam forctámque. - - - Rex, domine, princeps, here.
Aulicus: Jubeo te conticere.
Coniscus: Quisnam te jubet
Jubere? Domine, princeps, here, vide.

35 *Rex:* Tace.
Coniscus: Sed major erit voluptia mea aspicere. Sine
Has temporiperdas gerras. - -

Rex: Perditissime
Flagrio! Lubitum est et regem ludere.

40 *Coniscus:* Paro
Rex: Lusus adaeque jocularares.
Rex: Diripe scelus

32 *Mathematicus.*

JOANNES NEPOMUCENUS

Ergastulóque corrige hos sales. Ibi
Pugnos edat et aquam bibat.

Apparitor: Huc ades.
Atriensis: Malum

5 Hocce luis ex merito: quid etenim principem
Conventum ivisti?

Coniscus: Horologium malè perduit
Acheruns.

10 *Apparitor:* Modò è praescripto principis hic loci
Tuae linguae dysenteria curanda erit.
Vade, huc te importa.

Atriensis: Verùm priùs horologium
Videat. Leva oculos.

15 *Coniscus:* Est nefasta hora.
Atriensis: Antea

Ventum explorâsse decuit. En, tibi humidus
Flat Auster, ventus aquosus. Hic tibi, quòd aquam
Bibes, praedixit.

20 *Coniscus:* Horologium hoc execror.
Atriensis: Loquacitatem potiùs.

Apparitor: Addendum puto:
Et importunitatem.

25 *Atriensis:* Jam nota aulicam,
Ut dicere solent, maximam: Quisquis subit
Aulam regalem, is esse debet in statu
Gratiae. Ad haec grata duntaxat loqui
Et, gratiosus ut maneat, etiam improba.

Coniscus: Hoc horologium non docuit.

30 *Apparitor:* Disces dehinc.

*Scena 7. Pacianus, dudum familiaris Joanni aulicus, vehementer dolet improperam ejus
sortem insanaeque regis indignationi indignatur.*

35 *Pacianus:* Ità actum: criminis facta est rea
Pietas Furoris ad tribunal. Ah, sine
Tecum ad catastas rapiar, ad flagra, ad rogos!
In me reperiet flamma, quod plectat, tibi
Mens non nisi malis rea. Quis insontem locus
40 Asservat! Imò verò quis cruciat dolor?
Audire videor intimo emersos sinu
Gemitus, videre vulnera, cruorem, flagra.

JOANNES NEPOMUCENUS

Ah, me dolorum suscipe in partem! Libet,
 Post cor tibi etiam corpus hoc haereat: erit
 Felicitatis prima pars pro te pati
 Aut tecum. At illud praeplacet: regi efferam
 5 Oggerere rabiem belluinúmque impetum.
 Eo et furores exprobro: qualis premat
 Odio innocentes quódque, nè desit scelus,
 Peccare jubeat, qualiter templis forum,
 Profana sacris misceat, demum ingeram
 10 Illum esse crimen et probrum regni, cui
 Placere valeat nemo nisi similis, malus
 Malo. At Joannem qui tacentem non tulit,
 An exprobrantem te audiet? Poteris datae
 Correctionis praemium, verbera, faces,
 15 Tormenta ferre? Potero, potero, nam docet
 Ferre haec Joannes. Difficultatem arduis
 Exempla tollunt.

Ephebus: Purpurissum istud vides?
 Quale est?

20 *Pacianus:* Rosarum sanguinem aut certè indici
 Autumo cruorem muricis.

Ephebus: Aberras: tui est
 (Ah, verba vix hic reperio!), Joannis tui
 Cruor est, doloris impetu extortus.

25 *Pacianus:* Necas
 Moerore! Eóne regis accrevit furor,
 Ut innocenti sanguineⁱ extinguat faces
 Animi aestuantis?

Ephebus: Ira non novit modum.³³

30 *Pacianus:* Haec est Joannis purpura? Hic cruor? Est, mei
 Pars est Joannis, ille pinxit de suo.
 Nosco Joannem, nosco. Decurrat modò
 Cordis gementis pallidus sanguis. Fluat
 Lacryma, tributum flebile indicit dolor.
 35 O purpura polo digna! Jámque in te, cruor,
 Anteambulonem martyrii^j florem colo,

i Pův. „sanguine“ (pravděpodobně tiskařská chyba).

33 Srovnej: Polythecon (anon. florilegium, cca 1250-1350): "Ira modum nescit, nam concipit illa furorem,
 / Ac odium generat, extinguens fratris amorem. /"

Podobně Belinus Bixolus, Liber legum moralium 77: „Non habet ira modum, / nescit nescire
 furorem, / Nescia scire iugum, / non habet ira modum.“

j Pův. „Martyrii“.

JOANNES NEPOMUCENUS

Jam video palmae subsequum fructum.

Domest: Nisi

5 Odisti, adesto et eripe Joannem neci.
Inter catastas haesitat, pectus lacer.
Ardet, nisi faces sanguine extinguat suo.
Taedae reliquias cernis? Extorsi hac manu
Tortoris irae.

Pacianus: Sic Joannem ais pati?

10 *Domest:* Jam paene labris extimis anima fugax
Sedet, Joannes moritur.

Pacianus: Eo, quódque est super,

15 Vale supremum dico, cùm nequeam aliud,
Gemitum daturus. Quid? Nihil majus dabis?
Ubi sanguis? Ubi vita? Ecquid ignavus latet
In corpore cruor? Sicne pacificus fluet?
Per mille scatebras vulnerum frequens ruat,
Nativo equuleos murice coloret, faces
Humore mergat defluo. Moriar ego,
20 Vivat Joannes. Vivere sinè illo haud libet,
Moriar in illo. Quis locus servat virum?
Domest: Qui quemque suevit pessimum, carcer.

Pacianus: Mihi

25 Commigret in aulam carcer, aula in carcerem:
Infamiam illi martyr abstraxit. Mori
Si citò negârit tortor, in longam necem
Longaevi abibunt carceres. Parùm interest,
Sive citò, sive seriùs cadam, modò
Aut cum Joanne moriar, aut vivam simul.

30

Scena 8. Post tolerata fortiter tormenta Joannes è caelo recreatur exhibitáque martyrum indigetum fortitudine ad mortem jamjam instantem animatur.

35 *Angelus:* Arrisit astris scena virtutis neque
Fractae catastis neque metu instantis necis.
Remunerantur igitur emeritam manum
Honore palmae. Vertici laurum parant,
Illam datura, quando de stadio pedem
Victor movebis.³⁴

40 *Joannes:* Praemium velox prope

³⁴ Srov. Bible, 1. Korintským 9.24: "Nescitis, quod hii, qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium? Sic currite, ut comprehendatis."

JOANNES NEPOMUCENUS

Meritum antevertit. Vulnera obducit polus,
Solatiorum balsamo infuso. O manum
Dei paternam! Vulnerat quidem, at simul
Parat malagma. Quàm lucrosus est dolor,
5 Cui tanta, Numen, praeparas stipendia!
Modicos labores mille deliciis levat.

*Chor. Ang.:*³⁵ Laureis ornemus,
Floribus donemus
10 Joannem Victorem,
Tyranno majorem.
Carmine, cantibus,
Dramate, plausibus
15 Herois gloriam cantemus,
Primam victoriam laudemus.

Joannes: Ut colliquescunt sidera in favos, ubi
Inimica tellus felle restagnat. Deus!
Quid immerentem caelico recreas choro?
20 Nempe oscitantem suscitans voce aetheris,
Virtutem adhucdum paene lactentem foves
Teneris cupediis^k. Gratias, Numen, tibi,
Non quas referre debeo, sed aveo: tua
Sunt ista dona. Non tamen sive aethere
25 Effusi ephebi sive cantantum melos
Blanditur adeò, qualiter fixus cruci
Meus ille dolor et amor. Date, ô boni, date
Superi, suaves bajuli, affixum cruci.
Servate palmas, laureas, flores. Favus
30 Jesus erit, erit palma, laurea, omnia.
Illi tacebo perlubens, illi quoque
Dolebo: utrumque docuit. O, utinam exprimam
Formam magistri!

Angelus: Cogis ardenti prece
35 In vota Olympum, tradit hic suum tibi
Captivum amorem.

Joannes: Plena jam primùm sinu
Laetitia bullit. Basio has manus, cor hoc,
Hoc latus et ipsam, quae tenet amatum, crucem.
40 Hoc sinè catastae laeserant graviùs, faces

35 *Chorus Angelorum.* V pův. textu psáno zkratkou *Chorus Angel.*

k Pův. „cupediis“.

JOANNES NEPOMUCENUS

Ussere latera saeviùs, quin me magis
Utroque laesit ejus absentia. - ³⁶ Nova
Quae scena rursus excitat mentem? Cadis (Eheu!
Eheu!), furoris victima, atque illa manu,
5 Quâ debuisti minimè.³⁷ O heroam necem
Vulnùsque Venceslae! Sic cadere solet,
Quem stare virtus docuit adversùm scelus.
Veneror magistrum; morte me mori doces.
Cruces et enses jam timeo minùs, metum
10 Dediscit animus te magistro, te duce.
Utinam tyrannus esse crudelis velit
In me quoque! Etiam corpus hoc vulnus pati
Potest et animus optat. - En novae schola
Virtutis oculos avocat.³⁸ Mulier docet
15 Mori. Sat illa fortis ad necem est, licèt
Infirma sexu. Quid times tandem in nece,
Imò in tyranno, quem mulier etiam potest
Superare victrix? Plus eam impietas timet,
Ac illa vulnus impium. Aude jam mori
20 Tandem Joannes, mulier ubi provocat, ubi
Invitat aether. O necem, sed sinè nece! -
Etiamnum Olympus subdubitat, utrum necem
Superare nôris, pluribus docet.³⁹ Bibit
In fonte mortem principum summum decus.
25 Hoc est, quòd irâ percitus princeps tibi
Est comminatus: aquam bibes. Vivere lubens
Cessabo, bibere si necem cogat furor
Virtutis odio: sic Sigismundus docet
Bibere salutem in morte. Nectar erit aqua.
30 Sic naufragari est tendere ad portum viâ
Breviore. - Jámque post aquas ignem pati
Invicta virtus edocet Viti.⁴⁰ Vides

36 Na tomto místě v původním textu poznámka pod čarou: "*Praesentatur mors S. Venceslai, tum S. Ludmillae, dein S. Sigismundi, demum S. Viti.*" Tito světki nejsou předvedeni náhodou: kromě toho, že každý z nich představuje odolávání jednomu živlu (viz dále), byli všichni pokládáni za české patrony a v uvedené scéně ukazují cestu svému "kolegovi" českému patronu Janu Nepomuckému.

37 Jan zde komentuje předváděný obraz smrti svatého Václava. Toho zabil mečem jeho bratr Boleslav (respektive lidé z jeho družiny poté, co se o to Boleslav marně pokusil).

38 Počínaje touto větou je komentována předváděná smrt svaté Ludmily. Tato zbožná žena, babička svatého Václava, byla na rozkaz Boleslavovy matky Drahomíry uškrcena provazem.

39 Zde zřejmě začíná scéna umučení svatého Zikmunda. Tomuto světki Frankové uřízli hlavu a poté ho hodili i s manželkou a syny do studny. Není bez zajímavosti, že tam, kde ležela jejich těla, bylo prý po tři roky (pak byla těla přenesena) za noci vidět světlo.

JOANNES NEPOMUCENUS

Elementa quatuor Czechiae et tuae simul
 Principia fortitudinis. Nempe occidit
 Vencesilaus ense, Ludmilla aëre
 Erepto, aquarum vi Sigismundus, perit
 5 In igne Vitus: martyrum quaternio
 Ad vulnera, ad mortem erudit. Neque hic ego
 Detrecto cadere. Christe, tu robur mihi
 Largire et animos suffice.

10 *Scena 9. Per internuntium, è primoribus quempiam, rex supremum sollicitat taciturnitatem Joannis. Quem, cum tenacem secreti inveniat, irâ exaestuans in Moldavam praecipitari jubet. Ut evitetur vulgi commotio, scelus in noctem differtur.*

15 *Aul. intern.:*⁴¹ Joannes, nisi
 Equuleus illum docuit aut ignis loqui,
 Actum est, perivit. Nuntius certae necis
 Est regis ira. Pertinax pietas! Silet
 Inter catastas, inter et equuleos. Velut
 20 Corpus alienum flamma depascat, suum
 Despectat oculo stoico.⁴² Faxo illico,
 Ut inficetus iste Sigalion loqui
 Possit velítque. - Percipe Joannes: mori
 Si tibi facilius quàm loqui est, tecum modò
 25 Decerne. Regis gratia suprema est necem
 Meritam morari, inferre decretum, nisi
 Loquendo redimas.

Joannes: Si malum jubet loqui,
 Adeò molestum est mihi loqui, ac aliis mori;
 30 Adeò suave est mihi mori, ac aliis loqui.
Aulicus: Desipis, amare si nequis vitam.
Joannes: Sapit,
 Qui vitam in ipsa morte amat. Vitam scio
 Diligere, non quam morte rex tollere potest,
 35 Sed quam per illam, quamlibet nolens, dare.
 Beatitudo est posse pro Deo mori.
Aulicus: Ergo obstinatus emori regi haud voles
 Obtemperare? Quaero supremum.

40 Počínaje touto větou je předváděna scéna se svatým Vítem. Ten byl zavřen do rozpálené pece, ovšem vyšel z ní bez úrazu a zemřel o něco později přirozenou smrtí.

41 *Aulicus internuntius.* V pův. textu psáno zkratkou *Aulicus internunt.*

42 Stoupenčí stoické filosofické školy usilovali o to, aby dosáhli klidu duše, který nic nemůže narušit.

JOANNES NEPOMUCENUS

Joannes: Lubens
 Imperia regis exequar, si me loqui
 Minùs mala jubet, ipsa quàm mors sit. Mori
 Si jubeat, illud imperat, quò nil magis
 5 Poterit jubere prosperum. Moriar lubens,
 Nè moriar.

Aulicus: Itaque judice te ipso tibi
 Mori necessum est. Ominor ego: aquam bibes!

Joannes: Sic vita in undis naufraga attinget brevì
 10 Aeternitatis littus optatum. Mari
 Toto sepeliar! Portus est caelum, fides
 Proreta, navis charitas, silentium
 Et spes in astris anchoram figent. Juvat
 Nos ità perire.

Aulicus: Citiùs ego Sipylum putem
 15 Daturum olivum faxeam, ac linguam eliquem
 In verba. Vilis est anima vili. Mori
 Optat, loqui recusat.

Rex: Anne adeò libet
 20 Perire? Faxo, ut pereat.

Aulicus: Etsi inobsequens
 Restitet in aliis, obsequens erit ad necem.

Rex: Nolit velitive, debet è medio abripi.
 25 Ità ille regem contumax spernat? Loqui
 Recuset? Hostis est, rebellis est. Volo,
 Tollatur.

Aulicus: Enses meruit ac ignes. Jube,
 Quae mors scelestum maneat.

Rex: Asperius necis
 30 Genus revellat spiritum. Sine, ipsemet
 Manu hac rebellem perimo. Da ferrum.

Aulicus: Abstine!
 Abjectior is est, ac ut è regis manu
 35 Referat honorem vulneris: cadat manu
 Infami. In ipsa morte sibi mortis genus
 Gratans hilarior caderet.

Rex: Haud multùm interest,
 Qui ruat in orcum. Mergè aquis. Aquam bibat.

Aulicus: Ebrii¹ furorem capitis emendent aquae.
 40

1 Pův. „Ebrii“.

JOANNES NEPOMUCENUS

Pacianus: Testórque Olympum, est innocens.
Apparitor 2: Tartara quoque
 Testare, aquam tamen hauriet.
Pacianus: Sistite! Prece
 5 Expugno regis pectus.
Apparitor 1: Actum agis.
Joannes: Vale
 Supremùm, amice Paciane.
Pacianus: Sine, ah, sine
 10 Miles, reverear osculo patris manum.
 Vale, ô Joannes! Dextram quoque osculer.
Apparitor 1: Humanitatem tempus excludit. Rape
 Hinc restitantem.
Pacianus: Me rapite socium necis,
 15 Lubet perire! Abripite! Nec vivere placet,
 Si sinè Joanne: rapite cupientem mori.
 Indignus habeor, ut comes funeris eam?
 Heu me! Quis angor pectus adstringit! Dolor
 Me dirimit, anima post Joannem abit, manet
 20 Exanime corpus.
Apparitor 1: Moldavam bibas velim,
 Rex imperavit.
Apparitor 2: Nulla jam te uret sitis.
Pacianus: Duos perimitis: ille Moldavicis, ego
 25 Proprii doloris fluctibus mortem oppeto.
 Illustre lumen Czechiae, ùt extingueris!
 Pater benigne pauperum, ùt cadis! Siles,
 O vox, Joannes! Delicium amórque, à tuis
 30 Avelleris. Ohe! Conde jam, Titan⁴³, opes
 Lipientis auri! Cynthia, argentum tuum
 Atrore moesto obvolve! Perpetua gemat
 Sub nocte tellus Czechica! Joannes obit!
 Quid timidus adeò non manum exerui? Efferam
 35 Non exprobravi principi mentem? Meâ
 Cur morte mortem non inhibui? Non steti
 Adversus hosti? - Contice! Luctui melos
 Obturbat importunè: acerbum quid sonet
 Ferale plectrum, sic jubet dolor. Cane,
 40 Obiit Joannes! Patriae pater obiit!

43 Titan - míněn Hélios, bůh slunce.

JOANNES NEPOMUCENUS

CHORUS

*Mathesis aquam morte Joannis recens sacratam comtemplatur notansque eam eò altiùs ascendere, quò plus descendit, laudat Divinam providentiam, quae pariter nonnullos humiliat, ut exaltet, demergit, ut sublevet.*⁴⁴

5
Mathesis: Haec est ruina nobilis,
Cadendo surgere,
Per gradus sortis lugubris
Caelos inscendere.
10 Ut astra petunt propiùs
Depressa flumina,
Sic nos sublimant altiùs
Ipsa discrimina.
Extollere per infima
15 Scit Providentia.

Genioli: Saltate nymphulae,
20 Vitales lymphulae,⁴⁵
Ad usque sidera
Levate corpora,
Saltate!
Argentum fluidum,
25 Torrentem lacteum
Spargite, fundite,
Fluite, currite,
Saltate!

44 Podobný motiv se objevuje v Bibli na více místech, např. Ez 21.31; Mt 23.12; Lk 14.11.

45 Nymphae - Nymfy, v řecké mytologii nahé krásky obývající různá místa v krajině (jeskyně, řeky, háje, louky), kde si při předení zpívaly. Byly nadány věšteckými schopnostmi a podněcovaly odvahu a šlechtnost. Některé nymfy obývaly moře (Nereovny), jiné řeky a bystřiny (naiady) apod.

Lymphae - Lymfy, božstva ztotožňovaná s nymfami, zvl. vodními.

JOANNES NEPOMUCENUS

PARS ALTERA
JOANNES IN SPE⁴⁶

Scena 1. Impietas applaudit sibi de suppressa in silentio Pietate Joannaea laudátque Noctem à collata ad crimen fideli operâ. Et ut nè quidem in spe sit Pietas emergendi ad famam priorem, severè obstringit Noctem, nè in lucem proferat opera tenebrarum à se perpetrata.

10 *Impietas:* Superata Pietas mordet humum. Aberro, bibit
Aquam. Celeusma concino: vicimus, io!
Vicimus! In undas mersa jam liquidò videt
Pietas, quòd una Aegyptus Harpocrates habet,
Quorum *tacere* Numen⁴⁷ aut facit aut probat.
Non his deastris aula consuescit: loqui
15 *Qui regis è sententia ignorat, dabit*
Pro voce vitam. Fare jam Pietas: Ubi
Tuus Joannes? Ubi silentiaria
Tua vox? Sub undis nempe jam ranas docet
20 *Tacere. Sic, sic ille plectendus fuit,*
Cui congelata vox erat. Debuit aqua
Diluere scelus et frigidum silentium
Corrigere parili frigore. I nunc et viro
Elogium in undis scribe (nam tellus locum
25 *Denegat), in undis scribe. Neptunus tibi*
Obmurmurabit atque, confundens aquas
Imas supremis, laudis immeritae notas
Obliterabit.

Nox: Video, paeanem canis
Hoste superato.

30 *Impietas:* Concino atque etiam tuas
Intexo laudes carmini, nam tu quoque
Non minima pars victoriae fueras.

Nox: Ego
35 Postremo adhaerens agmini ductus tuos
Sequebar. Omne fortitudinis decus
Uni tibi manet integrum, nihil tuis
Decerpo furax laudibus. Veneror ducem
Victoriámque grator.

Impietas: Ex umbris tuis

46 Srovnej pozn. 1.

47 Spíše se jedná o Boha (v tomto smyslu se užívá slovo "Numen" v celé hře) než o "numen" v římském smyslu slova.

JOANNES NEPOMUCENUS

Sese triumphus noster evolvit. Meum
 Fuit, ut averem vincere, ut possem, tuum.
Nox: Meâ quòd usa sis operâ, honoris fuit,
 Non oneris. Agito porrò, nunquam me sinè
 5 Aut dimicare sustine aut vincere. Tuis
 Me manipulis succenturia, adero libens
 Signis.
Impietas: Recénsne id exigam obsequii genus,
 10 Quando prior ille praestitus nobis labor
 Caret etiamnum praemio? Vetera priùs
 Obsequia penset, quisquis exoptat nova.
 Illico fer umbris deditam volucrem, puer.
 Merces laboris parva, sed congrua tamen
 Nocti offeretur.
 15 *Nox:* Praemii ingentis locò
 Mihi est tibi placuisse.
Impietas: Neutiquam^m decet
 Officia nullo colere beneficio. Trahit
 Ad opus secundum praemium primi.
 20 *Puer:* Diem
 Exosa volucris abigit ex oculis jubar
 Nictante crebrò palpebrâ.
Impietas: Scilicet amat
 25 Solam illa Noctem, Nox eam. Munus cape
 Umbris amicum.⁴⁸ Plura tua virtus meret
 Animúsque noster destinat.
Nox: Certum tene
 Tibi militare posse solamen fore
 30 Stipendiúmque grande. Per donum hoc tuum
 Umbrásque Noctis juro constantem fidem.
 Ignes per et aquas pérque mucrones voca,
 Nox insequetur.
Impietas: Laudo virtutem Herculis
 Inesse dignam pectori. Unum est, quod velim.
 35 *Nox:* Si multa mandas, obsequar.
Impietas: Pressae dolo
 Pietatis una es conscia, proinde omnia
 Fide silentiiⁿ conde, nec cuiquam dolum,
 Quàm sit is amicus, detege.

m Pův. „neûtiquam“.

48 Zde je v pův. textu poznámka pod čarou: "Noctuum donat."

n Pův. „silentii“.

JOANNES NEPOMUCENUS

Nox: Velut si petrae
Ista Sipylaeae dixeris, tenax ero
Arcani.

5 *Impietas:* Idipsum te jubeo, puer. Tace!
Ut si Dianae sacra vulgâsses,⁴⁹ scelus
Plectam, vel unus si volenti excidat apex.

Puer: Piscibus ego ipsis ero silentiosior.
Sic verba reprimam. -

10 *Impietas:* Sequere nunc, nova in caput
Pietatis agito consilia, ut ea nè quidem
*In spe*⁵⁰ sit, iterum caput ut ex undis levet.

*Scena 2. E converso Caelum ad demonstrandam Joannaeam innocentiam et illustrandum
15 funus martyris stellas suas in funalia subornat. Videt prodigium, sed nescit luminum
insolitorum causam Praga.*

Caelum: Oculata nimium sidera agnoscet, licet
20 Ad scelera caeca credat Impietas. Abest
Caelesti ab Argo Mercurius, oculos dolo
Virgae eruditae fascinans. Scivit polus
Oculisque mille barbarum aspexit scelus
Et paene lacrymis igneis flevit necem
25 Mersi Joannis. Itaque nequidquam tibi
Plaudis triumphumque canis, Impietas! Suâ
Emerget iterum, solis eoi in modum,
Ab aqua Joannes. Qualis interdum igneum
Titanis⁵¹ aurum piceus obvolvît nigror
30 Diemque mundo surripit lucis novo
Cum foenore revehendum, ita Impietas erit
Viro theatrum gloriae, ubi denuo suum
Fama reditura est super horizontem. Licet
Aqueâ interemptus morte flumineo jacet
35 Tumulo sepultus, surget augustum nitens,
Latens ubi scelus alma vulgârit dies.
Agi facilius quam tegi crimen potest.
Agite modò, meae stellulae, colonias
Ducite relictis sideribus! Eat in solum
Peregrina flamma. Vos scelus nocte editum

49 Narážka nejasná, snad souvisí s bájí o Actaeonovi (viz Actaeon v seznamu vlastních jmen).

50 Viz pozn. 1.

51 Titan - míněň Hélios, starořecký bůh slunce.

JOANNES NEPOMUCENUS

- Narrate linguis igneis, prodite necem,
Nisi transmigrare in fulmen arridet, scelus
Ultrice flammâ dissipaturum. Jacet
Vester Joannes et meus manu impia
5 Extinctus, inglorius et ignotus; placet
Illustre funus reddere et multo virum
Igne venerari. Pergite innocuo in humum
Decidere lapsu, submovete umbras, diem
Pro nocte fabricate. Labor hic est honor.
10 Fallor, an in undis igneae vivunt faces?
An astra terrae immiscuit Superûm favor?
Ità, ità, supernas flammulas nosco, loquax
Sunt absque voce sermo, sunt clamor et amor
Silentiosus. Pergite, ô stellae, loqui
15 Mortem innocentem.
- Civis 1:* Dorile, portentum vide,
Qualis vagatur flamma super aqua! Velut
Transtulerit huc astra Atlas, ità gratùm emicant
Stellae per undas.
- 20 *Civis 2:* Miror ingenium rude!
An fatuus ignis nuspiam visus fuit?
Illudit unda his ignium larvis. Ità,
Puerascere placet Moldavae.
- Civis 1:* Mihi tamen
25 Haec flamma nostrâ pulchrior paret, refert
Caelum.
- Civis 3:* Beata tempora! En nostro quoque
Pollux inerrat flumini, sidus novum,
Non absque Castore.
- 30 *Civis 4:* Mira res! Flammas aqua
Concipit.
- Civis 5:* Amoeno pascere obtutum placet
Lucis teatro. Cerne portentum novum:
Flamma abit in undas undâque in flammas.
- 35 *Civis 6:* Hostilitatis pristinae oblita accubat
Unda igni. Velut
- Civis 7:* Adesto, flamma decidua polo
Absumit undas Moldavae. Caelum vide
40 In aquis et undas igneas.
- Civis 8:* Vide, obsecro,
Prodigia magna, mira, non solita, nova.

JOANNES NEPOMUCENUS

	<i>Civis 9:</i>	En sidera extra sidera.	
	<i>Civis 10:</i>	Aqua ardet, ardet Moldava.	Quid istud rei est?
5	<i>Civis 11:</i>	Haec scena patuit.	Haud unquam mihi
	<i>Cives 5,6:</i>	Adblandientes?	Cernitis flammam aquis
	<i>Cives 10,11:</i>		Cernimus.
10	<i>Civis 12:</i>	Vacare molli Morpheo, fama excitat.	Mihi haud libet
		Ubi ardet unda?	
	<i>Civis 13:</i>	Portendit ignis innatans aquis. Tibi	Prorsus insolitum aliquid
		Ecquis stat animo sensus?	
15	<i>Civis 9:</i>	Omen, malúmne dixerim, etiamnum haereo.	Ambiguus. Bonum
	<i>Cantus:</i>	O innocens incendium, Non afferens dispendium! Hic Joannaeae prodromus Est sanctitatis radius.	
20		Flammulae bellae, Nobiles stellae, Jubente Numine, De caelis advenae, Lucete!	
	<i>Civis 13:</i>	Audin' suave caelici genii melos? Scrutabor, unde penetret haec vocula.	
30	<i>Civis 14:</i>	Accedo socius.	Tibi
	<i>Civis 11:</i>	In nos favores, voce non nota accinunt.	Astra multiplicant suos
	<i>Civis 10:</i>	Rimabor, ecquis ille phonascus?	
35	<i>Civis 9:</i>	Incuriosus ego fuero.	Neque
	<i>Civis 8:</i>	Sitis sciendi, quid rei tandem insolens Haec scena signet.	Par me trahit
40	<i>Civis 7:</i>		Te sequar.
	<i>Civis 5:</i>	Comes novúmque lumen à lumine petam.	Jungar tibi

JOANNES NEPOMUCENUS

Civis 6: Diu morari desidum est, ripas petam.
Civis 4: Latet hoc sub igne vocéque aetherea nova
 Fortuna. Quae sit, sciscitor.

5 *Civis 2:* Nolo unicus
 Nescire, quae rescire quisque petit. Eo
 Oculósque testes adhibeo. Flammam ac aquam
 Lustrabo, utramque quae nova societas liget.

10 *Scena 3. Moldava, caelestibus^o ignibus illustris, detersis lacrymis ob funus Joannaeum profusis hilaescit, nympharum verò suarum lacrymas mutat in gemmas. Inde gemmifer Moldava creditur poëtis.*

15 *Moldava:* Mihi verò certum stat gemere. Totus in aquas
 Oculus liquetur, diffluet corpus malè
 Solidum in dolore. Biblidis fatum sequar.

20 Imperant luctum subiti dolores,
 Turbidi currant fluvii liquores,
 Pura crystallus migret in nigrorem:
 Flebo Joannem.

25 Flete vos, nymphae, parili dolore,
 Adgemant ripae riguaeque vestris
 Fletibus petrae socient querelas,
 Flete Joannem.

Euangelos: Quid flere mandas, astra dum risum imperant?

Moldava: Itàn'? Astra risum?

30 *Euangelos:* Prorsus ità.

Moldava: Scilicet ubi

Totas Olympus Plejades fundit sui
 Testes doloris, rideant fluvii? Altiùs
 Imò intumescant lacrymis.

35 *Euangelos:* At non pluit
 Aquis Olympus, flammeos imbres parat.
 Est pluvius igne Jupiter.

Moldava: Quod tu malum?

40 Est pluvius igne? Vae mihi! Fulmen vibrat,
 Heu, metuo flammam Vaejovis!

Euangelos: Malus es boni

o Pův. „caestibus“.

JOANNES NEPOMUCENUS

Interpres: astra blandiuntur his rogis.
 Ferè inusitatis tardiùs habetur fides.
 Age, arbitrare oculis tuis ignes, quibus
 Tuas coronat luminum Princeps⁵² aquas.
 5 *Moldava:* Ignis in undis vener? At mihi non libet
 Esse Melitonem. Cede! Stultum est rem sequi,
 Si vivis exspes assequi.

Euangelos: At, sodes, vide.

10 *Moldava:* Superi! Quis astra flumine remiscet? Natant
 Stellae per undas, ignibus amicas aquas
 Video neque satis capio. Facit haerere aquam
 Non visa novitas, è manibus urna excidit.
 15 Flammis in undis non capio, stellas aquis
 Inambulantes non capio. Subest tamen,
 Quod suspicemur: sidera Joannem colunt
 Hoc forsitan igne? Jam capio. Veneror faces,
 Quibus Joanni sidera parentant. Sacrae
 20 Salvete flammae, nobiles caeli incolae,
 Modò peregrinae in Czechicas ripas faces.
 Vestalis ista siderum est pietas, quibus
 Funus Joannis his colere flammis placet.
 Ardete porrò grata phaenomena! Loquax
 Miraculorum flamma splendorem evibra!
 25 Noctem repressam doleat Impietas, diem
 Videat Joannis fama post funus tuis
 Rediviva radiis. Tergite has lacrymas, meae
 Nymphae, dolorum jam sat est, vivit redux,
 Vivit Joannes. Quamlibet ab unda obrutus,
 30 Vivit is in igne. Flamma dat vitam et faces
 Illustre nomen, quod caractere aureo
 Graphicè venustant stellulae. Et necem hanc (malè
 Aberro), vitam hanc prosequi fletu libet?
 Aquis supernas obruere flammis placet?
 35 *Nympha 1.* Dulce est dolere, dulcius flere est, ubi
 Materia luctus est Joannaea.
Nympha 2: Ah, sine
 Prorumpat animo moeror, oculorum sine
 Ut solvat è portu, mare dolorum cupit
 Enavigare.
 40 *Moldava:* Dixeram, tempus petit
 Jucundiora.

52 Princeps luminum: míněň Bůh. Srov. Bible, Jk 1.17, kde je Bůh označen jako „Pater luminum“.

JOANNES NEPOMUCENUS

- Nympha 1:* Flere magna pars erit
Jucunditatis.
- Moldava:* Flere? Laetitia perit
Has inter undas naufraga.
- 5 *Nympha 1:* Atqui etiam solet
Naufragia moeror perpeti in sicco. Nisi
Erumpit aegro delitens animo, dolor
Premit cor, imò et opprimit.
- 10 *Moldava:* Lingua ignea
Caelorum ad alia provocat, lacrymas vetat.
- Nympha 2:* Imò astra laudant lacrymas linguâ novâ
Aquâsque lambunt praeficas.
- Moldava:* Video, neque
Mercurius ipse suaserit fletûs modum.
15 Flete itaque nymphae, verùm aquae in vicem fluant
Pretiosae ab oculis gemmulae. Dii audiant
Voces precantis. Erro, an ex voto cadit
Gemmata pluvia? Lacryma duratur, refert
Gemmam, imò gemma est.
- 20 *Nympha 2:* Sidera, ô pater, me amant!
Gemmas dat oculi concha, non lacrymas.
- Moldava:* Polo
Rependo grates.
- 25 *Nympha 1:* Lacryma fert pretium sui,
Fortuna nostra superat Heliadum, fluit
Extemporalis gemma.
- Moldava:* Sic caelum colit
30 Funus Joannis, Moldava ut gemmis fluat,
Ex quo sacravit funere Joannes aquas.
Flete modò, gemmas flete corpore integro,
Pretiosa mors Joannis hoc pretium meret.

*Scena 4. Metuit Impietas, nè prodatur scelus oppressae à se Pietatis Joannaeae, et cùm
35 non satis fidat Nocti, subornat Mendacium, quod Joannem ob scelus submersum^p esse
calumniosè proclamet.*

- 40 *Impietas:* Sum prodita! Heu! Sum prodita! Infestae mihi
Videre stellae facta, quae Nocti unicè
Nota cupiebam. Jámque divulgant scelus
Omnem per urbem, quin et inimicis aquis

p Pův. „submersum“. Zřejmě jde o tiskařskou chybu, opravuji podle většinového užití.

JOANNES NEPOMUCENUS

- 5 Narrando referunt. Proditā, eheu, sum, palām
 Scelus fit! Ecquis tinget hanc faciem pudor?
 Quis rubor? In umbras condor, abscedo, fugio.
 Non fero pudorem, non fero. Paene audio
 Jam murmur insultantium, à sannis prope
 Jam sauciat̄ur pectus. Heu! Quantus manet
 Me risus!
- Nox:* Ecquo palpitat pectus metu?
 Vulnus fatetur vultus.
- 10 *Impietas:* Hoc scelere tuo,
 Perfida!
- Nox:* Quid erras? Num tuam Noctem, tuam
 Nescis amicam?
- 15 *Impietas:* Tu? Te amicam? Te meam?
 Hostis es!
- Nox:* Ut essem, pectus hoc mihi prius
 Fuit exeundum, verum idem est.
- Impietas:* Idem?
Nox: Est idem.
- 20 *Impietas:* Vox eadem, at animus proditor. Fare, improba,
 Quis noctilucas, hostis, accendit faces?
Nox: Nihil ego.
- Impietas:* Stellās nonne in insidiis, rei
 Testes, locāsti? Contices?
- 25 *Nox:* Novitas rei
 Solet os adimere.
- Impietas:* Loquere. Quis stellās suis
 Detraxit astris?
- 30 *Nox:* Si qua stellarum exiit
 Statione, idipsum fecit injussa. Innocens
 Est Nox.
- Impietas:* Rea imò verò, quòd fatuas sinat
 Errare flammās.
- 35 *Nox:* Parce, si dicam, quod est.
 Astra imperārunt lucidāe turbāe, in solum
 Ut desiliret, astra miserunt faces
 Funus Joannis nuntiaturas.
- Impietas:* Movent
 Itaque astra bellum?
- 40 *Nox:* Vera narrari scias.
Impietas: Agnosco bellum, nempe stellae sunt *faces*

JOANNES NEPOMUCENUS

*Belli.*⁵³ His Olympus hostis in arenam evocat,
 In damna nostra (quod solent hostes) pyras
 Incendiariosque praemittit rogos.
 Aude aliquid, anime! Nobile est pugnae genus
 5 Astra superare. Lauream invitis Diis
 Eripere flos est gloriae. Haudquaquam time
 Repetere Briarei^q busta. Si caelum nequit
 Majora jacere fulmina ac stellea, mea est
 10 Victoria: has non metuo stricturas. Aquis
 Compesco flammam, Moldavâ toto obruo;
 Substituatur alias, Moldavâ novo obruo.
 Unum est, quod opto, et, si pateris, etiam impero:
 Tace, nec unum quidpiam evulga ex iis,
 Quorum una fueras conscia.
 15 *Nox:* Ut dixi, nihil
 Etiam catastrae extorserint, nihil suo
 Perillus aere.
Impietas: Vade, quaeque in rem meam
 Futura censes, perfice. Ac tace! - Neque
 20 Sat fida Nox est, metuo, nè fallat fidem.
 A sponsione lingua de facili absilit,
 Si tentet aut spes praemio, aut minis timor.
 Mendacium est, quod expetam. Mendacium!
Mendacium: Jube, imperia sunt verba tua.
 25 *Impietas:* Jussu meo
 Funus Joannes factus est, recens aquis
 Patriis sepultus. Crimen illius fuit
 Tacuisse. Porro dum tragoediam integre
 Autumo peractam, prodit in scenam aethere
 30 Delapsus ignis proditor jamque integra
 Urbe sonat Innocentia Joannis. Tuum est
 Occurrere malo.
Mendacium: Quâ via?
Impietas: Offundere potes
 35 Umbras et igni et nomini. Evulga latens
 Scelus Joannis morte punitum, faces
 Verò innatantes flumini fatuos proba
 Ignes, vel ipsa sidera affirma his rogis

53 Srovnej: Lucanus, Pharsalia, 1.261: "Noctis gelidas lux solverat umbras: / ecce, faces belli dubiae que in proelia menti / arguentes addunt stimulos cunctas que pudoris / rumpunt fata moras: iustos Fortuna laborat / esse ducis motus et causas invenit armis." (Podtržení Z. Z.)

q Pův. „Briarei“.

IOANNES NEPOMUCENUS

Notam Joanni velle inurere.
Mendacium: Omnia
 Facio ad amussim.
Impietas: Porrò si è sententia
 5 Absolveris opus, primo eris apud nos loco.
 Vade et peritè rem tuo more expedi.

*Scena 5. Conatur quidem Mendacium Joannis famam calumniis denigrare ac persuadere,
 10 eum ob crimen submersum esse, sed fidem non invenit. Omnia enim argumenta refutantur
 cùm caelestibus prodigiis, tum humanis rationibus.*

Mendacium: Ex arte nobis mentiendum est hoc die.
 Non credet aliter plebs. Magisterium igitur
 15 Ementiendi proferam, dicta antehac
 Erant rudimenta. Neque quempiam autumo
 Fore, cui^r suboleat fraus.
Civis I: Video, fabricas dolos.
Mendacium: 20 Munusne^s potes amare, quod regis venit
 Ab hoste?
Civis I: Surdo num loquor?⁵⁴
Mendacium: Parce, neque enim
 Audfi loquentem. Muneri indignor meo,
 25 Quòd hoc ab homine veniat. A manu improba
 Proba vitiantur dona.
Civis I: Quis verò dedit?
Mendacium: Dedit Joannes.
Civis I: Nempe quem sanctum vocat
 30 Urbs trina.
Mendacium: Nempe quem "scelus"^t potiùs vocet
 Urbs omnis.
Civis I: Illum tu sceleris ais reum,
 Cui placuit odio sceleris oppetere necem?
Mendacium: 35 Narrare rumor falsa pro veris solet.
 Si occulta nõsses, alia loquerere.
Civis I: Ast ità
 Loquuntur aedes, atria, Penates, forum.

r Pův. „cũi“.

s Pův. „munúsne“.

54 Srov. Terentius, Heautontimorumenos 222: „Surdo narras fabulam.“
 Podobně české „s hluchým se smlouvat“, „hluchému kázat“.

t Úvozovky doplněny editorem.

IOANNES NEPOMUCENUS

- Mendacium:* Unius error saepe multorum trahit.
Civis 1: Percipe, Marine, qualiter caelum Stygi
 Albúmque nigro miscet. Affirmat scelus
 Joanni inesse.
- 5 *Civis 2:* Tu viro justo, pio
 Affingis ista, Zoilus?
- Mendacium:* Aliud loqui
 Nequeat vel ipsa Veritas. Spondes fidem
 Silentii, aliqua refero.
- 10 *Civis 2:* Spondeo.
Mendacium: Huc move.
 Secretò aperio. - ⁵⁵ Quid dein? - -
Civis 2:^u Falsum refers.
 Quid proditorem -
- 15 *Mendacium:* Heus! Eloqui inhibui.
Civis 2: Juvat
 Vulgare falsa.
- Mendacium:* Contice.
Civis 2: Regis necem
- 20 *Mendacium:* Quaesiísse dicit.
 Ità, ità, quaesivit manus
 Afferre regi.
- Civis 1:* Nunquid insidias lupo
 Struit agnus? An columba vulturem necat?
- 25 *Mendacium:* Nunquid sub agni vellere interdum est lupo?⁵⁶
 Non quidquid à laevore maritimo albicat,
 Gemma est, nec omnis bractea obryzum.⁵⁷ Malè
 Calumniaris. Utinam ego sim tam bonus,
 Quàm tibi videtur ille malus.
- 30 *Civis 2:* Age dic, ubi
 Et quando regem petiit insidiis?
- Mendacium:* Vetus
 Crimen reapse est, sed latuit anguis, quoad
 Hebdomada lapsa protulit virus.
- 35 *Civis 1:* Prior
 Hebdomada?
- Mendacium:* Sic, hebdomada prior.

⁵⁵ Na tomto místě v pův. textu poznámka "In aurem loquitur."

u Podle původního textu mluví stále *Mendacium*. Vsouvám mluvěcího podle smyslu textu.

⁵⁶ Srovnej pozn. 13 ke scéně I/2. Lež zde představuje stejné alternativy, o jakých dříve dvořané uvažovali - jenže po zázracích, kterými nebe potvrdilo Janovu svatost, už jim nevěří nikdo.

⁵⁷ Srov. „Není všechno zlato, co se třpytí.“

IOANNES NEPOMUCENUS

Civis 1: Aulæ in Joannem totus incubuit, ibi
Conviva mensae regiae accubuit, ibi
Profusiore fruitus affectu est. Dolum
5 Jam teneo.

Mendacium: Paulò longior forsàn mora est.
Sed tum per umbram crimen innotuit, dies
Hesterna apertè prodidit.

Civis 1: Quisnam scelus
10 Detexit index? Haesitas?

Mendacium: Nomen viri
Princeps latere voluit. Hoc certum: rei
Atrocitate motum ità, ut citra moram
Raptúmque ab ipso prandio jusserit aquis
15 Mergi Joannem.

Civis 2: A prandio? Atqui non die
Media, sed atrae noctis in tenebris bibit
Mersus Joannes Moldavam. Teneo alterùm
In fraude.

Mendacium: Volui dicere: in nocte. An diem
20 Dixi?

Civis 1: Ecce vafrum vulpis ingenium. Quasi
Mentem anteierit lingua, conqueritur. Age
Verò illud edic: funeris comes cohors
25 Stellarum et astris defluæ taedæ integro
Fluvio natantes num loquebantur scelus?
Dixere sanctum stelleae hae linguae virum.

Mendacium: Simplex, cui ignis fatuus est stella et vapor
Portentum.

Civis 2: An ille fulgor astrorum diem
30 In nocte fingens fatuus est?

Mendacium: Nisì asseram
Esse fatuatos ista mirantes. Nitor
Ille ex hiatu nubium erumpens fuit
35 Reflexa luna.

Civis 2: Video, fictus es, simul
Et factus ad falsa. Neque mentiris modò,
Mendacium ipsum es.⁵⁸

Civis 1: Nisì citò hæc revoces, lues
40 Malitiam.

58 Srovnej extrarium po scéně I/2, kde Boniscus říká Coniscovi "Tu itaque ipse es et ipsissimus dolor."
Tatáž figura, užitá dříve v žertu, působí zde zcela jinak.

JOANNES NEPOMUCENUS

- Mendacium:* An igitur me jubes mentiri? Ego
Ignoro id artis.
- Civis 1:* Imò vix alius magis.
Jam veritatem verbere exsculpam. Quis est,
5 Qui te ista jussit fingere?
- Mendacium:* Est nemo.
- Civis 1:* Dabis
Mendacis oris poenam.
- Mendacium:* Ut edixi, omnia
10 Sunt vera verè.
- Civis 1:* Sicne porrò tibi lubet
Errare? Quod res est, loquere. Sin', ego loqui
Mastyge cogo.
- Mendacium:* Parce confesso, reus
15 Non est Joannes.
- Civis 1:* Itaque figmenta antea
Ais attulisse.
- Mendacium:* Vera quin dixi, at dolor
20 In ore verba vertit.
- Civis 2:* Etiamnum ad dolos
Veteres revertis? Vade, mendacem satis
Stellae revincunt, sidera insontem probant
Vitam Joannis. -
- Mendacium:* Perdidi insultum malè
25 Multatus, ipsum vix caput refero integrum.
Caesi manipuli crinium, oculorum jacet
Acies et omnes copiae falsi in fugam
Dispulsae. Eo, certamen Impietas sciat.
- 30
- Scena 6. Patrata ad Joannaeum funus signa adjacentibus urbibus enarrat Moldava, quibus omnibus author est, ut Joannem publicis honoribus colant. Edictum hoc optat obsignari Annulo Piscatoris.⁵⁹ Quod id eveniet, vivunt urbes in spe.⁶⁰*
- 35 *Moldava:* Ganges procellis aureas, per me licet,
Misceat arenas, nulla me invidia coquit.
Nostra (tumor absit vocibus magnis) aqua
Stellis coruscat aethere allapsis, velut

59 Annulus Piscatoris - Papežská pečeť, na niž je obtisknut zvláštní papežův pečetní prsten se zobrazením svatého Petra v loďce (piscator, rybář). Srovnej Bibli, Lukáš 5.1-5.11.

60 Srovnej pozn. č. 1.

IOANNES NEPOMUCENUS

5
Urbs 1: Igneis^v pyropis. Inde nobilium sciat
 Esse fluviorum et nos. Aquis nostris favor
 Caelestis adblanditur. En sumptus facit
 Miraculorum, dum sociat ignes aquis
 Et ad usque nostrum deprimit stellas solum.
 Quid ais? Amicas fluctibus flammis canis?
 Caduceator quis fuit stellas aquis
 Nectens amico foedere?

10
Moldava: Expromam ordine:
 Felicitatis scatebra tam largè affluens
 Fuit Joannes. Surgit occasu illius
 Nostrarum aquarum fama.

15
Urbs 2: Prodigium explica.
Moldava: Vixdum Joannem mersit Impietas aquis,
 Mox ignis ille caelicus, stellae, è polo
 Huc desilire, funebres taedas dare
 Noctisque tenebras vertere in diem, nihil,
 Insolita nisi lux undique ac undique in aquis
 Parere. Totam lumen insuetum ocyus
 20 Advertit urbem: curritur, mersum sonat
 Vulgus Joannem, pars necem indignam dolet,
 Stellante pars se lumine oblectat stupens
 Ignes in undis, sidera in terris.

25
Urbs 3: Neque
 Abs re: stuporem gignere insolita solent.
 Ater placet olor.

30
Moldava: Porrò cùm exuvias sacras
 Supprimere timida tentat Impietas, odor
 Melior rosarum liliorúmque halitu
 Circum cadaver fusus in lucem extulit
 Molimen hostis; vocis obierunt vicem
 Effusa ab astris balsama.⁶¹ Etiamnum mihi
 Subsultat animus gaudio, video prope
 Adhuc natantes super aquas ignes, prope
 Adhuc odorem combibunt nares, stupet
 35 Portenta pectus. Illud augmentum novae
 Felicitatis dixero, quòd, à quo suo

v Pův. „ignêis“.

61 Srovnej list Efezským 5.2: "A žijte v lásce, tak jako Kristus miloval nás a sám sebe dal za nás jako dar a oběť, jejíž vůně je Bohu milá." Motiv vůně, v Novém zákoně obrazný, přechází do legend jako vůně skutečná; tento motiv je spojen s více svatými, mimo jiné i se svatým Vítem (srovnej např. Zlatou legendu).

JOANNES NEPOMUCENUS

- Aquas sacravit funere Joannes, fluat
 Moldava opulentus, parturit gemmas, opes
 Conchiliorum turba Nereidum legit.
 Invideat Erythra! Et Moldava in gemmis fluit.
- 5 *Urbs 3:* O, nos beatas térque felices, quibus
 Datur adjacere Moldavae ripis, aquas
 Libare sacras, colligere gemmas, nova
 Portenta fidis excipere verbis, prope
 Ipsa intueri prodigia.
- 10 *Moldava:* Nunc, quid velim,
 Excipite. Si quo Moldava inter vos loco est,
 Audite monita, vel (si id est fari integrum)
 Praecepta. Honori sidera Joannis student
 Flammisque mille nomen illustrant; erit
- 15 Vobis quoque sacer ille, quem caelum colit.
 Afficite honore publico, fumet frequens
 Panchaja in aris, syllabo divûm inserat
 Pietas Joannem. Dicta sociali placet
 Firmare scripto, verba concepta afferro.
- 20
- Joannes ortu Nepomucenus,
 Metropolitanae Pragensis canonicus,
 Scientiâ et sanctitate conspicuus,
 Quia maluit vitam prodigere,
 Quàm arcana confessionis prodere,
- 25 A caelo stellari caractere scribitur,
 A nobis communi suffragio nuncupatur
 Martyr sanctus.
- 30 *Urbes 1, 2, 3:* Subscribimus.
Moldava: Et hoc sidera jubeant ratum
 Summîque *Piscatoris*⁶² instructum Annulo.
- Urbs 1:* Erit Joannes mihi dehinc summo loco,
 Honore jugi prosequar.
- 35 *Urbs 2:* Parvus nimis
 Est cultus, unâ Czechia arctatus. Colat
 Brasilius^{w 63} et ore subnigro Tigrim bibens
 Et nata petris pectora Scytharum.
- Urbs 3:* Colent,

62 Summus Piscator - nejvyšší rybář, rozumí se papež. Srovnej též pozn. 60.

w V pův. „Brasilius“, přepisují podle oprav (Errata) na konci knihy na „Brasilus“.

63 Již roku 1720 byla v Brazílii skutečně uvedena dramatizace Balbínovy legendy o Janu Nepomuckém.

JOANNES NEPOMUCENUS

Ità spero et adeò vaticinor, utique colet
Nomen Joannis urbis exemplo integer
Orbis. Ità dictat entheus mentis calor.

5

Scena 7. Fama jubetur per exteras etiam provincias laudare vitam, mortem et praecipuè silentium⁶⁴ Joannis. Reluctatur diu Fama adversum sibi silentium commendare, ubi tamen ad id à Virtute invitatur, celebrat silentium non voce, sed appensis ingeniosis symbolis.

	<i>Biaeus:</i>	Cogam ego, nisi lubens et volens morem geris.	
	<i>Fama:</i>	Quid verò fieri praecipis?	
	<i>Biaeus:</i>		Jubeo exteras
15		Percurrere plagas.	
	<i>Fama:</i>		Quid ibi?
	<i>Biaeus:</i>		Divulges velim
		Quâ voce poteris maximâ vitam ac necem Joannis.	
20	<i>Fama:</i>		Hujus, qui liquidam in undis necem Potavit?
	<i>Biaeus:</i>		Hujus inquo.
	<i>Fama:</i>		At nihil, nisi
25		Vixisse et esse mortuum? Id laudis genus Malos perinde sequitur ac bonos.	
	<i>Biaeus:</i>		Tene,
		Quae moneo: lauda pectus Herculeum viri, Quod neque favori regio cessit, neque Minis subactum est. Institit ferox manus Lictoris, ille restitit poenae arduus, Virtute sola armatus. Infractum attulit Ad vulnera animum, vividum ad necem.	
30	<i>Fama:</i>		Neque
		Jam superat aliud?	
35	<i>Biaeus:</i>		Suppetunt plurima.
	<i>Fama:</i>		Refer.
	<i>Biaeus:</i>	Celebra Vesevum cordis igniti, rogô Perenni et homines et Deum ardentis.	
	<i>Fama:</i>		Dein.
40	<i>Biaeus:</i>	Cane puritatis lacteas nives, pium	

64 V pův. textu v celé scéně psáno „Silentium“ (s velkým počátečním písmenem). Může být chápáno též jako alegorická postava.

JOANNES NEPOMUCENUS

- Dic esse patrem pauperum, Pragae decus
Et regni amorem.
- Fama:* Quae cupis, dicam.
- 5 *Biaeus:* At nota
Solerter: ut quid maximè silentium
Celebra Joannis.
- Fama:* Quid? Silentium? Tace
Hoc nomen.
- 10 *Biaeus:* Ecquid displicet? Princeps latet
Materia laudis in silentio.
- Fama:* Hei mihi!
Quâ voce Famam laedis! Invisum mihi
Silentium adamem? Nuntiem? Extollam?
- 15 *Biaeus:* Nihil
Dixeris, ubi unum silueris silentium.
Hoc gloriosae mortis est parens, nihil
Hoc magis honorum nilque reticendum minùs.
Praecipuum honore colere praecipuo decet.
Si reliqua laudas membra, nè taceas caput.
- 20 *Fama:* Alium veredum quaere, cui minùs grave
Sit gerere morem. Ego silentium ut feram
In ore? In animo? Non fero, non, non.
- Biaeus:* Jubet
Id amor Joannis.
- 25 *Fama:* Sed magis^x silentii
Horror repellit. Fugio.
- Biaeus:* Quis rapit furor?
Resiste.
- 30 *Fama:* Nomen non fero silentii.
Biaeus: Resolvat tibi timor linguam, nisi
Moveat voluntas promptior.
- Fama:* Vitam dabo,
Non verba.
- 35 *Virtus:* Qualis lucta diversùm trahit?
Biaeus: Silentiosam jubeo virtutem exteras
Provehere in oras, Fama sed renuit sequi
Imperia vecors.
- Virtus:* Fama, quid secum diu
Luctatur animus?
- 40 *Fama:* Parce, non solet nigror
Candorem amare. Nonne Junonem Hercules

x Pův. „mâgis“.

IOANNES NEPOMUCENUS

Laudârit, undas Bacchus?
Virtus: At verò hoc ages,
 Virtus idipsum si jubeat.
Fama: Alia jube.
 5 *Virtus:* Imperia prima negliges?
Fama: Mutari ea
 Exopto, non auferri.
Virtus: Obedientia
 Mandata nunquam seligit. Silentium
 10 Celebra Joannis.
Fama: Enecor jussis tuis,
 Non vado.
Virtus: Spernis itaque Virtutem?
Fama: Neque
 15 Silentium adamare, neque Virtutem libet
 Odisse.
Virtus: In illo spernis hanc. Silentium
 Joannis haeret nempe^y meo^z Virtuti, ùt calor
 Inesse flammis assolet, ùt odor rosis.
 20 *Fama:* Morositatem laudem ego torvam, asperam,
 Inimicam?
Virtus: Ut erras! Quod canes silentium,
 Morosa non est torvitas, sed est fides
 Arcana tegere gnara. Virtutem coles
 25 Silentiosam.
Fama: Si magistrâ te tuus
 Tacet Joannes, diligo, quod odi priùs.
Virtus: Rectè. Igitur orna laude virtutem viri
 30 Silentiumque primitè. Ut istud velis,
 Ostendo methodum. Sua colorì vox inest:
 Utere loquaci symbolo et Apellis manu
 Atque eloquenti lemmate Joannem exprime
 Inter furores et (quod hoc majus fuit)
 35 Inter favores regios silentii
 Semper tenacem. Nunc tuo ingenio utere
 Et multa paucis more Timanthis doce.
 Intelligantur plura, quàm dicat color.
Fama: Faxo imperata.
Virtus: Porrò, quae pinges, nova
 40 Symbola per orbem sparge, trans Calpen vehe

y V pův. textu „nempe“ chybí, doplňuji podle oprav (Errata) na konci knihy.

z V pův. textu slovo špatně čitelné.

JOANNES NEPOMUCENUS

Silentiosam fortitudinem, exhibe
Ubique forte silentium.

Fama: Jussa exequor.
Sciat orbis esse suum silentio decus.

5

*Scena 8. Decantant artifices inter labores, pro Joannis honore susceptos, virtutes
martyris. Alii Joannem ab eximia concionandi dote Vocem dicunt, alii à servato
sacramenti secreto Silentium nuncupant, alii utrumque, ceu ignem et aquam sidera,
10 combinant.*

Aurifaber: Equidem Joannes, quando pro rostris stetit
Ecclesiastes, Vox fuit.

15 *Statuarius:* Quando abnuit
Confessa detegere, fuit Silentium.

Sculptor: Et meruit utrobique non laudem modò,
Sed in perenne nominis magni decus,
Durabile monumentum.

20 *Aurifaber:* Et huc operam loco,
Jussus Joannis exprimere vocem.

Statuarius: Mihi
Datum Joannis exprimere silentium.

Aurifaber: Ego, quì Joannis exprimam vocem, haud scio.

25 *Statuarius:* Ego, quì silentium exprimam, minùs scio.

Aurifaber: Facere silentem non eget studio, tacet
Icon seipsâ.^{aa} Memnonem novum dare,
Cui lingua vivat voce mentita loquax,
Hoc fuerit artis.

30 *Statuarius:* Resonat argentum et velut
Loquitur amoenùm tinniens. Argenteam
Ori Joannis fabrica vocem.

Aurifaber: Arduum
Unum per aliud arduum levas. Licèt
Hoc aere linguam factitem, nihilo tamen
35 Secius habebo vocis expertem.

Pictor: Miser,
Ut cogitatum versat huc illuc studens
In aere vocem fingere. Joannes meus
Vivo colore pictus ad vivum exprimet
40 Hominem loquentem. Dexteram (velut manus
Vocem sequatur) surriget imago, labra

aa Pův. „seipá“.

JOANNES NEPOMUCENUS

- Decorè hiabunt ceu perorarent, dein
 Et frons loquetur et oculi affectum emphasi
 Magna sacróque Roscio digna. Frequens
 Circum Joannem stabit auditor velut
 5 Ex ore rapiens verba. Picturam hanc ubi
 Videbis, herele, confiteberis: híc datur
 Vox picta vocalísque pictura.
- Statuarius:* At mihi,
 Velut fidele martyris silentium
 10 Placet, ità curas, illud ut scitè exprimam,
 Multiplicat. Erudite me, boni genii^{ab},
 Quí marmor istud vivat et taceat. Duo
 Ista sociari mandat ars.
- Pictor:* Facilè quidem
 15 Hoc exequeris. Fac, referat ad os manum
 Et labra presset indice effigies. Nisi
 Ineruditus, nemo non dicet: tacet
 Hic quoque Joannes.
- Statuarius:* Faxo promptè, quae mones.
 20 *Stat., Pict.:⁶⁵* Nostra Joannis gloria
 Laboris est materia:
 Silentium vocale Joannis fingimus,
 Vocem silentiosam Joannis pingimus.
- Pictor:* Icon Joannem jam induit. Virum vides
 25 Vividè animatum? Sic color spirat.
- Soc. Pict.:⁶⁶* Modò
 Verò quid illa?
- Pictor:* Quò loco exuviae jacent,
 30 Augusta moles surgit ac cineres sacros
 Honorat et honoratur. Eò loci iconem
 Summo locandam vertice asporta.
- Soc. Pict.:* Dein
 35 Pretium laboris quod petam?
- Pictor:* Nullum. Satis
 Pretii est Joanni posse famulari.
- Stat. Mag.:⁶⁷* Peto:

ab Pův. „Genii“.

65 *Statuarius, Pictor.*

66 *Socius Pictoris.*

67 V pův. textu zkratka „Statuar. Magis.“, pravděpodobně *Statuariorum Magister.*

IOANNES NEPOMUCENUS

Marmórne facilè obtemperat scalpro?
Statuarius: Manum
 Ferrúmque promptè sequitur.
Stat. Mag.: Ad amussim manum
 5 Attolit icon: lineae primae docent
 Fore singulare dexteræ artificis opus.
 Insta labori. Cùm suis numeris erit
 Opus absolutum, laudis hoc tribuet tibi
 10 Spectator eruditus. En, silentium
 Virtute nuper, arte nunc partum! Tacet
 Silentiosum marmor et repagulis
 Dignitate repressum, non potest loqui, neque
 Si possit, aliquid proloqui velit. Tuum,
 15 Sed digniorem, Czechia, Harpocratem vide.
Aurifaber: Aurea temno flumina Suadae,
 Nobiliores quando Joannes
 Ore sacro depluit imbres.
 20 Eja sonoram, terra Bohema,
 Esse Joannem dicito Vocem.
Statuarius: Rostra, tacete! Nam taciturnus
 Ora Joannes plura docebit.
 Florida nolo verba Suadae,
 25 Nolo venustis aemula gemmis
 Dicta: Joannem laudo tacentem.
Stat. Mag.: Laudem meret opus. Phidia, invide, invide!

30 *Scena 9. Evocatae per Famam vicinae provinciae ad Joannaeas exuvias accurrunt, easdem veneraturae addito voto: ut Roma accessu suo honoris coronidem addat. Interea Joannes in sepulchro suo glorioso requiescit singulariter in spe. Psal. 4.*⁶⁸

35 *Austria:* Invicta virtus martyris et ingens necis
 Contemptor animus vota et affectus trahit
 Turmáque populi. Non modò exuvias aquis
 Videmus emersisse, spes nostrae simul
 Levantur, hilares inde, quòd tanto licet
 40 *Bavaria:* Niti patrono. Jungere leoni leo!

⁶⁸ Odkaz Biblii, žalm 4, v jehož závěru se praví: „In pace, in id ipsum dormiam et requiescam, quoniam tu, Domine, singulariter in spe constituisti me.“

IOANNES NEPOMUCENUS

Imò Joannis jungere agnello.⁶⁹ Premit
 Vocem Joannes, quamlibet tentet nece
 Exprimere tortor. Agnus est. Cicur leo
 Agno Joannis accubet, lambat sacras
 5 Bavaria plantas martyris.
Silesia: Silentium
 Vocale nos huc evocat, verbis libet
 Factóque linguam colere taciturnam. Licèt
 Sileat patronus iste, nos nullum tamen
 10 Magi eloquentem Tullium optamus; neque
 Solidiùs unquam causa stabit, ac ubi
 Orator iste tacens perorabit.
Moravia: Volent
 Aquilae Moraviae!⁷⁰ Moldavae ex aquis novus
 15 Sol surgit igne caelico illustris, caput
 Stellis venustius. Spondet innubes dies
 Hic Phoebus, annos aureos cudit, jubar
 Caeleste vibrat. Palpebrâ tota aureum
 20 Excipite lumen, aquilae! Ità serenum trahet
 Moravia seclum.
Bohemia: Superi! Ut^{ac} affusi jacent
 Fasces Joannis ad pedes! Ut^{ad} se cohors
 Trabeata supplex funeri adsternit! Nitent
 25 Asarota sceptris pressa, purpureo solum
 A symmate rubet, humet à lacrymis piaie
 Plebis. Joannes, tibi suas fasces, tibi
 Substernit ipsam purpuram, sceptrum tibi
 Pietas reclinat regia, populorum amor
 30 Tibi ardet. Animus gaudio gestit, rapit
 Laetitia mentem, subsilit pectus, prope
 Loquelam hilaritas, quam dedit, etiam rapit,
 Solatorum copiâ superobrutam.
 O te beatam, Czechia! O^{ae}, sortem auream!
 Tuus est Joannes, imò populorum est; tuus
 35 Tamen ante reliquos, quippe thesaurus tuus.
Austria: Inter tripudiantis applausum Austriae

69 Nejenže je zde Jan přirovnán k beránku pro svou mírnost, výrok zároveň hovoří o jeho blízkosti Ježíši Kristu, který je v Bibli na více místech označován jako Beránek (Agnus). Srovnej např. Sk. 8.26-8.35.

70 Moravská orlice, znak markabství moravského.

ac Pův. „út“.

ad Pův. „út“.

ae Pův. „ô“.

JOANNES NEPOMUCENUS

Unum est, quod animum carpit et plenis vetat
 Currere fluentis gaudia. Etiamnum haesitat
 Roma in Joanne subvereturque eloqui,
 Quod regna dicunt, astra confirmant. Stupet
 5 Ignis et ipsa caelicos, tardat tamen
 Dicere, quod illi: *martyrem sanctum*. Ast brevi
 (Sperare fas est) dicet. Astrorum favor
 Sufflaminantes ocyus rumpat moras.

10 *Scena 10. Bohemia videns in funere Joannaeo ignem et aquam iniisse amicitiam
 concludit jam tandem esse tempus, in quo ex dato vaticinio sit felix. Unde in eo tota est,
 quomodo veneretur sospitatorem suum Joannem.*

15 *Assecla I:* Memori etiamnum contines animo mala,
 Queis^{af} languisti misera?
Bohemia: Nimis equidem grave
 Fecere vulnus, grandius, quàm tam citò
 Ut mitigetur. Memini.

20 *Assecla I:* Et arctatam undique
 Mali imminentis à metu.
Bohemia: Memini, ah, prope
 Memoria sola nos necat.

25 *Assecla I:* Verùm scies
 Itidem, quid ille, Delphico melior deo⁷¹,
 Vates cecinerit?
Bohemia: Scilicet faustam fore
 Meliore sorte Czechiam, ubi flammis aquae
 Insueto amore nupserint.

30 *Assecla I:* Bellè hoc quidem.
Bohemia: Atqui resistunt fata, natura et necis
 Mutuae elementum cupidum. In innocuam lupo
 Transibit agnam citiùs et vastis dabunt
 Alimenta phocis sidera, ac ignes aquas
 35 Jungant amico foedere. Illusit mihi
 Vates, ubi illud omen effici impotens
 Melioris inquit sortis auroram fore.
 Vates quod optant, non quod eveniet, canunt.
Assecla I: Vera tuus affert. Aspice Joannis necem

af Pův. „Quêis“.

71 Delfským bohem je míněn Apollon, jemuž patřila vyhlášená věštitelna v Delfách ve starověkém Řecku. Tato věštitelna byla známa zejména tím, že její odpovědi byly nejasné a často bylo možno je vyložit i protichůdně.

JOANNES NEPOMUCENUS

Illatam ab undis, ignibus honoram. Vehunt
 Nymphae argonautis pulchrius pignus sacrum
 Ripisque patrii Moldavae advolvunt. Aquis
 Miscetur ignis plurimus, passim vago
 5 Errans per undas ambitu. Vide, ut tua
 Elucet inde beatitudo, ut ex aquis
 Melior futuri emergat eventus.
Bohemia: Putas
 10 Consortium illud ignis ac aquae fore
 Felicitatis Czechicae prognosim?
Assecla 1: Ità
 Reor.
Assecla 2: Neque mihi mens alia. Flammae ac aquae
 15 Consortium illud insolens vatem probat
 Fuisse verum, te fore beatam.
Bohemia: Oedipum
 Agis. Joannes, ergo tu mihi es novae
 Felicitatis bajulus?
Assecla 2: Planè est. Modò
 20 Oraculorum dubia se evolvit fides:
 Sociant aquae ignem sidera in signum tibi,
 Illi in triumphum.
Bohemia: Veneror hoc signum, novae
 25 Felicitatis phosphorum, at veneror magis
 Dextram Joannis. Ille reptantem erigit
 Fortunam; ab undis illius, velut mari
 Eous exit Cynthus, laetum emicat
 Beatitudo nostra. Jam nemo asserat
 30 Caeli furore me premi. Pignus fero
 In me benigni Numinis grande, insolens,
 Testes favoris flammulas. Quisquis negas
 In igne amorem, caecus es. Grates tibi,
 O fons beati luminis, grates tibi,
 35 Qui flammicantes solvis in pluvias opes
 Terramque caeli sanguine irroras magis
 Verè, ac poësis aureâ pluviâ Jovis.⁷²
 At te, ô Joannes, sospitorem pius
 Reveretur animus. Veneror haec labia, aureis
 40 Olim fluentis ditia, at veneror magis
 Taciturna. Vox mea es, meum es silentium,
 Meus Joannes. Moldava est mihi sacer

72 Narážka na báji o Danaé, kterou oplodnil Zeus (Jupiter) v podobě zlatého deště.

IOANNES NEPOMUCENUS

A te, sacra etiam terra mihi patria, sacer
Mihi ante reliquos es pater patriae ac honor
Terrae Bohemae, dignus aeternum coli.

5

EPILOGUS

Joannaei clientes optant, ut in Joannem etiam magnae flectantur lumina Romae. Stadius
l. 5. Sylv. od. I.⁷³

10

Joannem caelica
Ornant suffragia,
Sanctum siderea
Promulgant lumina.
15 Terrarum domina,⁷⁴
Subscribe!

15

20

Hoc rogat Czechia,
Hoc supplex Austria,
Haereditaria
Optant confinia.
Caelestis arbitra,
Subscribe!

73 Odkaz na citované místo: L. Papinius Stadius. *Silvae*. Liber 5, pars 1 (Epicedion in Priscillam). Jedná se o verš 217: „in hunc magnae flectuntur lumina Romae“.

74 Terrarum domina - míněň Řím.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Hra Joannes Baptista se ze všech námi uvedených her nejvíce drží svého námětu (*argumentum*). Poté, co je nám Jan představen a ukázán jako hlasatel pokání v pustině (*desertum* je v tomto případě místo odloučené od běžného lidského shonu, nikoli poušť), vydává se ke králi Herodovi, aby káral jeho hříchy. Král mu sice rád naslouchá, ale nakonec, když je postaven před rozhodnutí dát Jana popravít nebo porušit dané slovo, rozhodne se raději jej zahubit; tím ale sám sebe odsoudí k věčnému zatracení.

Stejně jako ostatní Pannaglovy hry ukazuje i Jan Křtitel složitost hledání pravdy a lidského rozhodování. Lidé označující Jana za mesiáše se nedopustí ve svém uvažování snad žádné logické chyby, rozhodně se o nich nedá říci, že by záměrně překrucovali pravdu; i tak se ale zmýlí. Ani Herodes není krutý a zlý, až do poslední chvíle se vzdává dát Jana popravít; nakonec však podlehně vlivu temných sil vtělených do Herodiadiny dcery. Jeho zatracení se zdá nespravedlivé, ale přece jen je za něj sám zodpovědný; vždyť si sám mohl vybrat, komu bude spíše naslouchat. Jan Křtitel, Jan mluvící, jak jej v předmluvě k celému sborníku nazývá Bernard Pannagl, vypovídá o tom, že žádné vlivy člověka osobní zodpovědnosti nezbaví a vše bude jednou, i když ne nutně v tomto životě, spravedlivě rozsouzeno. Pokud ovšem chceme správně posuzovat i my zde na zemi, nemáme jinou možnost, než se dotazovat samotného Boha; náš rozum k posouzení věcí nestačí.

Tam, kde *argumentum* dává prostor pro vlastní invenci, se Bernard Pannagl pouští do velmi odvážných konstrukcí, někdy až na hranici vkusu dobových kritiků. Postavy Furií zasahující do děje nebo mluvící hlavu popraveného Jana Křtitele bychom asi čekali spíše v knížkách lidového čtení než v jezuitské školní hře. Bohuslav Balbín sice „míšení bohů mezi lidí“, „užívání Geniů místo osob“ a vůbec celé „proplétání pravdy smyšlenkami“ nedoporučuje, ale nenechává nás na pochybách, že takové postupy byly už v jeho době docela běžné a oblíbené. Buď iž Barnardu Pannaglovi ke cti, že těchto prostředků neužíval v příliš hojné míře a samoučelně.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

**DIVUS JOANNES
BAPTISTA,**

**Praeco poenitentiae in deserto,
Assertor continentiae in aula**

5

Egrediebatur (ad Joannem in desertum) omnis Judaeae regio et Jerosolymitae universi et baptizabantur ab illo in Jordanis flumine confitentes peccata sua. Marci I. c. v. 5.¹ At quia non comparuerunt etiam Herodis scelera hic abluenda, Joannes in urbem se contulit ad illa reprehendenda. Dicebat ergo Joannes Herodi: Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Marci 6. c. v. 14.² Inde Herodias insidiabatur illi. V. 19.³ Opportuna nocendi occasio occurrit in caena natalis Herodis, ad quam cum introisset filia ipsius Herodiadis et saltasset et placuisset Herodi, rex ait puellae: Pete à me quod vis et dabo tibi. Et juravit illi, quia quidquid petieris, dabo tibi. V. 22 et 23.⁴ Illa ex suggestione matris ait: Volo, ut protinus des mihi in disco caput Joannis Baptistae. V. 25.⁵ Et rex misso spicalatore 15 praecepit afferi caput ejus in disco. V. 27.⁶

ACTUS PRIMUS

20 *Scena 1. Ad ripas Jordanis confluunt agrestes, cives, milites, nobiles atque etiam legati à principibus sacerdotum pharisaei. Postremi ex Joanne quaerunt, an sit, alii opinantur, quòd sit Messias. Joannes se dicit vocem clamantis.*

25 *Joannes:* Quid verò refert lustricis artus aquis
Exterius emaculasse, si interior homo
Coinquinatur scelere? Nequidquam albicant
Olore membra, mente si corvus nigret.
Eluere maculas cordis et summè decet
Et est necesse, placere si caelo placet.

30 *Esrion:* Monitis habebis obsequentem. Non vetus
Me rapiet ira, non trahax auri fames,
Non improba sitis gloriae. Deo, Deo
Vivam deinceps.

35 *Misach:* Par mihi mens est: nihil,
Undâ quod egeat lustrica, admittam sciens
Prudensque. Sic me ament Superi⁷!

1 Odkaz na Bibli, Mk, 1.5.

2 Odkaz na Bibli, Mk, 6.14; citát je ovšem z verše 18.

3 Odkaz na Bibli, Mk, 6.19.

4 Odkaz na Bibli, Mk, 6.22-23.

5 Odkaz na Bibli, Mk, 6.25.

6 Odkaz na Bibli, Mk, 6.27.

7 Pravděpodobně synonymum pro křesťanského Boha.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Joannes: Amabunt, prior
Si vita transferatur in melius.

Legatus 1: Adest
Coràm ipsus ille, quem petimus. Aliquid supra
5 Hominem fatetur vultus.

Legatus 2: An rectè assero
Esse hunc Joannem?

Core.: Non aberras, est.

Legatus 1: Ave,
10 Illustre eremi sidus! Ut^a amoenè horridos
Inter petrarum et montium sinus, velut
De scabriore gemma conchili emicas!

Joannes: Tuis id oculis defero, quòd in me obviò
Illustre quidquam conspicientur.

Legatus 1: Te vehit
15 Sublimè fama, fama nos docuit priùs
Quàm visus.

Joannes: Illa verò quàm crebrò elevat,
20 Quod deprimendum, deprimat contra, altiùs
Quod elevandum. Crede, nìl ferè magis
Quàm fama peccat.

Legatus 1: Fama si quidquam malè
Peccavit, esse credo, quòd ferò nimis
25 Te propalârit esse Messiam.

Joannes: Quid hoc
Ais? Esse Messiam? Attonat vox haec! Fugit
Auditus ipse percipere.

Legatus 2: Saltèm dabis
30 Hoc veritati, dicere Eliam ut queat.

Joannes: Cur verò de me tanta? Flammante essedo
Sublimis ille sidera pererrat, mea
Serpunt ad undas studia.

Legatus 1: Sed vivit tamen
35 In te prophetes, qualis aut sapiens fuit
Daniel, vel ille, quem dedit mundo ferax
Annae sterilitas.⁸

Joannes: Parce tam grandi sono
40 Lassare linguam. Scire vin' munus meum?
Clamantis ego vox sum. Prophetis me inseri
Si poscis, inqui me prophetarum ultimum.

a Pùv. „ùt“.

8 Mìněn je prorok Samuel; viz Bible, 1. Samuelova, 1. kapitola.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Agmen supremus claudo, ceu vatum Hesperus.
Legatus 2: At quos in annis sequeris, hos meritis praeis.
Joannes: Suspicio veterum merita.
Legatus 2: Nos magis tua.
 5 Summum vetustas non facit, virtus facit.

*Scena 2. Indolet Gamaliel, quòd vocem Joannis non audiant scelera Herodis, nimiùm
 à deserto dissita. Narrat dein detestabilem regis incestum. Joannes in urbem ire statuit,
 10 ut illic etiam^b sceleratos doceat poenitere.*

Gamaliel: Ad poenitendum crimina accurrunt aquâ
 Jordanis expurganda. Collaudo pias
 15 Lacrymas, probo lamenta. Sed quota affluit
 Pars facinorosorum? Minima. Nempe urbium
 Inter fragores aegriùs vocem audiunt
 Clamantis, istis obstrepunt jurgia fori,
 Sirenes illis urbicae. Laevâ simul
 20 Dextrâque circumspecto, nullus hic adest
 Rex criminosus, nullus Herodes. Pudet
 Maculâsse labra nomine infami! Asseram
 Hunc esse regem? Raptor est, adulter est,
 Incestuosus est. Enimvero cavet
 25 Sibi sceleratus à latice, nempe obrui
 Metuit ab unda vindice et reum caput
 Jordane toto trepidat involvi. Times,
 Sceleste raptor? Hoc volo, time! Potes
 Te eximere poenis, quas homo intorquet, Dei
 Exire flagris non potes. Time!

30 *Joannes:* Malum
 Interminaris turbidus. At eccui^c minae
 Parantur?

Gamaliel: Animum justus abripuit dolor.
 35 Ignosce, sacro quòd silentio loquax
 Obstrepui.

Joannes: Et ille quis dolor?

Gamaliel: Scelera nimis,
 Nimis impudentia gemit hoc pectus.

40 *Joannes:* Pius
 Est ille gemitus, qui impia gemit.

b Pûv. „e-etiam“.

c Pûv. „eccûi“.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Gamaliel: Prò! Palàm
 Et fronte apertâ vitia discurrere videt
 Urbs tota in aula regis. Alienâ thori
 Consorte raptor utitur. Utinam tuus
 5 Penetraret illuc clamor, ubi tantum nefas
 Irreprehensum graditur. At longè nimis
 Scelera ab eremo disjacent.
Joannes: Ergo pedem
 10 Juvat admovere cominus et intra ipsamet
 Moenia adoriri crimen.
Gamaliel: Hic verò Hectoris
 Opus est labore, mulier obsistet. Ferè
 Mavors muliebris, quò minùs valet manu,
 Plus peragit astu.
 15 *Joannes:* Sit. Poterit aure et lupus
 Et lupa teneri.
Gamaliel: Perge! Si Herodem doces
 20 Meliora sapere, majus haud paulò egeris,
 Quàm si represso fonte Jordanis novum
 De poenitentùm⁹ lacrymis flumen dares.

Scena 3. Etsi Joannes negaverit se esse Messiam, id tamen ex animi demissione dictum credit populus. Unde crebrescit indies rumor, quòd ille sit Messias.
 25
Hormus: Abrame, dixi vera. Messias adest.
Abramus: Ubi verò?
Hormus: Prope fluenta Jordanis.
Abramus: Joca!
 30 Hoc verò non est illum adesse. Dic magis
 Hic non adesse.
Hormus: Sed tamen ibi adest.
Abramus: Ibi!
 35 Sed non adest hic.
Hormus: Hoc nihil refert, adest
 Fluvio.
Abramus: Tibi ergo sonat perinde hic ac ibi?
 Gerro!
Isachar: Modestè vos, modestè.
 40 *Abramus:* Fuit opus
 Contentiore voce. Simplex homo putat

9 Pravděpodobně zkráceno z „poenitentium“.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Idem esse ibi ac hic.
Hormus: Neutiquam^d. Sed hoc ego
Vociferor: ibi, nempe prope Jordanem, assero
Messiam adesse.
5 *Isachar:* Nec tibi, nec tibi satis
Perspecta res est.
Hormus: Ast ego his vidi.
Isachar: Quasi
10 Vidisse solum sit satis. Vidi his ego
Splendere multa, non tamen dixi illico
Aurum. Horum, non est ille Messias, fidem
Praebe.
Hormus: Ergo non est ille, qui tamen est. Nihil
15 Magis inficetum dixerit fabula. Phares,
Quid tu arbitraris?
Phares: Quâ super re?
Hormus: Num queat
Non esse, simul et esse Messias?
Phares: Diem
20 Dic esse noctem, non diem, suppar erit
Delirium.
Hormus: Audis? Ergo Messias citra
Dubitationem est.
Phares: Nempe Baptistes.
25 *Hormus:* Ità,
Is ipsus.
Isachar: Ego verò assevero neutiquam
Hunc esse.
Hormus: Ego verò assero iterúmque assero
30 Hunc esse.
Isachar: Non est, esse solùm (sed minùs
Rectè) videtur.
Hormus: Est enimverò.
Atriensis: Quid hìc
35 Prae foribus aulae stentorem effunditis? Itán'
Audetis obturbare?
Hormus: Quid tu autem mihi
Audes heriliter obloqui?
Atriensis: Preme improbam
40 Linguam, aula dormit.
Hormus: Dormit? Ergo salva res,

^d Puv. „Neutiquam“.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Ergo nihil obturbavimus.

Atriensis: Nequedum taces?

Abramus: Quid sentiendum denique? Est, non est. Sacrum
Sunt atque saxum; quid sequar tutò, latet.

5 *Isachar:* Quid multa? Quamvis plebs nimis credula putat,
Ipso Joanne teste Messias tamen
Non est Joannes. Si viro huic fidem negem,
Improbior improbitate dicar.

10 *Barach.:¹⁰* Quid velim,
Ausculata, amice. Multa dicuntur, tamen
Non sunt reapse, multa sunt re, non tamen
Dicuntur. Age, juvat experiri rem. Vides
Hanc titulo honorò pyxidem inscriptam? Lege:
Panacaea. Mendax pyxis est, dicit, nec est.

15 *Isachar:* Non video.
Barach.: Adest ea quidem,
Sed non videtur, obtegit gemmam rudis
Scabredo conchae.

20 *Isachar:* Porrò quid?
Barach.: Plures erant
Opinione plurium caelo advena
Salvator, illex imposuit illis color.
Non sic Joannes, ille (quantumvis neget
25 Melota rudior et ipse) Messias tamen
Est veritate teste. Nimirum hoc habet
Eximia virtus: deprimit sese, occultit
Sese atque sepelit. Nè putaveris nihil
Esse, nisi vocem. Magna sub voce hac latent,
30 Vox illa numen utique, non hominem sonat.¹¹

Isachar: Assentior ego, vera proponis.
Phares: Mihi
Sententia eadem mente sedet.

Abramus: Et ego tibi
35 Accedo, prorsus credo Messiam.

Isachar: Hoc bene!
Hormus: Vides id esse consonum vero? Vides?

10 Pravděpodobně *Barachias*, celé jméno ve hře nedoloženo.

11 Viz Vergilius, Aeneis 1.325-329: „Sic Venus; et Veneris contra sic filius orsus: / 'Nulla tuarum audita mihi neque visa sororum - / O quam te memorem, virgo? Namque haud tibi voltus / mortalis, nec vox hominem sonat: O, dea certe - / an Phoebi soror? an nympharum sanguinis una?'" Srovnej též shrnutí scény III/6.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Aliàs in aede hac Balsamon.

Heterobulus: Quid sibi petit?

Famulus: Non indicavit.

Heterobulus: Abeat, obturbat. Neque
5 Animum subibit alia cura, quàm modum
Viámque ut ineam, quâ Joannaeum opprimam
Molimen. Adsint rebus his superi! Si opem
Frustrantur, adsint inferi!

Famulus: Ut dirùm tonat

10 Morosus iste Jupiter! Id heros tenet
Herásque vitium, quòd facilè in iram solet
Illis cor exardere. Tum gemini simul
Oculi igniuntur éstque mirandum admodum,
15 Quòd non ad igne conflagret totum caput.

Scena 5. Joannes desertum deserere statuit, et quia animus ei praesagit, quòd rediturus non sit, affectu tenerrimo supremum vale dicit suae eremo.

20 *Joannes:* O solitudo, sola prope terrae immanens
Beatitudo! Pacis hospitium, aetheris
Colonia! Modesta tacet hìc loci quies
Umbræ silentis, lenè garrit hìc sonus
25 Loquacis undae. Quantus, ô, sylvæ decor,
Specuum recessus, varius anfractus viae,
Theatra nemorum, tremula rivorum fuga!
Vel ipse, torvus caetera, est oculo admodum
Amoenus horror rupium, pulchra est petrae
30 Scabredo, pulchra nemoris illuvies. Videt
Et paene nobis invidet Diespiter,
Quòd, cùm sit illi scena stellarum unica
Eadémque semper, mille diversum modis
Nostrum theatrum variet. Hic herbis virens,
35 Hic nemore frondens, hìc tumens humo, hìc jacens.
Ut verò cupiam maximè hìc loci incola
Perpetuus habitare procul à strepitu urbium,
Mìhi tamen illud integrum non est. Deus
Refuga ab eremo scelera persequi jubet
40 Ipsámque in urbem irrumpere, ut suis premam
Hostem in stativis. Jámque vado, quò vocas,
Summe imperator, militem tuum. Licèt
Praesagus animus narret et vitam simul,

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Simul et laborem perditurum. Sed lubens
 Hilarisque curro in vulnera, in luctam, in necem.
 Non ergo posthac mea me eremus, mea domus
 Hic intuebere. Jámque tibi summum vale
 5 Et mille grati pectoris notas fero
 Dicóque discessurus. Abeo! Tu quoque
 Jordanis, alacri serviens crebrius aquâ,
 Valles et alta montium, rupes, petrae,
 10 Sylvae ac aprico prata quae sole aestuant,
 Arbusta et amnes, arbores, imò et ferae,
 Valete. Sed tu agnelle, delictum meum,
 Non me sequere^f comes? Mane, sic tibi tuus
 Bene vult Joannes. Innocentes ô nives
 15 Velleris ovini, metuo, nè praedo lupus
 Tingat cruento^g! Solis adjuro essedum
 Creperúmque lumen Cynthiae et pernox jubar
 Stellae excubantis, si qua millenis vident
 Oculis pericla pignori ingruere, impigre
 20 Amoliantur. Gaudium meum, mea
 Insons voluptas, rursus et rursus vale!

ADJUNCTUM

25 *Dordalus:* Sunt mihi puelli gemini, hercle, lepidissimi:
 Alter niger, albus alter, uterque^h nequior
 Nequitiâ. Avetis spicere? Mox aderunt. At is,
 Qui vult videre, habere debebit oculos.
 Nix!
 30 *Nix:* Panem, panem, panem da!
Dordalus: Tam citò edere
 Non est salubre. Pix!
Pix: Panem, panem!
Dordalus: Esuris?
 35 *Pix:* Perquam, vix ipsa magis fames.
Dordalus: Do cibum. Petis
 Pomum?
Pix: Adeò, pomum.
Dordalus: Non conducit, nam ciet

f Pûv. „sequere“.

g Pûv. „cruenté“.

h Pûv. „üterque“.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Tormina.
Nix: Pôrge pyrum.
Dordalus: Ain' pyrum? Non, hoc facit
 Crudum stomachi.
 5 *Pix:* Dato nuces.
Dordalus: Tu nuces? Cave,
 Raucum te ecficient.
Nix: Ovum pôrge.
 10 *Dordalus:* Nihil minus,
 Auget bilem.
Pix: Caseolum.
Dordalus: Nequaquam, facit
 Calculum et arenam.
 15 *Nix:* Pullum.
Dordalus: Pullum? Non, dies
 Est esurialis.
Pix: Panem, panem, panem, age
 Da panem.
 20 *Dordalus:* Obtunditis aureis.
Pix: Panem da citò!
 Panem.
Dordalus: Mures hi importuni semper volunt
 Rodere. Capite ergo.
 25 *Pix:* Jam bene.
Dordalus: Tu, Nix, cape itidem.
Nix: Qualem tu panem? Terra est, at ego nevolo
 Hanc glebam.
Dordalus: Comede.
 30 *Nix:* Candidum porrige et edam.
Dordalus: Jam tu candidus es, non eges albo, at tuus
 Fraterculus, ut itidem fiet candidus, edet
 Panem albicantem.
 35 *Nix:* Nevolo esse candidus,
 Niger parenti praeplacet. Ut et ego niger
 Fiam, in camino me suspendam tres dies.
Cropax: Dordale, quod monstrum alis?
Dordalus: Est filiulus.
Cropax: At mihi
 40 *Dordalus:* Est simiolus. Age lava illum.
 Jámque ter eum
 Lavi atramentô, at nihilo est candidior.
Cropax: Dabo

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Consilium. Ad Jordanem lavatum confluunt
Milleni, aethiopem tu tuum adduc et nive
Fiet candidior.

5 *Dordalus:* Bene suades, eo ocyus.
Veni, Pix, te lavatum duco. Tu vale.

*Scena 6. Joannis discessum Jordanis, nuper vel inter poenitentium luctus hilaris, hodie
maestus deflet.*

10 *Jordanis:* Fuimus beati! Nuper haec circum loca
Undabat ingens populus et populo integro
Major Joannes. Fluminum hic princeps amor,
Delicium eremi nos amoenavit modò
15 Verbis, modò undis obruens crimina. Silet
Nunc ripa, squalent arva, desertum gemit.
Heu me! Joannes abiit! Astra, quod scelus
Admisi, ut adeò graviter animadvertere
20 In me immerentem libeatⁱ? Aufertis meos
Mihi favores; me mihi eripite, minùs
Dolebo. Fluite nunc (nisi dolores ligent
Fluxum), fluite moerore languentes aquae
Meisque lacrymis auctiores in mare
25 Devehite lymphas. Ego metro tristi adgemam.

Gementis sudor palpebrae,
Moestae decurrant lacrymae.
Turgescat flumen fletibus,
30 Tabescat ripa luctibus.
Inter moerores,
Inter dolores
Fluat unda taciturna,
Vel det solos quaestus urna.

35 *Nympha:* Quid verò luctu pectus exedere juvat?
Atqui Joannem restituet urbs.

Jordanis: Hoc potes
Optare, non sperare.

40 *Nympha:* Spes nunquam excidit
Spei. Labescant omnia, tamen spes suae
Innixa stabit anchorae.

i Puv. „libeat“.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Jordanis: Memini probè,
 Ut ille eremo, ùt montibus, ùt (eheu, dolor
 Resuscitatur), ùt mihi quoque ultimum
 Vale recedens dixerit. Neutiquam
 5 Sperâris illum, qui velut vates vale
 Dixit supremum. Non redibit, non. Mihi
 Redire postliminio ad antiquos libet
 Gemitus, doloris tu quoque in partem veni.

10 Vectigal dolorum
 Non interruptorum
 Huc palpebrae dent,
 Dum specus, dum montes,
 Joannis dum fontes
 15 Absentiam flent.

Nympha: Ad lacrymandum me tuae lacrymae trahunt.

20 ADJUNCTUM

Jaon: Quorsum hoc cum monstro?
Dordalus: Rècta ad Jordanem.
Jaon: Autumo

25 *Dordalus:* Ducis lavatum?
Jaon: Duco.
 Serò ad nundinas,
 Mi bone, concedis.

Dordalus: Cur verò?
 30 *Jaon:* Illic jam mera
 Est solitudo.

Dordalus: Ain' hoc?
Mon: Populus omnis locô
 Recessit.

35 *Dordalus:* Falsimonias loqueris.
Jaon: Ità

Dordalus: Me superi! Actum agis. Ergo domum repeto. Tu mane,

40 *Pix:* Pix, velut antè.
 Explorabo, quid frater. An eat,
 An pendeat? Puto ductum poenitudine.
 Et ambulas etiamnum?

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Nix: Quid tua interest?
Pix: Ego verò pendulum te credebam.
Nix: Hoc agam,
 Sed à te peto.
 5 *Pix:* Quidnam petis? Dano.
Nix: Peto,
 Tu te priorem suspende, ut discam bene
 Pendere.
 10 *Pix:* Enimverò sapis. At mihi non libet
 Confieri longam literam.
Nix: Consilium itaque
 Muto. Scis, quòd carbones confecit parens?
Pix: Tum quid?
 15 *Nix:* Puellae, ut candidae vultu fient,
 Vorant cretam; ego carbones, ut fiam niger.
Pix: Sed non conducent.
Nix: Experiar.
Pix: Credo, citò
 20 Satias capiet et, si mater scierit, edes
 Pugnos.¹²
Nix: Saporati sunt magis, ac est niger
 Panis. - Sapiunt artolaganum.
Pix: Hoc sine tecum edam,
 25 Edule.
Nix: Nè petieris.
Pix: Cur enim?
Nix: Quia
 30 Certam esses mortem. Carbo panisque albicans,
 Qualem tibi parens dat, pugnarent, ceu solet
 Fel et mel. Venter tuus hac in pugna foret
 Arena belli. Vae tibi! Perires.
Pix: Tamen
 Pauxillum faveas.
 35 *Nix:* Fratris titulo, do parùm.¹³
Pix: Os mihi profanavi!
Nix: Sinapi non sapit
 Cuique. Nunc et hoc atramentum bibam.¹⁴
 Cibo haustus sit concolor.
Pix: Ego refero omnia

12 V pův. textu pozn. pod čarou: „Comedit fictos carbones, re artolagana.“

13 V pův. textu pozn. pod čarou: „Fratri dat veros carbones.“

14 V pův. textu pozn. pod čarou: „Vinum rubrum.“

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Parenti.

Nix:

Refer.

Pix:

Et vapulabis.

*Nix:*¹⁵

Ha! He! Quasi

5

Hae sint primitiae! Vapulem, dummodo satur.

CHORUS

*Pro agnello Joannaeo certat Poenitentia et Innocentia. Convenit post insons jurgium sic
10 inter illas, ut eum Poenitentia in Jordane lavet, Innocentia ornet, nutriat, tueatur.*

Innocentia: Haereditas haec innocens

Debetur Innocentiae,

In hoc persistam.

15

Poenitentia: Ego resistam.

Jus est mihi praeminens,

Concede Poenitentiae.

Innocentia: Balatus ipse crebrius

Me, me compellat.

20

Poenitentia: Lugentis est vox, fortius

Haec pro me bellat.

Innocentia: Meum Joannes diceret

Interrogatus.

25

Poenitentia: Votis meis subscriberet

Interpellatus.

Diribitor: Sororiusne fervet in pugnas amor?

Mittantur isthaec jurgia.

Utriusque curas occupatura est ovis.

30

Tu lavare, tu mundare

In Jordanis flumine,

Tu studebis exornare

Floreo gestamine.

35

*In., Poen.:*¹⁶ Ovis utriusque cura communis et amor.

Innocentia: Te comet Innocentia,

Te pascet gramine,

Potabit nectare.

40

15 V pův. textu uveden jako mluvčí Pix, opravuji podle smyslu.

16 *Innocentia, Poenitentia*

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Poenitentia: Lotámque Poenitentia
Solari lumine
Siccabit sedulè.

5 *In., Poen.:* Ovis utriusque cura communis et amor.

ACTUS SECUNDUS

10 *Scena 1. Aperit Heterobulus Herodi periculum, nè Joannes, plerisque creditus Messias, qui restituat regnum Israël, ad thronum vel clam evadat, vel invitus rapiatur. Mittit illico rex ad desertum quidem decurionem, qui capiat Joannem, ad sacerdotes verò Cassandrum, qui, an Messiae signa illi congruant, exploret.*

15 *Herodes:* Amamur astris. Alma pax latè tenet
Confinia, silent hostici motus, tacent
Tempestuosa Martis et, velut manus
Victas dedisset ipsa Fortuna, in nova
20 Identidémque nova officia serva advolat.
Ut laurus, ità thronus iste fulmineos Jovis
Contemnit ignes státque inoffensus.

Cassander: Diu
Haec sors nec interrupta consistat velim.
25 Fortuna, si est serva, tibi studeat; si est dea,
Tibi faveat.

Heterobulus: Inextinctus astrorum favor
Perstabit equidem, dummodo hoc sudum aetheris
Uliginoso caveat inficere halitu
30 Inimica tellus.

Cassander: Faeculentus hic vapor
Diffluet amicae sortis afflatu.

Heterobulus: Attamen
Nè quid sinistri vel vapor fortè audeat,
35 Pertentat animum timor.

Herodes: In imbelles cadit
Timor.

Heterobulus: Sed etiam cadit is in servos suo
Multùm fideles principi.

40 *Herodes:* Mitte hunc metum.
Si quem sinistra sors premit, satis citò
Dolet recepto vulnere. Is duplicat malum,

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Quisquis dolorem praevenit.
Heterobulus: Minuit malum,
 Quisquis dolenda praevenit cautus.
Herodes: Sine,
 5 Alios sinistra sors ruat.
Heterobulus: Dummodo simul
 Non obruat herum principem. Ut, quod est, palàm
 Ambage missâ proferam, vulnere tuo,
 Princeps, dolere metuo.
 10 *Herodes:* Quis nostrum latus
 Ignotus hostis impetit?
Heterobulus: Eremo immorans
 Baptista.
Herodes: Eremum nominas? Salva est salus
 15 Tibi dubitata, salva res! Cur tam procul
 Distantia times tela?
Heterobulus: Quò distant magis,
 Propiora dico. Quae latent oculos mala,
 20 Nocent faciliùs. Scilicet sinè arbitris
 Crescunt seorsim consilia, quae, si urbium
 Aedes subirent, tardiùs adolescerent
 Et proderentur citiùs. Ast inter specus
 Intérque latebras tuta firmantur magis
 25 Magisque, donec propalam erumpant. Tuae
 Incolumitati metuo, princeps.
Herodes: Non satis
 Causam timoris explicas. Loquere magis
 Aperta, tacitus excipio voces.
Heterobulus: Trahit
 30 Jordanis ad aquas vi quasi magicâ integras
 Urbes Joannes; magna pars Solymae, frequens
 Incola propinquae civitatis, nec minor
 Agrestium de faece confluges adest.
 Aquis inauguratur ac nescio quibus
 35 Dogmatibus infatuatur. Hinc philtro velut
 Ebrii^j feruntur singuli in hominem impetu
 Toto: putat pars magna Messiam ac fore
 Sperat, ut avita scepra et imperii decus
 40 Domui Israël̄is restituat. Et, ùt nihil
 Baptista moveat, plebs vel invitum potest
 Jubere regem.

j Pův. „Ebr̄ii“.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Herodes: Miles, arma!
Heterobulus: Tum metum
 Auget vel ipse miles, haud quidem tuus,
 Sed ille Latii praesidis; et illum trahit
 Dolus Joannis.

5

Herodes: Illico armetur manus!
 Miles frequentat improbum? Scelus! Nefas!
 Quò verò in herba supprimatur mala seges,
 Celer in eremum, Dorile, concede et virum
 Vel vi vel astu tolle captivum.

10

Decurio: Puta
 Factum, quod imperâsti.

Herodes: In hoc itidem excubet
 Cura vigil, utrum signa Messiae libris
 Vatum notata congruant. Tua haec erit
 Provincia, citra strepitum ut explores. Age
 Proinde, cautâ quaerita indagine feram.
 Sed esse volo vos praepetes. Nullo magis
 Consilia prava convalescunt quàm morâ.

15

20

In proscenio.

Decurio: Quis verò vestrum novit illum?
Miles 1: Quem tu ais
 Illum?

25

Decurio: Scelestum scilicet.
Miles 1: Novi admodum
 Bellè scelestum. Qui sequitur, ipsum est scelus,
 Harpax, trahax, furax.

30

Decurio: Ineptis. Hunc volo,
 Qui mancipandus carceri.

Miles 1: Prorsus hic homo
 Meretur illum.

Decurio: Contice! Nolo jocos.
 Peto, Joannem an noveris.

35

Miles 1: Et huic est quoque
 Nomen Joanni et est scelestus. Hic habes
 Carcere hominem dignissimum.

Decurio: Stolo, tace!
 Quaero, an Joannem nôris in eremo. - - Nugas
 Repetis? Joannes ille deserti incola
 An notus? - - Audes, flagrio, haec mihi?

40

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Miles 1: Tacere, quaeris tamen, utrum nôrim. Caput
 Sanè inficetum! Jubes
Decurio: Loquere.
 5 *Miles 1:* Non novi.
Decurio: Tibi
 An notus est?
Miles 2: Velut per umbram.
Decurio: Scis locum
 10 *Miles 2:* Et illum quoque velut per somnium.
Miles 1: Utique per umbram et somnium à nobis lepus
 Capietur.
Decurio: I tu prae, viae duce est opus.
 15

Scena 2. Reduces ad principes sacerdotum pharisaei referunt Joannem negare se esse Messiam, proclamare verò vocem clamantis in deserto.

20 *Annas:* Sufferimus impatienter ab eremo advenam
 Legationem. Crescit in dies novo
 Rumore Baptista.
Caiphas: Nihil augescit magis
 25 Celeriter, atque Fama; quae si sit mala,
 Repente faciet pessimum, si sit bona,
 Repente faciet optimum.
Eleazar: Et verò probat
 Rumor secundus nomina Joannis: putat
 30 Iste redivivum surgere Eliam, putat
 Ille Samuelem.
Annas: Saltèm. At in majus vehit
 Opinionem conspicua virtus: putat
 Pars potior urbis esse Messiam. Neque
 35 Assurgit urbs in tanta de nihilo, facit
 Hoc vita non vulgaris.
Alexander: Etiamnum haereo
 Ambiguus. Equidem non minus populum trahit
 Simulata virtus, quàm carens fucò. Explicat
 40 Ignis perinde fatuus ac verus jubar.
 Dum certiora nos dies doceat, moror.
 Securiùs, quae tardiùs habetur fides.
 Mens cauta non praecipitat.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Famulus: Ab eremo redux
Legatio petit alloquia.

Annas: Velut redux
Venisset opportunitas ipsa, advolant.
5 Adsint. Juvat, quid cuderit grandis mora,
Audire.

Legatus 1: Inexpectata desertum dedit
Responsa, sacri praesules.

Caiphas: Singula refer.

Legatus 1: Circum Joannem populus exundat, movet
10 Se littus omne fluminis, eremus refert
Frequentiam urbis. Ille porrò, qui reos
Se confitentur, hos aquâ affusa expiat
Et poenitere sceleris admissi jubet.

Annas: At non fatetur se esse Messiam?

Legatus 1: Neque
20 Veteris prophetae nomen is sibi arrogat,
Nedum supremi officia Messiae. Suae
Laudis et honoris parcus ingentes cavet
Titulos, nec aliud se esse, quàm vocem, sui
Contemptor, asseverat.

Annas: Haudquaquam capit
Animus honorum magnanime fastidium.

Eleazar : Germana virtus hoc habet: maxima facit
25 Minimumque de se loquitur. Utut ipsi queat
Supereminere Cynthio, hoc fastigium
Honoris aspernatur et humilibus amat
Intermanere vallibus, tenax sui.

Alexander: Quid si per umbram lucis augmentum petat
30 Plausumque consecetur ex ipsa fuga?
Habet et honoris praelium Parthos suos.

Caiphas: Meliora de Joanne. Vix potest dolo
35 Locus esse, cum non verba duntaxat probè
sonant, sed ipsa facta sunt probitas. Mihi
Severa virtus hominis est vera et placet.

40

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Scena 3. Consessui intervenit Cassander. Percontatur is, sítne Joannes speratus illis Messias. Ipsi, quia dubii sunt, quò haec quaestio tendat, dubiè respondent. Utque magis perplectant, exhibent ex Isaia vatitinium: Emitte agnum, Domine, dominatorem terrae, de petra deserti. C. 16.¹⁷ Quòd Cassander sic interpretatur: Joannes de deserto venit, agnus 5 ei fuit frequens in ore et latere. Quidni sit dominator et rex populi futurus?

Cassander: Ut auspicatò fata nos ducunt! Erat
Mens convenire caput synedrii, ast enim
Felicitant nos astra, quòd caetum integrum
10 Hìc colere junctim liceat.

Annas: Hunc inter dies
Fastos referimus, qui tuo adventu beat
Nostram coronam.

Cassander: De sacro caetu mihi
15 Non parva honoris surgit accessio, velut
Si cui myricae stare datur inter cedros.

Annas: Urbanitatem percipere videor sua
Ex te loquentem.

Cassander: Laus mihi sit hominem loqui,
20 At vestra quanta gloria! Oracula datis
Caelúmque, caeli interpretes, populo rudi
Palàm loquimini. Et istud in votis mihi est,
Audire summum Numen ex vobis.

Annas: Sumus
25 Ad vota.

Cassander: Crescit nescio cujus novi
Hominis agreste nomen, ab eremi abditis
Volitat in urbem, grandius semper. Et, ùt est
Diversus hominum genius, alius in viro
30 Veterem prophetam suspicit, alius ùt novum
Virtutis haud vulgaris exemplar colit,
Aliis putatur ipse Messias, diu
Desideratus Israëli. Nè avius
Me rapiat error, discere à vobis peto,
35 Quod veritati consonum.

Annas: Dudum sacra
Volumina suis proditum signis velut
Coloribus eum pinxerant, qui vos simul
Ac nos beabit Christus. At pagina sacra,
40 Ut multa pandat signa Messiae, tamen

17 Odkaz na Bibli, Izajáš 16.1: „Emitte agnum, dominatorem terrae, de petra deserti ad montem filiae Sion.“

DIVUS JOANNES BAPTISTA

- Umbras in ipsa luce sectatur et eò,
 Quò prodit illum, contegit simul locò.
 5 *Caiphas:* Arcana sunt haec Numinis, quod nos jubet
 Sperare, sed non scire Messiam.
- Cassander:* Ast enim
 Vox illa populi vox Dei est. Igitur quia
 Plebs omnis in Joanne Messiam colit,
 Interpretamur verba popularia velut
 10 *Annas:* Vicaria Dei. An perperam? Saepe admodum
 Dementat omne vulgus error. Num dabis
 Ideò colores Iridi, quia inscius
 Illi colores populus attribuit? Nihil
 15 *Cassander:* Opinione plebis est magis leve. Rudibus loquelis ego nihil defero. Libris
 Itidem nihil?
- Caiphas:* Quin imò quamplurimùm, adeò,
 20 Ut paene credam vivere salutem omnium,
 Christum, in Joanne. Textus ità docet. Puer,
 Volumen affer. Indè conijcere licet,
 Quae mens prophetis. Verba vatidica excipe.
- Emitte agnum Domine, dominatorem terrae, de petra deserti.*
- 25 *Cassander:* Satis hìc prophetae prodit, è quonam mari
 Se melior ille Phaebus in apertum evehet.
 Describit agnum, dicitur et agnum frequens
 Joanni in ore et latere. Desertum exprimit,
 30 *Annas:* Inde est Joannes. Ergo Messiam infero,
 Qui avita revocet scepra dominator. Favor
 Caeli prophetae dubia responsa explicet
 In melius.
- 35 *Caiphas:* Ipsis praeferat sese urbibus,
 Si scepra pariat sterile deserti solum.
- 40

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Scena 4. Urbi appropinquat Joannes. Mutat vestitum, partim ut concursum populi ignotus devitet, partim ut in aulam facilius admittatur.

5 *Joannes:* Et jam superbum principis Latii eminus
Intueor augustale, dextrorsum patet
Nescio quid aulae simile, surgit ibi domûs
Herodiana tumida majestas; neque
Aliter minora tecta quàm dominus suus
10 Nomina minora despicit. Oculos subit
Illa pretiosa vanitas urbis, magis
Verò subit animos aegrimonia improbis
Ex incolarum moribus nata. Heu mihi!
Donata civitate scelera per domos
15 Et has et illas hospitantur ac ferè
Ubi grandiora tecta sunt, illic quoque
Sunt grandiora crimina. An verò haec agent
Irreprehensa? Non, ità superi me ament!
Hic voce plena detonandum, hic est stylus
20 Exasperandus fulgetris. Tu, qui Patris
Verbum es,¹⁸ loquelae vim penetrantem imprime,
Clamantis ut vox scelera percellat, velut
Tractura post se missili in flamma necem.
Malè audit omne scelus, nisi tones, non moves.
25 Sed delicatum crimen indignè feret
Severiora vocis et verbis tuis
Aut morte respondebit, aut carcere. Nihil
Metuo furorem, carcer acceptus mihi,
Mors ipsa longè veniet acceptior. Habent
30 Ergastulorum tetrica delicias suas,
Si ibi puniatur nil, nisi innocentia.
Pati necémque pro Deo oppetere lucrum est.
Jam nunc avere te acinaces jubeo. Flagrum
Ave, catenae avete!

35 *Pedissequus:* Quò te tuus agit
Ardor, Joannes? Oppetere mortem cupis?
Absit!

Joannes: Quod optat animus, hoc linguae solet
Communicare.

40 *Pedissequus:* At moriar in te.
Joannes: Multas daturus est olympiadas. Cedò Aether tibi

18 Míneň Ježíš.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Nunc illa vestimenta, quae loco et rei
Sunt aptiora. Palpebram aularum ferit
Vel ipsa vestis rudior.

Pedissequus: At cives potin'

5 *Sic fallere?*

Joannes: Volunt decipi, aut saltè capi
Oculi venustis. Non tamen ludibrium
Illud oculare crede delictum, bono
Consulimus intuentium.

10 *Pedissequus:* Sed sic eris

Ignotus urbi.

Joannes: Hoc est, quod apprimè expeto.

Ignotus esse volo, quibus notus fui.
Tantisper evitare concursum juvat,
15 Quoad arbitremur, velut in insidiis, locum,
Consilia, dicta, facta numerùmque hostium.
Victoria magis sequitur oculum quàm manum:
Manus in arena militem agit, oculus ducem.
At tu auspicatò consilia deduc, pium
20 O Numen! Animum cernis animorum arbiter,
Vindex honoris est tui. Pugnat tibi,
Tui favoris mitte suppetias, Deus!

25 *Scena 5. Milites ad desertum missi unum aliquem de pastoribus melote vestitum putant esse Joannem, capiunt, abducunt.*

Honcus: Mera solitudo! In sylvis nullus, circum aquas
30 Nemo, inter valles nemo ullus. Desertum, ohe,
Denuo factum est desertum.

Melibaeus: Et hoc manus mea
Sentiscit maxumè. Nuper vaenum dedi
Lacte advenis caprasque, jam nihil. O, ubi
Baptista!

35 *Alphesib.:* Sine tu baptismum illum, ego novum
Baptisma dano.

Melibaeus: Sed non venibunt huc loci
Homines.

Alphesib.: Venibunt. Scis, quí trahere sim potis?

40 *Melibaeus:* Ignoro.

Alphesib.: Vino baptizabo. Hercle attrahet
Vinum quàm numerosissimos.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

- Melibaeus:* Doctè oppidò.
- Alphesib.:* Jam praestolare pauxillisper heic loci,
Donicum ego vestem Baptistae parem induar.
- Honcus:* Sed itidem vultum.
- 5 *Alphesib.:* Itidem. Sic grandire ego volo.
Nunquid bellissumè?
- Melibaeus:* Aptè.
- Alphesib.:* Tu si quem uspiam
Venire advorsum spexeris, eum ad me illico
10 Adduce, quasi ad Joannem.
- Melibaeus:* Faxo id. Interim
Lubet assidere et aureis isthac fistula
Mulcere. Triste sit an jocundum? Sit hilarum.
- 15 *Pastorella:* Prata nuper jacuerunt
Haustu roris ebria,
Diem totum dormierunt
Inter mira somnia.
20 Adstites risere montes
Et moverunt vertices,
Cachinnati sunt et fontes,
Corriserunt arbores.
- Decurio:* Jam paene teneo, state! Verùm ut nè fugam
25 Arripiat armis territus, inermis virum
Adibo.
- Melibaeus:* Sunt puellae curiosae
30 Omnes hamadryades,
Quaerunt ergo studiosè,
Quaerunt et oreades:
Ecquid prata somniârint?
An Dianae nuptias?
35 An Actaeonis latrârint
Canes odas pronubas?
- Decurio:* Si dederò signum, convolate ilicet. Abest
Baptista, ripae conticent, altùm silent
40 Omnia. Joannes! Dic, ubi es.
- Melibaeus:* Quid stentorem
Heic tu profundis?
- Decurio:* O adolescentum optume,

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Mens est Joanni colloqui.
Melibaeus: Quoi tu petis
 Loquier Joanni?
Decurio: Qui hìc consuevit lavere
 5 Homines.
Melibaeus: Frustrà es.
Decurio: Cur etenim?
Melibaeus: Cur etenim. Quia
 10 Joannes hinc se migravit.
Decurio: Verùm potin'
 Dicere, ubi siet?
Melibaeus: In proxumo illic.
Decurio: Age,
 15 Mi bone, et illuc me duce.
Melibaeus: Si agresti forem
 Animo, non facerem, sed.
Decurio: Prorsus civiliter
 Agis, adulescens.
Melibaeus: Baptista, ex urbe advena
 20 Isthic homon tui conveniundi petit
 Sibi copiam fieri.
Alphesib.: Perquam nobis placet,
 Quòd nostra eremus placeat vobis.
Decurio: Huc tua
 25 Nos fama traxit.
Alphesib.: Oppidò bellè.
Decurio: Sed et
 Baptismus tantâ civium frequentiâ
 Nobilis id egit, ut huc festinarem.
 30 *Alphesib.:* Omnia
 Bellè.¹⁹
Alphesib.: Quid hoc?
Decurio: Actutum cingite.
Melibaeus: Hic malè!
 35 *Decurio:* Adstringite manus.
Alphesib.: Melibaeae, ah! Opem, huc opem!
Decurio: Adsit, pariter attineo.
Alphesib.: Nìl, Honce, adjuvas?
Decurio: Sinè illo in urbem conferes te. Age, sequere.
 40 *Alphesib.:* Non sum Joannes.
Decurio: Tam nequam es, ut tu tibi

19 V pův. textu pozn. pod čarou: „Signum dat sociis.“

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Sis ignotus? Sequere, nisi impelli hoc petis. -
Melibaeus: An tuta omnia? Catè, oculeè. Nequedum, puto,
 Omnis tumulti finis est.
Honcus: Vivin'?
 5 *Melibaeus:* Neque
 Ipse satis scio.
Honcus: Quid autem tu huc revorteris
 Prius ad periculum?
 10 *Melibaeus:* Amisi cor in fuga,
 Hoc quaerere venio.
Honcus: Tempori hinc abito, enim
 Miles reveniet.
Melibaeus: Sed non habeo cor.
 15 *Honcus:* Fuge!

*Scena 6. De responsis sacerdotum ad Herodem referre parat Cassander, sed rex totus est
 in astrologo, ex quo futuros circa se eventus sciscitatur. Reponit illi astrologus: Cave!
 Vocem si perdis, peris.*

20 *Ephebus 1:* Aliàs ephebus, nunc ero excubitor. Jubet
 Me rex tueri limen, ut nullum, nota,
 Nullum penetrare sinam. Et ego solers agam,
 Quod jubeor, ut nè musca penetret se.
 25 *Ephebus 2:* Geta,
 Tibi non placet adire nemus?
Ephebus 1: Ut summè velim,
 Non queo.
Ephebus 2: Quis autem prohibet?
 30 *Ephebus 1:* Herodes. Probè
 Servare limen jusserat.
Ephebus 3: Ad horam potes
 Abesse.
Ephebus 1: Nequeo.
 35 *Ephebus 2:* Non venis?
Ephebus 1: Dixi antehac,
 Non audeo. Pedem si moveo, tergum luet.
Ephebus 3: Geta ire renuit.
Ephebus 2: Nauteas sylvam, Geta?
 40 *Ephebus 1:* Dixi, excubare jubeor hic.
Ephebus 2: Ergo mane.
 Veni, sinè illo fluet hilaris hora.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

	<i>Ephebus 4:</i>		At Geta
		Sit comes.	
	<i>Ephebus 3:</i>	Is heros factus è puero.	
	<i>Ephebus 1:</i>		Tace!
5	<i>Ephebus 3:</i>	E puero honorario, agit excubias.	
	<i>Ephebus 2:</i>		Jovem
		Hic ego Statorem video. Vah!	
	<i>Ephebus 1:</i>		Tu, nisi pedem
		Refers.	
10	<i>Ephebus 3:</i>	Vides, ùt Jupiterculus hic tonet.	
		Fulmen cave sis.	
	<i>Ephebus 2:</i>	An ab inermi.	
	<i>Ephebus 3:</i>		Sed rotat
		Ceu vera bruta fulmina.	
15	<i>Ephebus 2:</i>		Sed ignes habet.
	<i>Ephebus 3:</i>	Fatuos, ohe!	
	<i>Ephebus 1:</i>	Ajo, desine. Aut -	
	<i>Ephebus 2:</i>		Hercule, sinè
		Joco ista.	
20	<i>Ephebus 4:</i>	Nempe de sua Stoa hoc habet	
		Stoicus hic.	
	<i>Ephebus 1:</i>	Etiannum strepis? Ego te.	
	<i>Ephebus 4:</i>		Citò
		Fugias! Sinè mora.	
25	<i>Ephebus 1:</i>	Se locò quidem abstulit,	
		Sed ùt auguramur non inaniter, redux	
		Nequitia veniet. Igitur arma mihi paro,	
		Futura quae sunt usui.	
	<i>Miles:</i>		Quid tu involas
30		In arma, Psille?	
	<i>Ephebus 1:^k</i>		Cedò mihi ad tempus.
	<i>Miles:</i>		Tibi
		Nempe arma!	
	<i>Ephebus 1:</i>	Referam mox. - Ità excubias agam.	
35		Accedat Atrax, hoc eum hastili hosticè	
		Transfodiam et humero dextero injectum, hoc modo -	
		Portabo. Sed nunc arma condam. Sic quidem	
		Credent inermem, at cùm metu vacui irruent,	
		Hastâ occupabo.	
40	<i>Cassandra:</i>	Nî malè excepi audiens,	
		Mínaris arma.	

k Podle pův. textu mluví stále *Miles*. Vsouvám mluvčího podle logiky textu.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Ephebus 1: Sic, minor.
Cassander: Muscis putem.
Ephebus 1: Illis bipedibus, quae involârunt me.
Cassander: Cave,
5 *Ephebus 1:* Nè bilis haec sit grandior quàm tu. Velim
Esse ùt gigantum.
Cassander: Discere hoc ex te volo:
An rex quiescat?
10 *Ephebus 1:* Neutiquam¹.
Cassander: Ubi curas trahit?
Ephebus 1: Imô moratur in penetrali.
Cassander: Juvat
Adire.
15 *Ephebus 1:* Denegabo transitum.
Cassander: Jocos!
Volo regem adire.
Ephebus 1: Stante me tu illud quidem
Haud poteris.
20 *Cassander:* Ego non potero?
Ephebus 1: Non poteris. Abi.
Cassander: Ut insolescit Psillus! Ad regem volo
Penetrare.
Ephebus 1: Nunquam id fiet.
25 *Cassander:* Ego verbis tuis
Non detinebor. Cede!
Ephebus 1: Cassander, mane.
Obsecro, resiste.
Cassander: Cur enim?
30 *Ephebus 1:* Bono tuo
Volo te retentum. Regis iram, si huc adis,
Adibis.
Cassander: Eccur?
35 *Ephebus 1:* Ille mandatum dedit,
Ut neminem, ajo, neminem admittam hoc die.
Si ergo furorem concitatum vis, adi,
Sed si mihi auscultare vis, refer pedem
Et hinc abito.
Cassander: Cedo, non tibi quidem,
40 *Ephebus 1:* Sed tempori.
Seu tempori, seu tu mihi

1 Pûv. „neûtiquam“.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

- 5
Herodes: Cedis, ego victor teneo stationem meam
Teneoque campum. Sto! Nec hostis me locô
Amovit. Eja, sto! Sed en regem audio.
Hucusque non ingrata. Quid verò vehent
Ventura lustra? Saepe nascentem diem
Aurora vestit purpurâ, at meridies
Involvit umbris, fulminibus afflat.
- 10
Astrologus: Fortuna regis tale formidet. Nihil
Herodes: Potes
Fidenter adeò proloqui?
- 15
Astrologus: Possum. Aureis
Fortuna radiis scripsit in stellis tuam
Felicitatem. Siderum interpres lego
Illud, quod illa scripsit.
- 20
Herodes: An regno imminet
Inimica vis Mavortis?
Astrologus: Aeternum tuos
Pax alma fines proteget.
- 25
Herodes: Et intrâ domum
Fraus nulla circumveniet?
Astrologus: Aberit et dolus.
Herodes: Quot verò repetet vita olympiades? Age
Loquere, quid haeres? Astra! Quod mali genus,
Vel nominari terribile.
- 30
Astrologus: Princeps, metum
Pone. Nihil astra triste decernunt, minis
Duntaxat urgent.
Herodes: Pande.
Astrologus: Si vocem, inquiunt,
Perdis, peribis.
- 35
Herodes: Paene mihi risum moves
Tam nulla comminando. Si voci alligant
Sidera salutem, salva res! Centum modis
Voci cavebo.
- 40
Astrologus: Minima discrimina trahunt
Non infrequenter maxima.
Herodes: Ut trahant. Putas
Vocem abstrahendo continuo et animam extrahent?
Tibi canere, mihi spernere has minas licet.
Dubitata fulmina metuere non est viri.
Ephebus 1: Praesagit animus, quòd crabrones, qui priùs

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Nos involârunt, denuò hìc aderunt. Juvat
Cautè excubare. Jam movent, audio; locò
Tamen haud movebunt.

- 5 *Ephebus 2:* En! Geta etiamnum tenet
Stativa.
- Ephebus 3:* Stat, nec se movet. Stando putem
Animam petulcam perdidisse.
- Ephebus 4:* Neutiquam,
Vivit. Vide, oculos ùt rotet is hiruùm.
- 10 *Ephebus 3:* Putem
Vivere, sed est truncellus animatus.
- Ephebus 2:* Mihi
Tamen haud videtur vivere, ex nasi libet
Attactu id explorare.
- 15 *Ephebus 3:* Nequaquam. Tu enim
Es sulphur, ille parva scintilla, illico
Flamma emicabit.
- Ephebus 1:* Nisi taces!
- 20 *Ephebus 3:* Vides, Geta
Quòd vivat et metuendus.
- Ephebus 4:* Ecquid hinc grave
Metuam? Ego Psilli talis offensam, velut
Si rana bellum moveat.
- 25 *Ephebus 1:* At posthac ità
Impune non loquere^m. Cernis hanc?
- Ephebus 4:* Movet
Splenem hasta magna, pupus animus. Tantus est.
- Ephebus 1:* Ergo experire.
- 30 *Ephebus 4:* Ohe! Hasta puerum vibrat!
Ephebus 1: Ais?
Animus virilis vibrat. Abscede! Et tibi
Tu consule fugâ. Ludiones, vos ego!

35 CHORUS

*A Jordane suo longiùs progresso agnello insidias struit Feritas, sed Veritas et Innocentia
tuentur periclitantem.*

- 40 *Feritas:* Est opportuna Furori,
Ad praedam concita surge,
Palantem protinus urge,

m Pûv. „loquère“.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Parvo nè parce labori.
Irrue, corripe, percute, protere.

5 *Veritas:* Quò te cruenta moenas
Rapit, furoris aestus?
Custode destituam
Ne crede, pabulantem
Vigil tuetur Argus.

10 *Innocentia:* Discede! Belluinas
Fauces ferox adimple
Cadente morticino.
Hoc innocens edule
Non cedimus Furori.

15

ACTUS TERTIUS

*Scena 1. Ad aulam Herodis se confert Joannes. Admissus ad alloquium multa de virtutis amore, de vitiorum odio caelesti spiritu plenus profatur. Mirum! Herodes libenter eum 20 audiebat. Marci 6. c.*²⁰

Joannes: Juvat in apertum progredi cùmque hostibus
Conserere dextram. Non liceat ultra aulicis
25 Sceleribus illa pace, quâ priùs, frui.
Jam nunc in ipsa castra, quibus esse autumant
Se tuta, meditor impetum. An verò manus
Inermis ullum laedet? Unùsne unicus
Hostes lacessam tam frequentes? Tam feros?
30 Aggrediar. Arma nostra vox, zelus Dei
Dux, ipse Deus est causa pugnae. Si ruam
Miles in arena, hoc est, quod opto; si obruam
Victor inimica crimina, hic pugnae est scopus.
Seu sis superstes seu cadas, causam bonam
35 Deùmque propugnare semper est lucrum.
Nunc ergo ad aulam. Commodùm hìc adest, viam
Qui praeparet. Amice, potes officii genus
Id exhibere, regis alloquio ut fruar?

Cubicularius: Si res agenda est, cujus haud pudeat thronum.

Joannes: Audire nostra regis ac aulae interest.

40 *Cubicularius:* Nisi fama te pingendo decepit, putem

²⁰ Odkaz na Bibli, Mk 6.20: „Herodes enim metuebat Iohannem sciens eum virum iustum et sanctum et custodiebat eum et audito eo multa faciebat et libenter eum audiebat.“

DIVUS JOANNES BAPTISTA

- In te Joannem contueri me.
- Joannes:* Vides,
Quem vidit antè eremus.
- Cubicularius:* Exhilarat sinum
5 Inopinus hic aspectus, ingratum fore
Nè crede. Dudum vovit hoc aula, ut fores
Illius adires.
- Atriensis:* Nempe captivus. Solet
10 Os aulicum quàm plurima loqui, de quibus
Nihil scit animus.
- Cubicularius:* Igitur huc infer pedem.
Joannes: Vestigia premam.
Cubicularius: Si pateris, occupo viam.
- 15 *Decurio:* Desertum, opinor, respicis? In ergastulo
Clusus id habebis, utique desertum coles.
Alphesib.: Et id absque noxa, prò!
- Miles:* Preme querelas, tace.
20 *Sard. Aul.:*²¹ Tam seri adestis?
Decurio: Nempe non illi o fera
Occurrit.
- Sard. Aul.:* Et quid hoc hominis?
Decurio: Est hic homo,
25 Quem petiit aula.
- Sard. Aul.:* Quis?
Decurio: Joannes est.
Sard. Aul.: Caput
Sinè capite! Putan' tu pecudis hujusmodi
Vultum Joannis? Apage.
- 30 *Decurio:* Sed certum est mihi
Esse hunc Joannem.
- Sard. Aul.:* Contice.
Decurio: At perquam scio,
35 *Sard. Aul.:* Baptista quòd sit.
Decurio: Verba preme.
Dii me malè,
Sard. Aul.: Nisi sit is ipsus.
- Sard. Aul.:* Stolo, stolonésne autumas
40 Omnes?
Aulanus: Quid autem turbidus es adeò?
Sard. Aul.: Hic homo,

21 *Sardus Aulicus*

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Missus in eremum capere Baptistam, abripit
Pastorem ineptè et ineptiùs eundem assertit
Verum Joannem.

- 5 *Aulanus:* Mi bone, Joannes tibi
Quaesitus urbem dudum adiit et nunc petit
Aulam.
- Sard. Aul.:* Per alios scilicet captus.
Aulanus: Suo
Motu. Bene sibi conscium pectus trahi
10 Non est necesse, it sponte.
- Sard. Aul.:* Cernis, ùt locò
Fabri tetuleris malleum.
- Decurio:* In malam crucem
Ergo recede! Protinus te aufer, scelus.
- 15 *Miles 2:* Abi, Joannes false, nisi vera appetis
Verbera.
- Alphesib.:* Ea vobis utique centurio satis
Supérque largietur.
- 20 *Miles 2:* Oggannis?
Alphesib.: Fuit
Profectò id operae pretium, abire tam procul
In eremum, ut exerrare possent; hoc domi
Poterant capita malesana fecisse. Ast ego
25 Hocce documentum mî imprimam et naso imprimam:
Agere alienam velle personam cave,
Potiùs age tuam. Tityre, an capis?
- Cubicularius:* Fero,
Princeps, inexpectata. Stat ad aulae fores
Baptista.
- 30 *Herodes:* Captus?
Cubicularius: Neutiquamⁿ, sponte huc sua
Advenit.
- Herodes:* Igitur rumor erravit, quasi
35 Is scepra prensset et thronum. Mens sibi malè
Conscia refugeret regis aspectum. Illico,
Ut poscit, admittatur.
- Aulanus:* Id verò satis
Nobis decorum est, aula quòd nostra attrahat
40 Hunc ex eremo, qui integras urbes priùs
Traxit ad eremum. Praesidis Latii foro
Antetulit aulam, rex, tuam. Multùm aemulo

n Pùv. „neùtiquam“.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Id displicebit.
Herodes: Itáne potuisti tuam
Deserere eremum?
5 *Joannes:* Commodis vulgi bonum
Praepono regis.
Herodes: Multa, non tamen satis
Magnifica de te fama vulgavit. Supra
Vulgi imperiti dicta praecelsum levat
Te vita non popularis.
10 *Joannes:* At peccat frequens
In utramque partem fama: laudat, quae decet
Temni, vicissim temnit illa, quae decet
Laudari.
15 *Herodes:* At in te níl mali est ausa eloqui.
Joannes: Quem fama laudat publica, hunc saepe arguit
Suspicio tacita.
Herodes: Non tamen fidem illico
Sublesta reperit.
20 *Joannes:* Hoc decet regem: scelus
Punire apertum, premere suspectum.
Herodes: E tua
Quid verò eremo?
Joannes: Defero huc curas pares,
Quae exercuerunt nos ibi.
25 *Herodes:* Scilicet aquâ
Ut corpora laves.
Joannes: Imò verò, ô rex, aquâ
Ut crimina lavem. Nec ad id externas peto
Jordanis undas, melior est domestica,
30 Quam fundit animus poenitens. Nempe id decet,
Ut scelere nullo sordeat cor. Si tamen
Aspersus illi naevus est, naevum illico
Emaculet, ídque de suo. Lacrymis fluat
Pupilla, poenas exigat vindex manus
35 Tundátque pectus, gemitus è sinu, dolor
Ex mente, fletus ex oculo abeat. Id habet
Dolor iste praesens: imminentem non timet.
Si jam dolemus, non dolebimus.
40 *Herodes:* Decet
Scelere peracto gemere.
Joannes: Sed magis decet
Gemenda non admittere. O, quantis potest

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Undare pectus gaudiis, modò id velit.
Pacata curret vita, tranquilli dies,
Sinè nube sudi, sinè metu laeti, sinè
Horrore placidi, si vitia sinu exigit
Et turbulentos subigit affectus.

5

Herodes:

Opus

Istud operosum est.

Joannes:

Sed coronandum aureâ

Aeternitate. Digna merces! Quid? Nimis
Sera loquor, hìc jam nunc placida vitae quies
Proludit illis gaudiis, quibus pios
Olim beabunt sidera. Dabunt et tibi
Tranquilla lustra, scelere si nullo Deum
Lacessis et te finxeris dignum aethere.

10

15

Scena 2. Non desistit iniqua in Joannem moliri Heterobulus. Ut circumveniat incautum, extraneos subornat Ithamarem et Eliabum, qui coram Joanne abjectissimè loquantur de Herode; explicent vota plebis regem illum habere^o optantis, offerant suam operam, si Joanni arrideat, sceptrum ùt Messiae debitum.

Heterobulus: Juro astra, non cessabo. Non queam è nova
Lerna ingruentem sternere hanc hydram? Probrum
Aulae, ut per aulam regis incedat, feram
Ignavus, excors? At mihi nondum cruor
Deferbuit ità, nihil ut heroum audeat.
Sunt praestò mihi consilia, sunt pares socii,
Sunt arma et, ùt ea cuncta desint, sum mihi
Praesens et iracundus, hoc satis. At enim
Quid tanta contra tam pusillum? Quid paro
Fulmina, ubi vincent verba? Simplex est genus
Hominum, quod antris atque deserto immanet,
Circumvenitur facilè et in laqueos, ubi
Vix credis, ultro se induit. Capiam dolo,
Ut se seipsum subruat. Pulchrum est suis
Hostem occupare consiliis^p. Verbum mihi
Ad vos, amici.

25

30

35

Ithamar:

Praestolabamur diu

Multúmque tua mandata. Mihi parcus nimis
Es imperando, saepius manda.

40

o Pûv. „hare“.

p Pûv. „consiliis“.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Heterobulus: Aestimo
 Animos paratos obsequi. An tibi libet
 Curas mihi tuas collocare?

5 *Ithamar:* Quod petis,
 Libet.

Heterobulus: Tibi par animus?
Eliab^q: In partem libens
 Venio laborum.

10 *Heterobulus:* Promtitudo ad opus ferè
 Dimidium operis est. Capite consilia. E specu
 Segregis eremi nuper adrepsit (Malum
 Dicam, rudémne? Nescio.) Joannes. Nihil
 Commendat hominem penitus exilem, nisi
 15 Vulgi imperita fama. Messiam putant.
 Et ille multùm non reluctatur sono
 Dulcè adstrepenti. Jámque suspicio movet,
 Nè fastuosus clanculum arripiat thronum,
 Neu plebis error ei, vel invito, ingerat
 Promissa dudum scepra Messiae.

20 *Ithamar:* Nihil
 Non spes honoris audet.

Eliab: Indignam throno
 Nunquam fatetur se ambitio, scepra aut manu
 Aut voto avaro corripit, parùm memor
 25 Mereatur, an praedetur.

Heterobulus: Igitur ut probè
 De mente constet hominis, hoc agite: Prior
 Tu prome vatum verba, quae Christum adfore
 30 Spondent eremò, tum, velut reliquos velis
 Praeoccupare primus officiiis, manum
 Deosculare. Finge te totum illius
 Studere rebus, maximè si quid potes
 Ad scepra comprèndenda conferre. Interim
 35 Vultum nota, hilarisne rapiat dicta. Ut magis
 Se prodat homo, tu pessimis, quantum es potis,
 Depinge regem lineamentis: proba
 Animi ferocis principem, dirum, improbum
 Gravémque cunctis. Explica vulgi preces
 Et vota, caput integrius optantis.

40 *Ithamar:* Satis
 Concinna. Tum quid?

q Pûv. „Fiab“.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Heterobulus: Tum studia defer tua
Ad sceptrum, ut eluctetur. Hic sive annuat,
Seu renuat, è re nostra erit totum. Annuat,
Rebellionis agam reum; renuat, erit
5 Mihi documento, haud esse Messiam ac ità
Nec honore dignum.

Ithamar: Facimus imperium.
Heterobulus: Autem ac oculcè. Scitis, ego plura interim Catè
10 Meditor in illum. Sed nihil aliis!

Eliab: Nihil.

*Scena 3. Illi exequuntur^r jussa: Eliab textum Isaiae de dominatore è deserto Joanni aptat,
15 Ithamar Herodem sceleratum criminatur. Prudens Joannes Isaiae dicta aliò refert, ad
alterum reponit: Scelera non regnant diu.*

Eliab: Ut res agatur ritè, oportet hanc avem
20 Allicere, non impellere. Mihi illud fore
Censetur opportunius, ut adeat domum
Quivis seorsim, nè suboleat rem geri
Ex composito.

Ithamar: Age, tu prior arenam subi.
Eliab: Experiar.
25 *Ithamar:* Etsi providè monuit doli
Magister, occursare tamen aliqua queunt,
Quibus obruatur omne molimen. Vident
Scilicet et alii. Saepe sub rudi latet
30 Endromide sapiens. Si dolum opponat dolo,
Si quaestionem vitet, ecquid ages? Dein
Ars una non sufficiet, elusâ hac aqua
Haerebit. Igitur ad alia atque alia vigil
Converto mentem. - Hoc non satis tutè. - Neque
35 Fraus ista progredietur, ambiguus rei
Ancipitis est eventus. Igitur hoc agam. -
Hoc nihil acuti.

*Auceps:*²² Suavius multò. - Juvat
40 Adjungere melos. Orphei volatiles,
Musica animata vagaeque discantistriae,
Suaves aviculae gratiosique incolae

^r Pův. „exequuntar“.

²² V pův. textu pozn. pod čarou: „Fistulâ allicit aves.“

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Nemorum, venite! Non aderit ulla hìc, nisi
Ipse abeo.

Ithamar: Sed nec haec satis idonea, magis
5 Implector usque et usque.²³ Sed quid tu obstrepis,
Tibicen importune?

Auceps: Tu pejus strepis,
Nè volucris huc advolitet.

Ithamar: Hem! Simplex, putan'
Te posse volucrem decipere?

Auceps: Credo fore.

Ithamar: Tamen videtur cassium pars.

Auceps: Ego tamen
Decipere spero.

Ithamar: Non erit.

Auceps: Non erit? Itan'?

Ithamar: Non fiet.

Auceps: Eja, mi bone, auscultā. Asseris
20 Non posse volucres me capere, quòd iis dolus
Patescat, et tu capere te posse autumas
Hominem, cui itidem fraudis haud modicum patet.

Ithamar: Quem verò tu hominem?

Auceps: Pauca sapienti.

Ithamar: Velut

Dicas Joannem. Non fugiet is.

Auceps: Eho! Magis

Dic: Non veniet in retia.

Ithamar: Ut simplex homo

Non simpliciter involvit aenigmate. Metum

Faciunt mihi isthaec auguria!

Eliab: Clarè innuit

Te vox prophetae. Cernis hìc agnum?

Joannes: Hunc quidem.

Eliab: Cernis et eremum sive desertum?

Joannes: Hoc quoque.

Eliab: Téque sub utroque.

Joannes: Falleris, vati sacro

Is nominatus agnus est, mundi scelus

Qui tollat olim.

Eliab: Celer ades Ithamar. Negat

40 Modestia hominis verba vatidica sibi

Congruere.

²³ V pùv. textu pozn. pod čarou: „Fistulat iterum.“

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Ithamar: Ut illa millies neget, nequit
Ipsam negare spem, nequit refellere
Opinionem plebis; haec illum asserit
Messiam.

5 *Joannes:* Idipsum perperam.
Ithamar: Totus nequit

10 Errare populus. Sit tamen, ut erret loquens,
Non errat itidem vota depromens; vovet
Te colere regem. Principem nempe improbum
Fert populus impatienter optátque altera
Sceptra. Furiosus displicet princeps, placet
15 Agnus et in illo lenitas tua. Habe fidem,
Odio est tyranni fastus odióque est furor,
Sed ante reliqua (dicere infandum scelus
Dispudet) amor inhonestus.

Joannes: Astrorum arbiter
Feret medelam.

Ithamar: Heu, lustra quod veteri prement
Nos servitute!

20 *Joannes:* *Scelera non regnant diu.*
Celer medela veniet.

Ithamar: A te citò potest
Haec obvenire. Faustus ego sim, si mea
Uti libet ope ad debitum tibi thronum.

25 *Joannes:* Quid sceptra regalia, quid imperia crepas?
Mihi imperare maximum imperium reor.
Regnat potenter, regere qui novit malas
Affectiones, vulgus impatiens jugi.

30 *Scena 4. Magnopere solliciti sunt Joannis discipuli, nè quid aulicorum molimina adversi
machinentur in magistrum.*

35 *Discipulus 1:* Molitur aula nescio quid, quod quidem
Vellem vocari fulgur, at metuo admodum,
Nè mutet in fulmen.

Discipulus 2: Et, ùt ominor, malum
Capiti Joannis imminet. Caelum velit
Non esse vera, quae metuo.

40 *Discipulus 1:* Sed et mihi
Suspecta veniunt tot consilia, tot vices
Euntium, redeuntium. Minimè facit

DIVUS JOANNES BAPTISTA

- Hic motus ad quietem. Ubi suo se mare
 Aestu remiscet atque de fundo egerit
 Bilem efferatam, nauta formidat. Coquit
 Etenim maligni quidpiam interior Thetis,
 5 Utcunque Phoebus rideat. Mihi non placet
 Tempestuosa regia.
- Discipulus 2:* At praescia mali
 Jamjam imminentis^s mens quid opponet? Si amas
 Bonum magistri, praeveni malum. Gladiis^t
 10 Corpore receptis sera sunt scuta.
- Discipulus 1:* Hoc scias
 Mihi constitutum, amice: Si nôssem rogos
 Olim magistro praeparatos, hoc ego
 Cruore flammam extinguerem.
- Discipulus 2:* Nondum furor
 15 Haec crevit ad extrema.
- Discipulus 1:* Sed crescet. Putas
 Exile cudet ira regalis? Patris
 20 Exempla ducent filium, quamquam furor
 Exemplar ipse sibi suum est.
- Ephebus:* Vobis nihil
 Curae est Joannes?
- Discipulus 1:* Ut quid est summè.
Ephebus: Neque
 25 Gaudetis?
- Discipulus 1:* Unde?
Ephebus: Gratus est regi.
Discipulus 1: Putas?
 30 *Ephebus:* Verba facientem pronus audivit.
- Discipulus 1:* Bone,
 Nimis citò tibi plaudis.
- Discipulus 2:* Hoc aetas habet
 Insons: sibi pares caeteros putat, malum
 Non suspicatur.
- Ephebus:* Cur enim quidquam mali
 35 Metuam à favore principis?
- Discipulus 1:* Crebrò furor
 Se sub favore dissimulat.
- Ephebus:* Ut hic timet
 40 De nihilo! Opinor, metuet ille ipsam quoque

s Pův. „imminentit“, v opravách na konci knihy (Errata) opraveno na „imminentis“.

t Pův. „Gladiis“.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

- Securitatem.
- 5 *Discipulus 1:* Metuo, nè metuam, aut magis
Nè deinde^u doleam. Suspice in caelum.
- Ephebus:* Hui! Ruet
- 5 *Discipulus 1:* Fortasse.
Saepe Phaebus arrisu diem
Orientem amoenat; vesperum an spondes parem?
At ille nimbos inter et tenebras perit.
Capin', quid ajam?
- 10 *Ephebus:* Scilicet metu angeris,
Arrisus ille principis, nè sit dolus.
Ego meliora spero. Tu, ùt voles, time.
- Discipulus 1:* Timere amico potiùs amor est, quàm timor.
- 15
- Scena 5. De expeditione dolosa certior factus Heterobulus innocua Joannis dicta delatum
it ad Herodem eademque in invidiam vocat.*
- 20 *Heterobulus:* Tibi videtur pauca dixisse? At mihi
Satis supérque . *Scelera non regnant diu,*
Hoc est: scelestus proximè regno excidet.
Non hic notari cernis Herodem?
- Eliab:* Neque
- 25 Serio videtur fugere sceptrum, dum fugit.
Ut acuat animos, nolle se simulat vafer,
Quod optat avidè. Hinc frigidè admodum sacri
Asserta vatis retulit aliorum.
- Heterobulus:* Nihil
- 30 Ultra requiro, fila jam teneo, quibus
Telam inchoatam prosequar. Nè quid morâ
Peccetur, adeo principem extemplò.
- Ithamar:* Ut, quod est,
- 35 Loquar, haereo anceps. *Scelera non regnant diu.*
Hoc verò verò²⁴ verius. Verba haec nihil
Peccant, nisi animus subdulus sensum bonum
Venenet.
- Eliab:* Ithamar, ùt video, causae malae
Patrocinaris.
- Ithamar:* Mihi bonae causae placent
- 40 Asserta, quamvis asserens displicet.

u Pův. „dēinde“.

24 Pův. „Verò“ s velkým počátečním písmenem pro označení substantiva.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Eliab: Apem
 Ambigua fingit dictio: favum exhibet,
 Exerit aculeum^v.

5 *Ithamar:* Quò scelus petitur, cedò,
 Quid hoc magè insons.

Eliab: Nè mihi quidquam affrices
 Odiosi amoris in Joannem, non libet
 Ultra hìc morari.

10 *Ithamar:* Liceat, ego veneror tamen
 Dictum Joannis. Recta qui loquitur, licèt
 Non rectus ipse fuerit, audiri meret.

Eliab: Qui recta loquitur nec facit, bis est malus.
 Malum neque audire, neque laudare addecet.

15 *Scena 6. Herodes per speciem alloquii, quò cum Joanne delectari se ait, eum accersit. Sermoni verba inserit Joannis Scelera non regnant diu, ut, si ad illa expallescat, reum agnoscat. Joannes his ipsis verbis Herodem dehortatur à sceleribus, praesertim raptu alienae conjugis, interminatúrque regni aeterni amissionem, nî respiscat. Herodes, etsi*
 20 *correptus, ait tamen: Nec vox hominem sonat. Virg. Aeneid. I.*²⁵

Heterobulus: Ut vita, sic sunt dicta Baptistae admodum
 Ambigua.

25 *Herodes:* Quem per scelera designat? Vaga
 Haec verba non sunt, quempiam tangunt.

Heterobulus: Velim
 Erroris esse, quae loquor. Opinor tamen
 Illum notari, qui minus debet.

30 *Herodes:* Velut
 Si nos lacessat.

Heterobulus: Sic reor.

Herodes: Vae! Si nigro
 Nos theta²⁶ inumbrat! Vera de facili eruam.
 Voca Joannem, Persa. Sed dicta hic^w tace.

35 *Dic aestimare nos viri alloquium, fore*
Gratum assevera, si veniat. Utique sua

v Pův. „aculéum“.

25 Viz Vergilius, Aeneis 1.325-329: „Sic Venus; et Veneris contra sic filius orsus: / 'Nulla tuarum audita mihi neque visa sororum - / O quam te memorem, virgo? Namque haud tibi voltus / mortalis, nec vox hominem sonat: O, dea certe - / an Phoebi soror? an nympharum sanguinis una?“

26 Theta: počáteční písmeno řeckého slova thanatos, tj. smrt.

w Pův. „hìc“.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

- Se voce prodet haec avis.
- 5 *Heterobulus:* Vulpem induet,
Princeps, ùt aliquid viderit periculi,
Factúsque subitò Parrhasius ipsum malum
Pinget colore bono.
- Herodes:* Sit hoc; támne autumas
Obtusa cunctis pectora, ut nemo dolum
Sentiat? Ità Galilaea sit Boeotia?
- 10 *Cassander:* Neque ex eremo tanta calliditas amat
Prodire. De Jordane, de sylvis loqui
Noverit, Ulyssen non metuo.
- Herodes:* Vos, ùt data
Fuerit loquendi copia, ad verba omnia
Advertite animum seduli. Nobis color
15 Vultûs loquetur plura, quàm lingua.
- Persa:* Ut jubes,
Sisto Joannem.
- Herodes:* Propiùs huc move.
20 *Joannes:* Satis^x
Praestas favoris, si vel extremo locò
Perstare pateris.
- Herodes:* Nè qua vox pereat parùm
Percepta, stabis proximus.
- 25 *Joannes:* Malo tuis
Deferre jussis, quàm tenuitati meae.
- Herodes:* Tenet etiamnum fida mens, quidquid super
Virtute quondam disserueras.
- Joannes:* In bonam
30 Cecidisse glebam semen est volupe satis^y
Audire. Crescet fruge millena, quoad
In astra melior Triptolemus altè evehat
Messem decoram.
- Herodes:* Praemia haec virtus feret.
At vitia?
- 35 *Joannes:* Succidentur, ídque sinè mora.
Herodes: Te teste, nunquid *scelera non regnant diu?*
Joannes: Vel me tacente id historia loquitur. Dolet
Meminisse, quantos principum²⁷ scelus et throno
Et regiâ exturbârit. Heu! Vixdum data

x Pův. „Satis“.

y Pův. „satis“.

27 Pův. „Principum“ s velkým počátečním písmenem pro označení substantiva.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Extorsit iterum sceptraz cùmque se fore
 Nestoras opinabantur, obrusit neci
 Citò rapiendos. Magne rex, centum tui
 Studiosa honoris mens olympiades vovet,
 5 Sed non videbis lustra tot, nisi improbum
 Exterminâris crimen. Et ùt annos trahas
 Plus mille eósque prosperos, quid te manet
 A morte? Timeo dicere. Aeternus dolor,
 10 Non terminanda poena, nisi vitae priùs
 Ponis scelestae terminum. Herodes! Thorum
 Incestuosum linque, *non licet* tibi
 Fraterna abuti conjuge. An prudens potes
 Pro praepete voluptate mercari igneam
 15 Aeternitatem? Si te amas, mitte improbum
 Amorem. Ad astra non feruntur, nec ferunt
 Ignes procaces Veneris.

Herodes: Ut jacies minas
 Severus!

Joannes: Utinam terreant scelus!
 20 *Herodes:* Deum

Joannes: Loqueris, Joannes, vox tua nec hominem sonat.
 Quae mea fuerunt verba, facta sint tua.
 Non scire recta, sed agere beatum facit.
 Ad quid Ariadnae fila, si renuis sequi?
 25 *Herodes:* Sequar, sed olim.

Joannes: Nemini prodest diu
 Errare.

Herodes: Reges non eunt, quà plebs: sibi
 Licere credunt pluria.

30 *Joannes:* Modò non mala,
 Malè mala amantur. Ergo, rex, redi in viam,
 Deserere, non defendere errorem decet.

35 ADJUNCTUM

Dordalus: Citò, citò, citò, citò! Heus tu, Dropax, citò!
Dropax: Quid autem factum vis?
Dordalus: Citò, citò, citò, citò.
 40 *Dropax:* Vis ire me potatum.
Dordalus: Potatum! Citò

z Pův. „sceptraz“.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Fer aquam.
Dropax: At aquam non bibo satur.
Dordalus: Dico fer aquam.
Dropax: Qualem tu verò aquam?
5 *Dordalus:* Humidam. Citò fer. Moras
Trahis?
Anthrax: Quid verò mihi agundum?
Dordalus: Feras citò
Lebetem, magnum maximum.
10 *Anthrax:* Et tripodem semul?
Dordalus: Miracula, non oracula dabo.
Nix: En has manus
Habeo otiosas, nîl jubes?
Dordalus: Adfer mihi
15 Illico smegma huc.
Nix: Quorsum autem smegma?
Dordalus: Illud tuo
Naso resciscere necessum non est. Abi!
Pix: Magni quidquam meditaris, ùt video.
20 *Dordalus:* Nimis
Est limax Anthrax.
Anthrax: Adsum.
Dordalus: Sed ubinam lebes?
Anthrax: Accurret huc sinè tripode, hoc est, sinè pede.
25 *Dordalus:* Nix! Quando tandem?
Nix: Praesto sum, vides.
Dordalus: Ubi
Smegma?
Nix: Id nolebat ire mecum, quamlibet
30 Rogârim.
Dordalus: Nasutus puellus! Fer citò!
Dropax: Dordale, parùm aberat, praevenisses me tuo
Jussu.
Dordalus: Fers undam huc?
35 *Dropax:* Undam non fero, sed aquam.
Dordalus: Et ego non traho capillos, sed crines.
Dropax: Ohe!
Anthrax: En tibi lebetem.
Nix: En tibi smegma et primae notae.
40 *Dordalus:* Laudo obsequentes. Nunc jam, quid factum velim,
Oscultate arrectis. Prodivit hic puer

DIVUS JOANNES BAPTISTA

5
10
15
Ut lupus, irae
Immemor, agno
Accubet, ipsis
Mitior haedis.
Dicite sylvae,
Qui fera priscas
Dedidicisse
Sustinet iras?
Prodigiosos
Scribite fauni
Ruris amores:
Ira lupina
Diligit agnos!

ACTUS QUARTUS

*Scena 1. Indignissimè ferunt aulici, quòd Herodes indignè non tulerit Joannis
20 reprehensionem.*

25
Heterobulus: Indigna rege lenitas! Regi obloqui,
Ut facinorosum criminari, tum minas
Addere, quod insolens facinus! Equidem rotas,
Gladios, catastas, taureas, ignes, necem
Promeruit effrons blatero; rex contra nihil.

Nicanor: Tacuisse dicis? Audiit, laude insuper
Est prosecutus. *Vox nec, ait, hominem sonat.*

30
Heterobulus: Hoc adèd: avernum vox sonat, Furias sonat,
Trifaux latrantis Cerberi monstrum sonat.

Cassander: Nec capio, quì potuerit Herodes ità
Herodis oblivisci. Inassuetas sibi
Reprênsiones patitur, irasci piger.
35
Non ferre graviter gravia convitia nota
Morientis irae est. Cui furor adurit fibras,
Ad iniqua dicta toto inaestuat sinu.
Herodis ira friget, et id inter probra!
Quae mens tibi super hoc, Sama?

40
Sama: Indignor.

Cassander: Satis

Intueor illud. An quòd Herodes tacet?

Sama: Doleo, quòd ille non doleat. Equidem nisi

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Reverentia retineret, ignavum et - Prope
 Rapuisset aestus.

5 *Heterobulus:* Scis, quid Herodes tacet?
 Nos nempe laesi vindices sceptri petit.
 Qui torpet, osor regis est.

Nicanor: Utique manus
 Vix ante tenui, quin hominis ora unguibus
 Infestus involarem.

10 *Heterobulus:* Inanis est furor,
 Qui verba tantum prodigit. Agite, si insolens
 Audacia viri displicet, regis locò
 Vicariâ irâ furite. Regem non amat,
 Qui non ferocit. Ite. Quò quisque egerit
 Infensiora in obloco orem improbum,
 15 Plus se probabit principi. Praeeo.

Nicanor: Sama,
 Quid agimus? Insolescet homo quòdque antea
 In rege pertentavit, hoc in nos aget.
 Jam vellicabit, jam monebit, jam arguet.

20 *Sama:* Me non lacessat. Neutiquam^{ac} condam manus,
 In me reperiet Herculem.

Nicanor: Sic tu quidem,
 Quod te decet, ages. At mihi in mentem venit
 Junonis.

25 *Sama:* Adeon' odia longinquè avocas?
Nicanor: Junonis ajo, qualis Herodi Jovi
 In amore. Juno forsàn haec odiis suis
 Factura plus est, atque tu armata manu.
 Ad inferenda damna vix datur malum
 30 Muliere magis idoneum.

Sama: Quisquis malum
 Utile sibi facit, non malè utitur malo.
 Utere muliebri peste, si ferro nequis.
 Seu Mars Joannem, seu ruat Juno, nihil
 35 Refert, modò ruat. Astra conatum adjuvent.

Scena 2. Nicanor aulicus, ut noceat praesentiùs, arma movet faeminea. Herodiadis filiae affirmat illi et matri imminere periculum, nè aulâ exesse jubeantur, idque authore^{ad} Joanne. Filia haec illico ad matrem.

ac Pûv. „neûtiquam“.
 ad Pûv. „authorê“.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

- 5 *Nicanor:* Felicitatum syllabo diem inseram,
 Qui me beavit luce regali tuae
 Serenitatis. Cynthiae obtutus minus
 Est graciosus, quàm tua est caelo aulico,
 Princeps, venustas^{ae}.
- Filia:* Gratiam, ut debent, ferent
 Humanitatis officia. Quis res habent?
 An sunt secundae?
- 10 *Nicanor:* Nos beamur de tua
 Felicitate, quòdque consequitur, tuae
 Incolumitati prospicimus, usquè ut sibi
 Immota constet.
- 15 *Filia:* Ceu quid immineat mali,
 Sic loqueris.
- Nicanor:* Anceps vita modò terras, modò
 Inimica sentit astra.
- Filia:* Ut ambigua implicas
 Verba! Age, loquaris indubia.
- 20 *Nicanor:* Dum sic jubes,
 Obtempero. Illud verò contestor: priùs
 Per mille mortis genera ruiturum hoc caput,
 Ac quid sinistri principem incurset. Movet
 Imbellia quidem, nocua tamen arma advena
 25 Lustris Joannes.
- Filia:* Quid hominis profers? Quis est
 Ignotus hostis?
- Nicanor:* Ille, quem nuper ad aquas
 30 Jordanis indecorus attinuit labor
 Plebis lavandae, regios lares subiit.
 Hic nîl reveritus principem tacitum scelus
 Clamosus opprobnavit.
- Filia:* Impunè?
- 35 *Nicanor:* Hac fuit
 Rex lenitate.
- Filia:* Decuit exigere domo
 Ergastulove claudere.
- Nicanor:* Decuit, at enim
 40 Aliud in aulis agitur, ac agi decet.
 Ubi multa blatero criminatus jam fuit,
 Demum fulmen is instar in medium attulit,

ae Pûv. „venustâs“.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Quô rabidus uno vulnere impetiit duos,
Te cùm parente. Petiit, Herodes thoro
Matrem ut reiciat.

- 5 *Filia:* Túque tacuisti? Manus
Non intulisti protinus?
Nicanor: Magis nocet
Ira meditata quàm furor praeceps. Moram
Feci, ut nocerem graviùs.
- 10 *Filia:* Infandum caput
Pete igne, ferro, toxico.
Nicanor: Si hora id feret.
Filia: Moraris?
Nicanor: Adeò, donec Herodis favor
Destituat hominem.
- 15 *Filia:* Lenta nimis ira est, citò
Persequere crimen.
Nicanor: Ut jubes.
Filia: Nolo moram. -
Nicanor: Accelero, nè praeveniat irâ nos suâ.
20 Properat furor muliebris alatus pedes,
Ferme ad nocendum praevolat mulier virum.

*Scena 3. Furiae tres cor Herodis irâ efferare satagunt. Et quia praevident filiam à matre
25 ad Herodem missum iri, consilium ineunt, ut una earum filiam induta se praesentet.*

- Alecto:* Haec hora nostra! Emergite, furores, Styge!
Megaera: Properamus. Ecqua est terra, cui malum paras?
Alecto: Herodis aula est, irruite!
30 *Tisiphone:* Gratus locus
Pridémque notus. Principis ut hujus parens
Cruore cunas spargeret, meum fuit.³¹
- Alecto:* Ut furat adaequè filius, ferro novo
35 Novísque furiis est opus. Rex, tam ferus
Caetera, remittit impetum ignavus, neque
Ullas in iras emicat. Noster labor
Erit efferare pectus et totam indere
Ustrinam averni.
- Megaera:* Non ero socors. Ubi
40 Furor excitandus, Furia Furiae non deest.

31 Srov. Bible, Mt 2.16: „Když Herodes poznal, že ho mudrci oklamali, rozlítil se a dal povraždit všechny chlapce v Betlémě a v celém okolí ve stáří do dvou let, podle času, který vyzvěděl od mudrců.“

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Alecto: Quid fax sinè igne mortua? Accende! Ardeat
In damna regis. Tibi, soror, reses manus
Quiescet?

5 *Tisiphone:* Arma digna me meditor. Leve
Passimque notum est illud armorum genus,
Pugnare flammis. Comparabo de dolis
Praesentiora damna.

Alecto: Quî verò?

10 *Tisiphone:* Excipe.
Regem parentem filia accedet, mala
Malum.

Alecto: Quid illic?

Tisiphone: Pectus Herodis volet
Irâ efferare.

15 *Alecto:* Nos volumus idem.

Tisiphone: At quia
Ea molliore dexterâ quatiet faces,
Me substituere per dolum cogito.

20 *Alecto:* Bonum
Factum!

Tisiphone: Proinde cycladem et faciem induam
Regalis hujus filiae.

Alecto: Tum quid?

25 *Tisiphone:* Priùs
Matris, subinde patris ignavi sinum
Urgebo Erynni.

Alecto: Laudo consilia.

Tisiphone: Neque
Placet morari, nata nè locum occupet.

30 *Megaera:* Haec verò fax sit otiosa! Nîl manus
Haec conferet?

Alecto: Et illa furet in matris sinum,
Multóque magis in pectus Herodis patris
Insperget ignem. Sic sororiae dabo
35 Augmenta flammae.

Megaera: Fac, tuas partes age,
Convelle pectus.

Alecto: Hoc agam.

40 *Megaera:* Rabiem excita.

Alecto: Hanc prorsus.

Megaera: Odia commove.

Alecto: Maxima.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Megaera: Fibras
 Adure.

Alecto: Fiam tota fax.

5 *Megaera:* Abi modò,
 Differre pulchrum facinus haud decet. Decus
 Rei decorae tarditas aufert. Abi.

Pix: Heu me! Malum! Dordale, malum! Magnum malum!
 10 *Dordalus:* Nè rumpe guttur. Quod malum?
Pix: Ipse nescio.
Dordalus: Res ridicula! Et ego nescio, quî te juvem.
 Atrúmne, an album est?

Pix: Velut ego est atrum. Et magis.

15 *Dordalus:* Quis vultus illi?
Pix: Ah! Horreo. Crinis locò
 Angues habet, habet et manibus, oculi flagrant,
 Labia tremiscunt, vultur in naso sedet
 Aduncus.

20 *Dordalus:* Et quid operis hoc monstrum actitat?
Pix: Herae minoris cycladem sibi rapax
 Harpyia rapuit, induit.

Dordalus: Somnus tibi
 Illusit.

25 *Pix:* Equidem non fuit phantasma. Adest,
 Audis? -
Dordalus: Resiste, nîl adest monstri. - Est tamen. -

Alecto: Prorsus ad amussim, ritè, concinnè!

30 *Megaera:* Placet
 Simulata facies. Sed move hoc angues, nimis
 Hydrus decori derogat. -

Alecto: Manuum nigra
 Decenter intege. - Prope fallis nos, ità
 Mentita facies decipit.

35 *Tisiphone:* Vix hîc dolum
 Ipse dolus observârit.

Megaera: Age, facem cape.
 40 *Alecto:* Non, flamma nostra proderet totum. Magis
 Subdes nocivas, pervium flammis sinum
 Si facibus irae fervidae accendas.

Tisipho: Neque
 Vestris petitis deero, neque ceptis meis.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Megaera: I, perge, Furias ipsamet furens move!
Alecto: I, carpe fibras, influe in pectus Stygem!

5 *Scena 4. Ex composito Herodem aulici conveniunt. Nicanor mirari se ait, quòd Herodes Joannem alloquio dignetur. Cassander, quòd, cùm populi favor eum prope regno admoveat, rex taceat. Heterobulus, quòd rex ad reprehensionem sileat, velut loquelam perdidisset. Repetit illi ab astrologo datum, sed vafre detortum vaticinium: Vocem si perdis, peris.*

10 *Pocillator:* Nunc frigida bibunt, nunc calida. Mirum, nî idem
 Os et loquatur frigidum et calidum; solet
 Sic aula.

Ephebus: Credo Lentulorum³² te satum
 15 De stirpe. Propera, rex petit potum.

Pocillator: Fero.
Ephebus: Non fers, sed illum longiùs differs. Abi!
Pocillator: Sed illud ante dic: -
Ephebus: Abi!

20 *Pocillator:* Rex anne -
Ephebus: Abi!
Pocillator: Profectò es imperiosus.
Ephebus: Ità quidem, quia

25 Mihi imperatur semper, addidici simul
 Ipse imperare. Nae, si ego princeps forem,
 Testudinibus his adderem centum pedes
 Ex brachiis ulmi fabrefactos.

Cassander: Potin'
 Referre vera?

30 *Ephebus:* Si volo.
Cassander: Nemo latus
 Regis alienus occupat?

Ephebus: Nemo latus,
 Sed os.

35 *Cassander:* Quid inquis?
Ephebus: Promus, homo perquam rudis,
 Tulit antè, quem rex ebiberet, ignem humidum.

Cassander: Jocarìs.
Ephebus: Hisce videram fumum.

40 *Cassander:* Jocos
 Omitte. Quid rex?

32 Slovní hříčka. Římské příjmení Lentulus znamená v překladu „pomalý“ (demin. od lentus).

DIVUS IOANNES BAPTISTA

- Ephebus:* Dixeram jam, ignem bibit.
Si quod remordet crimen, accedere cave.
Flammas loquetur.
- 5 *Cassander:* Verba tua non ùt jocum,
Sed ùt omen habeo. Fiat id, quod tu asseris,
Flammas loquatur.
- Ephebus:* Tum tuo capiti cave,
Fies Julius.
- 10 *Cassander:* Omine haudquaquam malo.
Nicanor: Mihi verò regis sacra majestas nimis
Videtur evilere, si passim obvio
De plebe consuescit. Ut ab antrorum abditis
Verbosus aliquis stentor adrepat, patent
15 Illi sacrata regis adyta, patet celer
Accessus, et, quod est caput, regis patet
Auditus, ísque facilis. Et gemmis suum
Pretium videtur atteri aspectu obvio.
- Herodes:* Itaque latere vis velut conchâ abditum?
Nicanor: Non hoc, sed illud quadruplatorum genus
20 Vile et profanum regio ut vultu arceas.
Vilere culmen regium ex facili facit
Nimia facilitas. Aula discrepet à foro.
- Herodes:* Non aula sola nos colit regem, infima
Plebs itidem adorat; intueri quid vetas?
25 *Nicanor:* At non perinde colloqui.
- Cassander:* Longè minus,
Quando favores regii authoris sui
In damna reflectuntur, id fieri decet.
30 Atqui Joanni praestitus favor tuum,
Princeps, venenum est. Populus hinc hominem magis
Magisque suspicit atque tantum non palàm
Optat coronam. Túque, rex, altum taces?
Quin et periculum promotes. Tantum tibi
35 Securitatis abstrahis, quantum aemulo
Addis favoris.
- Herodes:* Qui timet et umbram, nimis
Timet.
- Cassander:* Umbra si sit tragica, non satis^{af} timet.
Sibi timere principes etiam decet.
- 40 *Heterobulus:* Pro te peroro, rex, apud te. Tu potin'
Audire leges ex Joanne? Tu modum

af Pûv. „satis“.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Methodúmque vitae sinere praescribi? Nimis
 Bonitate abusus regia tressis hic homo
 Assurgit! Ipsi principi infestus minis
 Imminet et audet paene praecipere. Parùm
 5 Dico, audet etiam reprehendere. Nec libet
 Compescere hominis insolens os aut minis
 Linguam procacem reprimere? Date, ô, date
 Superi, minùs benignus ut rex sit!

Herodes: Furor

10 *Heterobulus:* Reges profanat. Lenitas nimia malè
 Perdit. Memoriâ repete, princeps, quae dedit
 Seu vaticinia, seu monita vates tuus.
Vocem, inquebat ille, si perdis, peris.
 15 Atqui tacendo perdis? Avertant boni
 Superi, quod ille de minis! Animo imprimunt
 Praegrande vulnus vulnerum solae minae.

20 *Scena 5. Acerrimè omnium instat Herodias per submissam, ùt credit, filiam, reipsa Furiam.*

*Filia:*³³ Oculos subire patrios aliàs fuit
 Liquida voluptas, nunc dolor.

25 *Herodes:* At unde hic trahit
 Ortum?

Filia: Supremùm forsitan manum osculor
 Atque genitorem nomino. Heu!

30 *Herodes:* Prorsus novas
 Excipio voces. Forsan et lacrymas dabis?
 Fictas utique.

Filia: Proferre veras non sinit
 Moles doloris. Maximus dolor stupet,
 Non flet. Sed urget causa, cui tribuo parùm,
 35 Nisi et cruore palpebrae immadeant.

Herodes: Refer
 Tandem, quid urget?

Filia: Matris interitus.

40 *Herodes:* Perit?
Filia: Brevi peribit, ídque mandatis tuis.
Herodes: Supersede istis, nisi furere me vis.

33 V pův. textu postava uvedena jako „*Filia, seu Furia*“.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Filia: Velim
Hoc, genitor. Opto furere, ceu regem decet,
Sano furore.

Herodes: Vin' petam te?
5 *Filiolus:* Nè, pater!
Filia: Hostes adorere. In conjugem tuam movet
Consilia, ut aulâ moveat aut vitâ exuat,
Homo fraudulentus. Pestilens lingua illico
10 Fuit eruenda, sin minùs, saltèm lues
Aulâ exigenda. Tu foves, tu, nè loqui
Desistat, aure credulâ dicta excipis.
Quid superat aliud, nisi genitricem thoro,
Consortio, aede dimoveri? Num malum
15 Tam grande meruit conjugalis aut fides
Aut amor? Ità potes furere in insontem? Nihil
Admisit illa criminis, nisi sit scelus,
Prae fratre quòd te diligat tuo.

Herodes: Nihil
20 Regina metuat.
Filia: Non metuat hostem intimâ
Aulâ receptum? Non minas ore improbo
Interminantem principi? Maxime parens!
Peris et in te filia et mater, triplex,
25 Heu, funus uno spiculo.
Herodes: Quis nos ruet?
Filia: Is, qui minatur. Sunt minae fulgur. Time!
Fulmen sequetur.

Herodes: Ab hoc Jove timendum nihil.
30 Tonat, sed ore solo. Inermem non decet
Timere dextram.

Filia: At improbus ad ipsum thronum
Baptista volitat per tuum ac nostrum duplex
Cadaver. Age sis, progredere dolo obviam.
35 Si cura nulla conjugis, nulla est mei,
Tibi consule. Jube vinculis hominem illico
Adstringi et atro carcere occludi. Dies
Ventura prodet plura, quae vindice rogô
Ferrove plectas. Sicne cunctaris, neci
40 Periculóque proximus? Sceptro cave!

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Scena 6. Igitur Herodes in mandatis dat, ut Joannes in carcerem conjiciatur.

5 *Herodes:* Ruina formidata tibi longiùs abest,
Sed proxima putat omnia pericula timor.
Ut nè timore citiùs ac ferro ruas,
Defero petitis. Miles, i, captum tene
Ergastulóque claude Baptistam. At cave,
Nè res agatur strepitu et omnino abstine
Injuriarum.

10 *Decurio:* Quae jubes, facta autuma.
Filiolus: Severus hodie est genitor.
Filia: Aulae spes, amor
Regni scelestum intercipi iussit parens.

15 *Filiolus:* Nihil ergo nobis pertimescendum?
Filia: Nihil,
Timeant scelesta capita!
Filiolus: Tu pariter furis,
Soror. Sororem id non decet.

20 *Filia:* Non quod decet,
Quod debet agitur, ubi locus et hora id petit.
Meus iste furor est tuus amor, pro te ardeo
Irata succensere perduellibus,
Qui te in parente perditum funditus eunt.

25 *Filiolus:* Sed non nocebunt?
Filia: Astra, nè valeant, velint.
Filiolus: Restitue rursum me genitrici.
Filia: Veni.

30 *Dordalus:* Verbum mihi ad te, non morabor.
Ephebus: Quid moves?
Dordalus: Ego quaestionem moveo. Num medioxumam
Classem frequentas? Itáne?

35 *Ephebus:* Quid tua interest.
Dordalus: Do quaestionem. Dicóne ad leges bene:
Malus mulier?
Ephebus: Est error.
Dordalus: Ubi verò?
Ephebus: Genus

40 *Dordalus:* Virile jungis mulieri. Dic ità: mala
Mulier.
Sed illa masculos animos habet.
Rectè ergo dico: malus mulier. Id verò adhuc.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

	<i>Ephebus:</i>	Nequeo morari.	
	<i>Dordalus:</i>		Quaeso te, paulùm.
	<i>Ephebus:</i>		Haud licet.
	<i>Dordalus:</i>	At paululum.	
5	<i>Ephebus:</i>	Non.	
	<i>Dordalus:</i>		Quaeso, paulillum.
	<i>Ephebus:</i>		Sine.
	<i>Dordalus:</i>	Paulisper.	
	<i>Ephebus:</i>	Apage cum tuis officiis.	
10	<i>Dordalus:</i>	Morare pauxillisper. Age sodes, refer: Quantum ergo distat faemina à Furia?	
	<i>Ephebus:</i>		Parùm,
		Quantum Ascalone Solyma.	
			Nimis hoc dic: Nihil
15		Plus, quàm Parisii disjacent Lutetiâ. Interpretetur nemo mulieribus meum Latium. Scelus aget, ceu sacra Dianae palàm Vulgâsset. ³⁴ Ehodum! Parisii et Lutetia.	
20	<i>Scena 7. Ob captivum Joannem varius in urbe rumor et prope seditio oritur. Sunt, qui eum carceri eripiendum censent, alii opportuno stratagemate eliberari posse autumant.</i>		
25	<i>Asar.:</i>	Qui mancipari carceri jussit, magis Meretur abdi carcere. Herodes? Jubet Rapi Joannem? Quid is habet juris.	
	<i>Aminad.:</i>		Furor
		Est jus tyranni.	
	<i>Asar.:</i>		Hoc ipse patiatur.
30	<i>Addus:</i>		Recens
		Acta tibi nequedum nota?	
	<i>Melchom:</i>		Quae verò?
	<i>Addus:</i>		Malus
		Homo Joannem carceri inclusit.	
35	<i>Melchom:</i>		Nova
		Narras. Quis autem id ausus?	
	<i>Addus:</i>		Herodes, furens
		Herus. Prope excidisset ore: furens latro.	
40	<i>Asar.:</i>	Quid verba retrahis? Dic palàm: furens latro. Parcísne sceleri?	
	<i>Rechab:</i>		Si quis est vindex mali

34 Narážka nejasná, snad souvisí s bájí o Actaeonovi (viz Actaeon v seznamu vlastních jmen).

DIVUS JOANNES BAPTISTA

		Bonique amator, haereat mihi!	
	<i>Asar.:</i>		Quid paras?
	<i>Rechab:</i>	Debet perire.	
	<i>Asar.:</i>	Quis?	
5	<i>Rechab:</i>	Tyrannus et latro	
	<i>Banajas:</i>	Et adulter Herodes. Malus pereat malè! Hoc verò vulnus majus est, ac ut queat Verbis levari. Prò! Joannes est mihi Ereptus!	
10	<i>Oldo:</i>	Urbis gaudium clausum tenet Ferox tyrannus.	
	<i>Banajas:</i>	Nulla mihi posthac dies Fluet serena, lux mea in tenebris latet.	
15	<i>Asar.:</i>	Quid verò gemitus proderit? Planctus tuos Linque mulieribus, tu manu utere, expedi Ferrum.	
	<i>Banajas:</i>	Quid autem dextera imbellis? Nihil Tentare quàm nihil efficere praestat.	
20	<i>Asar.:</i>	Manum Sociabit Addus, Oldo suppetias feret, Rechab ^{ag} laboris veniet in partem.	
	<i>Banajas:</i>	Nimis Periculosa est alea. Imbellis manus Nihil Joanni proderit et oberit sibi.	
25	<i>Asar.:</i>	Pars civitatis magna concurret, frequens Turba haec Joannem liberabit vi.	
	<i>Banajas:</i>	Potest Vis vi repelli.	
30	<i>Asar.:</i>	Maxima à minima? Nihil Herodiani militis poterit manus, Sociale populi robur est summum. Hoc habe: Urbs tota pro Joanne stat.	
35	<i>Banajas:</i>	Probo arduae Mentis animosos spiritus. Quid si tamen Praesente pro re potiùs ingenium expedis Ac arma? Saepe facere quod toto impetu Nequii Enyo, ratio perfecit. Sinon Plus egit omni Graeciâ.	
40	<i>Asar.:</i>	Posse autumas Perrumpere stratagema?	
	<i>Banajas:</i>	Si cauta manu	

ag Pûv. „Mechab“.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Tractetur.

Asar.: Ast oculus est totus is homo,
Cui cura adhaeret carceris.

5 *Banajas:* Centum excubet
Oculis hic Argus, virga Mercurii datur,
Quae curiosum sopiat.

Asar.: Dicam virum,
Si, quod Gradivus non valet apertus, manu
Et arte pressa transiges. Age, quod agis.

10 *Banajas:* Vos verò, nè quod impetus gravius malum
Ferat, abstinete, quas Furor dictat, minis.
Facilius hostem nihil opinantem occupas.

15 *Scena 8. Regius archimagirus, ut venturus Herodis dies natalis festivè concelebretrur,
convivium jubet instrui.*

20 *Archimag.:*^{ah} Dudum labores imperavi, nec tamen
Adsunt gravipedes. Hoc genus vitii ferè
Famulis adhaeret: ut semel agant rem, quater
Sunt admonendi.

Cocus: Vis, ut huc citò advolent?
Faciám mehercle.

25 *Archimag.:* Prodigia facies.
Cocus: Sinè
His advolabunt.

Archimag.: Quò modo id?
Cocus: Signum dabo,
Quò convocare soleo, cùm mensam instruo.
30 Aderunt, ità dii me! - -

Dromon: Stolo, mensa advocat.
Stolo: Non moror, adesse citius optabam. Diu
Jam praestolabar.

35 *Stilpo:* Quid boni feret haec dies?
Capos, nefrendes?

Corbilo: Venio.
Pernio: Venio, vides, citum,
Dum signo adesse me jubes.

40 *Tornio:* Adsum et fero
Mecum sitim famémque, tum dentes quoque
Bene praeparatos.

ah *Archimagirus*

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Sargassio: Hic habes caput et pedes.
Cocus: En ut viritim traxerim cunctos. Habet
 Campana magnetis aliquid, ad esum trahit.
 5 *Archimag.:* Tu jam cuique, quid velim, insinua. Dies
 Natalis ut sit festus, opiparam instrues
 Mensam. Jube agere strenuè, jam scis.
Cocus: Scio.
 10 *Stolo:* Heus tu, stolo, tres gallinas meleagridas.
 Ità, tres.
Cocus: Quatuor de corte capones.
Stolo: Probè.
Cocus: Quinque phasianos.
Stolo: Utique comedere me jubes.
 15 *Cocus:* Flagrio! Deplumes.
Stolo: Sperabam, quòd inquires,
 Ut comedam.
Cocus: Nì paràssis citò, dorsus tuus
 20 Verbera sentibit. Tu aucupi, ut multas aveis
 Adportet, dice. Tibi, Pernio, sylvam intimam
 Esset petendum; sed quoniam properat dies,
 Cervos et apros, tum damam affer de foro.
 Perstatis advorsum. Cito, citissimè; nisi!
 25 Post verba dano verbera. Curae sit tibi
 Primae notae lactucas comparare. Abi,
 Nec praestolare, donicum jubeam alterùm.
 Alioqui!
Sargassio: Quoi autem me praeficies? Ego
 30 Gallinas et earum infantes pullos velut
 Dictator accurabo.
Cocus: Tu verò focum,
 Sartom tectómque conservabis. Ubi aberit
 Ignis, ceu Vestalem te punibo.
 35 *Sargassio:* Ast ego
 Nevolo.
Cocus: Velis seu nevelis, focum appara.
 Tu hoc face: Alit geminum Dordalus puerum, clepe
 Furtim hos. Catè autem, nè quid sentiscat vigil
 Dordalus.
 40 *Corbilo:* Ecquid iis?
Cocus: Principi coquam cibum
 Jocularè ex utroque, neque tamen nocebo eos.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

CHORUS

Chorus. Cum lupo innoxie agebat agnellus, at non perinde illi cum lupa convenit, vulneratur. Dolet Innocentia casum sinistrum et detestatur lupam in aula Herodis.

5

Innocentia: Custos nivei velleris agnus
Parvâ tutus lateat caulâ.
Degit in aula grande periculum,
Cautus rabidum fugiat dentem.

10

Pales: Ecquid metuis, cum lupo ipse
Oris cicuris jam non pavidis
Accubet agnis esuriemque^{ai}
Veterem dulci saturet pace.

15

Innocentia: Lupus timorem non ciet, ciet lupa.

Eheu, cruore vellus
Argenteum rubescit!
Insons recepit agnus
Dentem lupae ferocis,
Qualis fuit per aulam
Vultu quidem puellae,
Sed dexterâ Megaerae.
Aulam cave, ferinum
Quae transit in lupanar!

20

25

ACTUS QUINTUS

Scena 1. Banajas Joannem è carcere eliberare conatur per stratagema, quod tamen Oldo, in partem operis assumptus, intervertit suâ imprudentiâ.

30

Banajas: Umbras faventes proposito habemus. Boni
Superi secudent grande conamen! Libet
Eliberare carcere Joannem, aulicum
Eò ministrum simulo.

35

Oldo: Metuo, nè parum
Prospera sit expeditio. Quid huc facit
Aulicus amictus?

40

Banajas: Vestiam quoque aulicâ
Endromide verba. Regis imperio asseram
Adesse me.

ai Pûv. „esuriemque“.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Oldo: Tum verò quid?
Banajas: Sisti petam
 5 Mihi Joannem, velut ad alloquium vocet
 Princeps, ùt ante suevit. Ubi fidei meae
 Virum videbo creditum, palàm petam
 Aulam, sed indè flexibus tacitis gradus
 Secretiores occupans fores celer
 Penetrabo comite Joanne. Tu famuli vices
 10 Obibis officiosus et eunti et dein
 Reduci lucernam praeferes.
Oldo: Jube, obsecro,
 Molestiora. Nihil grave, arduum nihil
 Causâ Joannis erit. Levis amori est labor.
 15 *Banajas:* Properemus ad ergastulum. Ut monui, praei.
Corbilo: Felicitas est vestra, quòd cocus vocet.
Nix: Ut edamus?
Corbilo: Adeò, ut edatis.
 20 *Pix:* Et dabit semul
 Potum?
Corbilo: Dabit et hunc. Huc jam vos compingite.
 Nè vos molestet via pedestris, ego feram
 Utrumque. Componite vos sinè rixa.
 25 *Pix:* Sinè
 Rixa hìc agemus.
Nix: Rara esse domini petunt
 Semper; erunt rarum hi duo bipedes nefrenduli.
 30 *Dordalus:* Perit uterque pupus, Nix et Pix. Ubi
 Reperiam? Pix! Non audit. Nix! Itidem silet.
 Ah! Pullos mihi meos Harpyia surpuit!
Atriensis: Dordale, quid fles?
Dordalus: Lacrumas.
Atriensis: Video, sed quis ciet?
 35 *Dordalus:*^{aj} Non aquila, sed noctua mî Ganimedes meos
 Rapuit.
Atriensis: Nè noceant, vino dilue lacrumas.
Dordalus: Da vinum, te et consilia tua sequar.
Atriensis: Veni.
 40 *Excubitor I:* Quid agitur? Hodie grandiozem, quàm solet
 Passim, culina surgit in fumum.

aj Podle pùv. textu mluví stále *Atriensis*, doplñuji postavu podle smyslu.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

- Excubitor 2:* An tibi
Nares, an oculos afficit? Si te bene
Novi, sagaci nare velut UMBER canis,
Quâ lance recubet lepus, hariolari soles.
- 5 *Excubitor 1:* Virtutis est hoc; sed capere simul feram
Felicitatis, quae tamen rarò obvenit.
Aula vorat omne nemus.
- Banajas:* Ut audio, lepus
In ore vobis est.
- 10 *Excubitor 1:* In ore neutiquam.
Labris inhaeret, aulici dentes feram
Mordent. Mihi sociòque dens prorsum innocens.
- Banajas:* Mittamus ista, quò veniam aperio.
- 15 *Excubitor 1:* Sumus
Audire prompti.
- Banajas:* Vincula Joanni ocyus
Abstrahite, ad aulam me duce accedet.
- Excubitor 2:* Nisi
Rex imperârit, non licet.
- 20 *Banajas:* Quasi haec ego
Vos agere jubeam regis injussu. Illico
Compedibus illum solvite. Alloquio viri
Libenter aliàs usus, hac itidem petit
Audire nocte. Nunc itaque fidei meae
- 25 *Excubitor 1:* Tradite Joannem.
Dicto obaudimus. Citò
Manus catenis libera, saltèm unica
Intervacabit hora ab excubiis.
- Banajas:* Duas
Fortasse habebis.
- 30 *Excubitor 3:* Nè diu carcer vacet,
Compingam eodem simium hunc aulicum.
- Oldo:* At ego
Praeferre lumen jubeor.
- 35 *Excubitor 3:* Hoc aget meus
Socienus. Ehodum ad carcerem!
- Oldo:* Cur vim facis?
- Excubitor 3:* Quia non iturum scio, nisi utar vi.
- Oldo:* Male
- 40 *Excubitor 3:* Vincitur^{ak} innocentia, nocentes rape.
Ut leviter argutatur! Ego verò citra

ak Pûv. „Vincitur“.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Argutiarum trochleas ergastulo
 Injicio jam nunc.

5 *Oldo:* Abstine manum!
Excubitor 3: Nihil
 Suades.

Oldo: Minabor.
Excubitor 3: Nullus es.
Oldo: Opem! Opem!
Excubitor 3: Neque

10 Clamore moveor.
Oldo: Non eo. Banaja! Citò
 Opem.

15 *Excubitor 1:* Quid inquit? Hicne Banajas? Subest
 Fraus aliqua, lumen admove propius^{al}. Ità
 Prorsus! Alieno se tegit amictu dolus.
Excubitor 2: Est, est Banajas.
Excubitor 3: Quae tua malitia, scelus,
 Ut nos obiceres pessimis paenis?

20 *Banajas:* Bene
 Volui Joanni, non tamen vobis malè.
Excubitor 2: Non malè fuisset, si tuo exisset dolo
 Carcere Joannes? Cede confestim, nisi
 Velis laboris praemium, fustem.

25 *Excubitor 1:* In malam
 Rem protinus abi!
Excubitor 3: Per jocum libuit prius
 Hunc mancipare carceri, seriò libet
 Nunc agere. - Praestolare! Cervi habet pedes.

30 *Excubitor 1:* Vigilanter excubare nos dolus hic monet.
Banajas: Infensa nobis astra sunt! Malo exitu
 Nos punit ira Numinis. Sed quae tua
 Dementia fuit, Oldo, quòd apertè meo
 Me nomine appellâris? Imprudens! Nihil
 Notius in urbe nomen ac meum aulico
 35 Commune nulli. Quodlibet potiùs fuit
 Tum proferendum prae meo.

Oldo: Errori meo
 Parce! Mihi mentem subitus eripuit metus.
 Non promere metum, sed premere decet. At enim
 40 Nimis ista serò; sera pro nullis habe.

al Pûv. „propiûs“.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Scena 2. Convivio accumbit Herodes cum optimatibus. Hospites saltu recreat Herodiadis filia. Datur ei optio, ut in praemium artis petat, quidquid libuerit. Saltatrix abit matris consilium auditura.

- 5 *Herodes:* Vitale filum ducit in longum manu
 Secundiore Lachesis atque identidem
 Orditur aliam ex alia olympiadem.
- Heterobulus:* Aspicit
 Scilicet Olympus vota, quibus annos tibi
 10 Sceptrumque felix populus exoptat.
- Nathanaël:* Cui
 Populo bene volunt sidera, faventem favent
 Regem diésque prorogant. Teneat diu
 Tenor iste vitae.
- 15 *Herodes:* Quod boni superi bene
 Nobis, bene domui^{am} regiae, simul bene
 Velint amicis evenire! Quae dies
 Hodie revertit prospera, in plures redux
 Volvatur annos.
- 20 *Abisai:* Currat in secula sibi
 Constans, beata semper.
- Dordalus:* Hoc parens bene
 Egit: Cum in arca nec malum nummum mihi
 A morte liquit, scripsit haeredem omnium
 25 Conviviorum. Et inde nunc adeo meam
 Haereditatem.
- Jonath.:* Principi festos dies
 Faustusque^{an} sempiternus astrorum Arbiter
 In lustra centum protrahat et orbis bono
 30 Diu retentum sera canities suis
 Non imparem majoribus caelo afferat.
- Dordalus:* Ego quidem quantus, quantus sum, vellem hoc die
 Fieri os: adeò abundanter circumstant cibi.
 35 Heus tu, nè propiùs huc moveris.
- Morin.:* Aliquid modò
 Fave nidoris caenatici.
- Dordalus:* Hic homo lepidus
 Pascitur odore, habet stomachum in naso. Ast ubi
 40 Mei sunt pupi! Pulluli et edones mei?

am Pùv. „domûi“.

an Pùv. „Faustósque“; v opravách (Errata) na konci knihy opraveno na „Faustósque“.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Tuus nasus nîl de illis scit? - Pix!

Pix: He!

Dordalus: Niger

Pipit. Vociferor alterùm. Nix!

5 *Nix:* Ha!

Dordalus: Audio,

Nix itidem vivit. Ast ubi locorum abditi? -
 Hic non; neque hîc. Libenter, velut ego, bibunt.
 Fortasse in obba mersi delitent. Neque
 10 Hic reperio.

Pix: Dordale!

Nix: Dordale.

Dordalus: Duplex trahit

15 Me vox ad mensam. Non hîc; hîc forsân latent.
 Exploro.³⁵

Pix: He, he, he.

Dordalus: Reperi, reperi, reperi! Huc ades!

Pix: Manum porrige sis!

Dordalus: Porrigo utramque. A cibo

20 Gravis est.

Nix: Ha, ha, ha! Citò manum mihi adjutabilem!

Dordalus: Porrigo. Gravior est. Mellei, dulcissimi.
 Ecqui valetis?

Pix, Nix: Basilicè.

25 *Dordalus:* Saturi quoque?

Pix, Nix: Saturi.

Dordalus: Sitis?

Pix: Sitio, si potum audio

Dici.

30 *Dordalus:* Sitisne tu, Nix, itidem?

Nix: Identidem

Ut tu, pater.

Dordalus: Non es degener. Ades, dabo.

35 *Filia:* Communis excit laetitia gnatam. Juvat,
 Si sic parenti perplacet, festum diem
 Festis choreis agere jucundum. Annuis?

Herodes: Nos sola facies recreat, quanto amplius
 Placitura mensae es artifice pede. Fac age,
 40 Ad artis atque musicae legem impigrè
 Attolle, libra corpus et sinuamine

35 V pův. textu pozn. pod čarou: „Ex artocreate utrumque protrahit fuscina praegrândi.“

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Filia: Multo reductum replica, implica, explica.
Jucundiore personent cheles melo.
Saltus.

5 *Herodes:* Rapuisti et oculos et animos. Palmam tibi
Atalanta victa cesserit.

Filia: Oculis patris
Pede placuisse gaudeo.

10 *Herodes:* Minimè decet
Discedere artem praemio vacuam. Pete
Regale, gnata, praemium.

Filia: Satis mihi
Supérque praemiata videor, quòd patri
Placere potui.

15 *Herodes:* Filiam ut parens amo,
Ut rex beabo munere.

Filia: Inclyta haec erit
Largitio, favor geminus à rege et patre.
A pedibus esse principi, is mihi est honor.

20 *Herodes:* At praeter illum quodlibet donum expete.
Contestor astra et Principem caeli, Deum,
Votum impetrabunt vota, dimidium licèt
Regni petierint.

Filia: Merita transcendit datum.
Non liberalis, munificus es, ô pater!
Illud favoris adjice: ut nè quid rogem
Non provida satis, cogitandi da moram.

30 *Herodes:* Recollige animum. Diffluunt tempora, manent
Promissa. Regum verba desultoria
Non sunt. Syringes Aquilo, non reges movet.

Scena 3. Joannem in carcere angelus de morte propediem inferenda certiore facit. Ille exultat, quòd virtutis causâ occumbet.

35 *Angelus:* Animo, Joannes, nè cecideris. Jam volat
Propiore pennâ tempus illud, quod nigro
Emancipabit carcere. Has tenebras brevè
Mutabis illo phosphoro, qui te aureum
Aeternitatis in diem laetum asseret.

40 *Joannes:* Bis me beâsti, quando me bino asseris
Eliberandum ergastulo; spiritus enim
Hinc corpore, illinc carcere oclusus gemit.

DIVUS JOANNES BAPTISTA

5 *Angelus:* Si grata mors est, tum quidem gratior erit
Causa moriendi. Quia salax regis scelus
Exaggerâsti liberiùs, odium aulicum,
Iram muliebrem suscitâsti. Mors erit,
Si loquar ut aula, paena sceleris, si loquar
Ut astra, palma martyrìs.

10 *Joannes:* Grates tibi,
Numen supremum, quòd tuo detur mihi
Corruere honori victimam. Gestit cruor
Et paene venas rumpit impatiens morae,
Dum mucro per vim pandat egressum. Ah! Citò
15 Ingruat honorus ille casus! Quae dies
Me purpuratum sanguine videbit? Nihil
Moror, vel hora haec stamen abrumpat, cadam
Quò citiùs, hoc hilariùs. Id verò velim:
Ubi os nequibit proloqui, clamet cruor:
20 *Non licet* habere conjugem hanc tibi, *non licet!*
O! Velut Abelis ille vocalis cruor³⁶
Post fata vixit vindice sonore imminens
Fratrì scelesto, talis occlamet meus
Regi scelesto pristinum illud *non licet!*
25 At tibi supreme mortis et vitae Arbiter,
Tibi ille, sive in scelera clamosus ruat
Sive taciturnus diffluat, tibi est sacer!

Scena 4. Petit saltatrix caput Joannis. Consternatur rex, sed ut servet juramentum, perdit Joannem.

30 *Filia:* Deliberatum est, genitor, et postquam diu
Se mens in omne dubia libravit latus,
In hoc quievit: id sibi placere, quod erit
Placitum parenti.

35 *Herodes:* Nihil agis, in orbem redis.
Filia parenti, filiae defert parens:
Sic verba nobis, praemia haerebunt tibi.
Pete age, quod optas, et citrà ambagem.

40 *Filia:* Patri imperanti. Praemium si quod pedi
Ex arte moto destinās, dona caput, Obsequor

³⁶ Srov. Bible, Genesis 4.10: „Hospodin pravil: 'Cos to učinil! Slyš, prolitá krev tvého bratra křičí ke mně ze země.“

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Caput Joannis.
Herodes: Cor petis nostrum caput
 Istud petendo. Corrige preces et roga,
 Quod profuturum est amplius, quàm quod petis.
 5 *Filia:* Caput Joannis commodi quidnam afferet?
 Joannis ora praeplacent. Serva, pater,
 Oras avitas. Regna dividua aestimo,
 Sed non requiro.
Herodes: Muneris id horreo genus,
 10 Quod, uti petere te dedecet, sic nos dare.
 Quid ex cruore profluet lucri?
Filia: Amplius,
 Ac túte credis.
Herodes: Sanguinem sitis, ubi
 15 Aurum potes. At haec ingenua non est sitis.
Filia: Crebrò relicto Massico petimus aquas.
 Placuisse tota est ratio.
Herodes: Sed ratio docet
 20 Eligere, quod nobilius. Age regnum pete,
 Habebis.
Filia: Aut nihil, aut Joannis da caput.
 Adeon' celeriter excidisti tibi, pater?
 Sic dissipanda das Notis verba, et quidem
 25 Jurata verba? Parva nimis animo insidet
 Reverentia Dei. Non mea deinceps mihi
 Agenda causa est, Numinis jurati honos
 Habere me vult vindicem. Deum vocas
 In testem, honora Numinis nomen. Velim
 30 Non evenire, quod timeo, timeo tamen,
 Nè pro Joannis capite succidaneam
 Sidera reposcant victimam, regis caput.
 Haeres adhucdum? Sed decet sibi magis
 Constare verba principum.
Herodes: Optarem, lucra
 35 Magè profutura postulares.
Filia: Quò sciam
 Non esse regis dicta ludibria, jube
 Me praemiari capite.
Herodes: Velut inter sacrum
 40 Saxúmque dubius haesito. Insonti necem
 Afferre scelus est.
Filia: Numini datam fidem

DIVUS JOANNES BAPTISTA

		Fallere scelus non est?	
	<i>Herodes:</i>		Ut invitus trahor
		Ad innocentis caedem!	
	<i>Filia:</i>		Eò pietas trahit.
5		Jurâsti, abunde est!	
	<i>Herodes:</i>		Pecco, nè peccem, miser.
		I, spiculator, atque Baptistae caput	
		Gladio recide. ³⁷	
	<i>Filia:</i>		Desinet tandem loqui
10		Expostulator improbus. Gladio cadet,	
		Ut integra salus stet parenti, stet mihi.	
		Urgebo jussa citiùs expleri, ut, patrem	
		Si poenitudo subeat imperii, locus	
		Non detur obsequendi.	
15	<i>Spiculator:</i>		Ad extremum diem
		Tua vita fluxit, morte, Baptista, occides.	
	<i>Joannes:</i>		Non es molestus nuntius: volupe mihi
		Mori est honori Numinis. Sine, ultimùm	
		Has ego catenas osculer.	
20	<i>Spiculator:</i>		Per me licet.
	<i>Joannes:</i>		At tibi, supremum Numen, hunc moriens sacro,
		Dico dedicóque sanguinem. Pro te fluit	
		Tuáque lege. Victimam acceptam excipe.	
	<i>Spiculator:</i>		Regalis urget jussio, jam non licet
25		Contexere moras. Morere! Sic posthac scelus	
		Regi exprobrare desines.	
	<i>Joannes:</i>		Suum tamen
		Cruor ipse repetet: <i>non licet.</i>	
	<i>Heterobulus:</i>		Posthac Cato
30		Aberit in aula.	
	<i>Cassandra:</i>		Neque sibi et proli suae
		Regina metuet.	
	<i>Heterobulus:</i>		Vulgus autem non parùm
		Mortem Joannis sentiet.	
35	<i>Cassandra:</i>		Vulgus? Nihil
		Refert, quid impos mentis atque impos manûs	
		Plebs ima blateret. Qui sapit, factum probat.	
	<i>Nicanor:</i>		At id cavendum, nè furor, sui impotens,
		Dum mortem inaudit, convolet ad arma.	
40	<i>Cassandra:</i>		Impetu
		Ubi res agetur, militum obsistet manus.	

37 V pův. textu pozn. pod čarou: „Abdit Herodes attonitis et mussitantibus convivis.“

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Filia:
5 Quamquam ira praeceps alterum in diem ferè
Non durat. Oritur, dùmque protrahitur, perit.
Hoc volui! Age modò, regis incestum exprobra!
Taces, scelesta lingua? Nimirum priùs
Nocuit locutam. Sic tace! Aeternùm tace!
Clamare forsàn libet adhuc? Sensem exprimam
Doloris. - Ictum nonne sentiscis? Dole!

10 *Scena 5. Discipuli Joannis inter naenias corpus terrae mandant. In rei perennem
memoriam inscribunt carceri sequens digramma: Hoc loco Herodes in eremo olim
populis clamantem, in aula nuper vitiis reclamantem Joannaeam vocem gladio perdidit.*

15 *Discipulus 1:* Os conticescat, palpebra peroret loquax
Silentiosâ lacrymâ.
Aut si quid obiter vocis injussae exprimit,
Vocale sit suspirium.
Tacet Joannes. Ah! Quis aethereo dehinc
20 Illuminabit dogmate
Populos magister, quando Jordanis prope
Fluenta densi confluent?
Quis criminosi regis invisum scelus
Vindex honesti corriget?
25 En ùt per aulam nemine vetante obvia
Impunè currunt crimina.
Deserta sunt deserta, Baptistae gemunt
Ipsi specus absentiam.
Jordanis obmutescit, elinguis tacet
Eremus, antra conticent.

30 *Discipulus 2:* Da, poenitudo, lacrymas, quales dabas,
Dum te Joannes abluit.
Sed parce flere crimen admissum, fleas
Velim lavantem crimina:
35 Ut parricidae regis imperio caput
Sit jussus ensi subdere.
Causam requiris? Liberâ voce arguit
Incestuosas nuptias.
Quia reprehendi crimen aegre rex tulit,
40 Novo necavit crimine.
I, lacryma parentalis, et toto impetu
E palpebris prolabere
Auctúque tanto cresce, quoad ex te nova

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Fluenta des Jordania.

Discipulus 1: Rex pereat! At nè pereat et regis scelus,
Memor id retineat carcer. Inscribo metrum:
Hoc rex scelestus carcere
5 Vocem Joannis perdidit.

Scena 6. Herodi per quietem repraesentatur caput Baptistae cum exprobratione, quòd animatam Verbi divini³⁸ vocem, Joannem, interemerit.

10 *Gen. Vind.:³⁹* Potin' quieti te dare? Infandum caput,
Potin' vacare Morptheo? Somnum excute,
Quò frueris indignissimè! Incoram scelus
Tragicum intuere. Cernis, ùt vultus sacer
15 Pallore mortuali inhorrescat? Tuo
A scelere sordet decolor. Utrique insidet
Nox funeralis palpebrae; tuo, scelus,
Rapta est latrocinio dies. Quamquam putem
Non tam coactos morte quàm motu suo
20 Oculos Joannis conditos: scelera tua
Aspicere renuunt. Perfide! Has grates refers
Superi magistri dogmatis? Aurea labra
Ferrò retundis? Non id impunè: igneam
Te fulminantis aetheris bilem scias
25 Jamjam imminere clade terrificâ. Et licèt
Quiescat aether, Tartarus dirum nefas
Ad merita rapiet supplicia. Nondum times
Pice bullientis Taenari aestuariis,
Quae interminatus est minax vates, miser,
30 Diffluere? Jam nunc corripite dignum ignibus
Rotisque, Ditis asseclae! Quorsum moras
Trahitis? Averno nempe maturum est scelus.
Horres reluctans? Cerne facinus!⁴⁰ At nequis
Sufferre scenam, vel tibi duram aspici.
35 Sic, torqueatur palpebra. Auditum expedi.
Ferale verbum percipis? Caedem exprobrat
Suúmque clamat denuo: non, *non licet*.
Audísne? Propius admoveo. Nondum tacet
Vox tota, multum spiritus superat, minas

38 Verbum divinum: Ježíš Kristus (srov. Bible Jan 1.1).

39 Výklad zkratky nejistý.

40 V pův. textu pozn. pod čarou: „Caput Joannis ei objicitur.“

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Hic ipse loquitur sparsus indignè cruor.
Clamo et ego, mecum clamat aether et solum:
Scelestè vocem perdidisti, quam Pater
Aeternus astris miserat Verbo suo
5 Anteambulonem! Terra, caelum, aër, Deus,
Homines et ipse Avernus in jus te vocant.
Frustrà elevando crimini verba afferes
Jurata, nullâ colitur offensâ Deus.
Stulte, ubi videri vis pius, es impius. Age
10 Expende vigili palpebrâ capiti imminens
Supplicium et horre! Neque tamen, poenae licèt
Meminimus, expergisceris? Crebrò strepat
Fragore tonitru et percitum metu enecet!

15 *Scena 7. Intemperiis agitur Herodes occurrente hinc immani parricidiô, inde dato vaticinio „Vocem si perdis, peris“. Et quia hanc in Joanne tyrannicè perdidit, suus sibi vates aeternùm se periturum praedicat.*

20 *Herodes:* Ubi sumus? Ecquis tragicus auditum attonat
Tumultus? Heu me! Fulmen è caelo ingruit
Internecinum! Fulgure maligno ictui
Praelusit aether et necem jamjam evibrat.
Perimus! - - Interceptus à metu aegriùs
25 Reciprocatur auram spiritus. Prò me! Themis
Divina poenas criminis de me exigit,
Terret, minatur, persequitur. Ecquis specus,
Quae petra submovebit iratae Dei
Severitati? Fugio pavidus, nec tamen
30 Effugio dextram fulminatricem: minax,
Quocunque vertor, vertici impendet. Juvat
Demittere oculos, terra nîl triste ingeret
Animo paventi. - - Prò malum! Caelô magis
Aspectus iste fulminat. Caput (ô dolor!),
35 Caput est Joannis, heu, meo jussu sacro
Corpore recisum? Non video! Non, non, timor
Est intueri. Ast verò quare non fuit
Timor perimere? Debuit tragicum scelus
Mens territa perhorrescere. Sed enim tibi
40 Meretricius amor eripuit oculos, thoro
Incestuoso conjugem fratris tui
Nè eliminares, per scelus praegrave sacrum

DIVUS JOANNES BAPTISTA

5 Exterminâsti reprehensorem. At nihil
Egisti, adhucdum clamat aurique ingerit
Ferule metrum. Sanguis horrificâ tonat
Tumultuosus voce poenâsque exigit;
10 Ipsum minatur mihi silentium. Miser
Sum! Perditus sum, quia, latro, missam à Deo
Vocem in Joanne perdidisti. Jámque horridum
Intueor Erebi barathrum in immanes hians
Latè recessus. Sulphurea, quoquo volat
15 Oculus, procella volvitur et istos parat
Involvere artus. Igneos illic vibrat
Vindicta gladios, hic rotas pro me novo
Ixione parat ferrea voce intonans:
Tibi sunt parata haec praemia, Herodes! Rotae,
20 Enses, catastae, taureae, ignes te manent!
Heu! Mille poenis perimor, aeternùm miser!

*Scena 8. Caput Joannis, tam ignominiosè dejectum ab Herode, gloriosè exaltatur
20 à fidelium Pietate; quae interim ei imponit coronam lauream, dum illi Jesus in caelo
auream apponat, ornatam lapide pretioso.*

Pietas: Itáne jacere sinimus allisum solo
25 Caput, quod atrox stravít Herodis furor?
Surgat seipso celsius, supra solum,
Supra tyranni solium et evinctum novis
Adorearum nexibus sese arduum
Inferat Olympo. Date, pia clientum cohors,
30 Date in coronamenta, quidquid vel mare
Gemmat Erythraeum vel per Aurorae plagas
Lapidescit Indis sumptuosum. De fibris
Telluris aurum, de viretorum sinu
Laurum: date rosas Chloridis, date (quid vetat)
35 Flores Olympi, stellulas. Stellis, rosis,
Auro atque lauro, lapide, gemmis est caput
Joannis ambiendum.
Piet. Ass. I.⁴¹ Ut ad centrum lapis
Motu suoapte properat, accelerat tamen
40 Iter, ubi dextra subicit impulsum, ità movet
Honor Joannis, promovet verò tuus
Hortatus. Eja laureas dabo, dabo

⁴¹ *Pietatis Assecla I.*

DIVUS JOANNES BAPTISTA

Pretiosa pelagi, pulchra telluris, dabo,
Si poscis, hoc cor.

*Piet. Ass. 2:*⁴²

Laudibus dives magis

5

Ac opibus omnem personabo Apollinem
Totámque fundam Phocidem. Dabo
Comtum venustè carmen, ùt festo solet
Incedere die gloriosum; tu melo
Venustiore gratiam grato adjice.

10

Juvat coronam nectere Joanni, quoad
Jesus in augustali Olympico fabrè
Faciát, coronam lapide pretioso inclytam,
Dignam subire nobile Joannis caput.

15

EPILOGUS

20

Dignas vertice martyris
Virtus nectat adoreas!
Jungat gloria laureas
Primis de viridariis.
Plausu non humili sonet
Vox festiva propheticam
Vocem: quanta binominis
Jordanis prope flumina
Adversùs populi strepat
Noxas, quanta redarguat
Herodem meretricium,
Regis quanta furoribus
Obsistat, nihil ensium,
Durae níl metuens necis.
Te, praeco poenitentiae,
Assertor continentiae,⁴³

25

30

35

Te mentibus, te vocibus,
Te cantibus, te plausibus
Laeti prosequimur.
Nascendo magnus,
Teipso major
Felici sorte
Surgis in morte.

42 *Pietatis Assecla 2.*

43 Srovnej název hry.

ROMULUS, IMPERII ROMANI CONDITOR

Romulus je jediná hra ze zde publikovaných her, u které snad známe přesnější datum vzniku. Můžeme-li se spolehnout na chronogram v epilogu, pochází hra z roku 1710.

Argumentum hry je vzato z první kapitoly knihy Lucia Annaea Flora, která bývá označována názvem Epitome. Skutečně se zdá, že Pannagl čerpal při psaní hry především z této knihy a nikoli z obsáhlejších vyprávění, např. z Tita Livia. Svědčí o tom například fakt, že Faustulova manželka se v dramatu jmenuje zcela konvenčním pastýřským jménem Baucis, ačkoli u Livia má jméno Larentia. Pannagl se ovšem ani Flora nedržel příliš striktně a mytologický děj přizpůsoboval svým záměrům. Tak například postava Numitora, Amuliova bratra a právoplatného krále Alby Longy, se v dramatu objevuje jen ve dvou sporadických zmínkách, za skutečné panovníky města jsou stále považováni Romulus a Remus. Ve hře se celkem pochopitelně objevují i postavy a děje nově vymyšlené, jako je motiv pastýřské hole s ukrytým žezlem či intrikán Seranus.

Zajímavě rozehraný je ve hře motiv pastýřského - královského původu obou dvojčat. I Florus o Romulovi tvrdí, že byl „*fluminis amator et montium, apud quod erat educatus*“ (milovník řeky a hor, u kterých byl vychován), u Pannagla je pak tento zakladatel Říma ukázán jako zvláštní oblíbenec Tiberu. Pastýřské prostředí, ve kterém oba vyrostli, a které, mimochodem řečeno, je pastýřským prostředím ve zcela tradičním duchu Vergiliových Bukolik, přijímá Romula a Rema jako své krále, nikoli ovšem zcela jako sobě rovné. Od začátku je jasné, že Romulus a Remus jsou vůdci ostatních a i poté, co se zmocní vlády, je pastýřům jasné, že „*quod licet Jovi, non licet bovi*“. Dokazuje to rozhovor ve scéně II / 3, který by byl sotva představitelný s jedním z dvojčat:

Pansus: Vidíš ty ruce?

Palaemon: Jo.

Pansus: Myslíš, že je v nich dost síly?

Palaemon: Jasně.

ROMULUS

Pansus: Tolik, aby si mohly získat vládu?

Palaemon: Až se budou vybírat předáci krav a volů, budeš v kandidátce na prvním místě.

(Adjunctum po scéně II/2)

Zatímco ostatní pastýři (snad kromě Faustula, pěstouna obou bratrů) patří mezi postavy komické, Romulus a Remus jsou vážní od začátku do konce. Nejde ovšem o temné tragické postavy Senekovy, vždyť bratrovraždy není nakonec schopen ani jeden z nich. Jinak tomu ostatně téměř ani nemůže být, neboť oba jsou svým způsobem představeni jako předchůdci panovnického rodu rakouského, se kterým spojuje Řím věstec ve scéně V/4. Tato scéna odkazuje na Vergilia nejen použitým citátem o vládě, jež se dotýká oceánů a slávy, jež sahá k nebesům. Motiv věštby budoucích dějů, která se dotkne i autorových současníků, je z Aeneidy dostatečně známý a tvořil po staletí téměř povinnou součást hrdinského eposu.

Romulus je intrikánským kusem z dvorského prostředí, zároveň je ovšem možné v tomto dramatu najít obě složky, jež věrně provázejí jezuitské (nejen školské) drama už od jeho počátku: hold císaři a morální ponaučení. O pozvednutí morálky se zde snaží především sborovými zpěvy na konci každého dějství, přičemž tyto zpěvy se vztahují k ději jen velice volně. Celkově lze říci, že v Romulovi najdeme méně experimentů s výstavbou dramatu než v Janu Nepomuckém a neobjevují se zde ani tak vyostřená morální dilemata, jako v ostatních dvou Pannaglových velkých hrách.

ROMULUS

ROMULUS IMPERII ROMANI CONDITOR

Argumentum ex Floro c. 1.¹

PROLUSIO

Tres praecipuae monarchiae, Babyloniorum,² Persarum,³ Graecorum⁴ sternuntur gloriosius surrecturae in monarchia Romana, idque nutu Jovis vel potiùs Divinae Providentiae. Quae, ut Romae sacrae splendorem majestatis praeperaret, Romam profanam fecit gloriosissimam.

I: Martiali fulmine de regali culmine
Babylon dejicitur.
Vah! Ubi monarchicum Mediae fastigium?
In ruinis quaeritur.

Vates: Vertigo regna circumagit et, ter quater
Rotata in orbem, dejicit. Persia cave!

II: Lugete Persae! Gloria,
Urbes opésque regiae
Ipsíque reges hosticae
Armis prementur Graeciae.

Vates: Fortis potestas fortiori dat locum:
En ùt Pelasgi subjuges Romam colant.

III: Et nullius Apollinis
De casu monuit tripus
Plaudentem sibi Graeciam!
Regnavit, sed iniquior
Nomen sustulit imperi
Sors et Romuleis dedit.

1 Tj. odkaz na *Epitome* Lucia Annae Flora, 1. kap. (necitujeme celé): „Primus ille et urbis et imperii conditor Romulus fuit, Marte genitus et Rhea Silvia. Hoc de se sacerdos gravida confessa est, nec mox fama dubitavit, cum Amulli regis imperio iactatus in profluentem cum Remo fratre non potuit extinguere. Si quidem et Tiberinus amnem repressit, et relictis catulis lupa secuta vagitum uber admovit infantibus matremque egit. Sic repertos apud arborem Faustulus regii gregis pastor tulit in casam atque educavit. Alba tum erat Latio caput, Iuli opus; nam Lavinium patris Aeneae contempserat. Ab his Amulius iam septima subole regnabat, fratre pulso Numitore, cuius ex filia Romulus. Igitur statim prima iuventutis face patruum ab arce deturbat, avum reponit. Ipse fluminis amator et montium, apud quod erat educatus, moenia novae urbis agitabat. Gemini erant; uter auspicaretur et regeret, adhibere placuit deos. Remus montem Aventinum, hic Palatinum occupat. Prius ille sex vulturios, hic postea, sed duodecim videt. Sic victor augurio urbem excitat, plenus spei bellatricem fore; id adusetae sanguine et praeda aves pollicebantur. Ad tutelam novae urbis sufficere vallum videbatur, cuius dum angustias Remus increpat saltu, dubium an iussu fratris, occisus est: prima certe victima fuit munitionemque urbis novae sanguine suo consecravit.“ Citováno z: FLORUS, Lucius Annaeus. *Epitome of Roman history*. With an English translation by Edward Seymour Forster. The Loeb classical library. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press; London: William Heinemann Ltd., 1929 (1960 reprint).

2 Babyloniorum Monarchia - Babylónie, starověká říše v Mezopotámii s centrem v Babylónu. Trvala od počátku 2. tisíciletí př. n. l., r. 538 př. n. l. však byla připojena k Persii a r. 331 př. n. l. byla dobyta Alexandrem Velikým.

3 Persarum Monarchia - Perská říše, starověký stát s centrem v dnešním Íránu, zal. asi 550-531 př. n. l. Po neúspěchu v řecko-perských válkách (490-449 př. n. l.) nastal postupný rozklad, 331 př. n. l. podmaněna Alexandrem Velikým.

4 Graecorum Monarchia - Řecko, rozvíjející svou kulturu od poloviny 3. tisíciletí př. n. l. bylo pod římskou nadvládou od r. 146.

ROMULUS

Vates: Illustre, Roma, surrige in caelum caput,
Major oriente, Graeciâ major, nihil
Time ruinae, te Jovis servat favor.

5 *IV:* Imperialis gloria
Et Romuli memoria
Percurret centum secula.

0 Roma victrix eminebit
Inter utriusque sortis
Firma casus, non statuta
Temporum vicissitudo,
Non furores militares
Hostiûmque fortitudo detrahent de culmine.

ACTUS PRIMUS

Scena 1. Romulus et Remus, jam gnari esse se legitimos Albae principes, usurpatorem regni Amulium deturbare ex solio meditantur. Quod ut succedat, exploratum eunt regiam, idque ex
0 *directione Faustuli, qui utrumque novo pedo donat. At quia Remo impensiùs favet, in ejus pedo occultat sceptrum in felix omen regni recuperandi.*

5 *Faustulus:* At non jacere debet aeternùm solo
Afflictus, iracunda si quemquam dea
Fortuna stravit. Nunquid Anteos potest
Nos facere virtus? Nîl obest citra scelus
Cecidisse ad ima, casus interdum levat
Et sors sinistra dexteræ planat viam.
0 *Sperate, gemini principes! Caula illico*
Evadet aula, vana nisi Faustulum hebetant
Auguria divûm. Psylle! Psylle!

Psyllus: Jam volo.

5 *Faustulus:* Tam lentus! Age sis, te domum citus refer
Et affer agolum. Scis, duplex illud, novum
Illud?

Psyllus: Scio, moram non facio.

Faustulus: Herilem libet

0 *Praeoccupare gratiam donô. Licèt*
Offerat egestas pauca, si in memorem manum
Vel parvula cadunt dona, fructum olim ferunt.
Quis scit, quid astra Romulo et Remo ac mihi
Uterque fratrum destinet.

Psyllus: Ritè exequor

Mandata?

5 *Faustulus:* Ritè, nisi quòd hìc sceptrum novum
Desideretur.

Psyllus: Ilicet feram.

Faustulus: Nihil

ROMULUS

Humile gemellis caelitem parat favor.
 Pavitiones ominosae, tam frequens
 Garritus avium, penna tam laeta aspici
 Terfausta spondent.

Psyllus: Jam nihil superat, domo
 Quod afferatur?

Faustulus: Jam nihil. Magna ominor
 Utrique fratrum, purpuram et sceptrum auguror.
 Vos astra prosperate, quae vestro exequor
 Crebrò excitatus entheo. Sceptrum hoc, licèt
 Exile, sit praeludium summi. Huc ades
 Dexter, supreme Jupiter, et omen tuo
 Firma favore! Túque, nisi falsum ferunt
 Utriusque patrem, Marspiter, nostra impiger
 Prosequere vaticinia. Si sanguis tuus
 Vivit in utroque, signa da veri patris:
 Ama fovéque filios tuos.

Romulus: Ave
 Faustule! Tuum te prosperet nomen.

Faustulus: Mihi
 Sylvas et agros inter haerenti sat est,
 Si vivo caelo non subirato. At tibi
 Fratrique divos expeto faventes. Manet
 Vos aula, non est vester hic cultus. Latus
 Rubere debet murice, aurato caput
 Fastigiari tegmine, superbo pedes
 Imprimi asaroto. Gratiâ hìc divùm est opus
 Vestrâque dextrâ.

Romulus:^a Si manum promptam petis,
 Habes Achillis.

Faustulus: Pergama haec Albae obruat
 Amuliúmque (regna qui vestra obtinet
 Iniquus usurpator) aut dedat neci,
 Ad^b procul ad alias exigat profugum plagas.
 Ejicere solio crimen est virtus. Age
 Romule et^c age Reme, vindice recupera manu
 Avita sceptrâ.

Remus: Nullus est gravior labor
 Ac comparare regna.

Faustulus: Si obsistant dii.
 At vos secundos, ùt video, habetis. Jocus
 Est comparare regna, si dii favent.
 Recipite donum, principes, non quod manui^d
 Est principali congruens, sed quod meae

a V pův. textu je postava uvedena omylem jako „Remul.“, možná tedy mluví Remus.

b Takto v pův. textu; snad omylem místo „aut“.

c V pův. textu „et“ tištěno menším písmem nad běžný řádek (zřejmě dodatečné doplnění).

d Pův. „manûi“.

ROMULUS

Sit testis observantiae. Postquam throno
Potenter eminebitis, memorem utique
Mentem subibit munus.

Romulus: Ingratis scies

5 Te non dedisse.

Faustulus: Porrò nè finem trahant

Inauspicatum consilia malè edita
Abortiátque scepra parturiens caput,
Ante domus omnis, omnis et vigilum manus,
0 Accessus atrii^e, janua, impluvium, gradus
Omnes recessus pervidendi sunt catè,
Ut, quando tragica scena ludetur, nihil
Occurrat improvisum.

Remus: Ut astutè mones,

5 Sic nos agemus.

Romulus: Quisque fratrum Argum induet.

Faustulus: Comitentur astra prosperúmque velint iter.

0 *Scena 2. Pace cum vicinis constituta Amulius militem omnem excepto praetoriano exautorat.
Monetur ab augure, ut, qui gladium non metuit, sceptrum timeat.*

Amulius: Tacet Gradivus exterus. Quorsum strepit
5 Inutile domi tympanum? Miles manu
Mittatur. Alas Daedalus viam aetheris
Emensus humeris exuit, falcem abjicit
Colonus à messe, nihil Aeoliam ratis
Invecta portum respicit. Cur nos fragor
0 Identidem circumstrepit tristis tubae?
Eccur in armis stamus aut hostis manum
Capiti imminentem metuimus pace edita?
Taceat proinde classicum. Tu fac, domos
Emerita repetat turba longóque otio
Vires reficiat.

Aulicus I: Magne moderator, tua
5 Imperia veneror. Si tamen servo integrum est,
Quid sedeat animo, dicere, exponam.

Amulius: Refer.

Aulicus I: Res dubia pax est. Tum quoque Gradivum timet,
0 Cùm conticescit classicum.

Amulius: Nihil minus.
5 Pax solida simul arma, simul armorum metum
A se repellit. Itaque quem paci asseris,
Tuus ille timor est.

Aulicus I: Neutiquam^f, verùm hostium,
5 Ut non pavesco bella, sic metuo dolos.

e Pûv. „atrii“.

f Pûv. „Neûtiquam“.

ROMULUS

Ingenia novi turbida, sequuntur mare:
Vix conquiescunt, rursus in fluctus rigent.
Plurimus in illis est Sinon.

Amulius: Tace, metum

Nè bellicosus pectoribus affles. Dies
Ventura missa faciat arma. Sic volo.

Aulicus 1: Morem geremus impigri.

Aulicus 2: Seros trahat

Se pax in annos téque cum tuis beent
Soluta curis tempora.

Amulius: Procul abest timor,

Nè quis lacessat Marte. Si tamen novas
Res inquietas cogitaverit novus
Quisquam Tiphoeus, alterum in nobis Jovem
Sceleris habebit vindicem.

Augur: Princeps, mala

Ut non eodem se tegunt vultu omnia,
Sic non eâdem prodeunt viâ. Alteri
Mars inquietus, alteri quies nocet,
Huic parcit ensis, toxicum necat. Cadit
Pars magna ferro, non minor ab auro perit.

Amulius: Ad nos quid ista?

Augur: Plurimum tua interest

Haec ruminare. Metuo perquam, nè, cui
Ferrum Gradivi favit, huic sceptrum offerat
Discrimen.

Amulius: Etiam tu times? Nescio, quibus

Quatiatur aula panicis. Undique timor,
Formido, terror, idque de nihilo. Sine
Isthoc aniculae defatigentur metu,
Nobis stabilior animus est, ac tam levi
Ut nutet Euro^g.

Augur: Caveat is oportet sibi,

Cui vel astra provido monitu cavent.
Auguria metuo.

Aulicus 2: Jupiter malum arceat

A capite regis.

Aulicus 3: Astra te salvum velint

Pacémque nullo territent strepitu tubae.

Aulicus 4: Regémque nullo vulnerent metu mali.

Scena 3. Fratres, ut regiam penetrent, in vestibulo lac pressum aliâque pastoritia venum proponunt. Interim aditus, atrium, regiam numerumque excubitorum explorant.

Romulus: Quâ verò id arte fiet, ut facili pede

g Pûv. „Evro“.

ROMULUS

Penetremus aulam?

Remus: Si manus auro graves,
Si vestis ostro nitida Sarrano foret,
Facilè paterent atria, sed hirto latus
Rhenone tectum januam terret.

Romulus: Dolis
Tamen parandis gausape est longè aptius
Ac vestis auro textilis. Nullos ferè
Advertit oculos penula. Aurata attrahit
Caracalla visum séque prodit, dum nitet.

Remus: Quid si atriensis expetat causam viae?

Romulus: Dabimus, vel oris arte fingemus.

Remus: Locum

Si roget?

Romulus: Et illum proferam, dicam Aufidum,
Dicam Bovillas.

Remus: Ergo (quod dii velint
Bene auspicatum) subeo discrimen.

Romulus: Juvat

Monere pulsu januam. -

Miles 1: Hej!

Romulus: Nondum sat est:

Ferè faciliùs astra quàm regia patet.

Miles 1: Quae caula vos evomuit, ut sono improbo
Effringeretis januas?

Remus: Non est agris
Vel vis vel animus tantus, ut regum impetant
Penetrare manibus hosticis. Aulae adsumus
Servire, non nocere.

Miles 2: Servire! Intimè
Inque cute novi, quid sit hoc hominum. Otium
Fugitant et aulae mentiuntur se improbi
Servire.

Remus: Nostrae serviunt caulae. Vide,
Res veritatem stabilis.

Miles 2: Ità prorsus venis
Servire non ingratus, hoc servit mihi.

Remus: Utique, modò suum porrigas pretium.

Miles 2: Dare
Non didici, at aliquid rapere.

Remus: Mihi verò improbum
Videtur aulam prodere rapinâ. Quid est
Terno asse levius? Porriges et jure obtines,
Quod crimen extorqueret.

Cocus: Adolescens, potin'
Mercem mihi istam cedere culinariam?

Remus: Dabo, modò nummos reddis.

Cocus: Exprome, assibus

ROMULUS

Quot venit animal fictile? ⁵
Remus: Haud minus tribus.
Cocus: Tribus? Remitte paululum.
Remus: Minimo minus
 5 Vix esse pretium poterit.
Cocus: Ut crebrò redux
 Adsis, quod optas porrigo.
Remus: Nostrum tibi ovile,
 Ovile nostrae servient caulae.
 0 *Miles 1:* At mihi
 Hunc vende sis Lactantium⁶.
Remus: Corsi, placet
 Transire ad aulam?
Cors: Non placet, non, non.
 5 *Miles 1:* Mane,
 Et nos fovere possumus.
Cors: Juva, obsecro,
 Nos, Reme.
 0 *Miles 2:* Ego^h vi detineo. Jam meus es, meus,
 Puella.
Remus: Mitte populum. Grandior ubi
 Patuerit aetas, sponte se sua ingeret
 Castris vel aulis.
Miles 2: Non manes?
 5 *Cors:* Non, non.
Miles 2: Abi.

Scena 4. Reduces invaduntur ab axauthoratis militibus, qui utrique pedum eripiunt, cùm pecuniam non possent extorquere. Illico tamen raptoribus sua rapina rapitur à praetoriano milite agnoscente legitimos possessores.

Romulus: Omnem arbitratus angulum fui: scio
 5 Imos recessus, extimas portas, gradus
 Variè reductos, militum manum, omnia.
Remus: Validáne vigilant praesidia?
Romulus: Rara admodum.
Remus: Recessibúsne pluribus tecta intima
 Aulae implicantur?
 0 *Romulus:* Nullus intricat viam
 Labyrinthus. Illic se domus in hortum explicat,
 Hic arctiore clauditur muro. Latus
 Aulica juvenus occupat, longo à domo
 Tractu recedens.
 5 *Remus:* Astra! Spe prima exitum

5 V pův. textu pozn. pod čarou „Butyrum effigie agnelli.“

6 Lactantius: latinský církevní spisovatel ze 4. stol., zde jako slovní hříčka se slovem lac (mléko).

h Pův. bez „Ego“, doplňuji podle oprav (Errata) na konci knihy.

ROMULUS

Praeoccupamus prosperum. Fines date
Pares initiis.

Romulus: Quae fluunt caelo auspice
Principia, post se prosperum finem trahunt.

*Mil. ex. 1:*⁷ State, heus!

Remus: Quis interpellat?

Romulus: Hic loquitur minas,
Scinisque multum spirat.

Mil. ex. 1: Argentum volo.

Remus: Hoc si peroptas, divitum veniet tibi
Crumena pertentanda. Nos ruri editi
Quid conferemus?

Mil. ex. 1: Dixeram argentum.

Remus: Ast ego

Dixeram opulentos esse tentandos.

*Mil. ex. 2:*⁸ Nihil

Elargieris? Vi petam.

Remus: Cur vim admoves,

Ut nîl recipias?

Mil. ex. 1: Protinus sinum excute.

Remus: Faxo, quod optas. - Hicⁱ nihil. - Nihil hic, neque
Hic.

Mil. ex. 1: Fraude fallis. Admove manum, nisi -

Remus: Denique in egena nîl latet pera aureum
Argenteumve^j. - Jam reperio.

Mil. ex. 1: Da ocyus. -

Eho! Das edules furfures, sues edant.

Romulus: Hae sunt agrestes divitiae. In urbes abi,
Si fortè similes esuris.

Mil. ex. 2: Pugnô opprime

Audaciam oris. Non dabis nummos?

Romulus: Vide,

Mi bone, quid optes. Citiùs è pumice potes
Aquam.

Mil. ex. 2: Igitur agolum cede. Tu pariter rape

Isti.

Remus: Quid^k illud eripis, quod tibi nihil
Prodest obestque^l non parùm mihi?

Mil. ex. 2: Fac age,

Nummis rapinam redime.

Remus: Quod dixi, manus

Haec destituitur aere. Substituo preces.

7 *Miles exauthoratus 1*

8 *Miles exauthoratus 2*

i Pûv. „hîc“.

j Pûv. „argenteûmve“.

k Pûv. „Qui^d“.

l Pûv. „obêstque“.

ROMULUS

Mil. ex. 2: Pecunia ista nîl valet apud me.
Romulus: Cedo
 Sceptrum mihi meum.
Mil. ex. 1: En regulum pecudum! Nimis,
 5 Heus tu, superbus nimis es orator.
Remus: Cedò
 Regimen agreste.
Mil. ex. 2: Da prior nummos. Adhuc
 0 Cunctaris? Ergo protinus refer pedem,
 Unde attulisti.
Remus: Sed mihi rapinam.
Mil. ex. 1: Abi!
Romulus: Sed sceptrum.
Mil. ex. 1: Abi!
 5 *Romulus:* Precésne nîl juvant.
Mil. ex. 1: Abi!
 Abi! Abi! - Recessit tempori. Sane nisi
 Hinc se abstulisset, pruriebant jam manus.
 Comitatus essem verbere.
 0 *Praet. dec.:⁹* Ità voce improba
 Omnia repletis.
Mil. ex. 1: Utique clamandum fuit,
 Sinè ore pleno vacua mansisset manus.
Praet. dec.: Quid clamor ille contulit?
 5 *Mil. ex. 1:* Pedum, ùt vides.
Praet. dec.: Ergo violentus voce contenta sua
 Alii abstulisti.
Mil. ex. 1: Neutiquam^m.
 0 *Praet. dec.:* Quò ergo, scelus,
 Contentus ille clamor, illa vox gravis?
Mil. ex. 1: Hominem rogavi.
Praet. dec.: Flagrio! Mósne est preces
 5 Hac voce proturbare? Non erant preces,
 Rapina fuerat. Redde, sceleratum caput,
 Quod sustulisti.
Mil. ex. 1: Caput ego non sustuli.
Praet. dec.: Pedum, ajo, redde.
Mil. ex. 1: Num petes etiam pedem?
 0 *Praet. dec.:* Jocarís etiam? Diripite pedum. Pedes,
 Ut facilis abeat, utiles erunt, nisi
 Stante pede nôrit verbera excipere. -
Mil. ex. 1: Abstine!
 5 *Praet. dec.:* Raptator ictus sapiet. Ingenium malis
 Hominibus in tergo est, docetur per flagra.

9 V pův. textu je tato postava označena zkratkou „*Praet. Decur.*“, zřejmě *Praetorianorum decurio*.
 m Pův. „*Neûtiquam*“.

ROMULUS

Faustulus: Harpyia miles? Nîl reluctanti?

Remus: Manu

Nequii tueri, juvenis adversùs virum.
Precibus agebam, surdus elusit preces.

5 *Faustulus:* Ut eum vibratae Vaejovis flammae enecent!

Aut vorticosus Nerei gurgis, priùs
Per mille raptum turbidi syrtes maris,
Internecinis fluctibus sorptum voret.
Licèt ille verò sustulit pedum, rapax
0 Praedator, at non abstulit eadem manu
Spem regni. Adhuc vos sceptrâ legitima manent.
Instate coeptis quâque se semel ratis
Impulsa movit prosperè, porrò urgeat
5 Interrita viam, quoad in alto se throni
Videat locatam. Portus in honoris mari
Est altum.

Romulus: Obortus ceu pigrescentem ratem

Apeliotes incitat, ut humens iter
Solitò celerius transvolet, sic nos tuus
0 Impellit exhortatus. Imus, quò vocas.

Faustulus: Noster labor erit commodis vestris, quoad
Feret aura, velificare. Maeri, Gelon, Epops
Túque Daphni túque cum tuo, Panse, Argulo,
Adeste.

5 *Maer:* Tam nos praepetes, Faustule, sumus,
Quàm grex vocantem fistulam sequitur. Jube,
Tibi laborat nostra sedulitas.

Gelon: Age

Dic, quid peractum postules.

0 *Faustulus:* Operam tuam
Et singulorum nulla campestria vocant,
Sed aula.

Epops: Prorsus hoc novum imperii genus!
Ex caula in aulam?

5 *Faustulus:* Nè stupe. An manus tibi?

Epops: Et praeliâres.

Faustulus: Pectus etiámne?

Epops: Et ferox.

0 *Faustulus:* Tale meditâmur. Capite propositum avida
Aure socieni. Romulum nôsti? - Parem
Aetatene^o Remum pariter?

Omnes: Ambos.

Faustulus: Hos throno

5 Eliminavit patruus Amulius. Aquâ
Olim is puellâs mersit, at Tibris, licèt
Tumidus, pepercit et suos jam tunc heros

o Puv. „Aetate^{necc}“.

ROMULUS

Est veritus undâ lenè repressâ. Lupae
 Subinde portentosa suxere ubera
 Humaniorque fuit homine fera: illius
 Jussu peribant, hujus à lacte arduam
 5 Suxere vitam. Repperi infantes lupae
 Ab ubere simul pendulos, nostro Lare
 Ambos recepi, nutrii solers. Sub haec
 Signis probatis comperi his ipsis thronum
 0 Albanorum jure deberi. Libet
 Ergo spoliatis asserere avitum thronum.
 Levare pressos si licet, etiam decet.
 Confertis operam?

Epops, Maer: Quippe ni^p.
Faustulus: Vobis quoque
 5 Idem stat animo?
Gel., Dap.:¹⁰ Stat.
Pansus: Sequimur et nos.
Faustulus: Probo
 0 Animos fideles. Dexteras ferrô induam.
 Affer dolones.
Daphnis: Martène patente autumas
 Movendum in hostes, idque tam parva manu?
Faustulus: Patebit et latebit ex parte impetus.
 5 Nîl suspicantem nempe cingetis, velut
 Obsequia deferretis: exerto sub haec
 Ferro irruetis. Capite jam ferrum.
Pansus: Nihil
 Hic video ferri. Faustule, illudis.
Faustulus: Latet.
 0 Remove supremum verticem. Tu itidem move.
Argulus: Argus vel ipse si fuissem, nihil ego
 Latere ferri hîc, hercle, vidissem.
Faustulus: Addite
 5 Vos pectus ingens chalybi et heroam manum.
 Fratres docebunt reliqua et expedient dii.

*Scena 6. Paternum Martis templum accedunt ante expeditionem fratres et pro auspicato rei
 successu sacrificant.*

0 *Romulus:* Si faveat aether, ipsa in eventus bonos
 Se difficultas explicat. Quare prece
 Moveamus astra. Qui cupit faciles deos,
 Orando faciet. Reme, conjunctim voca age
 5 In vota patrem.
Remus: Nomen hoc solum pater

p Puv. „ nî“.

10 *Gelon, Daphnis*

ROMULUS

Compendium ingens est precum. Simul mones
Simúlque methodon edoces precum. Praei.
Romulus: Gradive, cujus numen augustum tremit
Uterque mundus, si tui sumus, proba
5 Amore patrem vincéque in nobis. Throno
Invasor exturbetur et sanguis tuus
Illò evehatur, jura quò nostra evocant.
Remus: Invicte ferro Marspiter, ut aurum occupem
Regale sceptri, prospera ferrum. Accipe
0 Jam thura. Cùm de patruì jugulo cruor
Erumpet, etiam tibi cruor sacer fluet.

CANTUS

5 Eja! Secundo
Pergite cursu!
Pergite, magna
spondet Olympus,
0 Dextera Martis
Et Jovis auspex
Gratia vestros
Prosperat ausus.
Causa simúlque
5 Meta laboris
Est diadema.

Scena 7. Crescentius cum Regillo (uterque Amulii est aulicus) altercatur: ille commendat, iste diris devovet herum. Crescentius abìt Amulio insinuatum, Regillo nè fidat, quasi is in nomine sceptrum praeferat, à quo cavendum monuit augur.

Crescentius: In corpus omne certa descendit salus,
Si sibi bene caput constat. Hoc Alba adstruit
Incolumis isto principe. Astrorum est favor
5 Gaudere nos hoc rege, qui nunquam suos
Cogit dolere.
Regillus: Talis optandus foret,
Qualem recenses, sed enim -
Crescentius: In ancipiti, obsecro,
0 Cur verba prima deseris?
Regillus: Malo gravi
Dolore cum aliis gemere, quàm tecum levi
Celebrare laude crimen.
Crescentius: Est crimen malè
5 De rege vel sentire.
Regillus: De rege improbo
Quò quisque sentit pejùs, hoc meliùs agit.
Crescentius: Cautè similia.

ROMULUS

Regillus: Tu magis cautè, at minùs
Verè, magis ego verè, utut cautè minùs.

Crescentius: Vin' ista regi deferam?

Regillus: Ut soles, potes.
5 Saltèm hoc cavillo sibi minùs gratam audiet
Rex veritatem.

Crescentius: Miror adversum tui,
Homini clientis, pectus! Atqui Amulio
Nìl magis amabile.

Regillus: Nempe.

Crescentius: Verba sunt favus.

Regillus: Sanè.

Crescentius: Favores spirat.

Regillus: Equidem.

Crescentius: 5 Quàm jacit
Manu explicata munera.

Regillus: Ut nihil magis.

Crescentius: Est urbis amor.

Regillus: Horrendus.

Crescentius: 0 Est hostis timor.

Regillus: Ridendus.

Crescentius: Illico pone sarcasmis modum,
Nisi me peroptes vindicem.

Regillus: Irasci potes,
5 At non nocere. Tam mihi prompta est manus
Quàm lingua tibi.

Crescentius: Sic? Pergis adversum loqui?

Regillus: Repono verbis verba. Quàm mititer agam
Tecum, revolve.

Crescentius: 0 Oppone mucronem hosticum
Nostro mucroni.

Regillus: Non agam, non quòd mihi
Defiat animus impiger, sed nè enecem
5 Encomiasten magnificum Amulii^q. Super
Nemo foret adulator (erravi oppidò),
Laudator inquam.

Crescentius: Laudo, quod laude evehi
Super astra dignum est.

Regillus: 0 Temno, quod fulmine quati
Per astra dignum est.

Crescentius: Principem populus amat.

Regillus: Pars maxima timet. Quantus erumpit, licèt
Custodiatur prorsus attentè, dolor!
5 Gemitus fora implent, lacrymae trivia rigant.
Quòd vivat hodie, quòd thronum etiamnum occupet,
Non est quòd ille dignus est, sed quòd nimis

q „Pûv. „Amulii“.

ROMULUS

Sit Alba patiens.

Crescentius: Sanguine hae voces calent.

Non patior ultra. Sícne te loqui decet?

Regillus: Sícne agere regem?

Crescentius: Rex agit rectè, nisi

Quòd immerentem te foveat. Et nunc eo
Referre voces improbas.

Regillus: Per me licet.

Sed vota pariter plebis atque mea refer,

Optare nos, ut morte festinâ metu

Nos maximóque liberet regnum malo.

Crescentius: Ubi rex?

Ephebus: Quid adeò turbidè rogas? Premi

Sermonem oportet, Morpheo indulget.

Crescentius: Gravis

Nos ratio adurget.

Ephebus: Paululum moras trahe,

Quoad recedat somnus.

Crescentius: Aegre fero moram.

Scena 8. In aulam insinuant se fratres. Ab excubitoribus recipiunt utrumque pedum, sed Romulus Remi, Remus Romuli. Ut vices videantur reddere, suis benefactoribus lac (reipsa soporiferum) propinant.

Remus: Quod astra jubeant prosperum fieri, thronos
Imus paratum. Primus occurret labor
Praetorianos fallere.

Romulus: Hos equidem domi

Dolos paravi, militi ut lactis locò

Potum soporem concitaturum darem.

Remus: Prudenter, hercle. Fallere arte^r non mala

Dolus est sinè dolo. En anterior aedes patet.

Miles 1: Quid vos ad aulam?

Remus: Commodis aulae cohors

Pastoria subintramus.

Miles 1: An tuis quoque

Sociisque?

Remus: Si quod detur aes, etiam meis.

Miles 2: Quid si sinè aere dives abscedas?

Remus: Magis

Ero beatus.

Miles 1: Noscis haec?

Remus: Quidni, meum

Quod fuerat olim noverim. Redde obsecro.

Ità te Gradivus, ità tui duces ament

^r Pův. „arta“, přepisují podle oprav (Errata) na konci knihy.

ROMULUS

Addántque spolia mille per bellum dii.
Romulus: Ità dea te Victoria sequatur.
Miles 2: Nihil
 Lucri crumenae verba speciosa afferunt.
 5 *Romulus:* Si praeter illa postulas quidquam, nihil,
 Nisì quod ovile contulit, dare sum potis.
 An lactis haustus est tuum ad stomachum? Bibe.
Miles 2: Mallem meracum, fateor, experiar tamen. -
 Habe tibi pedum, lac mihi porrige.
 0 *Romulus:* Recens
 Est et remistum flore.
Miles 2: Gusta tu quoque
 Chium hocce vinum.
Miles 3: Vitulus ego non sum.
 5 *Miles 2:* Joca!
 Potant et homines. Pinguis hinc anima venit
 Homini. Age gusta.
Miles 3: - Pascua et vaccam sapit.
 0 *Miles 2:* Sed sapit et ori. Pôrge sis, denuo bibam.
 Vivant et omnes vaccae et illarum simul
 Torvi mariti.
Romulus: Pascua herbosa ac agros
 Pecori precare.
Miles 2: Fluitat ùt olivum levi
 5 Per ora lapsu.
Romulus: Mentior, nisì optimè
 Conducat haustus.
Miles 1: Ite jam.
 0 *Remus:* Veniam dabis,
 Ut et culinae commodis quidquam feram
 De more.
Miles 1: Perge sis, nihil moror viam.

5 *Scena 9. Interea aggregantur conspirationis socii. Hi, ut expeditiores sint, ferrum suorum dolonum
 denudant remotâ supremâ pedi parte. Quod dum similiter facit Romulus, pro ferro sceptrum
 occultatum offendit. Inde spe regni concepta invadit aulam deturbátque Amulium, serò nimis
 timentem sceptrum in pedo fatale.*

0 *Maer:* Tantisper hìc resistite quieti, quoad
 Experiar, ecquo res loco sit.
Gelon: Dux quidem
 Et author opus est, nè salus nostra ultimum
 Discrimen adeat.
 5 *Epops:* Quasi timidus ista ingeris.
Gelon: Imò quasi cautus. Prima bellantùm salus
 Est praevidere noxia, arcere altera.
Daphnis: Assentior, enimvero qui caecè ruit

ROMULUS

In arma, sibi plus quàm suis hostibus obest.
Argulus: Hae sunt strategi verba.
Pansus: Sic equidem reor
 Locutum Achillem. Dicite, ô socii: sophos!
 5 *Maer:* Aderit propediem Romulus. Remum intima
 Credo penetrâsse, nuspiam visus mihi est.
 Silet aula tota, miles ad limen labat
 In somnum, ephebus nullus apparet. Nihil
 0 Nobis facesset operis aut parùm admodum
 Meditata pugna. Pectus ac manum interim,
 Quin et dolones tempori aptetis.
Epops: Vides
 Ferrum, sed animum non vides. Illum dein,
 5 Cùm res ità feret, hastulâ hâc cernes magis
 Excelsiorem.
Romulus: Dexter aspirat deus
 Nostris initiis. Spiritum rebus parem
 Parate socii, caetera Gradivo auspice
 0 Et Jove favente prospere ex voto fluent.
 Ferro quis isto muniit pedum?
Maer: Tuus
 Fautor fidelis, Faustulus, qui, nè manu
 Inefficace dimicaremus, catè
 5 Muniit inermes.
Romulus: Forsan hoc pedum pari
 Exasperatur ense. Displicere libet,
 Vagina quidnam contegat. - Superi boni!
 0 An oculus errat, an video sceptrum? Arbiter
 Supreme caeli, Faustuli sive hoc manus
 Sive tua statuit, veneror omen non malum.
Epops: Nòsque veneramur jam ferè regem.
Romulus: Socii^s,
 Hoc causa pugnae et praemium est. Nullum acriter
 5 Pugnare pigeat. Fructus in cunctos brevì
 Uber redundaturus est. Caelo auspice,
 Ductu meo sceptròque vexillo impigrè
 Irruite. Qui dat omen hoc faustum, dabit
 Etiam triumphum Jupiter.
Maer: Promptos vides.
 0 *Romulus:* Ut nutat anceps Morpheo vigil. Pedem
 Pendente passu figite.
Remus: Accessus patet
 Facilis in aulam. Nè qua tamen homini improbo
 5 Effugia pateant, dexteram mecum socii^t
 Petite, sinistrâ frater incurret. Tibi
 Sit cura vigilum pervigil.

s Pův. „Socii“.

t Pův. „socii“.

ROMULUS

Daphnis: Leve accidit
 Mihi hosce custodire custodes. Jacet
 Vel haeret aegre manibus hastile. Auferam
 Nil somnianti. - Si quidem placitum foret,
 Animam liceret rapere. Sed satis est lucri
 Rapuisse vigili vigiliam. Dormiat; ubi
 Rex occubuerit, vigilet.

Ephebus: Ah, malum! Ah!
Daphnis: Preme
 Linguam, sceleste.

Ephebus: Vae!
Daphnis: Tace.
Ephebus: Ah, regem!
Daphnis: Tace!
Ephebus: Herus perimitur et taceam? Opem citò.
Daphnis: Tace,
 Aut mergo ferrum pectore.

Ephebus: Ah!
Daphnis: Presso refer
 Sonore, in aula quid agitur.

Ephebus: Regem meum -
Daphnis: Submissiore voce.
Ephebus: Praedonum cohors
 Hominésque tales, qualis es tu, prò, necant.
 Audin' resultans murmur?

Daphnis: Haudquaquam time.
Ephebus: Ah! Sine me, in arma convoco cives.
Daphnis: Nihil
 Est civibus opus. Siste, nisi pedem velis
 Sisti mucrone.

Ephebus: Ah! Audio voces heri.
 Dimitte.

Amulius: Cives huc opem! Cives opem!
Romulus: Dejicite!
Amulius: Civis, aula, miles.
Miles 2: Me vocat
 Dominus. Ubi arma?

Daphnis: Supersede quidquam hostici
 Movere.

Maer: Praecipitem date.
Amulius: Huc opem, aulici!
 Parcite perimere.

Remus: Pestis, ad Tartaron abi!
Amulius: Pereo, ah!
Miles 2: Quis aulam vertit?
Daphnis: Indulge tibi
 Somnóque, nemo te petit. Tu níl move.
Miles 4: Heu! Rex.

ROMULUS

Daphnis: Tyrannum nomina. Quisquis thronum
Rapit, tyrannum dixeris.

Maer: Spiras adhuc,
Bellua? Supremum recipe jam ferrum. Peri!

5 *Amulius:* Ah!

Daphnis: Sic perire condecet fures throni.

Miles 3: Et patior ista?

Epops: Mussitas? Nisi te illico
Componis, isthic, hercle, suadebit.

0 *Romulus:* Jacet

Scelestus usurpator. Ex alto ruit,
Qui petiit alta jure non suo.

Daphnis: Tibi,
Romule, tibique, Reme, gratatum manum
Victoriosam venio.

5 *Maer:* Nos cohors tua
Fratrisque, paribus colimus officii.

Remus: Socii,
Virtute vestra ritè rem gessimus. Erit,
Ut congruente praemio meritum tuum
Ac singulorum prosequar. Primae volo
Admissionis, nunc in amplexus ruo.

5 CHORUS

Imperia, quae fundavit Iniquitas, in se lapsa ruunt.

0 Quaecunque fundant vitia,
Ruina sunt imperia.
Si virtus non est daedala,
Sternuntur augustalia.

5 Vah! Vanos labores,
Inanes sudores,
Qui detinent te.
Ferule molimen,
Quod destinat crimen,
Mox ruet in se.

ACTUS SECUNDUS

Scena 1. Amulii aulici se Romulo Remoque subjiciunt principésque suos regiè vestiunt. Non adest huic obsequio Seranus, aulae praefectus.

Aulicus 1: Ecquid moramur? Tempus et ratio status
Cunctationem non patitur. Habet hoc mora:

ROMULUS

Probat diu se nolle. Nec multum placet
Cultus pigrescens. Itaque properandum est. Utrum
Digni colendi sint? Nefas est vel parum
Deliberasse. Principes virtus sua
5 Ad sceptri honorem sublevat, favent dii,
Haereditatis jura commendant, jacet
Amulius et in hoc timor noster, nihil
Jam superat aulae praeter obsequia. Et quia
0 A celeritate gratiam officia trahunt,
Rapiamus horam proximam in cultum.

Aulicus 2: Lubens
Manibus, ut^u ajunt, et pedibus eo in tuam
Sententiam.

Aulicus 3: Illud veniet in medium prius
5 Deliberandum: sceptrane ambobus simul
Sint deferenda?

Aulicus 4: Prorsus ambobus. Pari
Virtute pollent et pari jure.

Aulicus 1: Hoc idem
0 Nobis videtur congruens.

Aulicus 2: Regnent simul.
Tutore duplici firmior stabit salus
Regnique requies.

Aulicus 5: Addo, quod nunquam pares
5 Dividere tutum est. Semper alterius honor
Alterius est offensa.

Aulicus 6: Sed solem duplum,
0 Ut astra, sic nec aula fert. Parcite statum
Mutare regni.

Romulus: Lusimus tragoediam
Facili cothurno. Jacet Amulius, suo
Catastrophen cruore concludens.

Remus: Jacet
5 Inimicus. Alba plaudat, aut timeat.

Aulicus 1: Nihil
Timet Alba, nisi ne displicuerit ob moram
Delati honoris. Principes magni, sinus
Exultat omnis, quando vos laeta videt
In luce majestatis et longis velut
0 Emergere umbris duplicem solem. Genu
Vobis recurvat aula, submisso infime
Venerata cultu principes. Patere cohors
Fraterna, vestis vilior, quam quae latus
Regale deceat, ut pari vestro statui^v
5 Cultu novetur. Endromis cedat rudis,
Succedat aurum murici immixtum. - Caput

u Pův. „út“.

v Pův. „statui“.

ROMULUS

Diademate, - ducis baculo adornetur manus.
Romulus: Servetur integer et hic.

Aulicus 1: Ut princeps jubet.

Nunc basiare liceat utriusque osculo
 Reventiore^w dexteram. - Demum intima
 Aulae subite, huc vestra vos merita vocant.

Romulus: Non poenitebit praestiti cultus. Favor
 Te caeterósque, quotquot obsequium facit
 Nobis fideles, prosequetur.

Remus: Nec minùs
 Remus fovebit, fida si plebes manet.

*Scena 2. Faustulus fratres non jam ùt alumnos, sed ùt dominos suos salutat. De sceptro in pedo
 5 reperto Romulus narrat prodigium, Faustulus fatetur se occultásse in omen regni. Quia verò Remi
 pedo insertum fuit, credit Romulus se ab eo minoris habitum et indignatur; unde aversio
 à Faustulo.*

Faustulus: Jo triumphe! Plausus audiri infrequens
 0 Est inter agros. Itáne de casa ad thronum
 Se nostri alumni? Vix mihi credo. Mihi
 Tamen esse videor Faustulo major, cui
 Isthoc honoris accidit. Nolim, vocet
 Me quis deinceps Faustulum; Faustum vocet.
 5 Ego educavi principes, ego ad thronum
 Consilio amico sustuli, reliquos supra
 Superbio. Juvat ire corámque eclogâ
 Solenniore applaudere gemellis heris. -

Atriensis: Quid ista fecit porta, quòd ferias?

Faustulus: Nihil
 Vel ego, vel illa peccat. Hic pulsus manum
 Habuit amicam.

Atriensis: Quod tibi negotium?

Faustulus: Urbanitatis.

Atriensis: Prorsus ab ovili haec venit.

Quis es?

Faustulus: Ab ovili cùm venire me scias,

Quid quaeris?

Atriensis: Ego non quaero jam locum. Refer,

Quid sis hominis?

Faustulus: Herus ego sum duplicis heri.

Atriensis: Ridere facis! Optásne dominorum putem
 Te dominum?¹¹

Faustulus: Is ego sum.

^w Takto pův. text. Schématu verše by odpovídalo i „reverentiore“.

¹¹ Dominus dominorum je biblické označení Boha (Žalm 136, Zjevení 17.14). Autor si zde hraje s dvojsmyslem, který mohl být jasný divákovi hry, který ovšem mohou postavy pronášet jen mimochodem, aniž by co mohly tušit o skrytém významu těchto slov.

ROMULUS

Atriensis: Penitus insanit hic homo.

Effare nomen.

Faustulus: Faustulus nominor ego,

Quin imò Faustus.

Atriensis: Tam rudis homo est, ut neque

Se nôrit. Audi, mi bone, hinc protinus abi

Tecúmque reputa, quí voceris. Tum redi.

Faustulus: Ego verò jam nunc principes colere volo.

Atriensis: Ego verò jam nunc, ut aliò cedas, volo.

Faustulus: Non eo.

Atriensis: Rogabo talibus.

Faustulus: Romule! Tuus

Faustulus.

Atriensis: Ità aulae incommodas? Ocyter abi.

Faustulus: Romule!

Romulus: Molestus huic cave fias. Ave,

Nutritie.

Faustulus: Salit intimè pectus tua

Salute, honore, gaudio laetum. Ut nites

Cum fratre Phaebi more, cùm caliginem

Est noctis eluctatus et mundum die

Pleno serenat. Gaudeo gaudiis tuis

Et honore felix. Romule et Reme, ô mei

Alumni! Heri inquam maximi! Longos eat

Deducta in annos vestra fortuna!

Romulus: At refer:

Quis scepra (namque scepra sub vertice pedi

Latitare reperi) tacitus occuluit?

Faustulus: Manus

Hoc nostra fecit, idque quò vestrae spei

Bene ominarer.

Romulus:^x Jáaque quod spei fuit,

In hujus ematuruit honoris notam.

Ego verba rebus muneror, curis tuis

Votisque nummos defero gratus. Veni.

Romulus: Ast ego minoris Faustulo ac Remus fui.

Sceptrum ille fratri contulit (quamvis dein

Asseruit error id mihi), ego nullo loco

Eram. Nec ei^y succenseam? Sanè manet

Alta repostus mente neglectus. Time,

Contemptor! Aliquod haec Lipara fulmen coquet.

x Podle pův. textu mluví skutečně Romulus dvakrát za sebou. Podle logiky textu by bylo pravděpodobnější, že jde o promluvu Removu. Snad záměna zkratkou „Rom“ za zkratku „Rem“ při tisku.

y Pův. „ei“.

ROMULUS

ADJUNCTUM

Morio deducit uxorem Faustuli ad aulam.

5 *Morio:* Faustulus in aula! Remus eum perquam fovet.
 O, gratiosa turpitude! Nunc eo,
 Ut gratiosam Faustuli uxorem huc loci
 Adducam, in aula principem quòd sit locum
 Habitura dicam. Nemo rideat neque
 10 Formâ sinat pectus suum inamorarier. -
 Ruri esse credo. - Est, est domi.

Baucis: Quid tu heic loci?
Morio: Madame, mihi fit hic honor, ut te de domo
 Hac parva ad aulas evocem. Linque ocys
 5 Mapale, ad augustale te, dominam, vocat
 Fortuna melior.

Baucis: Apage te, impostor.
Morio: Gravi
 0 Mihi est dolori, quòd moveo bilem. At tui
 Cliens honoris plurimùm gaudebo, ubi
 Dignabere sequi. Nec movet tam me mei
 Contemptus, ac me dignitas recreat tua.

Baucis: Quam dignitatem tu?
Morio: Tuus conjux modò
 5 Princeps in aula est, Faustulus. Vult te sui
 Participem honoris.

Baucis: At quid hominis es tu?
Morio: Ego
 0 Primus minister. Gratiae signum dabis,
 Si vestis oram basiare licet.

Baucis: Tamen
 Videtur esse serium.

Morio: Domina mea,
 5 Id nolo sceleris perpetrare, ut te sciens
*Disgustem.*¹² Ad omnes invigilo nutus. Placet
 Accedere aulae limen? Hanc faveat manum.

Baucis: An uxor etiam Tityri hic est?
Morio: Quid jubet?
Baucis: An uxor etiam Tityri hic est?
) *Morio:* Non putem.
 Te solam honores hi manent.

Baucis: Igitur eo.
Morio: Hac dextrovorsum brevior adducit via.

12 Zde v pův. textu pozn. pod čarou: „Vox aulis, non scholis nota.“

ROMULUS

Scena 3. Miri pastorum plausus, quòd sui contubernales facti^z sunt principes.

Palaemon: Vivant novelli principes, quorum decus
 Est noster honor et gloria est gaudii novi
 5 Occasio. Et vos tam pigri ad plausum?
Pansus: Quoi
 Verò jubes nos gratularier?
Palaemon: Caput
 Vacuum medullâ cerebri! An ignotum tibi
 0 Remum esse regem et Romulum?
Pansus: Quem tu mihi
 Remum?
Palaemon: Quem? Alumnum Faustuli.
Pansus: Nasutulum
 5 Illum.
Palaemon: Hunc.
Pansus: Simúlque Romulum?
Palaemon: Fratrem simul.
 0 *Pansus:* Quibus ergo pueri nundinis regnum sibi
 Emere?
Palaemon: Quàm tu tinctus es paucis! Stolo,
 Sibi comparârunt dextera forti.
Pansus: Bone,
 5 Manúsne cernis hásce?
Palaemon: Sanè.
Pansus: Num satis
 Has esse fortes autumas?
Palaemon: Oppidò.
 0 *Pansus:* Sibi
 Ut comparare regna sint potes?
Palaemon: Ubi
 Boum eligentur atque vaccarum duces,
 E candidatis prior eris. Regem colent
 Te mugientes subditi, sceptrum tuum
 5 Hoc erit.
Pansus: At ego cur nequeo rex fieri? Satis
 Sum grandis.
Palaemon: Equidem grandiores sunt equi
 Mulíque.
) *Pansus:* Sed sum graciosus.
Palaemon: Velut Hamae.
Pansus: Tumere scio ceu rex supercilio gravi.
Palaemon: Ampliter.
 5 *Melibaeus:* At illic quid novae rei Stirax
 Molitur? Eho, quas tu geniculando exprimis,
 Histrio, figuras.

z Páv. „facti facti“.

ROMULUS

Stirax: Mitte me. Stiracule,
Tu disce solers artis ad leges manus,
Genua capútque vortere.

Melibaeus: Utique jam assequor,
5 Quò urbanitatis hic apparatus.

Palaemon:^{aa} Dic mihi,
Melibaeae, sodes.

Melibaeus: Contice!
0 *Puer:* Nunquid, pater,
Manum ità?

Melibaeus: Sed antè basio ornabis.
Palaemon: Dii
Me malè, nisi iste regibus novis parat
Novam salutem. Quò labor hic aulicus?

5 *Melibaeus:* Abi,
Nè sis molestus.

Pansus: Video planèque approbo
Finem laboris. Sed potin' priùs hic velut
0 Tentando rem proferre, nè dein puer
Metuendo peccet?

Melibaeus: Faxo mox. Stiracule,
Ex ordine modò, quae docui, adumbra omnia.
Hunc esse Remum, Romulum hunc crede.^{ab}

5 *Pansus:* Moram
Concede pauxillisper, efformo thronum
Regémque fingo Romulum.

Melibaeus: Nihil time
Notáque primùm. Scis -

Puer: Scio.
0 *Melibaeus:* Deinde alterum.
Puer: Hoc nunquid?
Melibaeus: Utique. Tertiò.
Puer: Hos.
Melibaeus: Doctè admodum.
5 Demum.

Puer: Utriusque dexteram.
Melibaeus: Dextrè hoc agis,
Sic vix vel ipse Roscius. Jam nunc face
Initia.

) *Pansus:* Paulùm praestolare, dum throno
Nos, Romulus, sedeamus. - Age modò incipe.
Melibaeus: Iste Remus, iste est Romulus.
Puer: Sed non habent
Sceptrum.

aa Podle pův. textu mluví stále Meliboeus. Vsouvám mluvčího podle smyslu textu.

ab V pův. textu jsou nadepsána čísla nad slovy „Remum“ (4), „Romulum“ (2), „hunc“ (3) a „crede“ (1). Po změně pořadí slov podle nadepsaných číslic vypadá tato část repliky takto:
„Hunc esse crede Romulum, hunc Remum.“

ROMULUS

Melibaeus: Puta esse.

Puer: Maximum vobis ave

Adeòque pulchrum dico, quàm pulchrae solent

Lotae esse oviculae. Gaudio gaudent agri,

Quòd vestra, pastores, -

Melibaeus: Aberras hìc. Ai:

Quòd vestra, magni principes.

Puer: Gaudent agri,

Quòd vestra, magni principes, capita aurea

Efecta sint, similia Phaebo, cùm die

Sudo resurgit pexus aureò pectine.

Melibaeus: Jam quid?

Puer: Saluto basio et flexo genu

Deveneror.

Palaemon: Heus jam dice: Vivat Romulus

Remúsque.

Puer: Vivat Remulus Romúsque.

Pansus: Ego

Nonne bene refero regem?

Excubitor: Ut infestum hoc genus

Hominum malè dii! Quin abitis hinc, probra

Telluris. Ego vos!

Palaemon: Nulla te bilis malè

Abripiat. Insons plausus est, quem plebs parat

Principibus.

Excubitor: At ego nevolo has affanias

Aulai ad aedes, nauseam mihi cient.

ADJUNCTUM

Morio: Et jam tenemus terminum viae. Placet

Hic considerare, an protinus in aulam ingredi?

Baucis: Multum^{ac} morari non libet.

Morio: Verbo obsequor.

Tentanda primùm janua. Ego leni manu.¹³

Amice, honorem principi personae habe.

Oportet observare praecipui viri

Honore dignam conjugem.

Atriensis: Monitum sequor.

Morio: Jam paret illic Faustulus. - Per se via

Deducit, ire non pigeat. Uti autumo,

Nec Faustulus, nec faustus occurret dies.

Domum redibit scommatis tantum gravis.

Heus, atriensis! Risui splenem para.

ac Pův. „multùm“.

13 Na tomto místě v pův. textu pozn. „*Illa pede*.“ Tato poznámka je označena stejně jako poznámky pod čarou, ale je vsunuta přímo do textu.

ROMULUS

Atriensis: Jámque salit.
Morio: Explorabo, quí tragoedia
Ludatur. - Et jam scena prima. - Jam magis
Actio calet. - Clamatur.^{ad} - En catastrophén.
5 *Baucis:* Sum domina. Tu me despícatuí?
Apparitor: Locô
Discede, saga es.
Baucis: Sum domina.
Apparitor: Strigem assero.
0 *Baucis:* Ità revererís?
Apparitor: Fuste reverebor.
Baucis: Scelus,
Tu me?
Apparitor: Scelus ego tibi? Virum cernes. Abi!
5 *Baucis:* Scilicet ad aulam.
Apparitor: Protinus te hinc expedi.
Baucis: Ubi primus est minister?
Morio: Hic est et sibi
Plaudit.
0 *Apparitor:* Recede, libera hanc aulam mala
Muliere.
Baucis: Ubi scelestus ille, qui mihi
Imposuit? - Hoc pectam caput! Sed jam sibi
Consultuit. Ut eum Tartari nigri incolae!
5 *Morio:* Madame.
Baucis: Fauces vox tibi elidat, scelus!

*Scena 4. Seranus, nuper aulae praefectus, sub vestitu piscatoris delitet. Dehortari conatur
0 Crescentium et Regillum, nè pastores ceu reges adorent. Sed incassum: iste se in Remi, ille in
Romuli gratiam insinuat.*

Seranus: A vilitate principum vilis venit
Hic cultus. At vel sic lacernatus, miser
5 Egénsque malim degere, ac graviter olens
Ovile in aula colere. Non venit gravis
Paedor volenti. Pars lucri est magnum malum
Redimere parvo.
Regillus: Ad flumina et lacus abi,
) Piscator. Ecquod veniet in sicco lucrum?
Seranus: Veniet. Quod inter flumina prehendo madens,
Expono promercale jam siccus. Juvat
Pisces in aes mutare.
Regillus: Quorumnam tibi
5 Cópia, quis ordo piscium?
Seranus: Coram inspice.

ad Páv. „clamatur“.

ROMULUS

Regillus: Fallórne? Num Seranus híc latet? Tuum
Vultum revereor, magne Serane. Ut tibi
Dispar inhorres endromide vili!

Seranus: Ferè
5 Ut aura, sic et aula mutat.

Regillus: Quid movet
Autem, quòd adeò longè abis à te? Quid haec
Lacerna?

Seranus: Nobis servit et tempori.

Crescentius: Itáne,
10 Serane, fallis veste mendaci?

Seranus: Dolus
Hic est sinè dolo.

Crescentius: Nempe nè reges novi
5 Incommodare tibi queant.

Seranus: Quos tu mihi
Reges? Ovilis forsàn à mandra? Ast ego
Ovile non adoro.

Crescentius: Regalis decus
10 Venerare stirpis.

Seranus: Si qua stirps olim fuit
Regalis, inter nemora non potuit nisi
Sylvescere. Ferè genius ingenium loci
Sectatur.

Crescentius: Haeret indoles regia, licèt
5 Agro immoretur. Pastor in caula ad thronum
Cyrus adolescit.

Seranus: Turpe sit, si nos throno
0 Dignemur illos, quos subirata è sinu
Excusserat Fortuna vix natos: aquâ
Paene perierunt.

Regillus: Grande prodigium fuit
5 Infantia ipsa: nequiiit extingui mediis^{ae}
Demersa lymphis. Quanti erunt, quorum fuit
Miraculum ortus?

Seranus: Multa speres ex iis,
Quorum lupa fuit mater aut nutrix. Fero
Cum lacte mores sugimus feros. Tui
Me miseret, Alba! Semifera proles thronum
0 Tuum efferabit. Túne, Crescenti, coles
Faunos in aula?

Crescentius: Quippeni hos homines colam,
5 Quibus vel ipsae teste te obsequium ferae
Longè antè praestitere.

Seranus: Quí verò regent
Populos et urbes? Jura sub pera gement

ae Pũv. „mediis“.

ROMULUS

Agolúmque leges civibus agrestes feret.
Nisi autumatis, quòd gregem regere sciant,
Sciant et urbem. Si sapitis, ab hoc procul
Abscedite hominum genere.

5 *Crescentius:* Quibus adeò favent
Sidera diique?

Seranus: Nempe quos facere petit
Fortuna risum, levat, ut ex alto magis
Sit casus aspectabilis.

0 *Regillus:* Saepe elevat
Fortuna, non ut rursus in praeceps agat,
Sed ut sit extra tela livoris cliens.
Serane, cum plebe cole.

Seranus: Pastores?

5 *Crescentius:* Cole
Aeneadas.

Seranus: Armentarios?

Crescentius: Magni Ascanii^{af}

Magnos nepotes.

0 *Seranus:* Nîl habent magni nisi
Crudelitatem: patrum necant.

Crescentius: Throni
Qui fuerat usurpator. In laudis trahe
Partem decorum facinus.

5 *Seranus:* Haud adeò velim
Errare. Vobis mentis obtutum precor
Acutiorem, qui nihil dignum throno
Videat in illa^{ag} faece pastorum.

0 *Regillus:* Mihi
Crescentiòque pastor augustus placet.

*Scena 5. Albae urbis angustias dedignatus Romulus adjicit animum ad excitandam urbem
ampliolem. Consentit Remus, sed cùm urbi novae Romulus Romae, Remus Remae nomen olim
5 imponendum diceret, inter se dissident.*

Remus: Libet auspicari hunc osculo fratris diem.

Romulus: Libet precatu non inhumano vices
Humanitati reddere.

) *Remus:* Ut cessit quies?

Romulus: Non inquietè, nisi quod hanc Morpheus mihi,
Quam cogitatus saepe per diem objicit,
Effinxit urbem. Moenia haud paulò his quidem
Augustiora molior. Numitor sibi
; Cum jure teneat ista, quae votis meis
Sunt arcta nimium.

af Pûv. „Ascanii“.

ag Pûv. „illa“.

ROMULUS

Remus: Vasta designas.
Romulus: Ità
 Me nescio quod numen assiduò monet
 Spondétque summa quaeque, si monita sequar.
 5 *Remus:* Audi tacentes numinis voces. Deum,
 Seu jubeat aliquid seu moneat, aequum est sequi.
 Nullas trahe moras.
Romulus: Ergo (quod dii velint
 Bene auspicatum) moenia ac urbem ordiar,
 Quae nomen alium Romuli authoris ferat.
 0 *Remus:* Nullóne frater hic erit locò Remus?
 Cur Rema vocari nequeat urbs?
Romulus: Nempe addecet,
 5 Ut Romula appelletur et patrem suum
 Proles sequatur.
Remus: Quasi sui semper ferat
 Urbs conditoris nomen. An, quando Ardeam,
 Quando Suessam dicis, authoris putas
 Hoc esse nomen?
 0 *Romulus:* Níl meâ refert. Nova
 Tamen urbis haec propago de meo feret
 Nomen vocata Romula.
Remus: At junctim, manu
 5 Utriusque, surgent moenia. An binominem
 Compingere Remo-Romulam nequeas?
Romulus: Foret
 Cachinnus isthaec urbium duplex hybris.
Remus : Pusilla vox est Romula. At Rema insonat
 Quidquam solidius.
 0 *Romulus:* Roma dicetur, magis
 Haec vox strepit.
Remus: Itán'? Ergo Remo-Romam insimul
 Voces necesse est, fortiùs vox haec tonat.
Romulus: Ingrata vox est.
 5 *Remus:* Fratris?
Romulus: Ubi mihi obstrepit.
Remus: Remi?
Romulus: Arrogantis plus nimiò.
Remus: Ità non solet
 0 Amor loqui fraternus.
Romulus: Ista me decet
 Proferre, quae te dyscolum audire.
Remus: Ego locò,
 5 *Romulus:* At tu recede de tua sententia.
 Constantis est pectoris ab incepto bono
 Non absilire. Dicta tua nihil moror.

ROMULUS

Scena 6. Indignationem Remi auget Faustulus, qui se non Romulo, sed Remo pedum cum sceptro in omen regni dedisse ait; errore factum, quòd id Romulo obtigerit.

Remus: Ergóne nobis gloriae in partem simul
5 Venire non sit integrum? Quaenam subest
Nominibus ipsis rixa, compingi unicâ
Ut voce nequeant? Scilicet stolidus tumor
Se fratris interponit, ut nequeat duplex
Conglutinari nomen.

Faustulus: Ut video, incitas^{ah}
0 Vocem in iram. Cui licuit animum tuum
Exasperare?

Remus: Qui minùs debuit.

Faustulus: Eho!
5 Frater laccessiit.

Remus: Nempe qui sibi ferè
Jam regna solus arrogat, Remi sui
Consortia aspernatus. A me urbi novae
0 Nec nomen indi sustinet.

Faustulus: Fastus id habet:
Aequalitatis aequitatisque improbus
Osor aliorum se supra capita levat,
Si nequeat aliter, per scelus.

Faustulus:^{ai} At illi^{aj} parem
5 Te fecit ortus: Martis ambo estis genus,
Ambo imperare nati. An assurgit tumens,
Proceritate quòd tibi praestet? Nihil
Facit ad honores corpus excelsum. Thronum
Majore majestate prae magno replet
0 Crebrò pusillus. Spiritibus altis ferè
Natura modicum corpus admiscet. Nihil
Concede fratri.

Remus: Neutiquam^{ak} cedam. Nova
5 Rema vocitetur urbs.

Faustulus: Et hoc est, quòd tibi
Potiùs in omen prosperi regni latens
Sceptrum paravi: conscius nempe indolis,
Quae illustriore de tuo sinu face
Emicuit ipsas inter attegias. Tibi
0 Jure potiore scepra (si spectem arduae
Capacitatem mentis) affundere decet.

Regillus: Tendunt eodem vota servorum tuo
Jurata honori. Surge sublimis, neque
Ut astra Phoebus fama te fratris premat.

ah Pův. „incites“, přepisují podle oprav (Errata) na konci knihy.

ai V pův. textu skutečně uvedena dvakrát za sebou jako mluvčí stejná postava.

aj Místo „At illi“ pův. „Atilli“.

ak Pův. „Neütiquam“.

ROMULUS

Remus: Sed si instet ille, durior flecti.

Regillus: Manum

Oppone manui, vocibus voces.

Rabdodus: Solet

Constantia hostes frangere, ut contra ultimam

Se surrigit in audaciam inimicus, sui

Trepidatione fretus aemuli.

Remus: Ardua

Obnitar ergo fronte. Non cedam.

Regillus: Hoc decet.

Faustulus: Non sequor euntes, Romuli in fronte antea

Nebulas notavi. Tutior prae aula est domus

Privata, rarum fulmen attegias ferit.

Scena 7. Seranus, simulatus piscator, in turbido piscaturus, ut remotis fratribus vel se, vel suorum quempiam elevet in regnum, sollicitat Regillum ad Romuli occisionem. Spondet futurum eum apud Remum principe loco, sed non auditur.

Seranus: Regille, tua res, non satis solidae basi

Innixa, nutat.

Regillus: Principis Remi favor

Ceu petra caucasea stat.

Seranus: At princeps tuus

Laborat ipse pronus in casum. Rues

Cum procidente, factus interitus comes

Solatiúmque. Nunquid in fratrem movet

Frater? Minaces Romuli voces nihil

Laeti loquuntur.

Regillus: Nescio, an timidum vocem,

An cautum?

Seranus: Utrum vis, modò rei tuae audias

Bene consulentem.

Regillus: Sensa deprome, audio.

Seranus: Remus periclitatur. Haud enim furor

Fratris quiescet, dum sibi invisum aemulum

Vitâ thronóque exturbet, ut solus regat.

Prudentis illud est: malum capiti imminens

Praeoccupare; fortis: in eum, qui vibrat,

Hastilia retorquere. Quid si te viâ

Tueare primâ.

Regillus: Nempe de medio auferam

Ferocientem Romulum.

Seranus: Assequeris celer

Consilia. Nam quid utilius in rem tuam?

Et dignitati consules Remi et tuae.

Simplex nimis is est, quem duplex spes non movet.

Regillus: Adeóne sentis viliter de me, ut putes

ROMULUS

Paratiorem neminem ad scelus fore
 Quàm me? Fuine solus, in quem tam insolens
 Perfidia caderet, tibi capax visus? Nisi
 Pristina vererer merita!

Seranus: Compone impetum.

Multa improbantur primitus, velut mali
 Vestita specie, quae dein mirum placent.

Regillus: Nunquam placere nisi improbo crimen potest.

Seranus: Quod esse crimen creditur, saepe est metus
 Praetenditurque pectori pavido.

Regillus: At ego
 Nil metuo, quam ne tam malus fiam latro,
 Ac esse me vis.

Seranus: Serò lugebis.

Regillus: Scelus

Lugere non solemus, admissum nisi
 Fuerit in animum. Tu, facere si quid voles
 Utiliter, hisce supersede dictis. Mihi
 Fidelitatis jure nihil unquam fuit
 Eritque dein antiquius. Si quid potes
 Suadere melius, audiam, sin, non redi.
 In ore serpens, in sinu vulpes, malum
 Duplex in uno latet homine. Pereat malè,
 Quicumque vel malè consulit vel malè facit.

*Scena 8. Acerbius altercantur fratres, cumque inter eos non conveniat, uter urbi locum et nomen
 constituat, uranologi suasu augurio rem decidere statuunt.*

Remus: Nequedum acquiescis?

Romulus: Scilicet ut urbem novam
 Remam vocemus? Non placet.

Remus: Junctim tamen.

Romulus: Non placet.

Remus: At urget hoc ratio.

Romulus: Non, non placet.

Remus: Improbe! Ità fratris jura subvertis? Parem
 Tolerare renuis? Repeto: vel nomen meum
 Elige, vel iram.

Romulus: Hanc de facili. Ego quid levem
 Morer furorem?

Remus: Senties, quam sit gravis.

Romulus: Meum experiri ne velis, damno tuo
 Esse graviolem senties.

Remus: Etiam minas

Furiosus addit.

Romulus: Quando te ratio nequit,
 Minae movebunt.

ROMULUS

Remus: Forsan expedies flagra?
En! Servum habere vellet. Audito insolens:
Sum frater.

Romulus: Utique, quem ùt pedissequum pigra
5 Ejecerat natura.

Remus: Sum suppar tibi.

Romulus: Mihi?
Remus: Tibi.

Ephebus: Bilem temperes, here!
0 *Romulus:* Obtice,
Pugnos nisi velis. Túne, Reme, suppar mihi?
Remus: Adeò, tibi.

Romulus: At me celsa natura evehit
5 Surgentem in altum, te brevi compendio
Ligat pusillum, ceu vel hâc viâ probet,
Quòd dignitate, ùt corporis mole, es minor.

Remus: Frustrà tueris mole corporea gradum
0 Me celsiorem. Nunquid est parens minor
Honore, si sit grandior filius? Ego
Níl cedo moli. Grandius corpus tibi est,
Mihi major animus.

Romulus: Ut micat scintillula!
5 Ut concitatur! Barde, si irasci voles,
Irascere tibi, quòd minùs me sis capax
Vel condere urbes vel regere.

Remus: Tène ego minùs?
Grandior hiatus oris est tibi. Mea
Propago par, fortuna par sceptrúmque par.

Romulus: 0 Jam conquiesce. Denique urbs nomen tuum
Non obtinebit.

Remus: Obtinebit. Quin scias
Competere nobis potiùs hinc urbis novae,
Hinc dignitatem nominis.

Romulus: 5 Titulum velim.
Quo jure?

Remus: Sceptri.
Romulus: Cujus?
Remus: Ejus, quod mihi

Romulus: 3 Faustulus in omen imperii^{al} occultum dedit.
Ridenda res! Atqui hoc mihi obvenit. Dii
Tibi rapuere, contulerunt mihi. Sile
Hoc omen.

Uranologus: 5 Ecquid trahitis in longum improba
Litigia, fratres? Si qua consilia juvant,
Suppedito.

Romulus: Quaenam?

al Pũv. „Imperii“.

ROMULUS

Uranologus: Litibus finem dabunt
Auguria. Divûm quae voluntas sit, docet
Monitrice pennâ Jupiter.

Romulus: Placent mihi
Consilia.

Remus: Mihi non, jura pro me stant.

Uranologus: Diis
Age acquiesce. Jura non tollunt dii,
Sed prosequantur. Sequere jam caelum.

Remus: Sequor.

Uranologus: Tu montis hujus, hujus hic cilium occupet.
Ego, quid Olympus nuntiet, separ noto.

5 *Scena 9. Augurio vacant fratres. Remus sex, sed prior, Romulus posterior, sed plures videt vultures vincitque augurio.*

Uranologus: Sidera, volantis saepe me pennae notis
Dignata, solitas mittite magistras aves.
Si vester augur, justa si vota auguris,
Dissidia fratrum volucris, aetherae arbitrae,
Ter auspicato tollite adventu. Doce,
Supreme divûm Jupiter, seu per melos
Nos erudire, sive per vagum placet
Avis volatum; praepetes novi tuas,
Novi canentes oscines. Audior. - Ibi
Vultur volatu dissecat celso aethera.

Remus: Ut haeret illic pensilis summo aëre^{am}
Vultur.

Uranologus: Tacendo numinum arcana addecet
Ritè venerari. - Multiplicat avis. Boni
Superi! Volatus alius ex alio subit.
Bis terna volucris paruit. Adoro Jovem
Tam liberalem.

Romulus: Caelites! Pleno agmine
Subeunt Olympo. - Laeta vox toto sonat
Aëre, revereor numinum praesentiam
Pignúsque regni prorsus electum. - Dii
Favere nobis.

Remus:^{an} Pariter et nobis. Avis
Bis terna laetis plauserat pennis, polo
Utroque volitans.

Romulus: Alterum tantum magis
Effusus in me Jupiter volucrum dedit.

Uranologus: Quot convolârunt? Dic.

Romulus: Duae supra decem.

am Pův. „aëre“.

an V pův. textu je mluvčí uveden zkratkou „Reg.“, ale nezdá se pravděpodobné, že by skutečně mluvil Regillus.

ROMULUS

Uranologus: Numero es superior, grator augurium tibi
Ter auspicatum. Jupiter dexter tibi,
Tibi astra suffragantur.

Remus: Inferior ego
Victusque cedam? Pessime impostor! Tua
Commenta sunt haec et doli. Nihil moror
Haec vana. Ab avibus discere est studium suis
Levius magistris. Penna pondus non habet,
Facile movetur, facilius contemnitur.

Romulus: Vicimus! Id hostis prope testatur fuga.

CHORUS

Imperia, quae solâ Fortunâ stabiliuntur, nutant.

Levis puellae
Fortunae brachium,
Ut firmet solium,
Scias imbelle.

Regalis inde faustitas
Et urbium felicitas
Vel nutat anceps,
Vel ruit praeceps.

Fortunae gratiae
Nè multum fidite.

ACTUS TERTIUS

*Scena 1. Augurio victor Romulus lustrat regiones vicinas delecturus locum urbi novae fessisque ad
5 ripam Tiberis conquiescit.*

Romulus: Vestris, ô astra, ducor auspiciis! Bene
Feliciterque vertat et primus rei
Ingressus et progressus ulterior. Locum
Determinate, quô placeat urbis novae
Locare fundamenta. Non dignum reor
Me, qui columbae duplicis ductu regar
Ut magnus ille genitor Aeneas.¹⁴ Iit
Per densa nemorum palpebrâ gnava aureos
Ramos requirens, matris ancipitem viae
Duxere volucres. Sum minor, quàm cui¹⁴⁰ favor

¹⁴ Aeneovi ukázal párek holubů v lese zlatou snítku, kterou potřeboval k sestupu do podsvětí. (Vergilius, Aeneis, 6. kn., v. 185-211).

ROMULUS

Tantus habeatur; illud indultum velim,
 Ut regio sortis hujus occurat, cui
 Ratio acquiescat. Hic rigent petrae arduo
 In astra clivo sublevatae, illic nigris
 5 Densatur umbris sylva, subtus in nemus
 Se bijuge modicus collis acclinat. Dii
 Salvete ruris! Hamadryades, oreades,
 Napaeae et udis najades amicae vadis,
 Salvete!

0 *Ephebus 1:* Quàm se scena jucunda aspici
 Ubique pandit. Moenia albana oderim
 Hoc rure longè laetior.

Ephebus 2: Volucris, here,
 Variante penna multicolor illic sedet,
 5 Illic.

Romulus: Memoria pristinos revocat dies
 Rurisque sylvarumque delicias. Habet
 Plus dignitatis aula, sed rura et nemus
 Plus suavitatis. Hic quies habitat.

0 *Ephebus 1:* Petra
 Sedile vivum praeparat et illud pari
 Insternit herba, conside.

Romulus: Quàm te lubens,
 5 Tiberine, cerno! Fluctibus quondam tuis
 Salvus hodièque laetus evasi. Flue
 Argenteus aquis téque non pecus pede,
 Non turbet Eurus^{ap} flamine adverso horridus.
 Vigilate vos, quiesco paululum.

0 *Ephebi:* Ut jubes.

Scena 2. Tiberis exundat laetitiâ, quòd Romulum, olim pastorem, nunc principem, ad ripas suas videat. Praesentat^{aq} dormienti urbis futurae speciem.

5 *Tiber:* Ripae quondam pastorales,
 Nunc dicendae principales,
 Ridete, florete.
 Herbescentis glebae thorum
 Exornate cultu florum,
) Virete, gaudete.

Nemorum voluptas, fluminum princeps amor,
 Romule, ut amoenas nos serenato tui
 Decore vultus. Ut deaurata nitent
 i Humeri latúsque cyclade! Quis auro caput

ao Pûv. „cûi“.

ap Pûv. „Evrus“.

aq Pûv. „prasentat“.

ROMULUS

Eboréque dextram muniit? Non te antea
Talem videbat Tiberis: agrestis latus
Levidensa texit, nullus in humeris priùs
Murex rubebat, capite non sedit nota
5 Regalis auri. Scilicet virtus tua
Favórque superùm te supra plebis vias
Celsum levavit. Grator, ô, grator decus
Illustre magni nominis, honoris, throni.

0 Sacrata Tiberis unda,
 Quin plausus das?
Nunc gaudiis redunda,
 Quid deses stas?

5 a) Deflue laeto
 Concita cursu,
 Lympha, naténtque
 Gaudia toto 25
 Flumine sparsa.
 Najades almo

b) Hospite laetae,
Carmine festo
Arva replete
Romuleúmque
Nomen in omnes
Didite ripas.

0 *Najas 1:* Genitor! Vel ipsa ripa subsultat, metro
 Hilari excitata. Quanta se in vocem aemulè
 Attolit Echo!

5 *Tiber:* Provoca tali metro,
 Quod illa mirari, nec imitari queat.
 Consigno thema. Concine, poëtria nova,
 Urbis novellae moenia: ùt surgent Jove
 Favente, ùt inconcussa perstabunt sacro
 Tutore Marte, ùt principum ductu decus
 Et nomen immortale trans maria vehent.

0 *Najades:*^{ar} Molire muros, Romule,
 Caeli favore!
 Martis Jovisque numine
 Propugnatore
 Stabit perennis gloria
5 Urbis regnantis,
 Hanc incolet Victoria
 Jussu Tonantis.

ar V pův. textu mluvčí uveden pouze zkratkou „*Naj*“.

ROMULUS

Sententia? Throno cogitas aptum?
Seranus: Ardua,
 Quin et odiosa quaestio. Campo is recens
 Exivit, umbram potiùs ac Remum mihi
 5 Novisse licuit.
Romulus: Prome, quod sentis.
Seranus: Here,
 Mihi crede piscatori (in hoc tutè potes),
 Non est idoneus *ad gubernacula* ratis
 0 *Remus.*
Romulus: Loquela est dubia.
Seranus: Vix dubia tamen
 Sententia: uno regna sub capite aptiùs
 Quàm duplice regi.
 5 *Romulus:* Forsan ità tempus feret.
Seranus: Utinam, quod inquis, hora vicinior agat.
 Malum amovere celeriter duplex bonum est.
 Comitentur astra principem.
 0 *Romulus:* Dicere potin',
 Quid hominis est hoc?
Ephebus 1: Credo Seranum, at tamen
 Dubitat opinio.
Ephebus 2: Hercle, Seranus (virum
 De fronte nosco) est ipsus.
 5 *Romulus:* Hinc ille est supra
 Rus elevatus sermo. Quid verò reses
 Non submonere clam potis eras?
Ephebus 2: Non enim
 0 Te rebar ignorare. Posthac hoc agam.

Scena 4. Domi interea cum Regillo suo consultat Remus, quò pacto intervertat propositum urbis aedificandae. Suadet^{at} Regillus, ut eò loco, quò fodientur fundamenta, caput humanum et gladium defodi jubeat, velut omen malum, quod deterreat ab aedificatione.

5 *Remus:* Quid agimus, ô Regille? Romulus probro
 Meo sinè mei nominis titulo novam
 Molitur urbem.
 0 *Regillus:* Noxiam si quis petit
 Arcere taxum rure, pessumdat catus
 Agricola semen. Urbis invisae arduis
 Non indolebis moenibus, si sis potis
 Disjicere fundamenta. Non trahe hic moras:
 Crescit alioqui murus et quondam novos
 5 Reprimet Achilles.
Remus: Sed nimis mea unius

at Pûv. „svadet“.

ROMULUS

Regillus:^{au} Infirma dextra est. Ille vi peraget opus.
Remus: Ubi fortitudo desit, ingenium juvet.
 Tuum experiri pervelim, siquidem mihi
 Caput omne nubes nescio quaenam obsidet.
 5 *Regillus:* Plura mihi defers, ac mereor. Ingens mihi
 Honor est, quòd adeò sentias grandia tuo,
 Here, de cliente.
Remus: Fare jam, si quid meam
 In rem salubre.
 0 *Regillus:* Consilia, Reme, expetam
 A morte.
Remus: Consum miror! Extremum malum
 Medela sit minoris?
 5 *Regillus:* Ità sanè.
Remus: Modum
 Expone.
Regillus: Fodiet subsequo frater die
 Fundamina urbis.
Remus: Tum quid?
 0 *Regillus:* Hoc ipso loco
 Hominis putrescens cranium jube infodi.
Remus:; Quid verò caput hoc?
Regillus: Nempe velut omen malum
 Terrebit.
 5 *Remus:* Et tum.
Regillus: Territa absistet manus
 Cepto labore. Scis, quae^{av} religio tenet
 Facilem popellum: credet is nempe, omine
 Seductus, opus hoc penitus invisum diis.
 0 *Remus:* Vix melius ipse Delphicus.
Regillus: Tum quò magis
 Increseat horror, adjici gladium jube:
 Feriet hic oculos, feriet et pectus metu.
 Sed tacitus adeò lateat operantum labor,
 5 Ut nè vel ipsa suspicio fraudem notet.
 Fraus deprehensa abortit et risum parit.
Remus: Favete, manes túque tenebrarum arbiter,
 Feralis hic ut monitor abrumpat magis
 Ferale studium fratris.
) *Rutilius:* Accessu prior
 Regillus arcet.
Aulicus I: Tegit is assiduò latus
 Herile.
Romulus: Leagrus poscit affari. Huc ades.
 ; Nihilne vos ex urbe?

au Pův. „Seg.“

av Snad Jonathan, židovské jméno, Pův. „qua“.

ROMULUS

Aulicus 1: Quin imò haud parùm
Et de urbe.
Remus: Sanè fratris?
Aulicus 1: Hic mentem adjicit
5 Serius ad urbem jámque non modica manu
Cinctus operarum rus petit.
Remus: Per nos licet.
Desistet (ità nos Jupiter tacitus monet),
Desistet atque risus haud humilis erit.
0 Consilia magna majus ingenium petunt,
Quàm fratris esse constet.
Rutilus: Hic scilicet honor
Te manet, ut urbem conditor novam excites.

5
Scena 5. Designatur à Romulo locus pro urbe nova, scenographia ejus mittitur fratri Remo. Is jubet noctu defodi calvariam et gladium, uti suasum fuit.

0 *Romulus:* At mihi celeritas ipsamet tarda est, quoad
Surgentis urbis moenia aspiciam. Moras
Magnopere trahimus, Perseu.
Perseus: Dum me locum
Formámque doceas urbis, incipio. Mora
Es ipse tibi tu.
5 *Romulus:* Magna sic nasci solent:
Deliberando. Sed age seriam manum
Operi admoveto.
Perseus: At ante naturam loci
0 Juvabit explorare. Dos prima urbium
Est esse felici maritatam loco:
Prosperior ille, qui salubrior magis,
Saluber ille est, cui nec uligo gravat
Auram, nec unda rarior succum negat.
Romulus: Ergo admovebis flumini.
5 *Perseus:* Ex voto tuo.
Romulus: Probásne, plana si sedeat urbs, an petis,
Excelsa suspendatur?
Perseus: Ex alto ferè
Et se tuetur meliùs et formâ eminet
0 Augustiore.
Crescentius: Qualis in votis tibi est,
Talem ferè iste se locus fingit. Vide,
Tumescit illic collibus, lymphis suis
Hic irrigatur.
5 *Romulus:* Laeta quàm facies loci est!
Distinguitúrque collibus multo jugo
Sibi illigatis prosperatúrque ubere
Lymphae irrigantis. Finge nunc urbis rude

ROMULUS

Sistema.

Perseus: Mensae tu vices subi.
Crescentius: Placet
 Formosa cerni varietas: montes, petrae,
 5 Flumen lacúsque, prata, compascua, nemus
 Confusione mirifica in unam fluunt
 Amoenitatem.
Cajus: Prorsus Albanos dehinc
 0 Muros licebit spernere, Albanas locus
 Emendat hic angustias.
Romulus: Turres velim
 Umbratilésque denotes portas.
Perseus: Agam.
Romulus: 5 Frequens ad urbem pateat accessus. - Latus
 Fluvii sinistrum destituis, atqui pari
 Invitat opportunitate.
Perseus: Si jubes,
 Et híc struenda fingo.
Cajus: 0 Se latè explicet
 Locus, nec etenim Romuli magnum decet
 Arctare regis spiritum angusta domo.
Crescentius: 5 Extendat urbs se regia híc primùm suis
 Nascens in umbris, donec et muro et domo
 Ritè absoluta stet suis quondam hostibus
 Futura metui.
Romulus: At illa, quae lymphae adjacent,
 Cur otientur saxa? Sustineant Pharon.
 Latere sinistro murus ascendat petram.
Cajus: 0 Si quando, jam nunc esse me vatem velim:
 Haec imperabit gentibus, magnas premet
 Haec civitates civitas. Erit minus
 Hac urbe, quidquid est aliis magnum.
Perseus: Nihil
 Jam superat effingendum?
 5 *Romulus:* Ad ideam satis.
 Praebe tabellam.
Perseus: Tenuis haec umbra est, erit
 Per te orbis ingens lumen.
Romulus: Aptè se objicit
) Aspectus omnis: porta cum moenibus, aquae
 Intermeantis lapsus et turres, domus,
 Artem probo. Juvat, frater an itidem probet,
 Rescire. Myson, illico hoc Remo velim
 Dijudicandum deferas.
 ; *Myson:* Jussa exequor.
Romulus: Urbis orientis splendor, ùt quidem reor,
 Bubonis oculos feriet. An corriget item?
 Vix: tegere, non corrigere se invidia solet.

ROMULUS

Myson: Haec debet esse urbs? Ego nihil video, domus
 Hic nulla, fana nulla, nulla aula.
Ephebus 3: Ut citus
 Hic stando properas.
 5 *Myson:* Nequeo properare, integram
 Urbem fero. Atlas parvus ego videor.
Ephebus 3: Potin'
 Onus istud exhibere?
Ephebus 1: Rursus sunt duo:
 0 *Ephebus 3:* Ut visum juves,
 Utare vitris, suadeo. En, habeo ad manum.
Myson: Jam video turres, video jam moenia, dii!
 Sunt tanta.
 5 *Ephebus 3:* Nunc repete iter.
Ephebus 1: Hanc urbem modò
 Connitar expugnare^{aw}, praesidio caret.
Myson: Amice, salve!
Ephebus 1: Contice, inimicum vides.
 0 *Myson:* Quò capite?
Ephebus 1: Non tu nuperè immania mihi
 Scommata? Sceleste, nunquid et socius eras
 Alberionis, quando me ad plagas simul
 Inclamitâstis? Non eras prior in minis?
 5 Jam tu utere vitris et vide, ubi doleat.
Myson: Ohe!
 Ah, vitra.
Ephebus 1: Vitra non dolent.
Myson: Manus.
 0 *Ephebus 1:* Manus
 Reconde.
Myson: Tergum.
Ephebus 1: Verbero vestem, manet
 Immune tergum.
 5 *Myson:* Crimen hoc prodam.
Ephebus 1: Hoc ain'?
Myson: Sic ajo: prodam, verbero.
Ephebus 1: Prodes?
Myson: Ita.
 0 *Ephebus 1:* Prodes?
Myson: Remitte, nîl ego prodam.
Ephebus 1: Hoc volo.
 Petísne pacem?
Myson: Peto precórque.
 5 *Ephebus 1:* Urbem hanc, io,
 Vici, ídque deditione. Pôrge sis vitrum.

^{aw} Pûv. „expugnare“.

ROMULUS

Myson: Urbem pete itidem.
Ephebus 1: Tu mihi urbis es loco:
Huc, miles, expugnare te solùm adfui. -
Myson: Memor ero quondam. - Reme, tibi frater jubet
5 Hanc me tabellam tradere.
Remus: Eccujus rei
Confusa facies hic latitat?
Myson: Urbis novae
Est iconismus.
0 *Remus:* Accipio lubens. Rude
Opus suóque est artifice dignum. At licèt
Rude sit, idipsum erumpet in lucem. Dies,
Regille, praesto est, ut quod in mentem tibi
5 Salubre medium venit, actutum exequi
Properes.
Regillus: Puta actum.
Remus: Sed citò. Moranti bona
Consilia nihilo plus levamenti ferunt
0 Quàm nulla.
Regillus: Sapienter mones. Primas ubi
Nox sparget umbras, obsequar jussis.
Remus: Age.

5 *Scena 6. Jam aggressuris laborem trepido refertur nuntio in Vestae templo ignem restinctum. Interrumpitúrque labor ob portentum sinistrum. Accurrit Romulus, ad cujus praesentiam ignis ultro ardere incipit.*

0 *Perseus:* Feliciores caeteris operis reor
Vos esse.
Operarius 1: Domine, cur enim?
Perseus: Non tam labor,
Quàm magnus honor est posse statuendae novae
5 Urbi locare dexteram.
Operarius 2: Nos hic honor
Non nutrit: aeris aliquid adducat labor,
Promptos habebit.
Perseus: Gravior argento manus
Domum redibit.
0 *Nuntius:* Pessimum malum!
Operarius 1: Hui! Domus
Corripitur igni.
Nuntius: Grandius malum et quidem
5 Ab igne.
Perseus: Forsan fulmineus astris ruit
Trisulco in igne Jupiter.
Nuntius: Vestae, ah dolor!
Perseus: Comple loquelam.

ROMULUS

Nuntius: Sacra fortuito impetu
Restincta flamma est.

Perseus: Omen avertant dii!
Nullóque vento?

Nuntius: Subitò se amisit rogos
Nullo fugatus à Noto.

Perseus: Hoc signo labor
Sufflaminatur. Nè quid iratis diis
Tentemus. - Eheu! Romule, infelix adest
Nuntius.

Romulus: Et unde?

Perseus: Ab aede Vestali. Sacer
Restinctus ignis, fugit ex aris.

Romulus: Dii!
Parcite ferire hoc igne, qui se altùm levat,
Ut super Olympum coëat in fulmen. Juvat
Verò videre cinereum bustum. Sacer
Percurrit horror ossa. Qualis tum solet
Sordescere aether, cùm suos lucis parens
Extinguit ignes, astra se moesta occulunt,
Talis, ubi flamma cessit ex aris, sacrae
Est vultus aedis: luget et in ea nihil
Praeter pavorem circuit. Culpat suas
Vestalis aras. Ah! Canite morte obrutis
Ignibus amaras naenias, planctum date.

Ignis fugit, frigent arae,
Delubrorum squallet vultus,
Tristis luget Vestae caetus,
Urbs timore concidit.
Iracundum terret caelum,
Saevum cudunt nubes fulmen.
Intentatam terris cladem
Caelites avertite.

Romulus: Superi! Quis animat ignis hoc bustum? Emicat
Amoeniore nobilis flammâ, velut
Sublimè subsultando laetitiae daret
Nostrae suaeque signa. Salve, de tuo
Phoenix renascens cinere! Salveto, aureis
Delapsa flamma sideribus et par tuae
Fulgore stirpi. Spiritus nobis redit
Animátque pectus ignis aetherei calor.

Castae poli coloniae
Flammae virginales,
Beatitatis nuntiae,

ROMULUS

Faces augurales,
Favente Vestâ, lumine
Jugi nos fovete,
Ceptos labores omine
Laeto promovete.

Perseus: Operae fideles, excitat nos hic rogas,
Ut serveamus ad opus abruptum. Illico
Proripite vos, ut sinè mora suffossa humô
Muro paretis transitum. Locum et modum
Hic et vel ipsae lineae nostrâ manu
Ductae docebunt.

Operarius 1: Imus.
Perseus: Hercle, tu es Jovi
In amore, princeps: is voluntarii^{ax} dedit
Ignis venustum monstrum, is avertit metum
Male ominosum pérque bis senas aves
Fratrem, per ignes vincere facit te metum.

Scena 7. Quare hilariores redeunt ad laborem, at denuo consternantur repertâ calvariâ ac gladiô. Itaque communi voce omnes dehortantur Romulum, nè opus prosequatur. Desistit is, Remo in sinum ridente.

Romulus: Aestimo favorem numinum largo admodum
Rivo influentem. Jupiter, gratus tuae
Benignitati vivo.

Crescentius: Quis te jam neget
Curam deorum, Romule? O^{ay}, charum diis
Tuísque caput.

Romulus: At excitati tam inclyto
Monitore num torpebimus? Coràm libet
Inspicere, quo fervore promoveant opus.

Perseus: Hic, parte laeva, se brevior aperit via.

Viator: Quò te pedes?

Operarius: Interroga illos.

Viator: Quid vehis?

Operarius: Oculos tuos interroga. Níl hìc vides
De cane.

Viator: Quid amens dicis? Est lapis.

Operarius: Id tibi

Si constat, ergo cur petis scire?

Viator: Hoc peto:

Murariúsne es?

Operarius: Rursus ad risum! Putas
Me vitra vehere? Conspice, est saxum.

ax Pûv. „voluntariî“.

ay Pûv. „ô“.

ROMULUS

Viator: Tuus est labor. Quò verò restis? Arduus

Operarius: Ad manum
Ut adsit, ubi suspendii ceperit amor
5 Vel te, vel alium.

Viator: Da mihi.

Operarius: Tu, si quidem
Pendere vis, habe tibi.

Viator: Mihi usui
0 Is est futurus.

Operarius: Non agis rectè: decet
Injicere collo, non humero.

Viator: At ego mavelim,
5 Ut funis ex me pendeat, quàm pendeam
Ex fune ego.

Operarius: Redde mihi funem.

Viator: Si modò
Suspendere velis te.

Operarius: Volo funem, improbe!

Romulus: Operae secundúsne labor exercet?

Operarius 3: Gravis
Non est, sed an sit sat secundus, hoc tuum est,
Princeps, videre.

Romulus: Cur enim dubitas?

Operarius 3: Ego
5 Idecirco dubito, quia gladius, isthic humum
Dum fodio, se subtrusit aspectui.

Romulus: Is humi
0 Delituit?

Operarius 3: Adeò.

Romulus: Num dehortator sit hic,
An monitor operis, nescio.

Crescentius: Nihil mali
5 Portendit ensis. Terra, quae genuit viros
Ferro rigentes Cadmo, in antiquos redit
Severa partus. Iste tam parùm tibi
Mavors nocebit ac Agenoridi suus.

Perseus: En, ipsa tellus armat, ô princeps, manum.
Utare in hostes.

Aulicus 2: Quid times? Ferrum est soli
0 Genuina soboles, ergo mirum, nî parens
Evisceretur hos in enses: iîs enim
Est gravida.

Operarius 1: Superi! Trepidat horrescens sinus!

Perseus: Quid est sinistri? Discute timorem.

Operarius 1: Timet
5 Contaminare se manus tactu.

Romulus: Metum

ROMULUS

Depone. Quid te perculit?
Operarius 1: Depile caput
 Intueor hominis. Triste, prô, monstrum!
Romulus: Hercule!

5
 Interpretis iste mutus est mali ominis.
Operarius 1: Avertite oculos, palpebram incestat.
Romulus: Jovis
 Martisque numen! Sicne me alterno placet
 Agitare motu? Surrigor, rursus premor;
 Premor, iterumque surrigor. Sed jam jacet
 Spes nostra succisa. Ah! Jacet et urbs in suis
 Praemortua umbris. Nulla nominis mei
 Monumenta surgent. Sic diis visum: deum
 Beneplacita vel invito adducor sequi.
 Improperum me! Jam potes, frater, potes
 Explosor insultare: qui attentat suis
 Sublimiora viribus, risum meret.

0
Crescentius: Pari timore succutimur. Opus tuum
 Docente monstro aggredieris aversis diis.
 Desine laborum.

0
Perseus: Retrahite manus et solô
 Scelesto abite. Romulus idipsum jubet.
 Nam quid fatigas spes tuam et nostram manum?
 Aether tibi obluctatur. En, ferrum, faces
 Et monstra contraponit.

5
Cajus: Ità fieri jubent
 Sidera: nisi tibi struere vis casum, abstine
 Inauspicato hoc opere. Nil tutum minus
 Quàm monita divum spernere.

0
Romulus: Sed iterum reget
 Melioris astrum sortis.

Crescentius: Hoc caput tuum
Cajus: Appello, princeps. Si cupis salvum, abstine!
 Quàm metuo, metuo, foeda nè calva advehat
 Non laeta nobis.

5
Romulus: Ergo stat ab opere manum
 Remove. Testor arbitrum astrorum Jovem,
 Gravate id ago, sed -

0
*Eph. Remi:*¹⁵ Romulus tuus gemit,
 Modò ah, modò heu suspirat.

Remus: Ecquidnam gemit?
Ephebus: Nescio, sed omnis indolet gestus: manus
 Expandit, humeros contrahit, oculos levat.
 Non imitor adeò vividè motus.

5
Remus: Io!
 Laetitia nostra est illius moeror.

15 *Ephebus Remi*

ROMULUS

Regillus: Dolus

Ut auspicatus iit inoffenso pede!

Remus: Sic fastum oportet reprimere. Fraudes agant,
Ubi non obedit ratio. Quàm jam humilis erit
5 Romulus. At, ohe, suppressere dolum decet.
Fraus, si vel umbram frater assequitur, cadit.

CHORUS

0 *Ad fundandum Romanum imperium Virtus et Fortuna conspirant. Ex Floro in prolus.*¹⁶

5 Obnoxiae stant casui,
Quascunque moles extulit
Mortalium solertia.
Ruunt colossi Mempheos,
Turres cadunt Euphraticae^{az},
0 Quin ipsa regna concidunt.
Haec sola stant, quae construit
Fortuna quaeque roborat
Virtus suo munimine.
Sta Romuli, sta regia,
5 Virtutis atque providae
Firmata Sortis dexterâ!

ACTUS QUARTUS

3 *Scena 1. Remus reducem Romulum amicè complectitur, improvido tamen joco dicit suem vivam felicius quàm hominem mortuum designare urbes. Allusit ad Albam suis albae indicio aedificatam.*¹⁷

Remus: Ubi verò frater?

5 *Regillus:* Aspici forsantimet,
Rubore suffundendus. Hoc sequior habet
Successus, oculis laeditur.

Remus: Puer, locum,
Quò visus ille, effare.

1) *Ephebus:* Quâ parte in nemus

16 In prolus: in prolusione. Odkaz na Epitome Lucia Annae Flora: „POPULUS Romanus a rege Romulo in Caesarem Augustum septingentos per annos tantum operum pace belloque gessit, ut, si quis magnitudinem imperii cum annis conferat, aetatem ultra putet. Ita late per orbem terrarum arma circumtulit, ut qui res illius legunt non unius populi, sed generis humani facta condiscant. Tot in laboribus periculisque iactatus est, ut ad constituendum eius imperium contendisse **Virtus et Fortuna** videantur.“ (Zvýraznění Z.Z.) FLORUS, Lucius Annaeus. *Epitome of Roman history*. With an English translation by Edward Seymour Forster. The Loeb classical library. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press; London: William Heinemann Ltd., 1929 (1960 reprint).

az Pův. „Euphraticae“.

17 Srovnej Vergilius: Aeneis, kn. 8, v. 42-49.

ROMULUS

Campi recedunt.

Remus: Lepidè! At ità campus frequens
Se condit inter nemora. Vade et mihi refer
Propiora.

Ephebus 2: Venit, en!

Remus: Laetior mihi redit
Tecum animus. Ità, dum Cynthus sese aetheri
Restituit, orbis omnis exultat.

Romulus: Tua

Laetitia nos amaenat, ùt vernus solet
Campestria viror.

Remus: At quis hoc frontis decus,
Caetera serenum, moeror obnubit? Mihi
Quidquam videris agere, quod populus vocat
Dolere.

Romulus: Si quem luctus interior edit,
Tityum fatetur vultus. Et mirum, nisi
Me decoloret luctus.

Remus: Et cui, obsecro,
In te licebat tantum, ut indoleas?

Romulus: Jovi.

Remus: Nullo labascis fulmine.

Romulus: Heu? Fulmen mihi
Inauspicata monstra sunt. Horreo!

Remus: Dabis

Hoc fratri, ut ex te resciam luctum.

Romulus: Haud pete.

Tristabit etiam te.

Remus: Dolere solet minùs,
Si quis dolorem dividit. Fratrem hìc habes,
Tecum dolebo. Confide et caecum sinùs
Expone vulnus.

Romulus: Ima telluris recens
Ferro petiimus, urbis ut novae erutâ
Humo locarem maenia. At vix dum extima
Glebae removit fossor, offendit latens
Ferrum Gradivi. Porrò cùm nihil dii
Ad nos fugandos ense proficerent, magis
Feriale monstrum - Lingua cunctatur loqui,
Parce renuentem cogere!

Remus: Ferè jam dolor
Effluxit ore. Quid resorbes id, cui
Inest venenum?

Romulus: Sidera obtestor, velint

Non esse fratri noxium. Cùm se obtulit
Trunco recisum et defluens tabo caput.

Remus: Horresco! Vix hunc sustinent aures sonum.

Romulus: Ergo sinistro territis monitu Jovis

ROMULUS

Remus: Non tam redire, quàm fugere placuit locò.
 Sic agitur etenim, quando discordia novas
 Molitur urbes. Potiùs antiquam simul
 Regnemus urbem, ac segreges animo novam.
 5 Urbs parva non est, quam frequens habitat amor.
Romulus: Doleo vel inchoâsse.
Remus: Dexterior deus
 Adesse debet urbium initiis, tibi
 Obsistit aether. Desine ergo me quoque
 0 Monitore, feliciùs enim vivae sues
 Quàm mortuus homo maenibus signant locum.
Romulus: Irascere diis inferis, qui de Styge
 Vomuere monstrum pestilens. Insons ego
 Cepi laborem.
 5 *Remus:* An fueris insons, nîl meâ
 Refert. Nocentem nescio, infaustum scio.

*Scena 2. Jocum acerbè exaggerat Crescentius. Quare Romulus denuo indignatur Remo illiùsque ingratiis opus aedificationis resumere decernit, praesertim dum et c. sce. 3.*¹⁸

Crescentius: Profectò acerbè: viva sus urbi locum
 Quàm mortuus homo dexterius aptat. Potes,
 Princeps, joca ista ferre? Crescenti potes?
 5 Neutiquam. Sic astra, sic testes eas
 Voco, quibus ira fulminum ignescit, faces.
 Aut interire mortibus vestris volo,
 Aut vos habere vindices. Levitas nimis
 Gravis est dolorem vulneris risu ac joco
 0 Exasperare. Frater est? Tigris est, nihil
 Sentit doloris. Romulus gemuit Jovis
 Si non ab igne, certè ab infausto omine
 Perculsus; ille subdidit facem faci,
 5 Bis esse miserum voluit. Optaret, reor,
 Si, cùm dolone Romulum nequeat, queat
 Sternere dolore. Non ità. Perenni hic potens
 Felicitate stabit, is timeat sibi!
 Dolor reflectet in caput Remi redux.
Morio: Est gratulandum, magna tempestas abiit.
 0 Fulmen locutus fuerat et fulgur spuit^{ba}
 Tonuitque parvus Jupiter. Capiti meo,
 Nè quo ferirer fulmine, hac lauro catus
 Ego mihi cavi. - Redit.
Crescentius: An irrides, scelus?
 5 *Morio:* Neutiquam, sed lacrumo vulnus amphorae.
 Ohe! Decumanum vulnus! Id sana, obsecro.

¹⁸ c.[erne] sce[nam] 3. Odkaz na přehled třetí scény čtvrtého jednání (tj. následující scény).
^{ba} Pův. „spu t“.

ROMULUS

Crescentius: Dedignor ego tecum loqui.

Morio: Hem, superbiam!

Dedignor! Ità tumescit atomus. Et tamen
Nîl est in homine nobile. Genus is trahit
A fune avorum nautico. Grandior avus
Nequivit hoc servare praeceptum: *patrem*
Cole. Genitorem nesciit suum. Parens
Vilis homo fuit et mater illius fuit
Faemina. Renuitis credere! Ità testor Jovem.

Romulus: Si quae loquaci vultui est fides, furis.

Crescentius: Próque gravitate nimis parùm.

Romulus: Narra, cui

Commotus irascis.

Crescentius: Ut fatear, tuae

Patientiae. Quid námque? Te fratris joci
Non concitârunt? Non suis vivae insonat
Grunitus auri? Me tuus corripit honor.

Romulus: Permite. Frangit ipsa se levitas, ubi
Se sperni inaudit. Nîl retundendo jocis
Hebetatur acies.

Crescentius: Moeror haec dictat tibi,

Alia mihi furor. Is, nisi sit iners, fremit.
At Romule, itáne Romulo excides, tibi
Dispar, ut inficeta, quae intorsit, joca
Sentire nolis? Heus! Date, o superi, date,
Princeps meus plus doleat, ut doleat minùs.
Sensum doloris rapuit humanum caput,
Restituat illum caput inhumanum Remi.
Suem ille? Prô! Vel nominis faedi pudet!
Age ergo, princeps, fratris ingratiis opus
Urbis resume.

Romulus: Territant dii.

Crescentius: Dii

Quin imò multa volucre provocant, rogas
Vestae tibi faces subdit. Extremum latet
Omen etiamnum, non tamen citra doli
Latentis umbram. Forsan infossum caput
Gladiúmque Remus occuluit. Hoc illum putem
Timere, nè te maximum efficiat novi
Structura regni. Tu nihil timendum habes.
Nullus furor obest, si superus adest favor.

Romulus: Fateor, calescit mens lacessita hinc jocis,
Hinc te monente. Spiritu tuo ardeo.

Crescentius: Sic, Romule, places! Sic tuus es. Iram exere.

ROMULUS

Scena 3. Ex aruspice Secundino intelligit omen esse secundissimum, scilicet per caput designari, quòd urbs nova futura sit caput orbis; gladium à parente Marte mitti ceu signum, quòd erit bellicosissima.

5 *Aruspex:* Romule, deorum numine huc agor! Salit
Pectus, laborat entheum excutere sinus,
Delphis calemus.

Crescentius: Aliquid insolitum gerit
Homo, spirat aethera, totus in vultu est deus.

0 *Aruspex:* Cessas? Deorum caetus avertat! Nova
Cessas ab urbe tuámque Fortunam opprimis?
Hoc suasit hostis.

Romulus: Nam quis aversis diis
Faustum quid agitet?

5 *Aruspex:* Quid ais? Aversis diis?
Superi, innocenti parcite errori! Deos
Habes faventes, dexteros, tuos. Ità est:
Fortuna saepe neminem ferè invenit
Inimiciorem quàm pigras spes. Níl dii
0 Possunt dare, quia posse non credimus. Age
Resume mentem téque restitue tibi.

Romulus: Post crania atque acinaces?

Aruspex: Audi Jovem
Ex me loquentem. Fossile caput nè time,
5 Eloquitur illud vocibus tacitis: fore
Caput orbis urbem, quam statuis. Utque altiùs
Assurgit omni plebe membrorum caput,
Sic urbs novella, quidquid excelsum uspiam
0 Erexit aut superba Persarum domus
Fastúsque Graecus sive Chaldaeae thronus,
Potiore majestate transcendet. Polum
Fastigiatus tanget ascensus; supra
Fulmina supràque sortis adversae vices
5 Semota stabit urbis aeternae salus.
Sic fata statuunt.

Romulus: Latet adhuc multum dei.
Ut ardet anceps vultus!

Aruspex: At gladium, tuum
0 Munimen, ecquid pertimes? Mittit pater,
Sat est! Abhorres, degener soboles, patris
Donum Gradivi? Suscipe mucronem. Dii!
Quas video strages! Sanguine Euphrates^{bb} fluit
Spumeus, Asiacus corpora et galeas ducum
5 Agit volutans Tigris, ùt Libyes calet
Hinc sole et inde sanguine infelix humus.
Pervadit omne solum triumphalis mucro

bb Pûv. „Evphrates“.

ROMULUS

Celtásque Poenósque, Nabathaeos et Getas,
Argos Pelasgum ac segreges toto mari
Ferit Britannos. Et gladius est tibi timor?
Hostes, timete! Bella parturiit humus,
5 Victore ferro filium armavit pater.
Timete, regna!

Romulus: Haec verba nec hominem sonant.¹⁹
Praesentio rem nuspian audiui Jovem.
Heus Romule! Dii te excitant, ut excites
0 Urbem. Nec ire pergis? Haerescis? Paves?

Scena 4. Ergo postliminio urbem moliuntur. Fervet opus hortatore Romulo.

5 *Romulus:* Quin imò numen provocans sequor. Puer,
Continuò adesse Persea jube.

Ephebus: Nihil moror.

Crescentius: Ut obstupescet Remus! Et obnixus tibi
Plurima movebit.

0 *Romulus:* Moveat. Et lapidem quidem
Emoveat omnem, serviet hic ipse lapis
Urbi struendae. Si deum aspirat favor,
Vel hostis ipse ad gloriae augmentum facit.

Perseus: Habes clientem, jussa tua mihi sunt honor.

5 *Romulus:* Metum repulimus, Perseu. Nihil caput,
Nihil ensis ille bellicus nobis mali
Portendit, imò pignus est boni inclyti
Olim extituri.

0 *Perseus:* Quasi revivisco, mihi
Hic reddit animam nuntius. Romule, diis
Est cura de te, qui, licet terrent, fovent.
Omina metuimus, laetus est rerum exitus;
Metu redempta laetitia hilarior venit.

5 *Romulus:* Ergo laborem repete quamprimùm. Jube,
Fervore pensent, quod prius timidae operae
Terrore neglexere.

Perseus: Faxo.

Romulus: Sed citò.

0 *Perseus:* Non rumpat utinam filum operis aliqua Atropos.
Stirax, Menippe, Dordale, Falisce, Egipan!
Homines requiro, video limaces. Pedes
Manusque vestras mihi locate.

Operarius: Si petis,
5 Libenter etiam hoc eloco tibi os. Jube
Edi aliquid.

¹⁹ Srov Vergilius, Aeneis 1.325-329: „Sic Venus; et Veneris contra sic filius orsus: / 'Nulla tuarum audita mihi neque
visa sororum - / O quam te memorem, virgo? Namque haud tibi voltus / mortalis, nec vox hominem sonat: O, dea
certe - / an Phoebi soror? an nympharum sanguinis una?'"

ROMULUS

Perseus: Utique promptior ad esum fores,
 Quàm sis ad usum. Sed priùs manum admove
 Solers labori, tum poteris escae. Ocyus
 Vestra arma rapite, quod prior rupit dies,
 Opus repetite.

Operarius 2: Si gladius autem alterùm
 Incurrat oculos?

Perseus: Tuus erit.

Operarius 3: Sed si caput?
 Meum esse nolim.

Perseus: Nisi melius isto foret,
 Quod admodum hebes est.

Operarius 3: At mihi sic nullum erit
 Appositum, ùt istud.

Perseus: Ocyus petite locum
 Metu relictum. Spondeo, nullus timor
 Posthac facesset quidpiam. Statis? Sequar
 Illicet ego, illuc ferte vos propere.

Operarius 4: Tuos
 Manet honor humeros, ut ferant eò.

Operarius 5: Tuis
 Utere pedibus.

Operarius 4: At, ut feras me, mavolo.

Operarius 5: Non sum Milon.

Operarius 4: Cur?

Operarius 5: Ut bovem hic humeris feram.

Operarius 4: Reclinis in te, sic facilis ibo.

Operarius 5: Putas
 De Scipionum gente me?²⁰ Nolo mihi
 Liberior innitaris, alioquin rues.

Operarius 1: Heus vos! Necessum est progredi; jocis nihil,
 Vel pauca fiunt. Hìc loci manum exere,
 Linguam reconde.

Operarius 3: Nolo, mihi tellus caput
 Obtrudat. Obbam aut amphoram malle.

Operarius 5: Mihi
 Aes praeplaceret, amphoram nummi adderent.

Operarii: Nunc in labore seduli
 sudemus,
 Post hunc liquorem caecubi
 Bibemus.
 Urbs gloriosa Romuli
 Fundatur,
 Nostro Falernum gutturi
 Paratur.

²⁰ Slovní hříčka. Římské příjmení Scipio znamená v překladu „hůl, berla“.

ROMULUS

Romulus: Cantu laborem leviat operarum cohors,
Progressus iste est laetior primo. Bene
Felicitérque proficit labor?

5 *Perseus:* Nihil
Terret sinistri.

Operarius 4: Me imò quid terret.

Romulus: Quid est?

Operarius 4: Aspectus ille Dordali hilarior.

0 *Romulus:* Velim,

Cur istud?

Operarius 4: Ut si argenteos nummos homo
Reperisset, ità subridet.

5 *Romulus:* Hos mea in manu

Erit invenire potius ac humi. Nihil
Pigeat laboris, quem solida merces manet.
Instate, quando numinum aspirat favor.
Sit nemo vestrum Lentulus,²¹ nemo piger.

0 *Scena 5. Regillus refert Remo novae urbis jam surgere moenia, sed admodum exilia, illuditque Romuli vastis designationibus in arcto fundamento.*

5 *Regillus:* Itan' Resumit Romulus opus?

Ephebus: Sic habet.

Regillus: Authore quò? Quò teste?

Ephebus: Me.

Regillus: Metuo equidem,

Nè more solito.

0 *Ephebus:* Lingua mihi velim excidat,
Si falsa narro. Et tam mea est nihili fides,
Ut multa dubites? Nîl refero posthac.

Regillus: Reor

Bilem esse motam.

5 *Ephebus:* Nûmne ridendum putas?

Regillus: An verò multùm crevit opus?

Ephebus: Illic humum

Non superat, isthic latet adhuc humi labor.

Regillus: Aut assecutos credo fraudes, aut sedet
Adeò voluntas pertinax, ut vel diis
Sit restitura. Reme, sumus nulli: retro
Res nostra rursus labitur.

Remus: Quanam viâ?

5 *Regillus:* Licèt resistant caelites, frater tamen
Urget opus. Et jam maenibus partim erigi,
Partim profundè deprimi videas solô

21 Slovní hříčka: Římské příjmení Lentulus znamená v překladu „pomalý“ (demin. od lentus).

ROMULUS

Immersa fundamenta.

Remus: Nihil ergo caput,
Nihil movit ensis?

Regillus: Non movet lapides timor.
Obduruit enimverò jam frater.

Remus: Caput
E caute caesum! Solvimus preces, dedit
Precibus repulsam; junximus minas, minas
Contempsit; ipsis egimus dolis, dolos
Elusit arte, vel potius alio dolo.
Igitur aperto Marte certandum. Aut opus
Abrumpat, aut nos ense cogemus.

Rabdodus: Nihil
Commoveat isthaec cura te, princeps. Minor
Profectus ille est, ac ut ex merito queat
Iram movere. Tanta vix, ac vix quidem
Est latitudo molis. Ignarum scias
Struxisse.

Rutilius: Nullus impetat Achilles, ruent
Muri seipsis. Quod tumultuariè
Agitur, neque nitet dignitate, neque viget
Diuturnitate. Potius itaque te velim
Risum moveri quàm furore. Res levis
Non premeretur iram.

Regillus: At aspicere juvat
Molimen illud grande. Cernemus (fidem
Testor deorum) maximas Thebas. Cave
Tibi, Cadme! Structa nempe portento lyrae
Maenia novella vincet urbs. Quid si altera
Struat ope Nerèi^{bc} Pergama?

Remus: Movet me insolens
Profectò novitas, ut, licèt renuam, velim
Coràm videre.

Rabdodus: Mira se Remo offerent.

Morio: Hercule, movendum est tympanum. Huc quisquis sitis
Sanguinem, ades.²²

Civis: Ecquid tympanum innocens feris?

Morio: Ut clamet atque huc milites vocet.

Civis: Nihil
Belli est.

Morio: Sit hoc: nova tamen urbs Roma indiget
Praesidio et ipse Romulus princeps eget
Cohorte praedatoria.

Civis: Quid hoc ais?

Morio: Cohorte praedatoria?

Morio: Praetoria

bc Pův. „Nerèi“.

22 Zde v pův. textu pozn. pod čarou „Pro tympano obbam pulsat.“

ROMULUS

Inquam. Faciliùs loquimur illud, quod solet
Agi, ac quod agere decet. Ego huic ori, quia
Erravit, istam statuo poenam: nè bibat
Aquam per annum totum.

5 *Civis:* At illius locò
Vinum?
Morio: Neque nisi suave.
Civis: Me paena pari
Plecte.
0 *Morio:* Absit istud, plectere insontem est scelus.
I tu, saluta Tiberim. Ego socios lego.

5 *Scena 6. Confert se Remus ad structuram novam, sed dum saltu transmittit vallum, velut irridens illius angustiam, graviter offendit Romulum. Cedit irae Remus.*

Remus: Fervet opus. Ità Myrmidonas aestivus labor
0 Exercet: omnis campus ibi sudat nigro
Agmine remixtus.
Otto: Romulus fratrem, arbitrum
Operis, adesse gaudet. Huc propius pedem
Dignare.
Romulus: Cernis, reor, ùt urbs sensim suis
5 Emergat umbris.
Remus: Cerno verò.
Romulus: Quae tibi
Sententia? Quis est sensus?
Remus: Is nempe, ut putem,
0 Plus hìc inanis esse strepitus quàm spei.
Romulus: Asserta miror.
Remus: Miror incepta et magis
5 Deducta conamina, utut obsistant dii.
Non te cadaver terruit? Non te mucro?
At magis ego revererer admonitus deùm.
Time!
Romulus: Quid autem?
Remus: Spreta nè numina suo
0 De more poenas exigant. Monita sequi,
Supplicia fugere est providi.
Romulus: Frater, sine
Hos tu timores. Tantum abest enim, metu
Ut quatiar, ut me potiùs invitent duo
Formosa monstra.
5 *Remus:* Coelites! Mentem date
Maturiorem Romulo. Timeat, quod est
Terrere natum. Monstra formosa asserit.
O, mentis error!

ROMULUS

Romulus: Nihil habent mali, nisi
Sub riste nomen, monstra mea. Quidquid subest,
Est suave, laetum, nobile.

Remus: Cuiam potest
5 Sano placere putridum caput?

Romulus: Mihi,
Quia sanioris sortis est omen.

Remus: Cave,
0 Nè fallat omen. Decipit opinio alios,
Priùs seipsam.

Romulus: Dum docent sidera, nihil
Est pertimendum sequius.

Remus: Sed non docent.

Romulus: A te docebor scilicet.

Remus: Si adhuc potes
5 A me doceri, moneo, monitores deos
Ut diligenter audias rumpens opus.

Romulus: Illi jubent me prosequi.

Remus: Dii jubent?
0 Verbis tuismet te capio. Dii jubent
Et tu sub hortatoribus tantis struis
Molimen adeò tenue? Pumilum? Leve?
Vel rana vallum transiliat. En, ut pede
Leviore tota septa transmittito.

Romulus: Improbe!
5 Etiam laccessis? Arma mihi, famuli!

Remus: Date,
0 Citò date gladium nuper effossum, usui
Nunc erit.

Romulus: Olympum testor et sceptrum Jovis,
Authoris operis, hoc jocos ferro eluam.

Regillus: Reme, ah! Furori cede.

Remus: Tu ferrum para,
5 Risum reponam. Moenia haec risu mihi
Licebit expugnare.

Romulus: Crimen, non taces?

Rabdodus: Quid verba perdis? Recta non audit furor.

Otto: Non hunc in usum cusa sunt arma haec. Manum
A fratre frater abstine.

Romulus: Non ego peto
0 Fratrem, sed hostem.

Scena 7. Dum recedit Remus, Crescentius, Romuli assecla, illum perimit, quòd speraret se, uti
5 *recens Seranus spondit, initurum apud dominum gratiam majorem.*

Rabdodus: Prorsus irritabilis
Est animus homini. Quàm prope in ferrum ruit.

ROMULUS

Remus: Mirum, nî ad arma promptus exiliat: humus
 Refossa gladios porrigit. Rideo manum
 Rubiginoso chalybe terrificam.

Rabdodus: Magis
 Rideo pusilla maenia. Angustè hîc quidem
 Civis habitabit.

Remus: Carcerem potiùs parat
 Quàm civitatem.

Ser.^{bd} ex lat.²³ Percipis? Quidni irruis
 Ultore ferro?

Remus: Curiosa nos tenent
 Desideria, quae fulmina in nostrum caput
 Cudat minutus ille Vulcanus. Pedem
 Referte taciti et excipite voces minis
 Plenas, ut apto postmodum joco obviam
 Eam furori. Pectus obtusum magis
 Quam ratio risus permovet.

Regillus: Princeps, tua
 Imperia sequimur.

Seranus: Objicit nudum latus,
 Nunc est agendum. Gratiam regis tuo
 Tibi ense comparabis immensam.

Remus: Puer,
 Regredere celer et Rutilium adesse hîc jube.

Crescentius: Mittit salutem Romulus.

Remus: Jocos mihi
 Narras.

Crescentius: Salutem imò fero, sed qualem sales
 Merentur. Eccum praemium joci.

Remus: Fidem
 Hominum deûmque! Siste ferrum.

Crescentius: Sic jubet
 Frater.

Remus: Famuli, opem! Nomen apello -

Ephebus 1: Heu! Ferit
 Herum!

Remus: Perimus! Romule -

Crescentius: Hunc moriens cole.

Ephebus 1: Ah! Vive, Reme! Reme, vive! Regille, advola,
 Herus perit! Princeps perit! Rabdode, ades!

Ephebus 3: Quid video? Remus emoritur.

Ephebus 4: Ah, Reme! An peris?

Ephebus 3: Aulam citò voca. Me, Reme, in necem trahis,
 Tecum peribo. Ah! Jam moritur, anima labris
 Haeret supremis.

Rabdodus: Astra! Quod vulnus! Tuus

bd V pûv. textu mîsto „Seranus“ omylem „Saranus“.

23 *Seranus es latere.*

ROMULUS

Tibi, Reme, Rabdodus. Rapite me, me, dii,
 Conficite, Princeps vivat. Hanc scenam aspicias?
Rutilius: Haerent dolore verba! Mens rapitur sibi.
 Remus perit! Vel ipsa det lacrymas petra.
 5 Quis verò in illum parricidales manus
 Movit scelestus?

Ephebus 3: Nempe Crescentius.
Rutilius: Eo,

Vindex nefandi sceleris. Hac die obruam.
 10 *Rabdodus:* Flos ille regni, Remus, ùt infaustum jacet!

Cantus: Vulnerate cor dolores,
 Palpebrae sudent liquores,
 5 Lugendum est.

Rabdodus: Non sat gemiscis, amplius doleat melos.

Cantus: Gemente cordis intima
 Moerore contabescant,
 0 Circumfluo praecordia
 Dolore colliquescant.
 Surgentis urbis maenia
 A morte funerantur,
 5 Remum jacentem naeniâ
 Vel saxa prosequantur.

Scena 8. Natalitia urbis morte Remi funestata plebs et aula dolet. Romulus ipse, saltèm in speciem, luget fratrem, et ut se eximat suspicione homicidii fraterni, Crescentium interfectorem jubet veneno interfici. Seranus sibi metuens publico abstinet.

Regillus: Itan' Remus obiit absque Regillo? Duplex
 In me est scelus: abiisse de latere, alterum
 5 Remo cadente vivere. Emoriar, ita,
 Emoriar. Ille vulnere, ego luctu cadam.
 Permite, princeps, in tuo sinu ultimùm
 Spirem tuaeque immisceam meam necem.

Otto: Indigna caedes Romulo est.

Romulus: Minas dedi,
 Mandata mortis non dedi. Frater, tuos
 10 Compello manes; sceleris insontem sciunt.
 Non has in iras pectus emotum impuli,
 Internecinum quidpiam ut vellent manus.

Camill.: Volueris aut nolueris enectum, tamen
 Remus jacet.

Cat.: Ubi frontis ille decor? Ubi
 Vultûs venustas? Vanuit. Sinite, ultimùm
 Dextram reverear osculo.

ROMULUS

Regillus: Quis me specus,
Quae latebra capiat, ut meus sinè arbitro,
Sinè teste doleam liberiùs?

Romulus: Actum hìc ages,
Frustra fatigat se dolor. Gemere valet,
Vitam revehere non valet.

Regillus: Et hoc, hei mihi,
Est id, quod animum lancinat: reddere obitam
Non posse vitam, vel meam in vicem dare.
Pro rege vellem cadere Regillus, minor
Jactura servi est.²⁴ Et potin', Romule, scelus
Impunè dissimulare? Mille per neces,
Per mille gladios parricidalis latro
Actutum erat raptandus et adhucdum tuo
Spirat favore. Aut redde mihi Remum, aut rape
Vitam latroni.

Romulus: Parricida quis fuit?

Regillus: Superi! Quasi suâ nihil id intersit, neque
Rescire curat. Vix amâsse^{be} te putem,
Si quaerere piget, quâ periit hora, loco,
Authore. Crescentius erat latro.

Romulus: Illico
Tollatur interemptor. I, Theseu, dato
Perime veneno belluam.

Camill.: Nimium levi
Jubes perire morte.

Regillus: In equuleos jace,
Suffige crucibus, ure Vulcano. Omnia
Meretur.

Romulus: At non sufficit tanto unicum
Corpus dolori. Tu, tuo ut posthac modum,
Regille, ponas luctui, nostrâ scias
Ima receptum gratiâ.

Regillus: Grates fero
Remúmque recolo in Romulo alternus cliens.

²⁴ Slovní hříčka. Jméno Regillus je demin. od rex.

^{be} Vix amâsse: pův. „Vixamâsse“.

ROMULUS

CHORUS

Virtus et Fortuna queruntur etiam regnis esse suam Atropon, quae felicitatis, quasi vitae, filium praecidat. Nè hoc accidat Romano imperio, Atropos fugatur. Imperium sine fine (Virg. Aenei. 1.)²⁵ promittit caelum.

Virt., Fort.:²⁶ Et nos anilis Atropos,
Eheu, quatit dolore,
Dum funerat furore
Regnique sternit arbitros.

Vates: Recede, pestis! Romuli imperium altius
Assurgit, ac ut illud exsuperet Furor.
Nè time, Furoris est irrita vis,
Romulidum regno nec praeualet dis.
Si bella movebit, non subruet vos,
Est firmitas jugis imperii dos.
Nè time, sub Jove secura stat res,
Ductore Gradivo non corruet spes.
Imperii fines tuebitur Pax,
Non Geta nocebit, non Scytha, non Thrax.

ACTUS QUINTUS

Scena 1. Seranus uno jam sublato fratre spem proximam concipit, ut et alter suis dolis enecetur. Communicat suo consilia cum Regillo, quem putat etiamnum à Romulo aversum; cùm interea is intimè charus illi scit.

Seranus: Beamur! Ipsa mortis umbra fit spei
Aurora. Cecidit Remus, at^{bf} hoc casu erigunt
Se nostra vota. Sed quid? An pariter tibi
Sitis veneni est? Nìlne Crescentii^{bg} movet
Causa sinister? Si qua se in lucem exerat
Techna, periisti. At qui timet multum, ferè
Modicum operatur. Miles is Achillem induat,
Eversa qui vult Pergama. Pericula serunt
Adorearum semina et virtus metit.
Serane, nunc in alterum fratrum hostica
Sunt dirigenda tela.

Regillus: Nisi fallit sonus
Supremus, arma loqueris.

Seranus: Haec quàm sunt meis

²⁵ Odkaz na: Vergilius: Aeneis, 1. kn., v. 279.

²⁶ *Virtus, Fortuna.*

^{bf} Pův. „ac“, přepisují podle oprav (Errata) na konci knihy.

^{bg} Pův. „Crescentii“.

ROMULUS

Aliena rebus, tam forent utinam tuis
Amata votis.

Regillus: Miror, in pace excitas
Ad arma.

Seranus: Prô! Quàm praegravis totam obsidet
Gradivus aulam! Pacis an tempus putas,
Quando interimitur Remus?

Regillus: Inamaenum tace
Hoc nomen! Imis vulnera instaurat fibris.

Seranus: Si vulnus aversaris, unde igitur amas
Authorem?

Regillus: Egône amo? Damno, despecto, execror.

Seranus: Crescentiúmne?

Regillus: Nomen execrabile!

Seranus: Si temnis illud, Romulum quoque oderis,
Sane necesse est. Illius jussu impium
Ferrum recepit Remus.

Regillus: At hoc rumor negat.

Seranus: Hoc illa pastoritia feritas sat probat.
Ut nempe solus regeret, in fratris quoque
Saeviit salutem! Crimini nihil sat est
Sanctum sacrúmque; regere si potest, regi
Ratione se non patitur.

Regillus: At amabò.

Seranus: Exere
Tua sensa.

Regillus: Quid jam facto opus?

Seranus: Brevem admodum

Accipe medelam, perime perimentem. Decet,
Caesi cruorem diluat caedens suo.
Vivátne parricida? Perimatur!

Regillus: Scelus

Non ritè scelere corrigitur. Ad haec manum
Nolo cruore aspergere.

Seranus: Potes cum tuis

Ad ovile rursus dejicere.

Regillus: Sanè sapis!

Haec verò *cruda* consilia tecum excoque
Diémque quando proximus Titan vehet,
Mihi pande jam matura.

Seranus: Faxo, quod jubes,

Sed clam tenebis.

Regillus: Sic, *tenebo*.

ROMULUS

Scena 2. Regillus recedit, ut accersat milites Seranum comprehensuros, sed is subodoratus rem nondum ictus piscator sapit et in exilium sponte abit.

Seranus: Jam ferè
 5 Piscem occupamus, hamus est hic. Ego id agam,
 Quod ago. Favete numina, à quibus cruor
 Fraternalis optat vindicem afferri manum.
 Mortem meretur, causa qui mortis fuit.
 0 Sed *cruda*²⁷ cur consilia compellat? Movet
 Ambigua vox haec pectus incerto metu.
 Quid vox *tenebo*?²⁸ Parilis est sensus. Nihil
 Sat tutum in aula, saepe dum Thesea putas,
 Loqueris Sinoni. Perstrepit quidquam, an metus
 Me fallit? Utique militum est praesens manus.
 5 Quaero salutem in pedibus.

Regillus: Exivit fugâ.
 Piscator ipse factus anguilla est: ubi
 Manu prope tenebatur, evasit.

*Capitan.*²⁹ Fugae
 0 Instare premeréque pede fugientis pedem
 Oportet. Agite milites, cursu impigro
 In varia sparsi sequimini. Vos in forum,
 In angiportus vos recedetis, labor
 Sit vester occupare portas.

Miles 1: Ut^{bh} jubes.
Regillus: Scelus! Ut^{bi} dolosa traxit ambage alterum
 Ex altero sermonem! Initia non mala,
 Progressus anceps fuerat, at apertum scelus
 0 Obtulit epilogus. Principem, prò, (Me attonat
 Vel sola sceleris effera memoria!) manu
 Voluit peremptum, vel relegatum ad sui
 Sordes ovilis.

Capitan.: Ille piscator?

Regillus: Foris
 5 Piscator, intus latro Seranus: tegit
 Illum dolúmque vestis una.

Capitan.: Quàm vaga
 Ingenia scelerum sunt! Agunt Prothea, neque,
 Nisi in malitia, sunt sibi similia.

Regillus: Nisi
 Me fallit hominis indoles, manus levi
 Deludet astu. Judicem evitat reus,
 Invitat insons.

27 *Crudus* znamená jednak „nezralý“, jednak „krvavý“.

28 *Tenere* zde může znamenat jednak „držet v tajnosti“, jednak „zajmout, zatknout“.

29 Pravděpodobně *Capitanus* či *Capitaneus*.

bh Pův. „ùt“.

bi Pův. „ùt“.

ROMULUS

Miles 1: Nihil odorari licet,
Nihil videre de scelere.

Regillus: Dixi.

Miles 3: Fuga

5 Hominem remotè sustulit, quamquam putem
Latere notis aedibus.

Capitan.: Collige manum
Jam militarem: vanus exercet labor
0 Hominem petendo, quem dolus vulpem facit.

Scena 3. Romulus, urbe sua utcunque jam prolata, in argumentum laetitiae bellicrepam (saltum armatorum) instituit.

5 *Romulus:* Perseu, quid urbe porrò statuendum?

Perseus: Prope

0 Nihil desit urbi praeter augustum incolam,
Te, magne princeps. Maenia recurvo ambitu
Domos remotaque fora circumeunt, levant
Turrita se fastigia et coelo arduum
Caput recondunt, protegunt urbem extima
Lorica, vallorum ordo perpetuus, humus
Fossâ dehiscens grandiore. Stat suo
Authore digna Romulo moles.

5 *Romulus:* Tua

Regillus: Solertia sibi plurimum laudis parat.
Persistat indejecta nascentis recens
Urbis venustas.

0 *Otto:* Floreat fama, ultimis
Illapsa terrae finibus.

Rabdodus: Jove auspice
Surrexit, ipso firma tutore induat
Aeternitatem.

5 *Cajus:* Martiam prolem suo
Tutetur ense Mars parens.

Corv.:³⁰ Trojam novam

0 Coelo receptum numen Aeneae velit
Nulli Pelasgo subjugem.

Rutilius: Ascaniam domum

0 Urbs ista vetere major Albâ enutriat
Ad bella perpetuò triumphalia.

Rhegino: Mari

5 Terraeque sive quam colunt nigri incolae,
Seu quae remotos Seras aut Medos alit,
Alma imperatrix jura det.

Regillus: Sed quò novam

30 Rozepsání zkratky nejisté.

ROMULUS

Decorabis urbem nomine? Haudquaquam minus
 Authore magno congruit. Per te integrum
 Sit mutuare de tuo nomine. Mare
 Tellúsque nomen urbis augustae excipe!
 Romam vocamus.

Otto: Roma stet!
Rabdodus: Romam dii

Velint perennem.

Rutilus: Roma sit populorum amor,
 Sit Roma terror hostium.

Romulus: Summe arbiter,
 Monarcha mundi, Jupiter! Vota haec rata
 Jube esse, Roma si domicilio tuo
 Digna invenitur. Vos quoque in partem novi
 Plausûs venite, milites. Ut hîc cohors
 Armis onusta paret, in choreas eat.
Saltus.

0 *Scena 4. Sollicitudo sub haec animum Romuli^{bj} lacessit: Quid fata de urbe nova decernant? Aruspex
 plenus vatidico spiritu praesentat illi futuram amplitudinem urbis, imperium oceano, famam quae
 terminet astris (Virgil. Aene. 1)³¹. Praecinit inferenda ex Asia spolia, Africae triumphos, Europae
 victorias, denique imperatorum seriem; hos inter multos ex augustiss.³² domo Austriaca.*

Romulus: Sat auspicata sunt initia. Sed velut
 Aurora saepe sub renascentem diem
 Amaenat astra et spondet augusti jubar
 Illime solis, cùm tamen Phaebum Hesperus
 Sepeliat inter fulgetra, pari me timor
 Curâ fatigat, nè exitus tristis proba
 Infamet initia urbsque tandem se suâ
 Tumulet ruinâ.

Aruspex: Cura genitores probat;
 Pro prole mater, pro urbe fundator timet.
 Sed, magne princeps, macte animo, et urbi tuae
 Nîl triste metue. Numinum favor, velut
 Prima ipsa fundamenta non jecit nisi
 Bene ominosa, sic sequaci urbem suam
 Amore complectetur.

Romulus: At dubia admodum
 Sunt fata. Nescis? Troja succubuit, opus
 Illud deorum. Nostra leviora an putas
 Usque sibi constatura? Nequidquam sibi
 Spes tanta spondet.

Aruspex: Nemini magis nocet,

^{bj} Pův. „Rnmuli“.

³¹ Vergilius: Aeneis, 1. kn., v. 287.

³² *augustiss.: augustissimo*

ROMULUS

Qui pauca sperat, quàm sibi. Est sceleris genus
 Spes alere nolle. Fide, námque me indice,
 Me vate fata te esse securum jubent
 Felicitatis. Fallor, an video inclytum
 5 Hoc nomen urbis orbe toto, quâ patet,
 Famâ vehente dividi? Roma insonat
 Terrae supremo margine et quò vix potest
 Penetrare radio Phaebus, illuc se explicat
 Romana fama. Transilit mare, ultimas
 10 Gangetis oras transabit, Scythiae petras
 Montésque coelo proximos superat, neque
 Reperitur adeò barbara ruditas, cui
 Ignota Roma est. Finit imperium mari
 Astrisque famam. Nempe claudi non potest
 15 Spatio minore tanta majestas. Mare,
 Tellus, Olympus scena sunt, per quam volat
 Romana fama. Quot illa scriptorum manus
 Exercet! In quot spargitur volumina!
 Quot rostra dictis animat! In cunis adhuc
 20 Prope prius ipsa Roma quàm mater sonat.
 O auspicatum nomen! O orbis decus!
 Hoc ante reliqua gaudet astrorum arbiter
 Enuntiare Jupiter, adornat suos
 Hoc Mars triumphos atque Romanus petit
 5 Utroque mundo dicier. Quis me rapit
 Spiritus ad Asiae regna? Persarum inclytas
 Aspicio cidares, sceptrâ Medorum aureis
 Discriminata bracteis, totum prope
 0 Tuor Orientem. Scena quàm laeta aspici!
 Sed nempe Romae, cujus ad thronum jacet,
 Quidquid se in Asia caeteros supra erigit.
 Sic, sic superbos comprime Orientis duces
 Fastúmque frange, Roma! Jam Parthi fugam
 Non arte simulant, sed metu arripiunt: premit
 5 Terga fugientum Roma. Nec victus fugae
 Locum, nisi ipsa fugiat è vita, invenit.
 At quò Scytharum barbara ferocia? Jacet
 Jam fulminata Marte Romuleo. Hoc habet!
 Quàm verò minimè spumeus fluit Tigris!
 Quàm nunc modestus manat Euphrates! Premit
 Scilicet utrumque Tibris et tumidos aquae
 Amnes superbum fluctibus cogit suis
 Subjicere fluctum. Nonne Pactolus fluit
 Tibi, Roma, vectigalis? Auratas enim
 Tueor arenas. Quid trepidat autem et metu
 Refugit ad Indos ultimos Ganges? Facit
 Timere Roma. Scilicet metuit trahi
 Vincas procellas in triumphum. Níl habes,

ROMULUS

Asiaca tellus, unde te jactes, nisi
 Quòd Roma, regum domina, te vicerit; honor
 Est huic subesse. Sed trepido! Magna aemula
 Carthago surgit in Hannibale. Surgit? Cadit
 5 Quin imò! Video strata Poenorum agmina,
 Mauros soluto Marte palantes, Jubam
 Suo cruore purpuratum. Se potest
 Objicere Romae, vincere haudquaquam potest
 0 Vis Africana. Roma stat, quamvis petras
 Edomet aceto barbarus, quamvis feras
 Magis ipse ferus educat in belli aream
 Massylus hostis. Quantus is Latio ingruit!
 Campestria tegit turba pharetrata, undique
 5 Insultat, instat, urget, at properat sua
 In vulnera miser hostis. Ità sanè obtinet
 Metam Africanus, quámque tantopere cupit
 Conspicere, Romam conspicit, sed, prò pudor,
 0 Captivus. Illic verò quae celsum erigit
 Regina Memphis verticem? Ut spirat minas,
 Antoniano nomine superba. At cadet,
 Cadet omnis ille fastus, ubi primùm obruta
 Armis Latinis agmina videbit, neque
 Quí superet, at quí pereat immunis gravi
 5 Captivitate sataget et toxica bibet.
 Heus Africana monstra! Romanum Herculem
 Trepida timete. Sed triumphalem explicat
 Europa scenam. Romuli nomen tremit
 Pelasga tellus, quaeque jura olim dedit
 0 Phrygibus subactis, victa recipit. Jam genus
 Regale magni Dardani Helleos^{bk} premit
 Argique Romae serviunt. Veteris pudet
 Grajos triumphi jámque, sed serò, dolent
 Vicisse Trojam, quae vices cladis refert
 5 Romae triumphans. Nec tibi prodest, Tage,
 Tua fortitudo, nec Pyrenaei juga
 Satis resistunt robori Romae, in jugum
 Et haec et illa cogitur. Rhenus pari
 In servitutem rapitur armorum impete.
 Quid terra Celtica? Neque Ligerim sua fuga,
 0 Neque sua virtus Sequanam jugo eximit.
 Prò Gallicanum nomen! Etiamsi evolet
 Sublime, semper inferius aquilis³³ humum
 Radit, nec oculos audet in solem arduo
 Tollere reflexu. Sola se volucres supra
 5 Supráque nubes aquila Romulea levat,
 Oculum suum irretorta. Post hostes dare

bk Tvar nejasný; snad má být „Hellenos“.

33 Orel, znak římské legie.

ROMULUS

Libet imperantûm nomen et numen. Reget
 Bis ternus à te rex; sub haec geminis viris,
 Quos fama dicet consules, stabit rei
 Publica potestas; caesarum demum inclyta
 5 Se magnitudo tollet et faciet nova
 Splendere majestate Romuleam domum
 Serie perenni. Cerne Rudolphos, vide
 Seu Ferdinandos sive Leopoldos, habes
 Virtute et armis maximos Carolos, decus
 10 Et columen imperii, domûs Habsburgicae
 Seu stirpis augustissimae excelsum genus.
Romulus: Amamur, astra! Vatis excipio sonum
 Ut vestra vaticinia. Vos facite rata,
 Quaecunque vestro numine afflatus fore
 5 Praedixit augur.

Scena 5. Populorum vicinorum complures per suos legatos gratantur Romulo novae urbis et dignitatis gloriam.

0 *Menalcas:* Mopse, si quando, hoc die
 Libet ire Romam.
Mopsus: Quid trahit in urbem?
Menalcas: Trahit
 5 Festivus ille plausus.
Mopsus: Ecquisnam?
Menalcas: Urbium
 Legati honorem Romulo et, velut refert
 Mihi fama, dona deferunt.
 0 *Coridon:* Sequar et ego.
Pansus: Puto curiosa scena vos trahit? Mihi
 Quoque curiosi sunt oculi.
Menalcas: Adesto comes.
Tityros: Et jam propinquant. Lituus insinuat, prope
 5 Abesse.
Coridon: Socii, grandis in pompam explicat
 Se multitudo, perstrepunt fora, arctior
 Platea densâ plebe decrescit. Vide.
Legatus 1: Non oritur unquam sidus in coelo novum,
 10 Quin et oriatur plausus in terris. Novae
 Urbis novique principis fulgor novus
 Nos excitavit, ut et ad augustum jubar
 Adverteremus palpebras et ad sacrum
 Deduceremus debitos plausus thronum.
 Accresce, princeps, cûmque murata tua
 Sobole serenum conde sideribus caput.
Legatus 2: Vicina doluit turba Volscorum, ùt Tibris
 Mersos in undis audierat Albae duces.

ROMULUS

Sed majus inde gaudium emersit, deum
 Quando favore flumen humanum suas
 Repressit undas. Maximum hoc tandem die
 Solatiorum exoritur, ubi thronum tibi
 Urbemque magno nomini et regno parem
 Stare intuemur. Inde te proceres, duces
 Caputque Volscae gentis et populus jubent
 Laeta inchoare regna sceptrumque arduo
 Labore partum ferre pacifica manu.

Legatus 3: Amica Hetruscis astra jam dudum sua
 In luce depinxere te nobis. Eras
 Nostris in oculis, antequam esses. Jam jubar
 Per astra sparsum nuper incerto omine
 Bene ominosum licet adorare hoc die,
 Qui glorioso te throno celsum extulit.
 Tuus honor amplo gaudio Hetruscos beat
 Optatque populus crescere in te sua bona.

Romulus: Equidem diserta capita, delati placent
 Populorum honores. Tamen id arridet magis,
 Quod habeo, quibus et deferam, si quid recens
 Urbs germinabit commodi et amico mihi
 Vos illigare faederis vinclo queam.
 Est verò princeps principum³⁴ felicitas,
 Si, quos propinquos habet, habeat etiam suos
 Aut faederatos, aut amicos.

Legatus 1: Si quod est,
 Hoc est, quod optat Alba, quod Numitor tuus.
 Urbes amicas faedus aeternum liget
 Ferantque pacis commoda et belli vices
 Juncto labore.

Legatus 2: Volscus hoc omnis vovet.

Legatus 1: En prima amoris mutui signa: hoc enim
 Pignore senatus et populus urbis cavet
 Securitati.

Legatus 2: Hoc publicos plausus levi
 Munere frequentat.

Romulus: Faxo, nè inclytos duces
 Poeniteat aut dedisse munus, aut sibi
 Voluisse amica Romulum junctum manu.
 Recipite pignus mutuum et quivis suo
 Referte munus principi.

Morio: Lepidi homines!
 Mihi nihil dedere. Nequaquam putem
 Haec capita scire curiae meae stylum:
 Accipere primum, dare tenet locum ultimum.

³⁴ Pův. „Principum“ s velkým počátečním písmenem pro označení substantiva.

ROMULUS

Scena 6. Communi suorum studio corona regia Romulo imponitur. Sceptrum, cum non suppeteret aliud, ipsum illud, quod olim pastori datum, cum laureato pedo porrigitur.

5 *Otto:* Honore prosequuntur electi advenae
Ducum exterorum, nos lateri adhaerens cohors
Nihilne honoris Romulo?

Corv.: Nisi nos ligat
Indignus aulâ lentor, actutum decet
Diadema ferre vertici.

0 *Cajus:* Nectere moras
In demerendo principe est scelus.

Regillus: Scelus
Est noluisse tamdiu.

5 *Rabdodus:* Quare hac adhuc
Adeò serenâ luce decorandum venit
Regale magni principis caput.

Rutilius: Probo
Novos honores.

0 *Regillus:* Tempori, en, princeps adest.
Romulus: Quidquâmnè pectus perculit?
Regillus: Nihil, nisi
Quòd lenta fuerint obsequia, dudum tuo,
Princeps, habenda nomini. At praesens dies
Omissa peraget. Aula concurrat. - Tuus
5 Te populus eminere se supra quidem
Gaudebat usquè, publici tamen solii^{bl}
Carentem honore. Nunc thronum defert, throno
Succede, magne Romule. - Imperii tui
0 Vel ipso in ortu magna majestas sibi
Nullum praeesse, nisi coronatum caput
Superba patitur. Ergo diadema inclyto
Defert parenti Roma, felix de tuo
Effecta nuper nomine, deinceps magis
5 Futura felix principatu. - Vox sonet
Festiva: Princeps floreat.

Omnes: Floreat!

Otto: Habet
Potentia sua scepra, quae populus amet,
Clementer inclinata. Nos tuum tibi
Bene ominosum reddimus sceptrum. Fuit
Felicis omen imperii^{bm}, sit jam decus.
Repetite: Princeps floreat!

5 *Omnes:* Floreat!
Romulus: Erit
Nostra haec potestas commodum vestrum. Erit, erit
Romulus (ità dii nos regant) princeps amor.

^{bl} Pâv. „solii“.

^{bm} Pâv. „imperii“.

ROMULUS

EPILOGUS

Applaudit Romulo et imperio. Huic vaticinatur felix illud futurum CUSTO De rerUM Caesare. Horat.
Car. 1. 4. ode ult.

5

CHORUS 1:

Festiva populi canite juba.

Cantibus

Principum gemma,

Decus Aeneadum

Facundè laudetur.

Timori Martiali,

Romanorum

15

CHORUS 2:

Laeta circumsonent orbe tripudia.

Plausibus

Coelitem stemma,

Origo caesarum

Festivè cantetur.

Amori triumphali,

Fundatori

20

0

5

Ter magno principi
Perennis sit felicitas,
Ter felix sit perennitas!

0

VLASTNÍ JMÉNA

VLASTNÍ JMÉNA

Abel (*hebr.* smutný)- Biblická postava, syn Adama a Evy. Byl zabit svým bratrem Kainem (Gen 4. kap.).

Abisai (*hebr.* Otec [Bůh] je) - Biblická postava, Davidův vojevůdce (1. Sam 26. kap. aj.). Ve hře Joannes Baptista jen jako židovské jméno.

Abramus (*hebr.* vznešený otec)- Abram, biblická postava (Gen 11.-17. kap.), ve hře Joannes Baptista jen jako židovské jméno.

Acheruns - Acheron, řeka v podsvětí, přeneseně podsvětí samo.

Achilles - Jeden z nejslavnějších starořeckých hrdinů, bojoval u Tróje.

Actaeon - Vnuk Kadmův, náruživý lovec. Diana jej za to, že ji spatřil nahou při koupeli, proměnila v jelena a byl rozsápán vlastními psy.

Addus (*hebr.* ostrý, rychlý) - Ve hře Joannes Baptista židovské jméno.

Aeneades - Aeneovec, potomek Aeneův, zde Romulus či Remus. Viz též Aeneas.

Aeneas - Předek Romula a Rema, který uprchl z hořící Tróje a usadil se v Itálii. Jeho osudy popisuje Vergiliův epos Aeneis.

Aeneis - Vergiliův epos o Aeneovi.

Aeolia - Krajina na severozápadním pobřeží Malé Asie.

Aethiops - Obyvatel Aethiopie, země na jih od Egypta; černoch.

Africanus - Africký, z Afriky.

Agenorides - Syn Agenora, tj. Cadmus (viz toto).

Alba, Alba Longa - Město v Latii, z něhož pocházeli Romulus a Remus. Jejich děd Numitor, právoplatný král v tomto městě, byl svržen a vyhnán svým bratrem Amuliem. Když Romulus s Remem dospěli, zabili Amulia a vrátili vládu svému dědovi.

Alberio - Postava ze hry Romulus, zřejmě Pannaglem vymyšlená.

Alecto - Viz Erynes.

Alexander - Alexandr, biblická postava (Sk. 4.6), jeruzalémský velekněz.

Alphesib. - Postava Pannaglovy hry Joannes Baptista, zkratka nejasná.

Aminad. - Postava Pannaglovy hry Joannes Baptista, zkratka nejasná. Snad jde o biblické jméno Aminadab, užitě jen jako židovské jméno.

Amulius - Strýc Romula a Rema, uzurpátor vladařské moci v Albě. Svého bratra, právoplatného vladaře Numitora, zbavil moci a vyhnal, Romula a Rema dal hned po narození hodit do řeky Tiberu. Později byl Romulem a Remem zabit.

Anna (*hebr.* laskavá, půvabná) - Chana, biblická postava, žena Elkánova, matka proroka Samuela (1. Sam 1.-2. kap.).

Annas - Annáš, biblická postava, nejvyšší kněz židovský (Sk 4.6).

VLASTNÍ JMÉNA

Anteus - Narážka v Pannaglově hře Romulus nejasná.

Anthrax (řec. žhavý uhel) - Jméno postavy ve hře Joannes Baptista.

Anticyra - Ostrov nedaleko hory Parnassu, kde byl údajně uzdraven z padoucnice Augustův nevlastní syn Drusus.

Antonianum nomen - viz Antonius.

Antonius - Marcus Antonius (asi 82 - 31 př. n. l.), římský státník a vojevůdce. Při rozdělování oblastí římské říše v tzv. druhém triumvirátu obdržel Východ. Snažil se zde upevnit své postavení, v Egyptě podlehl vlivu královny Kleopatry. Po porážce Octavianovým vojskem v bitvě u Aktia r. 31 př. n. l. spáchal M. Antonius sebevraždu.

Apeliotes - Východní vítr a jeho božstvo.

Apelles - Slavný řecký malíř, vrstevník Alexandra Velikého.

Apollo - Apollón, starořecký bůh slunce. Slavná byla jeho věštírna v Delfách.

Aquilo - Severní vítr, jeho personifikace.

Ardea - Město Rutulů v Latii.

Argos - Krajina a slavné město v severovýchodním Peloponnésu.

Argulus - Jméno pastýře, zřejmě Pannaglem vymyšlené, vlastně zdobnělina od Argus (viz toto).

Argus - Stooký obr z antické mytologie. Některé z jeho očí vždy bděly, takže mu nikdy neušlo nic, co se kolem něho dělo. Zabil ho Merkur, který všechny jeho oči uspal hrou na flétnu.

Ariadna - Dcera krétského krále Mínoa. Théseovi pomohla uniknout z krétského labyrintu tak, že mu dala nit, kterou za sebou rozvíjel a podle níž se vrátil zpátky do místa, odkud vyšel.

Asar. - Postava Pannaglovy hry Joannes Baptista, zkratka nejasná. Snad jde o biblické jméno Asarel, užitě jen jako židovské jméno.

Ascalon - Aškalón, městečko v Judeji.

Ascanius - Askanios, syn Aeneův, předek Romula a Rema.

Atalanta - Mytická arkadská lovkyně. Její nápadníci s ní museli závodit v běhu, a kdo podlehl, byl zabit.

Atlas - Obr, který podle řec. mýtů nesl na ramenou nebeskou klenbu.

Atrax - Ve hře Joannes Baptista jméno jednoho z mladíků (ephebi).

Atropos - Jedna ze tří bohyň osudu; stříhala nit života.

Aufidum - Místo v Apulii při ústí řeky Aufidu.

Aurora - Jitřenka, ranní záře, dcera boha slunce Hyperiona.

Auster - Viz Notus.

Avernus - Podsvětí.

Babylon - Město na řece Eufratu, od 18. stol. př. n. l. hlavní město Babylónie. Od 2. stol. n. l. náležel Parthům, r. 115 n. l. byl již v troskách.

VLASTNÍ JMÉNA

Babyloniorum Monarchia - Babylónie, starověká říše v Mezopotámii s centrem v Babylónu. Trvala od počátku 2. tisíciletí př. n. l., r. 538 př. n. l. však byla připojena k Persii a r. 331 př. n. l. byla dobyta Alexandrem Velikým.

Bacchus - Bakchus, starořecký bůh vína.

Balsamon (*řec.* balzám) - Ve hře Joannes Baptista jméno blíže neurčené postavy.

Banajas, Banaja (*hebr.*: Hospodin opevnil, vystavěl) - Jméno několika biblických postav, jméno jedné z postav hry Joannes Baptista.

Baptista - Viz Joannes Baptista.

Barach (*hebr.* blesk) - Židovské jméno, jedna z postav hry Joannes Baptista. Může jít i o zkratku biblického jména Barachias (Barachiáš), užitého ovšem jen jako židovského jména.

Baucis - Tradiční jméno pastýřky. Ve hře Romulus je Baucis ženou Faustulovou. (Livius v první knize svých dějin ovšem uvádí jako Faustulovu ženu Larentii.)

Biblidis - Narážka nejasná.

Boeotia - Boiótie, krajina ve středním Řecku, platila za zemi hlupáků.

Bohemia, terra Bohema, Czechia - Zosobněné Čechy, alegorická postava.

Bovillae - Bovilly, městečko v Latii.

Briareus - V řecké mytologii storuký obr, který chránil boha Dia. Ve hře Joannes Nepomucenus snad jako jeden z titánů, kteří se vzbouřili proti bohům, ale byli poraženi.

Britanni - Obyvatelé Británie (Britannia).

Cadmus - Kadmos, syn foinického krále Agénora. Založil v Boiótii tvrz Kadmeiu, jádro pozdějších Théb. Když jeho druhy usmrtil Areův drak, ukamenoval ho a na příkaz Athénin zasel jeho zuby do země. Z této setby vzešli ihned ozbrojení muži, kteří se navzájem pobili, jen pět jich zůstalo naživu.

Caiphas - Kaifáš, židovský nejvyšší kněz za císaře Tiberia, v době od smrti Jana Křtitele.

Cajus - Přepis římského jména Gaius.

Calpe - Hora na jihu Evropy, ztotožňovaná s jedním z tzv. Heraklových sloupů (druhým byla hora Abyle v Africe), které oddělují středozemní moře od oceánu.

Camill. (rozepsání zkratky nejisté) - Jméno postavy ve hře Romulus.

Caroli - Karel V. (1500-1558), španělský král (1516-1556) a římskoněmecký císař (1519-1556); Karel VI. (1685-1740), od r. 1711 český a uherský král, rakouský arcivévoda a římskoněmecký císař.

Carthago - Kartágo, hlavní město punské říše, největší mocenský konkurent Říma ve středomoří. S Římem se střetlo ve třech tzv. punských válkách (264-241, 218-201, 149-146 př. n. l.), ve všech bylo ovšem nakonec poraženo. Viz též Hannibal.

Cassander - Jméno postavy ze hry Joannes Baptista.

Castor a Pollux (zváni též Dioskúrové) - Podle řecké mytologie dvojčata, která po své smrti tráví střídavě jeden den na Olympu a druhý v podsvětí. Byli spatřováni ve dvou zářících hvězdách v souhvězdí Blíženců, námořníci si je spojovali s tzv. Eliášových světlem.

Cat. (rozepsání zkratky nejisté) - Jméno postavy ve hře Romulus. Zkratka se objevuje v celé hře jen jednou.

VLASTNÍ JMÉNA

Cato - Jméno dvou Římanů, kteří vynikali přísnými mravy.

Celtae, Galli (adj. Gallicanus) - Keltové, Gallové, kmeny, jejichž sídla se rozkládala od Hispánie a Británie přes největší část Galie až do střední Evropy.

Celtica terra - Země Keltů, viz Celtae.

Cerberus - Tříhlavý pes z antické mytologie, který střežil vchod do podsvětí.

Chaldaea - Chaldea, oblast jižní Mezopotámie, kde žily nomádké kmeny zvané Chaldejci (*lat.* Chaldaei).

Charites - Řecké bohyně půvabu, krásy a slavnostního veselí.

Chios (adj. Chius) - Ionský ostrov v egejském moři, proslulý vínem.

Chloris - Antická bohyně květin.

Circe (gen. Circes) - Kirké, mytická kouzelnice, která proměnila Odysseovy druhy ve vepře (Homér: *Odyssea*, 10. zpěv).

Consus - Římský bůh rady a odhadu.

Corbilo - Jméno postavy ze hry Joannes Baptista. Podle lidové etymologie je toto jméno příbuzné s *lat.* slovem *corbis* (koš) a hodí se zvláště pro siláky, kteří jsou zvláště vhodní k nošení košů a jiných břemen.

Core - Kórach, biblické jméno, v Janu Křtiteli užito obecně jako jméno žida.

Coridon - Tradiční pastýřské jméno, objevující se např. ve Vergiliových *Zpěvech pastýřských*.

Cors (vok. Corsi) - Jméno postavy ve hře Romulus.

Corv. (rozepsání zkratky nejisté) - Jméno postavy ve hře Romulus.

Crescentius - Jméno dvořana ve hře Romulus.

Cropax - Jméno postavy ve hře Joannes Baptista.

Curiositas - Zosobněná Zvědavost, božstvo vytvořené ad hoc.

Cynthia - Cynťanka, tj. Diana, bohyně měsíce (zvaná zde podle svého rodiště. hory Kynthos na ostrově Délu).

Cynthius - Cynťan, tj. starořecký bůh slunce Apollón. Cynthus (řec. Kynthos) byla hora na ostrově Délu, rodiště Apollona a Diany.

Cyrus - Kýros, perský král v letech 559-530 př. n. l.

Czechias - Viz Bohemia.

Daedalus - Daidalos, mytický řecký sochař. Na Krétě vystavěl králi Mínóvi proslulý labyrint. Mínós ho do labyrintu zavřel i s jeho synem Íkarem. Daidalos vyrobil pro sebe i pro Íkara z peří a vosku křídla a oba uprchli vzduchem.

Dalila - Viz Samson.

Daniel - Biblická postava, prorok Daniel (kn. Daniel).

Daphnis - Dafnis, tradiční jméno pastýře, známé např. z příběhu o Dafnidovi a Chloé.

Dardanus - Mytický praotec trójského královského rodu. Od jeho jména bylo odvozováno jméno kmene

VLASTNÍ JMÉNA

Dardanů, který byl příbuzný trójánům a který vedl Aeneas. „Dardani genus“ může být proto přeneseně označení Římanů.

Delphicus - Delfský, tj. Apollon, viz toto.

Diana - Dcera Jova a Latony, sestra Apollona, bohyně měsíce, lovu a nočních kouzel. Viz též Actaeon.
Diespiter - Jupiter (viz toto).

Dis (gen. Ditis) - Římský bůh podsvětí totožný s řeckým Plútónem.

Divina Providentia - Božská Prozřetelnost, Bůh.

Dorilus - Jméno postavy (označené též jako Decurio) ve hře Joannes Baptista.

Dordalus - Jméno postavy, objevuje se ve hře Romulus i Joannes Baptista.

Dromon - Jméno postavy ze hry Joannes Baptista, snad související s řeckým slovem dromos (běh, závod).

Dropax - Jméno postavy ze hry Joannes Baptista.

Echo - Echo, nymfa z antické mytologie, zosobněná Ozvěna.

Egipas (doložen jen akuzativ Egipan) - Jméno postavy ve hře Romulus.

Eleazar - Biblická postava, syn Áronův (Lev 10.12 aj.), ve hře Joannes Baptista jen jako židovské jméno.

Eliab - Eliáb, židovské jméno, postava ze hry Joannes Baptista.

Elias - Biblická postava, prorok Eliáš. Jan Křtitel byl pokládán některými lidmi za Eliáše (viz Mk 6.15).

Enyo - Bohyně války, římská Bellona.

Epops (*řec.* dudek) - Jméno pastýře ze hry Romulus.

Erebus - Erebos, podsvětí.

Erynnes - Erinye, Lítice, v antické mytologii původně duše zavražděných, mstitelky a ochránitelky řádu ve společnosti, ve hře Joannes Nepomucenus postavy z podsvětí podněcující zlo. Byly zobrazovány s pochodněmi v ruce a s hady ve vlasech, jejich jména byla Alléktó, Tisifoné a Megaira.

Erythra (sc. thalassa), Erythraeum mare - Rudé moře, jehož Perský záliv byl znám jako zvláště bohatý.

Esron - Židovské jméno, postava ve hře Joannes Baptista.

Euphrates - Eufrat, řeka v Přední Asii.

Euphraticae tures - Míňeno zřejmě město Babylón; viz toto.

Euros - Východní teplý vítr, bouřlivý, ale ne nebezpečný.

Falernum - Falernské víno, jeden z nejvzácnějších druhů. Ager Falernus bylo území na hranici Kampanie a Latia.

Faliscus - Jméno postavy ve hře Romulus.

Faustulus - Pastýř, který našel Romula a Rema, když je kojila vlčice, vzal je k sobě a vychoval. Jeho jméno je zdrobnělina od latinského slova „faustus“, šťastný.

VLASTNÍ JMÉNA

Faustus - Viz Faustulus.

Favonius - Viz Zephyrus.

Ferdinandi - Ferdinand I. z dynastie Habsburků (1503-1564), od r. 1519 arcivévoda rakouský, od r. 1526 český a uherský král, od r. 1531 král a od r. 1556 císař římskoněmecký Svaté říše římské národa německého; Ferdinand II. z dynastie Habsburků (1578-1637), od r. 1618 (fakticky od r. 1620) český a uherský král, arcivévoda rakouský a císař Svaté říše římské národa německého; Ferdinand III. z dynastie Habsburků (1608-1657), od r. 1637 český a uherský král, císař Svaté říše římské národa německého a arcivévoda rakouský.

Feritas - Zosobněná Divokost.

Florus - Lucius Annaeus Florus (1. pol. 2. stol. n. l.), římský historik, autor díla *Epitome bellorum omnium* (Stručné dějiny všech válek).

Fortuna - Štěstěna, italská bohyně osudu.

Furiae - Viz Erynnēs.

Furor - Zosobněné Šílenství, Zběsilost.

Galilaea - Krajina v severní Palestině na pravém břehu Jordánu.

Gallicanum nomen - Viz Celtae.

Gamaliel (*hebr.* Bůh dokončil)- Biblická postava, farizeus v době Ježíše Krista (Skutky 5.34), snad učitel Apoštola Pavla, později křesťan a mučedník.

Ganges (*gen.* Gangetis) - Ganga, řeka v Indii.

Ganymedes - Chlapec, kterého dal Zeus pro jeho krásu unést orlem na Olymp a tam z něj udělal číšníka.

Garrulitas - Zosobněná Žvanivost, božstvo vytvořené ad hoc.

Gelon - Jméno pastýře ze hry Romulus, souvisí snad s řeckým slovem gelós (smích).

Getae - Getové, thrácký národ u Dunaje.

Gloria - Zosobněná Sláva.

Gradivus - Jedno z jmen Martových. Viz Mars.

Graecia, Graecorum Monarchia - Řecko, rozvíjející svou kulturu od poloviny 3. tisíciletí př. n. l. bylo pod římskou nadvládou od r. 146.

Graii (*ak.* Grajos) - Řekové. Viz též Graecia.

Habsburgica domus - Habsburkové, šlechtický rod a dynastie vládoucí v mnoha evropských zemích. Vzestup rodu po volbě Rudolfa I. Habsburského r. 1273 římskoněmeckým králem.

Hamae - Město nedaleko Kum. U tohoto města chystal Marius Alfinus s Campany léčku na Kúmské, jeho tábor ovšem přepadli při noční slavnosti Římané a většinu vojska pobili či zajali. Tuto bitvu líčí Titus Livius ve 23. knize, 35. kapitole svého díla *Ab urbe condita*.

Hannibal - Kartáginský vojevůdce a politik za druhé punské války (218-201 př. n. l.). Porazil Římany v několika bitvách v Itálii (zvl. r. 217 u Trasimenského jezera, r. 216 u Kann). R. 204 byl povolán k obraně Kartága a r. 202 byl poražen Scipionem starším u Zamy. R. 195 musel na zákrok Římanů z Kartága uprchnout. R. 183 spáchal v Bithýnii sebevraždu, aby nebyl vydán Římanům.

VLASTNÍ JMÉNA

Harpocrates - Egyptský bůh mlčení.

Harpya - Harpyje, démonické bytosti z řecké mytologie, napůl lidi a napůl ptáci, kteří unášeli lidi.

Hector - Hektor, jeden z největších hrdinů trojské války, hlavní obhájce Tróje.

Heliades - Dcery Heliovy, sestry Faetontovy, proměněné v topoly. Z jejich slz prý vznikl jantar.

Helleni - Helénové, Řekové. Viz též Graecia.

Hercules (adj. Herculeus) - Herkules, syn Dia, jeden z nejznámějších hrdinů řecké mytologie. Byl synem Jupitera a Alkmény. Jovova manželka Juno na něj nevrážila, po jeho narození poslala dva hady, aby ho zardousili, ale Herkules je zabil. Později Juno způsobila, že Herkules musel sloužit svému strýci, mykénskému králi Eurysthenovi. Po smrti byl za své zásluhy přijat mezi bohy.

Herodes - Biblická postava, Herodes Antipas, v době popravy Jana Křtitele král v Galilei a Perei.

Herodias - Biblická postava, manželka Herodova bratra Filipa, se kterou Herodes žil (Marek 6.17).

Hesperus - Večernice.

Heterobulus - Postava ze hry Joannes Baptista; jméno je příbuzné s řeckými slovy heteros (druhý, jiný) a búlé (rada, úmysl).

Hetrusci - Etruskové, starověký národ, žijící na severu Itálie.

Hippocrene - Pramen na Helikónu zasvěcený múzám.

Honcus - postava ze hry Joannes Baptista.

Hormus - Židovské jméno, postava ze hry Joannes Baptista. Jméno souvisí s hebrejským slovem chorma (prokletý).

Ilium - Trója, dějiště trójské války.

Impietas - Zosobněná Bezbožnost.

Indi - Indové, obyvatelé Indie.

Innocentia - Zosobněná Nevinnost.

Iris - Poselkyně bohů a bohyně duhy, duha.

Isachar - Starozákonní postava, ve hře Joannes Baptista obecně jako židovské jméno.

Isaias - Izajáš, biblická postava, starozákonní prorok; název jedné z knih Bible.

Ithamar - Ítamar, biblická postava, syn Áronův (Lev. 10.12 aj.), ve hře Joannes Baptista obecně jako židovské jméno.

Ixion - Král Lapithů v Thessalii. Byl svržen Jovem do podsvětí, kde je vpleten do stále se točícího kola.

Jaon - Postava ze hry Joannes Baptista.

Jerosolymita - Obyvatel Jeruzaléma.

Jonath. - Postava ze hry Joannes Baptista, snad Jonathan.

VLASTNÍ JMÉNA

Joanna - Viz Regina.

Joannes - Ve hře Joannes Nepomucenus Jan Nepomucký, český světec a mučedník (více v úvodu ke hře Joannes Nepomucenus).

Joannes Baptista - Jan Křtitel, biblická postava, předchůdce Ježíše Krista. Více v úvodu ke hře Joannes Baptista.

Jordanis - Jordán, řeka v Palestině, ve které křtil Jan Křtitel.

Juba - Numidský král v době Caesarově.

Judaea - Judea, jižní část Palestiny.

Julus - Podle římského historika Tita Livia byl Iulus neboli Ascanius synem Aenea (viz Aeneas). Zmínka o Julovi ve hře Joannes Baptista je nejasná, pravděpodobně jde o kontaminaci s bájí o římském králi Serviovi Tulliovi, kterému prý v dětství před očima mnohých lidí vzplanula hlava, po chvíli pak plameny zmizely, aniž by mu ublížily.

Juno - Bohyně z antické mytologie, manželka Jova. Byla ztotožněna s řeckou Hérrou a jako taková byla známá tím, že pronásledovala Jovovy milenky a jejich děti (mezi jinými i Herkula).

Jupiter (gen. Jovis) - Jupiter, řec. Zeus, v antické mytologii nejvyšší bůh, vládce hromu, blesku a bouře (Jupiter tonans, hřmící). Jako Jupiter Stator, tj. Zastavitel byl uctíván v Římě, protože zastavil římské vojsko na útěku před Sabiny (viz Livius 1.12); ve hře Joannes Nepomucenus je však jména Stator užito ve významu "Stojící" jen pro komický efekt.

Jupiterculus - Demin. od Jupiter.

Lachesis - Jedna ze tří bohyň osudu, přede nit života.

Lactantius - Lucius Caecilius Firmianus Lactantius, církevní spisovatel ze 4. stol., ve hře Romulus jako slovní hříčka se slovem lac (mléko).

Latinus - Latinský, související s kmenem Latinů a s Latiem; přeneseně též římský.

Latium - Krajina ve střední Itálii kolem města Říma.

Leagrus - Jméno postavy Aulicus I ve hře Romulus.

Leda (adj. Ledaeus) - Dcera Aitolského krále Thestia, manželka spartského krále Tyndarea. Z Dia, proměněného v labuť, porodila dvě vejce, z nichž pocházela trojská Helena a Kastor s Pollukem.

Lentulus - Jméno několika známých osob římské historie (zvl. P. Cornelia Lentula Surya, účastníka katilinova spiknutí), v Pannaglových hrách ovšem pouze jako slovní hříčka (lentulus je demin. od lat. slova lentus, tj. pomalý).

Leopoldos - Leopold I. z dynastie Habsburků (1640-1705), od r. 1655 uherský a od r. 1656 český král, od r. 1658 císař; snad též Leopold I. z rodu Habsburků (1289-1326) a Leopold III. z rodu Habsburků (1351-1386), ti však nebyli císaři.

Lerna - Městečko v Řecku, ležící jižně od Argu na břehu močálu. Podle mýtu zde žila saň (hydra), kterou zabil Herakles.

Libye (gen. Libyes) - Severní pobřeží Afriky nebo Afrika vůbec.

Liger (akuz. Ligerim) - Řeka v Galii, nynější Loira.

VLASTNÍ JMÉNA

Lipara - Největší z Aiolských neboli Liparských ostrovů severně od Sicílie, nyní Lipari. Sídlo Hefaista a jeho Kyklópů, kteří vyráběli pro Dia blesky.

Ludmilla - Svatá Ludmila, česká mučednice (10. stol.), babička svatého Václava. Byla na rozkaz Boleslavovy matky Drahomíry uškrtnuta provazem.

Lutetia, Lutetia Parisiorum, Parisium - Paříž.

Lycaon - Mýtický král v Arkadii, kterého Zeus proměnil ve vlka za to, že mu jako hostu předložil lidské maso.

Lymphae - Lymfy, božstva ztotožňovaná s nymfami, zvláště vodními. Viz též nymphae.

Maer (vok. Maeri) - Jméno pastýře ve hře Romulus.

Marinus - Postava ze hry Joannes Nepomucenus.

Mars (adj. Martialis) - Mars, římský bůh války, meton. válka. Otec Romula a Rema.

Marspiter - Mars jako otec, zvl. jako otec Romula a Rema.

Massicum (sc. vinum) - Víno pocházející z hranic Latie a Campanie, známé z literárních děl klasického Říma.

Massylus hostis - Massylové byli kočovný národ v západní Numidii, sloužili též v punském vojsku.

Mathesis (řec. poznání, učení, nauka, věda) - Zosobněné Poznání.

Mauri - Maurové, obyvatelé severního afrického pobřeží v nynějším Maroku a západním Alžíru.

Mavors - Mars. Viz toto.

Media - Médie, země v severní části Přední Asie, sídlo Médů, od r. 550 př. n. l. součást Perské říše.

Medi - Obyvatelé Médie, země jižně od Kaspického moře kolem pramenů Eufratu a Tigridu.

Megaera - Viz Erynnes.

Melchom - Postava ze hry Joannes Baptista. Jméno souvisí s biblickou modlou Molochem.

Melibaeus - Tradiční jméno pastýře, známé např. z Vergiliových Zpěvů pastýřských.

Melito (akuz. Melitonem) - Narážka nejasná.

Memnon - Král Aithiopů, spojenec Trojanů v trójské válce. Memnón byl spojován s Egyptem a za jeho zobrazení byly považovány od 1. stol. př. n. l. dvě monumentální sochy Amenhotepa III. poblíž egyptských Théb (tzv. Memnonovy kolosy); jedna z nich vydávala při východu slunce naříkavé zvuky.

Memphis - Staré hlavní město středního Egypta, jižně od nynějšího Kaira.

Menalcas - Tradiční jméno pastýře, známé např. z Vergiliových Zpěvů pastýřských.

Menippus - Jméno dělníka ze hry Romulus. Menippus z Gadar byl kynický filozof (3. stol. př. n. l.).

Mercurius - Merkur (řec. Hermes), starořímský bůh, posel bohů, patron zlodějí a obchodníků. Byl příslovečně důvtipný a výřečný. Zde též v úloze posla křesťanského Boha. Viz též Argus.

Midas - Mýtický král Frygie, kterému Dionýsos vyplnil přání, aby se vše, čeho se dotkne (ovšem vlastní rukou, nikoli proutkem, jak by se zdálo z narážky ve hře Joannes Nepomucenus), proměnilo ve zlato. Narážka na proutek (virgula) je nejasná.

VLASTNÍ JMÉNA

Milon - Řecký atlet pověstný obrovskou silou.

Misach - Jméno postavy ve hře Joannes Baptista.

Moenas - Bakchantka, mainadka. Tak se nazývaly ženy sdružené v náboženském kolektivu ke konání dionýsovských orgií.

Moldava - Vltava.

Mon - Jméno postavy ze hry Joannes Baptista; možná jde o zkratku.

Mopsus - Tradiční jméno pastýře, užitě např. ve Vergiliových Zpěvech pastýřských.

Morin - Jméno postavy ve hře Joannes Baptista. Může jít o chybný tisk slova Morio.

Morpheus - Řecký bůh snů, bůh spánku; přeneseně spánek.

Myrmidonae - Myrmidoni, mytický řecký kmen, který se pod vedením Achilleovým zúčastnil trojské války. Jejich jméno je spojováno s řeckým slovem myrméx (mravenec).

Myson - Jméno postavy ze hry Romulus.

Nabathej - Nabateové, kočovný národ v západní Arábii.

Napaeae - Viz Nymphae.

Nathanael (*hebr.* Bůh dal) - Jméno postavy ve hře Joannes Baptista; biblické jméno, učedník Ježíšův, o němž víme jen to, že byl z Káně Galilejské a že ho Filip přivedl k Ježíšovi.

Neptunus - Římský bůh moře a vody.

Nereides - Néreoovny, v řecké mytologii padesát dcer mořského starce Nérea, mořská božstva.

Nereus - Mořský bůh, otec padesáti Néreooven, mořských nymf.

Nestor - Mytický král Pyly, nejstarší řecký hrdina v trójské válce.

Nicanor - Jméno postavy ve hře Joannes Baptista; Nikánor, biblická postava (Sk 6.5), jeden z prvních sedmi diákonů, kteří měli na starosti chudé.

Nix (*lat.* sníh) - Jméno postavy ze hry Joannes Baptista.

Notus, Auster - Jižní vítr, přinášející v zimě lijáky a bouře, též jako božstvo.

Nox - Zosobněná Noc.

Numitor - Právoplatný král města Alba Longa, kterého jeho bratr Amulius připravil o trůn. Když Romulus a Remus Amulia odstranili, chopil se opět vlády.

Oedipus - Oidipús, mytický král, který nevědomky zabil vlastního otce a oženil se s vlastní matkou. Díky své chytrosti uhodl hádanku sfingy a zachránil tak město od nestvůry.

Oldo - Jméno postavy ze hry Joannes Baptista.

Olympus - Pohoří mezi Thessalií a Makedonií, sídlo bohů antické mytologie. Též přeneseně jako opis pro křesťanské nebe.

Orpheus - Orfeus, bájný řecký pěvec a kitharód. Svým zpěvem okouzloval celou přírodu.

VLASTNÍ JMÉNA

Otto - Jméno postavy ze hry Romulus.

Pactolus - Zlatonosná řeka v Lydii, vtékající do Hermu, nynější Sarabat. Přeneseně též jako zlatá žíla, pramen bohatství.

Palaemon - Jméno pastýře ze hry Romulus.

Pales - Staroitalské božstvo pastýřů.

Pansus - Jméno pastýře ze hry Romulus, zřejmě Pannaglem vymyšlené.

Parisium - Paříž, viz též Lutetia.

Parrhasius - Slavný aténský malíř (kol. r. 400 př. n. l.).

Parthi - Parthové, národ v Asii jižně od Kaspického moře. Byli pověstní jako obratní jezdci a lukostřelci; při (předstíraném) útěku stříleli na pronásledovatele za jízdy z luků.

Pax - Bůh míru, Mír (božstvo známé již z antického Říma).

Pelasga tellus - Řecko, viz Graecia.

Pelasgi - Zde míněni Řekové.

Penates - Penáti, ochranní bůžkové římského domu.

Pergama - Město Troja, dějiště trojské války.

Pernio - Jméno postavy ve hře Joannes Baptista.

Perillus - Kovolijec, který pro sicilského tyrana Falarida zhotovil kovového býka k upalování odsouzců a sám v něm byl upálen.

Pernio - Jméno postavy ze hry Joannes Baptista.

Persa - Postava ze hry Joannes Baptista. Není jasné, zda jde o vlastní jméno, neboť lat. Persa znamená Peršan, obyvatel Persie.

Persae - Peršané, obyvatelé Persie.

Persarum domus - viz Persarum Monarchia.

Persarum Monarchia, Persia - Perská říše, starověký stát s centrem v dnešním Íránu, zal. asi 550-531 př. n. l. Po neúspěchu v řecko-perských válkách (490-449 př. n. l.) nastal postupný rozklad, 331 př. n. l. podmaněna Alexandrem Velikým.

Perseus - Jméno postavy ve hře Romulus; též jméno známého hrdiny z řecké mytologie.

Persia, Persarum monarchia - Perská říše, starověký stát s centrem v dnešním Íránu, zal. asi 550-531 př. n. l. Po neúspěchu v řecko-perských válkách (490-449 př. n. l.) nastal postupný rozklad, 331 př. n. l. podmaněna Alexandrem Velikým.

Phaebus - viz Phoebus.

Phares - Peres (*hebr.* trhlina), biblická postava (Gen. 38.30 aj.). Ve hře Joannes Baptista jen jako židovské jméno.

VLASTNÍ JMÉNA

Pharos - Ostrůvek u Alexandrie s majákem téhož jména; maják obecně.

Phidias - Feidiás, athénský sochař.

Phocis - Fókida, krajina ve středním Řecku s městem Delfami.

Phoebus - Foibos, tj. Apollo jako bůh slunce.

Phoenix - Fénix, bájný egyptský pták, který se vždy po pěti stech letech života ve svém hnízdě spálil, ale z popelu vzlétl znovu omlazen.

Phryges - Frygové, obyvatelé Frygie, krajiny v Malé Asii.

Pietas - Zosobněná Zbožnost.

Piscator - Ve spojeních Summus Piscator, Annulus Piscatoris je takto označován papež. Srov.: „Pojďte za mnou a učiním z vás rybáře lidí.“ (Bible, Mat. 4.19)

Pix (*lat.* smůla, pryskyřice) - Jméno postavy ze hry Joannes Baptista.

Plejades - Pleiady, v řecké mytologii sedm dcer Atlantových a Pleioniných, které byly proměněny ve hvězdy. Zde zřejmě obecně jako hvězdy.

Poeni - Punové, Kartáginci. Viz Carthago.

Poenitentia - Zosobněná Lítost, Pokání.

Poenitudo - Zosobněná Lítost, Pokání.

Pollux - Viz Castor a Pollux

Prométheus - Títán z řecké mytologie, který stvořil lidské pokolení. Později ukradl bohům oheň a přinesl ho lidem.

Protheus - Próteus, mořský bůh. Když jej přepadl Meneláos, snažil se mu uniknout tak, že se měnil v různá zvířata i ve vodu. Protože ho Meneláos nepustil, vzal na sebe znovu svou podobu a zodpověděl mu všechny otázky.

Psillus - viz Psyllus.

Psyllus - Jméno postavy ve hrách Joannes Baptista a Romulus. Souvisí snad s řeckým slovem psylla (blecha).

Pyrenaei - Pyreneje, pohoří mezi dnešní Francií a Španělskem.

Rabdodus - Jméno postavy ze hry Romulus.

Rechab (*hebr.* jezdec) - Jméno několika biblických postav, ve hře Joannes Baptista obecně jako židovské jméno.

Regillus - Dvořan, postava ve hře Romulus, jméno zřejmě vymyšleno Pannaglem.

Regina - Ve hře Joannes Nepomucenus je královnou v souladu s Nepomucenskou tradicí míněna bavorská princezna Jana. Ve skutečnosti Jana zemřela již roku 1386, zatímco Jan byl umučen až r. 1393.

Remus - Syn Rhey Silvie a Marta, bratr Romula, odkojený vlčicí a vychovaný pastýřem Faustulem, zabitý, když byl zakládán Řím.

Rex - Ve hře Joannes Nepomucenus míněn Václav IV. Viz Venceslaus IV.

Rhegino - Jméno postavy ve hře Romulus.

VLASTNÍ JMÉNA

Rhenus- Rýn, pohraniční řeka mezi Galií a Germánií.

Rhodium colossus - Rhodský kolos byla 32 metrů vysoká socha Héliá, kterou vytvořil na přelomu 4. a 3. stol. Lýsippův žák Charés. Počítala se k sedmi divům antického světa, roku 227/6 ji však zničilo zemětřesení.

Romana Monarchia - Římská říše. Podle údajů římského historika Tita Livia se její mytické založení odehrálo r. 753 př. n. l.

Roma - město Řím v Itálii; Římská říše.

Romulus (adj. Romuleus) - Syn Rhey Silvie a Marta, bratr Rema, odkojený vlčicí a vychovaný pastýřem Faustulem, bájný zakladatel města Říma.

Roscius - Sextus Roscius z Amerie, herec obhajovaný před soudem M. Tulliem Ciceronem r. 80 př. n. l.

Rudolphi - Rudolf I. Habsburský (1218-1291), habsburský hrabě, od r. 1273 římskoněmecký král; Rufolf II. z dynastie Habsburků (1552-1612), český král v letech 1552-1611, uherský král v letech 1576-1608, od r. 1576 císař Svaté říše římské národa německého.

Rutilius - Jméno postavy ve hře Romulus.

Sama - Jméno několika starozákonních postav; jméno souvisí s hebrejským slovem Schamma (slyšel, uslyšel). Ve hře Joannes Baptista obecně jako židovské jméno.

Samson - Biblický hrdina, jehož síla byla skryta ve vlasech. Dalila na něm vymámila jeho tajemství a nechala ho oholit, pak byl svými nepřáteli spoután a uvržen do vězení. Když ho pak zavolali do chrámu, aby se bavili na jeho účet, opřel se Samson do sloupů, kterými byl chrám podepřen, a budova se zborila na něj i na jeho nepřátele. Viz Bible, kn. Soudců, 16. kapitola.

Samuel - Biblická postava, prorok Samuel (zvl. 1. Sam).

Sardus - Jméno postavy ve hře Joannes Baptista.

Sargassio - Jméno postavy ve hře Joannes Baptista.

Sarra - Starý název Tyru, přímořského fénického města, které proslulo obchodem a průmyslem, zejména barvením látek. Odtud Sarranum ostrum - tyrský nach.

Scipio - Příjmení v římském rodě Corneliů. Jméno znamená „berla, hůl“.

Scythae - Skythové, starověký kmen sídlící při Černém moři a v oblasti mezi Dunajem a Donem. Žili jako kočovníci, byli výborní jezdci a lučištníci. Obávaná byla jejich krutost v jednání se zajatci.

Scythia - Skythie, země obývaná Skythy.

Sequana - Hlavní Galská řeka, protékající mezi Galií a Belgií, nynější Seina.

Seranus - Jméno postavy ze hry Romulus.

Serae - Snad Sérové, národ v nynější severozápadní Číně.

Sigalion - Egyptské božstvo mlčení.

Sigismundus - Svatý Zikmund, mučedník. Frankové mu uřízli hlavu a poté ho hodili i s manželkou a syny do studny.

Sinon - Řek, díky jehož zradě byl vtažen trojský kůň do města.

Sipylos - Jméno hory v Lydii; pusté pohoří v malé Asii (objevuje se už u Homéra).

VLASTNÍ JMÉNA

Sol - Personifikovaný bůh Slunce.

Solyma - Jeruzalém.

Sors provida - zástupné jméno za Fortuna.

Stator - Viz Jupiter.

Stilpo - Jméno postavy ve hře Joannes Baptista.

Stiraculus - Deminutivum od Stirax (viz toto).

Stirax (*řec.* držadlo kopí, oštěp) - Jméno postavy ve hře Romulus.

Stoa (*řec.* sloupořadí) - Název jedné z nejvlivnějších filozofických škol antického Říma.

Stoicus - Přívrženec stoické filozofické školy.

Stolo - Jméno postavy ve hře Romulus.

Styx - Podsvětní řeka v antické mytologii, metonymicky též samo podsvětí, peklo.

Suada - Zosobněná přesvědčivá Výmluvnost, Rada (vyskytuje se už u Horatia).

Suessa - Město Volsků v Latii.

Tacitus - Cornelius Tacitus, římský historik. Jméno Tacitus znamená „mlčenlivý“.

Taenarus - Nejjižnější peloponnéský mys a osada na Taygetsém ostrově, (nynější mys Matapan), kde byl dle bájí jeden z vchodů do podsvětí. Ve hře Joannes Baptista je Taenarus přímo personifikací podsvětí.

Tagus - Řeka na Pyrenejském poloostrově, nynější Tajo (Tejo).

Tartara, Tartarus - Tartar, v antické mytologii část podsvětí, kde hříšníci trpěli své tresty; peklo.

Tenedos - Ostrov u trojského pobřeží. Když byl sestrojen trojský kůň, schovali se Řekové za tento ostrov, dokud se nesetmelo, kůň nebyl vtažen do města a brány Tróje nebyly otevřeny.

Thebae - Hlavní město Boiotie, založené dle pověsti Kadmem (viz Cadmus).

Themis - Zákon, bohyně spravedlnosti a zákonitého pořádku v přírodě i v lidském životě.

Theseus - Mytický hrdina, který na Krétě zabil Minotaura.

Thetis - Mořská bohyně; zosobněné moře samotné.

Thrax - Obyvatel Thrákie, země na severovýchodě Balkánského poloostrova.

Tiber, Tibris, Tiberinus - Tiber, řeka protékající Římem.

Tigris - Řeka Tigris v někdejší Mezopotámii.

Timanthis - slavný řecký malíř, žil ve 4. stol. př. n. l.

Tiphoeus - Tifón, syn Země a Tartaru, mytická obluda, která bojovala proti bohům. Byla nakonec přemožena, když na ni Zeus hodil horu Etnu.

Tisiphone - Viz Erynnos.

VLASTNÍ JMÉNA

Titan - Titáni byli v řecké mytologii potomci Úrana a Gaie, předchůdci olympských bohů. Prostým označením Titan je obvykle míněn Hyperion, bůh světla, básnický opis slunce.

Tityos - Obr, který byl pro pokus násilí na Apollonově matce Letě svržen do podsvětí, kde mu supi požírají stále dorůstající játra.

Tityros - Tradiční jméno pastýře, které se vyskytuje např. ve Vergiliových Zpěvech pastýřských.

Tonans - viz Jupiter.

Tornio - Jméno postavy ve hře Joannes Baptista.

Triptolemus - Heros, miláček bohyně Demetry, která ho vyučila orbě a učinila zakladatelem a hlasatelem rolnického života; později se stal soudcem v podsvětí.

Troja - Město v Malé Asii, dějiště trojské války.

Trophonius - Mýtický lékař a stavitel, který postavil první chrám v Delfách.

Tullius - Marcus Tullius Cicero, římský řečník, příklad výmluvnosti.

Ulysses - Odysseus, řecký hrdina známý svými lstmi.

Umbria (adj. Umber) - Umbrie, krajina v severovýchodní Itálii.

Vaejovis - Veiovis, starý latinský bůh, snad původem podsvětní. V Pannaglových hrách zřejmě ztotožňovám s Jovem.

Venceslaus - Svatý Václav, český mučedník (10. stol.). Byl zabit svým bratrem Boleslavem, respektive jeho družiníky.

Venceslaus IV. - Český král Václav IV. (1361-1419).

Venus - Římská bohyně lásky; zosobněná Láska.

Veritas - Zosobněná Pravda.

Vesuvum - Vesuv, sopka v Itálii.

Vestalis - Vestálka, kněžka bohyně Vesty. Vestálky udržovaly ve Vestině chrámě věčný oheň a nesměly se vdát. Pokud oheň vyhasl nebo pozbyly panenství, propadly smrti.

Victoria - Viktoria, bohyně vítězství.

Virtus - Zosobněná Ctnost.

Vitus - Svatý Vít, křesťanský mučedník. Byl zavřen do rozpálené pece, ovšem vyšel z ní bez úrazu a později zemřel přirozenou smrtí.

Volsca gens, Volsci - Volskové, kmen sídlící v jižní části Latia.

Vulcanus - Bůh ohně a tvůrce blesků, ztotožněný s řeckým Hefaistem; básnický výraz pro oheň.

Zephyrus - Zefyros (u Římanů zvaný Favonius), mírný západní vítr a jeho božstvo.

Zoilus - Zóilos z Amfipole, řecký kynický filozof, rétor a sofista 4. stol. př. n. l. Pro sžravou kritiku Iliady a Odysseie byl nazýván "bič na Homéra".